

Mieszkańcy i instytucje polityki społecznej w obliczu transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej – wyzwania i potrzeby

Badanie społeczne

RAPORT KOŃCOWY

Raport opracowany na zlecenie
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego
przez konsorcjum firm: Grupa BST Sp. z o.o. i Kreatus Sp. z o.o.

Poznań 2022

Zamawiający:

**SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO**

**Urząd Marszałkowski Województwa
Wielkopolskiego w Poznaniu**
al. Niepodległości 34
61-714 Poznań

Wykonawca, konsorcjum firm:

Grupa BST sp. z o.o.
ul. Mieczyków 12
40-748 Katowice

Kreatus sp. z o.o.
ul. 11 Listopada 60-62
43-400 Bielsko-Biała

Spis treści

1. Streszczenie badania	5
2. Główne wnioski	11
3. Analiza desk research	17
3.1. Kontekst badania	17
Transformacja energetyczna w Wielkopolsce Wschodniej	17
Zatrudnienie w ZE PAK	19
3.2. Diagnoza sytuacji Wielkopolski Wschodniej w świetle dokumentów programowych i strategicznych	20
Analiza dokumentów na szczeblu krajowym	20
Analiza dokumentów na szczeblu regionalnym	21
Analiza dokumentów na poziomie ponadlokalnym	23
3.3. Transformacja energetyczna i górnicza tożsamość regionalna w świetle innych badań i opracowań	23
Górnicza tożsamość regionalna	23
Transformacja energetyczna – koszty społeczne i dobre praktyki	24
3.4. Diagnoza sytuacji Wielkopolski Wschodniej w świetle danych statystycznych	30
Demografia	30
Pomoc społeczna	35
Infrastruktura społeczna	41
Socjalna pomoc mieszkaniowa	44
Wsparcie rodziny	47
Piecza zastępcza	51
System opieki nad dziećmi	55
Zdrowie psychiczne i uzależnienia	57
Społeczeństwo obywatelskie	62
Edukacja	63
Rynek pracy	65
Gospodarka	67
4. Opis wyników badania	69
4.1. Czynniki wpływające na powodzenie transformacji w regionach górniczych	69
4.2. Sytuacja instytucji działających w obszarze polityki społecznej na terenie Wielkopolski Wschodniej	71
4.3. Postawy mieszkańców Wielkopolski Wschodniej wobec procesu transformacji energetycznej	80

4.4. Tożsamość regionalna	89
4.5. Postawy mieszkańców wobec wsparcia instytucjonalnego i oczekiwania w tym zakresie	93
4.6. Obawy mieszkańców w kontekście zmian, które nastąpią w związku z transformacją energetyczną i restrukturyzacją ZE PAK S.A.	97
4.7. Oczekiwania i strategie osobiste dotyczące procesu transformacji energetycznej i zmian, które nastąpią w jej wyniku	109
4.8. Wpływ procesu transformacji na życie rodzinne oraz modele funkcjonowania rodzin	112
4.9. Ryzyko pogłębienia problemów społecznych	114
5. Opis i analiza case study	121
6. Katalog rozwiązań/zaleceń/rekomendacji dotyczących wyzwań i potrzeb mieszkańców oraz instytucji działających w obszarze polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej	127
7. Spis map	136
8. Spis tabel	137
9. Spis wykresów	140
10. Ankes: narzędzia badawcze	141

1. Streszczenie badania

Celem głównym badania, które na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego (UMWW) zrealizowało konsorcjum firm: Grupa BST Sp. z o.o. i Kreatus Sp. z o.o. była diagnoza aktualnej sytuacji społecznej i zawodowej, wyzwań i potrzeb mieszkańców oraz funkcjonowania instytucji działających w obszarze polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej (WW).

Przeprowadzenie diagnozy było niezbędne w obliczu likwidacji kluczowych gałęzi działalności WW w wyniku przejścia od gospodarki opartej na eksploatacji złóż węgla brunatnego do gospodarki zeroemisyjnej. W praktyce oznacza to restrukturyzację grupy ZE PAK S.A. i utratę miejsc pracy przez znaczną część jej pracowników. W 2019 roku Grupa zatrudniała ponad 4,6 tys. osób (tj. 4% osób pracujących w województwie wielkopolskim).

Analiza danych zastanych i wyników przeprowadzonych badań, zarówno ilościowych (internetowa ankieta CAWI z mieszkańcami WW), jak i jakościowych (wywiady/warsztaty m.in. z ekspertami, samorządami, instytucjami, organizacjami pozarządowymi, młodzieżą, seniorami, pracownikami branży wydobywczej i energetycznej i ich rodzinami; studium przypadku; warsztaty rekomendacyjne) pozwoliła na stworzenie katalogu rozwiązań zaleceń i rekomendacji, których wdrożenie będzie mogło zostać sfinansowane między innymi ze środków Funduszy Europejskich dla Wielkopolski 2021-2027 (FEW 2021+) oraz Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST).

Sytuacja mieszkańców Wielkopolski Wschodniej

Na terenie Wielkopolski Wschodniej zachodzą negatywne trendy demograficzne: maleje liczba ludności, rośnie udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, występuje ujemny przyrost naturalny, a także ujemne saldo migracji.

W ostatnich latach zmniejsza się również liczba rodzin otrzymujących pomoc społeczną, co związane jest zarówno z ubytkiem mieszkańców, jak i obecnością programów socjalnych, które poprawiły sytuację ekonomiczną rodzin. Niemniej najczęstszym powodem otrzymywania pomocy społecznej w WW jest ubóstwo. Choć statystyki wykazują, że zmniejsza się liczba osób kierowanych na terapie, liczba czynów popełnionych przez osoby nieletnie, liczba osób doprowadzonych do izby wytrzeźwień oraz liczba przestępstw popełnionych przez osoby dorosłe pod wpływem środków odurzających, to zdaniem przedstawicieli instytucji pomocowych, na terenie WW można zaobserwować pogłębienie wielu problemów społecznych. Do dezintegracji rodzin i społeczności lokalnych przyczyniają się, takie niepokojące zjawiska jak bezrobocie, kryzysy psychiczne, uzależnienia od alkoholu i środków odurzających, akty przemocy, czy utrata praw rodzicielskich. Jednocześnie istnieje niezaspokojone zapotrzebowanie na usługi specjalistyczne, w tym skierowane do rosnącej grupy seniorów i osób z niepełnosprawnościami, czy niesamodzielnych.

Tożsamość regionalna ukształtowana przez tradycje górnicze obecna jest przede wszystkim w rodzinach związanych z tym przemysłem. W przypadku młodych ludzi trudno nawet mówić o więzi ze swoim miejscem zamieszkania, wielu z nich planuje migracje. Młodzież poszukuje atrakcyjnych ofert pracy, dostępnych mieszkań, interesującej oferty spędzania czasu wolnego w zakresie turystyki, rekreacji, kultury i sportu. Dla młodych mieszkańców WW ważna jest również otwarta, tolerancyjna i przyjazna społeczność lokalna, która partycypuje w zarządzaniu swoją gminą.

Większość ankietowanych mieszkańców (CAWI) słyszała o procesie transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej. Plany ZE PAK S.A. w zakresie restrukturyzacji i przejścia na OZE są postrzegane przez nich jako plany realistyczne i rozsądne. Przeważająca część jest również zdania, że transformacja to słuszne działanie. Blisko połowa (w tym przede wszystkim pracownicy ZE PAK) uważa, że proces transformacji bezpośrednio wpłynie na ich życie. Według ankietowanych transformacja energetyczna będzie najbardziej zauważalna w takich obszarach, jak bezpośrednie otoczenie – środowisko naturalne i krajobraz, życie rodzinne oraz życie zawodowe.

Obawy dotyczące transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej zgłosiła niemalże jedna czwarta respondentów w badaniu CAWI, przede wszystkim zatrudnionych w ZE PAK, a także osób w wieku od 30 do 44 lat. Z wywiadów z pracownikami branży wydobywczo-energetycznej wynika, że niepokoi ich przede wszystkim ryzyko wzrostu poziomu bezrobocia. Pomimo zgłaszanych obaw w zakresie możliwej utraty pracy, pracownicy branż wydobywczej i energetycznej nie poszukują jeszcze innej pracy ani też nie mają skonkretyzowanych planów czy strategii na przyszłość. Pracownicy boją się nie tylko własnej utraty pracy, ale martwią się także o członków rodzin i ewentualny wpływ transformacji na funkcjonowanie rodziny. Zgłaszane obawy dotyczą długotrwałej rozłąki i jej wpływu na rodziny (osłabienie więzi rodzinnych, rozpad rodziny, rozwody) w wyniku podjęcia pracy za granicą. Zdaniem badanych pracowników, mieszkańcy Wielkopolski Wschodniej po utracie pracy na skutek transformacji energetycznej będą masowo opuszczać region - zwłaszcza wartościowi pracownicy (wykwalifikowani) oraz młode osoby (brak perspektyw). Istnieje ryzyko, że gospodarka odnawialna nie będzie w stanie zapewnić miejsc dla wszystkich zwolnionych osób, ze względu na mniejszy nakład pracy i wymagane kompetencje do pracy w branży OZE.

Sytuacja instytucji działających w obszarze polityki społecznej na terenie Wielkopolski Wschodniej

Badane samorządy i instytucje polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej nie podejmowały jeszcze działań, które mają je przygotować do nadchodzącej transformacji energetycznej. Co więcej, przedstawiciele instytucji w badaniach jakościowych wskazywali, że nie jest im znana skala i harmonogram planowanych zwolnień.

Ze względu na fakt, że informacje o dokładnych terminach zamykania poszczególnych zakładów z branży wydobywczo-energetycznej nie są znane również badanym pracownikom, aktualnie instytucje polityki społecznej i rynku pracy nie notują wzrostu zainteresowania świadczonymi usługami przez osoby zagrożone zwolnieniem. Dotychczasowy proces transformacji energetycznej nie wpłynął istotnie na rynek pracy Wielkopolski Wschodniej. Powiatowe Urzędy Pracy (PUP) nie odnotowały znaczącego napływu osób z sektora wydobywczego i energetycznego, a zainteresowanie ofertą aktywizacyjną i programami specjalnymi dla omawianej grupy było znikome. Przyczynami są: rozciągnięcie procesu transformacji w czasie, zmiany na rynku pracy (wzrost popytu na pracowników), indywidualna aktywność zwalnianych i wsparcie samorządu w niektórych środowiskach lokalnych.

Sytuacja może jednak diametralnie się zmienić w momencie, kiedy rozpoczną się grupowe zwolnienia. Potrzebne będzie wówczas zindywidualizowane wsparcie, uwzględniające specyfikę osób wykonujących pracę w branży górniczej i energetycznej. Przedstawiciele rynku pracy podkreślali, że będą to klienci wymagający. Mowa bowiem o pracownikach, którzy często przepracowali kilkadziesiąt lat w jednym miejscu, wykonywali zawód trudny i poważany, a jednocześnie otrzymywali

wysokie wynagrodzenie. W omawianej grupie istnieje niechęć do zmiany swoich kwalifikacji i rozpoczynania kariery zawodowej w innej branży.

Z badań wynika, że potrzeby osób zwalnianych i zagrożonych zwolnieniem nie są rozpoznane przez instytucje pomocowe, pracodawców lub związki zawodowe. Brakuje wiedzy nt. tego, które z instrumentów wsparcia są najbardziej efektywne.

Z pewnością zapotrzebowanie na pomoc będzie uzależnione od lokalizacji samorządu. Najwięcej pracowników ZE PAK zamieszkuje m. Konin i powiat koniński i przewiduje się, że w tych miejscach nasilenie negatywnych skutków przeobrażeń będzie największe. Z kolei w powiatach słupeckim i kolskim obawy przedstawicieli instytucji są niewielkie.

Tak jak wspomniano powyżej samorządy w Wielkopolsce Wschodniej aktualnie nie doświadczają dotkliwych społecznych skutków transformacji energetycznej, niemniej badania jakościowe wykazały występowanie nasilonych problemów społecznych, co ma znaczenie w kontekście przygotowania się na nadchodzące wyzwania.

Wśród barier świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców przedstawiciele samorządów i instytucji polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej wymieniali: brak środków finansowych na realizację zadań; problemy kadrowe w instytucjach polityki społecznej związane z niskim wynagrodzeniem, starzeniem się kadry i obciążeniem dodatkowymi zadaniami; wstyd przed skorzystaniem z pomocy społecznej przez mieszkańców; niechęć do podejmowania zmian w swoim życiu, związana również z wiekiem; brak dotarcia z informacją do osób potrzebujących oraz dostępność świadczonych usług.

Badani przedstawiciele instytucji polityki społecznej byli zgodni, że zmniejszenie się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej będzie miało negatywny wpływ na istniejący system wsparcia ze względu na fakt, że w znacznej mierze ich działalność jest finansowana przez samorządy (w przypadku organizacji pozarządowych jest to dotacja na realizację zadań publicznych). Istnieje ryzyko, że będzie to skutkować sytuacją, w której realizowane będą jedynie obowiązkowe zadania wynikające z ustawowych powinności samorządu.

Niemniej w wyniku transformacji energetycznej zmniejszą się dochody tylko tych gmin, na terenie których funkcjonował likwidowany zakład. Natomiast inne samorządy obawiają się zmniejszenia dochodów w związku ze zmniejszającą się liczbą ludności i starzeniem się społeczeństwa. Ponadto brakuje zainteresowania obszarem Wielkopolski Wschodniej ze strony dużych inwestorów, którzy mogliby stworzyć miejsca pracy, między innymi dla osób zwalnianych z sektora wydobywczego-energetycznego i branż pokrewnych.

Działalność badanych instytucji stanowi skoordynowany i spójny system pomocy w rozumieniu uregulowanym ustawą o pomocy społecznej. Zauważalna jest natomiast niechęć do działania nieszablonowego. Tymczasem istnieją pozytywne doświadczenia ze skutecznością i jakością wsparcia świadczoną przez powstałe na terenie Wielkopolski Wschodniej, Centra Usług Społecznych. Mieszkańcy pozytywnie oceniają miejsca, w których można skorzystać z usług, i nie być określanym mianem klienta pomocy społecznej. Zwiększa to skuteczność istniejącego wsparcia, ale również jest przejawem przychylnego klimatu w społeczności lokalnej do deinstytucjonalizacji usług społecznych, polegającej na przechodzeniu od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej.

Rekomendowany zakres wsparcia dla mieszkańców

- Oferta wsparcia dostępna jeszcze na etapie posiadania zatrudnienia. Zaleca się utworzenie funduszu szkoleniowego, dedykowanego dla każdej zwalnianej osoby.
- Praca nad zmianą postaw, ponieważ osoby zwalnianie muszą rozumieć i akceptować proces zmiany, inaczej wsparcie będzie nieskuteczne.
- Stosowanie systemu zachęt do zakładania własnej działalności oraz zmiany kwalifikacji.
- Intensywne działania promocyjne zachęcające do skorzystania z usług specjalistów, ponieważ wiele osób nie uświadamia lub nie chce sobie uświadomić problemów z którymi się boryka.
- Podtrzymywanie tradycji górniczych z zaangażowaniem w proces byłych górników (zbieranie historii, tworzenie publikacji, gier czy szlaków, projekty międzypokoleniowe, wykorzystywanie potencjału górników jako nauczycieli czy przewodników po miejscach związanych z tradycją górniczą).
- Uzupelnienie polityki informacyjnej o wiedzę uzyskaną od restrukturyzowanego zakładu pracy w zakresie harmonogramu i wielkości zwolnień (w zakresie możliwym do pozyskania) oraz innych planowanych działań, zwłaszcza możliwości przekwalifikowania lub przeniesienia na inne stanowisko/do innego oddziału i przedstawienie ewentualnych warunków proponowanych zmian. Zaleca się utworzenie specjalnych programów informacyjnych w tym zakresie (we współpracy samorządu z restrukturyzowanym zakładem) i udostępnienie ich pracownikom. Nie bez znaczenia byłaby także organizacja spotkań dotyczących przyszłej sytuacji na rynku pracy Wielkopolski Wschodniej skierowanych dla pracowników i ich rodzin, w których uczestniczyliby m.in. przedstawiciel restrukturyzowanego zakładu pracy, przedstawiciele urzędów pracy oraz Urzędu Marszałkowskiego.

Rekomendowany zakres wsparcia dla społeczności lokalnej

- Przygotowanie społeczności lokalnej do zmian, poprzez rozłożenie procesu w czasie, informowanie o czekających zmianach i skutkach, prowadzenie działań wyprzedzających poprzez działania profilaktyczne zapobiegające wystąpieniu przewidzianych problemów społecznych.
- Promocja nowych możliwości oferowanych przez instytucje polityki społecznej. W działaniach informacyjnych nacisk powinien być położony na podkreślenie faktu, że oferowane wsparcie jest kierowane do całej społeczności, a istniejąca oferta służy wszystkim mieszkańcom. Zaleca się również prowadzenie lokalnych działań kampanijnych związanych z profilaktyką problemów uzależnień, przemocy w rodzinie czy kryzysów psychicznych. Rekomendowane jest prowadzenie systematycznych – cyklicznych lub ciągłych – działań edukacyjnych.
- Utworzenie w gminach miejsc aktywności lokalnej, które oprócz możliwości animacji i aktywizacji (warsztaty, kółka, grupy samopomocowe, wydarzenia lokalne) będą miejscem dostępu do informacji dla mieszkańców nt. możliwości wsparcia dla osób tracących pracę w wyniku transformacji. Wsparciem powinny być objęte gminy na terenie których likwidowane będą elektrownie/kopalnie, lub na terenie których zamieszkuje najwyższa liczba osób zagrożonych utratą pracy w wyniku transformacji.
- Podjęcie współpracy z samorządem lokalnym w celu wykorzystania potencjału (np. organizacji pozarządowych) do zarządzania zmianą.

- Uzupelnienie polityki informacyjnej o działania edukacyjne, uświadamiające społeczeństwu korzyści płynących z przejścia na OZE oraz inne aspekty procesu transformacji (np. sytuację gospodarczą branży górniczej, wymogi polityki klimatycznej UE). W tym zakresie warto rozważyć organizację kampanii społecznej i serii spotkań, a także utworzenie dedykowanej platformy internetowej zawierającej wszelkie niezbędne z punktu widzenia mieszkańców Wielkopolski Wschodniej informacje.
- Rozwój edukacji dostosowanej do potrzeb lokalnej gospodarki opartej o odnawialne źródła energii (np. kierunki kształcenia zawodowego). Ponadto konieczne jest by samorzady potrafiły skutecznie przyciągać do regionu inwestorów w oparciu o specyficzne potencjały i możliwości np. walory turystyczne, dostępne zasoby wód geotermalnych, tworzenie stref gospodarczych, ulg inwestycyjnych i celowanych programów specjalnych dla grup i środowisk).

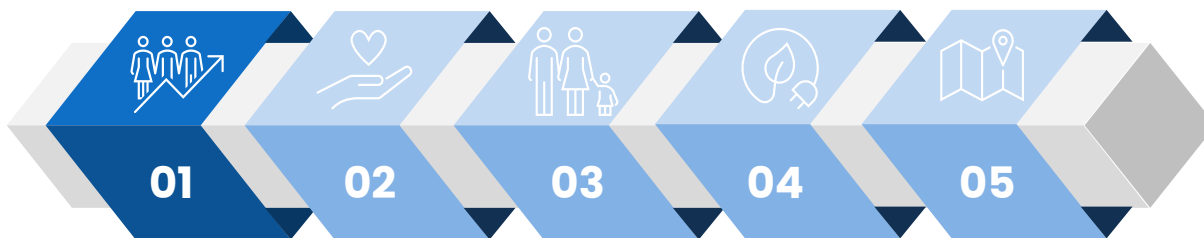
Rekomendowany zakres wsparcia dla instytucji działających w obszarze polityki społecznej

- Wzmocnienie potencjału kadrowego i infrastrukturalnego, który będzie w stanie efektywnie rozwiązywać nasilające się problemy społeczne powodowane przez transformację energetyczną.
- Rozwój systemu wsparcia specjalistycznego w gminach objętych transformacją, poprzez zatrudnienie większej liczby specjalistów i/lub zwiększenie liczby świadczonych przez nich usług (godzin wsparcia). Dostępność można zwiększyć świadcząc usługi mobilnie (z dojazdem do klienta) lub w otoczeniu osób potrzebujących wsparcia. W przypadku usług, z których mieszkańcy wstydzą się skorzystać (usługi psychologiczne, psychiatryczne, socjoterapeutyczne) należy dążyć do tego by były świadczone w miejscach, niekojarzonych z pomocą społeczną, czyli np. w szkołach, ośrodkach zdrowia, ośrodkach kultury, świetlicach wiejskich itp. W celu zwiększenia efektywności kosztowej zaleca się wykorzystywać dostępną już infrastrukturę i system działających instytucji i organizacji. Zaleca się także budowanie lokalnych koalicji na rzecz profilaktyki i rozwiązywania tychże problemów, także w ramach porozumień z innymi samorządami lokalnymi czy współpracy z samorządem województwa. Zaleca się rozpowszechnianie informacji z zakresu rozwiązywania problemów uzależnień, przemocy w rodzinie czy kryzysów psychicznych poprzez tworzenie sieci punktów informacyjnych z danymi o dostępnej ofercie pomocy na terenie gminy i/lub powiatu. W tym celu można wykorzystać tablice informacyjne w: ośrodkach pomocy społecznej, ośrodkach zdrowia, parafiach, siedzibach organizacji pozarządowych, punktach konsultacyjnych, poradniach psychologiczno-pedagogicznych, poradniach zdrowia psychicznego, urzędach itp. Niezbędnym elementem lokalnej polityki informacyjnej jest rozpowszechnienie wśród mieszkańców wiedzy o miejscach pomocy i ich ofercie w postaci ulotek, plakatów, ogłoszeń prasowych czy też w Internecie.
- Działania mające na celu wsparcie integracji rodziny, rozszerzenie świadczonych usług o organizację czasu wolnego dla dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym, głównie z rodzin objętych transformacją.
- Wzmocnienie zdolności lokalnych instytucji do zarządzania zmianą społeczną na swoim terenie. Konieczne jest podniesienie kompetencji kadry zarządzającej i pracowników administracji samorządowej do zarządzania zmianą. Wsparcie powinno zostać zorganizowane w formie szkoleń i kursów dla przedstawicieli samorządów, w tym instytucji polityki społecznej z gmin objętych transformacją.

- Dostosowanie oferty wsparcia instytucji rynku pracy do potrzeb osób zwalnianych w sektorze wydobywczym, energetycznym i branżach pokrewnych poprzez indywidualizację wsparcia (diagnoza problemów i potrzeb osób zwalnianych lub zagrożonych utratą pracy oraz ich rodzin) oraz zaangażowanie w przygotowanie procedury wsparcia. Zaleca się również opracowanie programów zmiany kwalifikacji, które umożliwią osobom odchodzącym z branży wydobywczej i energetycznej przekwalifikowanie dopasowane do potrzeb potencjalnych pracodawców (np. w zielonych sektorach gospodarki). Programy przekwalifikowań zawodowych powinny zostać dobrane w sposób odpowiadający specyfice regionalnego rynku pracy, a także przyjąć elastyczne czasowo formy kształcenia (które nie są związane z natychmiastową koniecznością odejścia z dotychczasowej pracy). Zakres merytoryczny przekwalifikowań zawodowych powinien obejmować nie tylko specjalizacje związane z OZE oraz innymi branżami zielonej gospodarki, ale również inne alternatywne specjalizacje zgłaszane przez pracodawców oraz możliwości w zakresie wspierania przedsiębiorczości.
- Przekazywanie kluczowej wiedzy, dostępnej na wyższych poziomach (np. ROPS) pracownikom niższego szczebla, np. pracownikom gminnych ośrodków pomocy społecznej.
- Aktywizowanie dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym, by nie przejęli negatywnych wzorców i w przyszłości pozostali w Wielkopolsce Wschodniej i zasilili lokalny rynek pracy. Ważne w tym kontekście jest wsparcie systemu pieczy zastępczej, tworzenie i wspieranie świetlic socjoterapeutycznych, tworzenie oferty spędzania czasu wolnego. Zaleca się również aktywizowanie osób w trudnej sytuacji na rynku pracy (osoby niepełnosprawne, długotrwale bezrobotne) w tym m.in. poprzez podmioty ekonomii społecznej.

2. Główne wnioski

Praca i gospodarka

- Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się wyższą stopą bezrobocia niż całe województwo wielkopolskie (analogicznie 6,1% versus 3,7% w 2020 roku). Najwyższą wartość w 2020 roku odnotowano w powiecie konińskim (9,7%), natomiast najniższą – w powiatach kolskim (4,7%) i tureckim (4,6%).
- Niekorzystną sytuację na rynku pracy mogą pogłębić zwolnienia w ZE PAK, który jest największym pracodawcą w Wielkopolsce Wschodniej, oferującym ponadto atrakcyjne wynagrodzenia. Dlatego wchłonięcie osób zwalnianych przez lokalny rynek ma kluczowe znaczenie w przeciwdziałaniu zapaści gospodarczej regionu oraz migracji osób, zwłaszcza młodych, poza Wielkopolskę Wschodnią.
- Znaczna część ankietowanych mieszkańców (38,5% w CAWI) uważa, że transformacja energetyczna przyczyni się do zwiększenia skali bezrobocia. Takie obawy posiada wiele rodzin, których członkami są pracownicy branży wydobywczo-energetycznej.
- Przewiduje się, że w najtrudniejszej sytuacji w związku ze zwolnieniem znajdą się pracownicy dojrzałego (po 50 roku życia) oraz kobiety. Choć kobiety stanowią tylko 10% zatrudnionych w ZE PAK, to aż 54% z nich ukończyło 50 rok życia. Oznacza to, że grupą w szczególności zagrożoną bezrobociem, są pracownice w wieku przedemerytalnym.
- Do ważniejszych problemów związanych z transformacją energetyczną w obszarze rynku pracy należą: brak znajomości harmonogramu zwolnień, brak wiedzy nt. spodziewanej skali problemu oraz brak znajomości potrzeb osób zwalnianych.
- Dotychczasowy proces transformacji energetycznej nie wpłynął jeszcze istotnie na rynek pracy Wielkopolski Wschodniej. Powiatowe Urzędy Pracy (PUP) nie odnotowały znaczącego napływu osób z sektora wydobywczego i energetycznego, a zainteresowanie ofertą aktywizacyjną i programami specjalnymi dla omawianej grupy było znikome. Przyczynami są: rozciągnięcie procesu transformacji w czasie, zmiany na rynku pracy (wzrost popytu na pracowników), indywidualna aktywność zwalnianych i wsparcie samorządu w niektórych środowiskach lokalnych. Należy jednak pamiętać, że pracownicy zwalniani z likwidowanych kopalń i elektrowni mieli jeszcze możliwość podjęcia zatrudnienia w innych tego typu obiektach na terenie Wielkopolski Wschodniej. Dlatego ryzyko bezrobocia strukturalnego na omawianym obszarze wraz z postępem transformacji energetycznej jest bardzo duże. Konieczne jest zatem dostosowanie oferty instytucji rynku

pracy do specyficznych potrzeb osób zwalnianych z branży wydobywczo-energetycznej i branż pokrewnych, również w celu zapobieżenia migracji zarobkowej.

- Zauważalny jest deficyt pracodawców i nowych miejsc pracy. Istnieje ryzyko, że dostępne stanowiska w branży związanej z energetyką odnawialną nie będą dostępne dla osób zwalnianych, ze względu na niższą skalę zatrudnienia i odmienne kompetencje wymagane od pracowników.
- Zdiagnozowana potrzeba przyciągnięcia nowych inwestorów ma na celu minimalizację ryzyka spadku dochodów samorządów w związku z zamykaniem kopalń i elektrowni oraz migracją mieszkańców. W przeciwnym razie usługi świadczone przez instytucje samorządowe, w tym z obszaru pomocy społecznej, mogą zostać ograniczone do poziomu wymaganego ustawowo.

Polityka społeczna

- Kadra instytucji pomocy i integracji społecznej nie posiada rzetelnych i wymiernych informacji o działaniach transformacyjnych (m.in. planowanych redukcjach zatrudnienia, ich skali, strukturze społeczno-demograficznej, potrzebach osób przewidzianych do zwolnienia); co może utrudniać planowanie działań pomocowych. Badania wskazują, że kadra zarządzająca tych instytucji sporadycznie jest zapraszana na spotkania dotyczące planowanych procesów.
- W instytucjach pomocy społecznej na terenie Wielkopolski Wschodniej występują niedobory kadrowe. Większość gmin (38 z 43) zatrudnia minimalną liczbę pracowników socjalnych. Na 575 rodzin w 2020 roku przypadało zaledwie 52 asystentów rodziny. Brakuje również specjalistów, takich jak psychologowie, prawnicy, terapeuci.
- Nadmierne obciążenie zadaniami kadry pomocy społecznej przy niskim wynagrodzeniu omawianej grupy zawodowej, powoduje spadek motywacji do pracy i pojawienie się syndromu wypalenia zawodowego.
- W celu podniesienia skuteczności oferowanego wsparcia, pracownicy i kadra zarządzająca zgłaszali zapotrzebowanie na szkolenia (m.in. diagnoza pogłębiona, empowerment, kooperacja międzyinstytucjonalna na rzecz wsparcia rodzin wieloproblemowych, przeciwdziałanie syndromowi wypalenia zawodowego) oraz superwizje grupowe i indywidualne.
- W instytucjach pomocy społecznej na terenie Wielkopolski Wschodniej występują również braki infrastrukturalne. W 2020 roku istniało zaledwie 8 domów pomocy społecznej, 5 dziennych domów pomocy, 3 schroniska i noclegownie dla osób bezdomnych, 16 środowiskowych domów samopomocy oraz 2 mieszkania chronione. W związku

z rosnącymi kosztami utrzymania usług świadczone przez istniejące ośrodki mogą zostać ograniczone.

- W obszarze pomocy społecznej istnieje deficyt wielu usług, między innymi psychologicznych, psychiatrycznych, terapeutycznych, medycznych, czy wytnieniowych. Jednocześnie prognozuje się, że zapotrzebowanie na wymienione usługi wzrośnie wraz ze zwiększającą się liczbą osób zwolnionych z branży wydobywczo-energetycznej, ale również w związku z przyrostem osób w wieku poprodukcyjnym.
- Wsparcie z zakresu pomocy społecznej nie dociera obecnie do wszystkich potrzebujących osób. Oprócz barier kadrowych i infrastrukturalnych, przyczynami są: brak wiedzy mieszkańców nt. oferowanego wsparcia; niska dostępność transportu zbiorowego zwłaszcza dla mieszkańców obszarów wiejskich oraz mentalność mieszkańców (wstyd i/lub niechęć przed skorzystaniem z pomocy społecznej oraz nieprzyznawanie się do posiadanych problemów).
- Zarówno ze strony mieszkańców, jak i przedstawicieli instytucji, istnieje zapotrzebowanie na deinstytucjonalizację świadczonych usług, o czym świadczy między innymi zainteresowanie i pozytywny odbiór funkcjonujących na terenie Wielkopolski Wschodniej, dwóch centrów usług społecznych (CUS).
- Słabą stroną polityki społecznej na terenie Wielkopolski Wschodniej jest brak współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz osób potrzebujących, np. między takimi podmiotami jak zakłady pracy, związki zawodowe, gminy, parafie, szkoły. Poprawy wymaga również poziom współpracy instytucji pomocowych z organizacjami pozarządowymi.

Wsparcie mieszkańców

- W Wielkopolsce Wschodniej zachodzą negatywne trendy demograficzne (maleje liczba ludności, wzrasta udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, występuje ujemny przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji). Oznacza to konieczność nakierowania polityki społecznej na zaspokojenie potrzeb wzrastającej liczby seniorów oraz wyzwanie w postaci zachęcenia młodzieży do pozostania na terenie regionu.
- Młodzież podczas warsztatu online wskazywała, że do migracji skłaniają ich takie czynniki, jak: nikłe perspektywy zatrudnieniowe, ograniczenia związane z atrakcyjnym spędzaniem czasu wolnego i brak możliwości wpływania na działania lokalne.
- Prognozuje się, że negatywne trendy demograficzne będą się nasilać. 46,0% ankietowanych mieszkańców (CAWI) uważa, że transformacja energetyczna przyczyni się od odpływu młodych ludzi. Potwierdzają to wyniki badań jakościowych,

z których wynika, że młodzi ludzie coraz częściej zaraz po skończeniu szkoły średniej lub studiów wyjeżdżają za granicę i do większych miast.

- Najczęstszym powodem otrzymywania pomocy społecznej w Wielkopolsce Wschodniej jest ubóstwo. Z tego tytułu ze wsparcia w 2020 roku skorzystało 38,5% rodzin objętych pomocą społeczną. Skala problemu może się zwiększyć. 38,8% ankietowanych mieszkańców (CAWI) uważa, że transformacja energetyczna przyczyni się do zwiększenia ubóstwa. Również pracownicy branży wydobywczej i energetycznej i ich rodziny w wywiadach pogłębionych wskazywali, że obawiają się, że ceny energii po transformacji regionu i przejściu na źródła odnawialne będą bardzo wysokie i znacznie obciążą budżet ich gospodarstw domowych.
- Diagnoza wykazała, że pogarsza się zdrowie psychiczne mieszkańców, na co wpływ miały również takie wydarzenia, jak pandemia, wojna w Ukrainie, kryzys gospodarczy, rekordowa inflacja. Co więcej, 37,6% ankietowanych (CAWI) uważa, że transformacja energetyczna przyczyni się do zwiększenia liczby kryzysów psychicznych - depresji, stanów lękowych, nerwic i bezsenności. Pracownicy i ich rodziny w badaniach jakościowych podkreślali silne przywiązanie zatrudnionych do zakładów pracy, w związku z czym ich likwidacja będzie miała negatywny stan na kondycję psychiczną zwalnianych.
- Badania wykazały, że mieszkańcy rzadko korzystają z pomocy psychologicznej, nawet jeśli odczuwają potrzebę wsparcia. Wynika to zarówno z niskiej świadomości nt. możliwości uzyskania tego rodzaju wsparcia, jak i obaw przed skorzystaniem z pomocy psychologicznej.
- Od 2015 roku wzrasta liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” oraz liczby rodzin, wobec których ją wszczęto. W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej odnotowano 1687 przypadków przemocy w rodzinie, z czego większość to przypadki przemocy psychicznej oraz fizycznej. Ponadto 33,6% ankietowanych mieszkańców uważa, że transformacja energetyczna przyczyni się do zwiększenia skali przestępczości. Tego zdania są również przedstawiciele instytucji pomocy społecznej z zakresu przeciwdziałania przemocy.
- Wsparcie rodziny i pieczy zastępczej w Wielkopolsce Wschodniej wykazuje deficyty. W 2020 roku na 20 koordynatorów pieczy zastępczej przypadały aż 323 rodziny zastępcze, w których przebywało 548 dzieci. W regionie nadal funkcjonują placówki opiekuńczo-wychowawcze. W 2020 roku w 5 podmiotach tego typu przebywało 41 dzieci. Brakuje również rodzin zastępczych na analizowanym obszarze.
- Badania wykazały, że istniejący potencjał instytucji pomocy społecznej nie nadąża z zaspokajaniem potrzeb wzrastającej liczby osób starszych. Brakuje miejsc świadczących całodobową i dzienną opieką, pomocy w miejscu pobytu osób potrzebujących (zgodnie z zasadą deinstytucjonalizacji); skutecznych form aktywizacji seniorów; dostosowania transportu publicznego do potrzeb osób starszych i niesamodzielných.
- Mieszkańcy Wielkopolski Wschodniej wskazywali ponadto na szereg niedogodności związanych z niemożliwością efektywnego przemieszczania się w obrębie całego badanego obszaru. Wykluczenie transportowe utrudnia podjęcie zatrudnienia poza miejscem zamieszkania oraz ogranicza możliwość korzystania z usług zlokalizowanych w sąsiedztwie, np. edukacyjnych, kulturalnych, zdrowotnych.

Transformacja energetyczna

- Większość ankietowanych mieszkańców (62,1%) słyszała o procesie transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej. Z przeprowadzonych badań wynika zapotrzebowanie na politykę informacyjną w zakresie planowanych działań zgłaszane przez mieszkańców, pracowników ZE PAK oraz przedstawicieli instytucji i organizacji. Przekaz, aby był skuteczny, musi być dostosowany do wybranej grupy odbiorców.
- Plany ZE PAK S.A. w zakresie restrukturyzacji i przejścia na odnawialne źródła energii (OZE) są postrzegane przez ankietowanych mieszkańców regionu raczej jako plany realistyczne i rozsądne (średnia 6,27). Z transformacji w kierunku OZE bardziej zadowolona jest młodzież, która oczekuje czystej i przyjaznej przestrzeni do życia.
- Większość (68,7%) ankietowanych mieszkańców Wielkopolski Wschodniej jest zdania, że transformacja to słuszne działanie. Obawy zgłosiło tylko 28,4% respondentów, przy czym niepokój wyraziło aż 71,8% zatrudnionych w ZE PAK. Wiąże się to z faktem, że koncern jest największym pracodawcą w regionie, oferującym atrakcyjne warunki pracy, na tle pozostałych lokalnych firm. Koszty restrukturyzacji poniosą przede wszystkim zwalniani pracownicy, dlatego oni, jak i społeczności, w których żyją, powinni być objęci wsparciem funduszu Sprawiedliwej Transformacji.
- Blisko połowa (46,3%) ankietowanych mieszkańców uważa, że proces transformacji zmieni ich życie (najczęściej taką opinię wyrażano w grupie pracowników ZE PAK – 82,1% oraz wśród osób w wieku od 30-44 lat – 69,9%). Według badanych wpływ będzie najbardziej widoczny w takich obszarach, jak: bezpośrednie otoczenie – środowisko naturalne i krajobraz (59,0%), życie rodzinne (53,4%) oraz życie zawodowe (44,1%).

Tożsamość regionalna

- Kształtowanie tożsamości regionalnej w oparciu o tradycje górnicze występuje przede wszystkim w gminach, w których znajdują się kopalnie i elektrownie i/lub znaczna część mieszkańców pracowała w branży wydobywczo-energetycznej. Ponadto przywiązanie do tradycji towarzyszy najczęściej środowiskom związanym pokoleniowo ze wspomnianym przemysłem.

- Wśród młodzieży nie obserwuje się silnej więzi z regionem. Wielu młodych mieszkańców planuje mieszkać i pracować poza Wielkopolską Wschodnią.
- W celu wzmocnienia tożsamości regionalnej zaleca się działania w kierunku podtrzymywania tradycji górniczych. Obecnie architektura związana z odchodzącym przemysłem jest niedoceniana, niewykorzystywana i wręcz likwidowana. Liczne przykłady zagraniczne i krajowe (szlaki kultury industrialnej, wykorzystanie obiektów na rzecz edukacji i kultury, przekazu kulturowego, budowa loftów) wskazują na znaczący i możliwy do wykorzystania potencjał.
- Eksperti jednoznacznie wiążą powodzenie transformacji z oparciem się nie tylko na aspekcie technologicznym, ale powiązaniem i budowaniem działań wokół wspólnoty mieszkańców.

3. Analiza desk research

3.1. Kontekst badania

Transformacja energetyczna w Wielkopolsce Wschodniej

Polska jest sygnatariuszem *paryskiego porozumienia klimatycznego*, które zakłada, iż do 2050 roku Unia Europejska osiągnie neutralność klimatyczną. Zgodnie z wymogami tego porozumienia, Unia Europejska zobowiązała się do ograniczenia unijnych emisji do 2030 roku o co najmniej 55% (w porównaniu z poziomami z 1990 r.).¹ W polskim miksie energetycznym udział węgla wynosi aż 74%.²

W Polsce jednym z obszarów silnie uzależnionych od monokultury gospodarczej sektora wydobywczego i energetycznego jest Wielkopolska Wschodnia.³ Region Wielkopolski Wschodniej stoi zatem przed wyzwaniem transformacji energetycznej – przejścia od gospodarki opartej na eksploatacji złóż węgla brunatnego do gospodarki zeroemisyjnej. Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej oznacza w praktyce restrukturyzację największego pracodawcy na tym obszarze – grupy ZE PAK S.A. oraz likwidację kluczowych gałęzi działalności.

Należy nadmienić, iż ZE PAK S.A. jest największą prywatną grupą energetyczną w Polsce, a jej aktywa wytwórcze obejmują trzy elektrownie opalane węglem brunatnym, zlokalizowane w województwie wielkopolskim (Elektrownia Konin, Elektrownia Pątnów I, Elektrownia Pątnów II).⁴ Obecnie ZE PAK S.A. dostarcza ok. 4% krajowej energii elektrycznej, tym samym plasując się pod tym względem na 4. pozycji w Polsce. Grupa jest także drugim w kraju producentem energii elektrycznej ze spalania węgla brunatnego. W 2019 roku w strukturze paliw i innych nośników energii pierwotnej używanych do wytwarzania energii elektrycznej przez ZE PAK S.A., węgiel brunatny stanowił 89,6%, a biomasa (uznawana wg unijnej klasyfikacji za odnawialne źródło energii) – 9,8%.⁵

Spółka w 2020 roku opublikowała strategię deklarującą stopniowe zamykanie istniejących odkrywek węgla brunatnego, porzucenie budowy nowych i zamknięcie elektrowni węglowych do 2030 roku. W ramach transformacji planowane jest osiągnięcie do 2030 r. wartości mocy zainstalowanej równej 1,3 GW w OZE (w tym w biomasie) – jest to wartość zbliżona do dzisiejszej sumy mocy zainstalowanej w źródłach opartych na węglu (1,2 GW). Spółka inwestuje ponadto w gospodarkę wodorową w ramach zmiany modelu biznesowego – w 2020 r. zakupiła elektrolizer wraz z niezbędnym oprzyrządowaniem. Co istotne, w ramach realizacji inwestycji wodorowych ZE PAK zakupiła również stacje przystosowane do tankowania samochodów osobowych, autobusów oraz samochodów ciężarowych – to kolejne ogniwo konsekwentnie budowanego przez grupę łańcucha gospodarki wodorowej i tym samym jeden z elementów strategii, której efektem ma być m.in. zeroemisyjny transport.⁶

¹ <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/climate-change/paris-agreement/>, dostęp: 26.02.2022

² 74% udziału w produkcji energii elektrycznej w 2021 roku na podstawie danych entsoe/PSE z platformy energy.instrat.pl.

³ Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Wielkopolski Wschodniej. Projekt. Wielkopolska Dolina Energii, Siła Wielkopolski Wschodniej. Konin, luty 2021 r.

⁴ <https://www.zepak.com.pl/pl/o-firmie/informacje-o-spolce.html>, dostęp: 26.02.2022

⁵ Sprawiedliwa transformacja w Wielkopolsce Wschodniej - diagnoza i wytyczne, WWF Poland, 2021

⁶ Sprawiedliwa transformacja w Wielkopolsce Wschodniej - diagnoza i wytyczne, WWF Poland, 2021

Do 2030 roku ZE PAK planuje posiadać 630 MW mocy zainstalowanej w fotowoltaice. Jednocześnie grupa rozwija tradycyjny sektor usług w związku z instalacją i utrzymaniem paneli fotowoltaicznych – przy tym projekcie zatrudnienie znajdują pracownicy ZE PAK. Zgodnie z planami, pracownicy ZE PAK mogą otrzymać szkolenie w ramach Grupy, które wyposaży ich w kompetencje wymagane w sektorze fotowoltaiki.⁷

WWF Polska opracowała dwa scenariusze odejścia od węgla w Wielkopolsce Wschodniej – bazowy oraz optymistyczny. Pierwszy z nich wynika ze strategii ZE PAK i zakłada instalację farm wiatrowych o mocy 438 MW i elektrowni słonecznych o mocy 630 MW oraz zwiększenie mocy w blokach biomasowych do 200 MW. Scenariusz optymistyczny zakłada natomiast, że do 2025 roku nastąpi całkowite wyłączenie Elektrowni Pątnów I oraz Elektrowni Pątnów II, zaś tempo rozwoju OZE w regionie będzie zwiększone. Co istotne, oba scenariusze zakładają wzrost zatrudnienia w sektorze elektroenergetycznym w Wielkopolsce Wschodniej, przewidując, iż większość powstających miejsc pracy będzie powstawać w sektorze fotowoltaiki oraz biomasy. W scenariuszu bazowym zakłada się, że większość nowych miejsc pracy powstanie w sektorze biogazowym, natomiast w scenariuszu optymistycznym – w fotowoltaice.⁸

W opracowaniu pn. „*Transformacja energetyczna a miejsca pracy. Scenariusze dla WW*” podkreślono, że małoskalowe instalacje fotowoltaiczne oraz biomasa to najbardziej pracochłonne spośród wszystkich technologii wytwarzania energii elektrycznej. Oszacowano, że milion złotych inwestycji w tego typu instalacje wiąże się z powstaniem blisko sześciokrotnie większej liczby miejsc pracy w długim terminie. Jako iż model energetyczny grupy ZE PAK S.A. przewiduje dynamiczny wzrost udziału energii słonecznej i energii generowanej z biomasy w przyszłym miksie, możliwe będzie pokrycie utraconych miejsc pracy.

Warto nadmienić, iż autorzy opracowania pn. „*Transformacja energetyczna a miejsca pracy. Scenariusze dla WW*” oszacowali łączny potencjał nowych miejsc pracy w sektorze elektroenergetycznym i powiązanych w scenariuszu optymistycznym na ponad 22 tys. nowych miejsc pracy.

Należy podkreślić, że dokumentem wyznaczającym ramy transformacji energetycznej w Polsce jest *Polityka Energetyczna Polski do 2040 roku* – opracowanie zakłada, że transformacja energetyczna prowadzona będzie lokalnie i inicjowana oddolnie, a ponadto będzie sprawiedliwa, partycypacyjna, pobudzająca rozwój gospodarczy, efektywność i konkurencyjność oraz nastawiona na unowocześnienie i innowacje. Zgodnie z tymi założeniami, sprawiedliwa transformacja powinna zapewnić mieszkańcom Wschodniej Wielkopolski nowe miejsca pracy i nowe gałęzie przemysłu współuczestniczące w przekształceniach sektora energii. Niemniej jednak należy zaplanować działania, które pozwolą złagodzić przewidywane negatywne skutki transformacji energetycznej i restrukturyzacji największego zakładu pracy na terenie Wielkopolski Wschodniej – konieczne jest zatem opracowanie diagnozy sytuacji wyjściowej, która pozwoli właściwie ukierunkować rekomendacje.

⁷ Ibidem.

⁸ Transformacja energetyczna a miejsca pracy. Scenariusze dla WW, Instrat, Warszawa 2021

Zatrudnienie w ZE PAK

W 2019 roku grupa ZE PAK S.A. zatrudniała 4 611 osób⁹ (co stanowi 4% pracujących w województwie), a zatem jej restrukturyzacja wiąże się ze znacznymi zmianami – zwłaszcza dla mieszkańców Wielkopolski Wschodniej, jak i dla instytucji polityki społecznej działających na jej terenie.

Warto podkreślić, że liczba pracowników firmy systematycznie od 2012 roku ulega zmniejszeniu, natomiast wynagrodzenia wzrastają w tempie niższym aniżeli ma to miejsce na rynku pracy w regionie i całym kraju (w okresie 2013-2019 wzrost z poziomu 4,8 tys. zł do 5,5 tys. zł).¹⁰

Pracownicy grupy ZE PAK wyróżniają się pod kątem struktury wiekowej oraz wykształcenia, gdyż udział osób z wykształceniem podstawowym i zawodowym wśród zatrudnionych w 2019 r. stanowił blisko 38% ogółu (to wartość większa niż w województwie wielkopolskim oraz reszcie kraju). Z kolei odsetek osób z wykształceniem wyższym w ZE PAK wynosił wówczas 24% (wartość niższa aniżeli dla województwa i kraju odpowiednio o 7 i 12 p.p.). Obserwuje się ponadto istotną różnicę między strukturą wieku zatrudnionych w firmie kobiet i mężczyzn – wśród pracujących w grupie mężczyzn osoby powyżej 50. roku życia stanowią aż 35% całej grupy, zaś udział osób w tym wieku wśród zatrudnionych w przedsiębiorstwie kobiet wynosi 54%. **Polityka publiczna powinna mieć na uwadze, że w wyniku restrukturyzacji ZE PAK zatrudnione tam obecnie kobiety w wieku przedemerytalnym mogą mieć problemy ze znalezieniem nowej pracy, a tym samym powiększyć istotną w skali kraju grupę kobiet nieaktywnych zawodowo.**¹¹

Szacuje się, że 96% pracowników koncernu ma miejsce zamieszkania na terenie trzech powiatów Wielkopolski Wschodniej: m. Konin (48%), konińskiego (32%), tureckiego (16%). Ok. 1% pracowników zamieszkuje odpowiednio powiaty słupecki i kolski. Patrząc na poziom lokalny, najwięcej pracowników ZE PAK zatrudnionych jest w następujących gminach: m. Konin, Turek, Kazimierz Biskupi, Kleczew i Ślesin. W tych pięciu gminach zamieszkuje prawie 2/3 pracowników grupy (63,7%), zaś w kolejnych pięciu (Wierzbiniek, Sompolno, Kramsk, Golina, Wilczyn) kolejne 18% zatrudnionych. Pozostali pracownicy mieszkają głównie na terenie pozostałych gmin Wielkopolski Wschodniej, a tylko niespełna 2% pracowników mieszka na terenie gmin poza tym obszarem. Dostrzega się zatem znaczne geograficzne skoncentrowanie pracowników, które – w przypadku dalszego braku wsparcia dla poszczególnych gmin – może oznaczać znaczny wzrost bezrobocia na ich terenie.¹²

Pogłębiona analiza danych pracowniczych wykazała, że do roku 2025 uprawnienia emerytalne nabędzie 1,5 tys. pracowników grupy ZE PAK (według obecnego stanu zatrudnienia), czyli 38% ogółu zatrudnionych. Do 2030 r. w naturalny sposób uprawnienia nabędzie łącznie 55% pracowników. Oznacza to, iż w ciągu najbliższej dekady ok. 45% (1,8 tys.) pracowników z obecnego stanu zatrudnienia może zostać zwolniona przed nabyciem uprawnień emerytalnych.¹³

⁹ Kierunki strategii ZE PAK S.A., Polska Czysta Energia, 2020 [https://ri.zepak.com.pl/upload/files/kierunki_strategii_fin_v4.pdf, dostęp: 26.02.2022]

¹⁰ Sprawiedliwa transformacja w Wielkopolsce Wschodniej - diagnoza i wytyczne, WWF Poland, 2021

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

3.2. Diagnoza sytuacji Wielkopolski Wschodniej w świetle dokumentów programowych i strategicznych

Analiza dokumentów na szczeblu krajowym

Przydatne w procesie opracowywania diagnozy sytuacji społeczno-zawodowej Wielkopolski Wschodniej mogą być wyzwania określone w dokumentach na szczeblu krajowym. W *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do 2030 roku* określono 7 takich wyzwań dla polityki regionalnej.

Wśród wyzwań wskazanych w *KSRR 2030* znalazło się m.in. przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych. Spowolnienie rozwoju demograficznego, rosnący udział osób starszych w populacji oraz niekontrolowane procesy suburbanizacji przekładać się będą nie tylko na przeobrażenia rynku pracy i zmiany struktury gospodarki, ale również na wzrost potrzeb w zakresie opieki zdrowotnej i socjalnej, także w Wielkopolsce Wschodniej. W związku z powyższym dostrzega się konieczność, by **uwzględnić potencjalny wpływ procesów demograficznych we wszelkich procesach decyzyjnych w zakresie działań dotyczących organizacji świadczenia usług publicznych, także w Wielkopolsce Wschodniej.**

Jedno z wyzwań określonych w *KSRR 2030* stanowi rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego. Strategia zakłada elastyczne reagowanie na pojawiające się na rynku pracy zapotrzebowanie na nowe kompetencje i kwalifikacje, co jest kluczowe w kontekście zmian, jakie nastąpią na rynku pracy Wielkopolski Wschodniej w wyniku transformacji energetycznej. Konieczne będzie dopasowanie się do nowej sytuacji na rynku pracy, jaka nastąpi po restrukturyzacji największego zakładu pracy w tym obszarze. W wyniku dynamicznych zmian, jakie zaistnieją, **kluczowe dla obszaru może również okazać się stworzenie warunków do kształcenia ustawicznego** (co także zawarto w *KSRR 2030*), zwłaszcza w kontekście osób, które utracą zatrudnienie w wyniku restrukturyzacji zakładu pracy i niejednokrotnie będą zobligowane do przekwalifikowania się celem znalezienia nowej pracy.

Kolejnym wyzwaniem określonym w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do 2030 roku* jest rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach. To wyzwanie obejmuje także rozwój infrastruktury społecznej – systemu opieki nad dziećmi oraz systemu opieki zdrowotnej. W ww. dokumencie strategicznym zwrócono uwagę na to, iż system opieki nad dziećmi jest niezwykle istotny w kwestii aktywizacji zawodowej kobiet. Województwo wielkopolskie wskazane zostało jako 3. pod względem odsetka dzieci uczestniczących w edukacji przedszkolnej w 2017 roku – odsetek dzieci objętych opieką w przedszkolach jest zatem relatywnie wysoki na tle pozostałych regionów Polski. W przypadku systemu opieki zdrowotnej, województwo wielkopolskie wypada gorzej, gdyż w *KSRR 2030* określone zostało jako jeden spośród sześciu unijnych regionów o najniższej liczbie lekarzy przypadającej na 10 tys. ludności. Sygnalizuje to bowiem, iż w regionie występuje problem w zakresie dostępu do usług medycznych, podczas gdy dostęp do systemu opieki nad dziećmi nie jest znacząco ograniczony. Omawiany dokument strategiczny zakłada jednak zapewnienie infrastruktury wspierającej równy dostęp wszystkich mieszkańców do wysokiej jakości usług publicznych. **Istotne w tym aspekcie jest jednakże planowanie rozwoju infrastruktury w oparciu o realne zapotrzebowanie.** Co istotne, aspekt ten można uznać jako kluczowy także dla Wielkopolski Wschodniej.

Analiza dokumentów na szczeblu regionalnym

W diagnozie sytuacji wyjściowej *Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020* zespół elektrowni w Koninie określono jako znaczące źródło energii elektrycznej. Poniekąd potwierdza to fakt, iż transformacja energetyczna stanowić będzie znaczne wyzwanie dla regionu. Jednocześnie w *WRPO 2014-2020* podkreślono duży potencjał rynku pracy oraz wysoki w skali kraju wskaźnik zatrudnienia, co stanowi pozytywne perspektywy w kontekście zmian, jakie będą miały miejsce po transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej. W dokumencie zdiagnozowano także główne przyczyny bezrobocia, jakimi są niskie kwalifikacje i kompetencje oraz brak doświadczenia. W tym zakresie ponownie **kluczowe może okazać się tworzenie warunków do kształcenia ustawicznego** na terenie Wielkopolski Wschodniej. W diagnozie sytuacji wyjściowej należy także zwrócić uwagę na negatywne trendy demograficzne i społeczne w regionie – starzenie się społeczeństwa (spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym i wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym), zagrożenie ubóstwem znacznej liczby mieszkańców oraz niska i zróżnicowana dostępność do infrastruktury społecznej. Należy zatem uwzględnić te czynniki w procesach decyzyjnych dotyczących zarówno infrastruktury, jak i usług publicznych.

Projekt *Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2021-2027* podkreśla fundamentalne znaczenie transformacji w kierunku niskoemisyjnej gospodarki, wskazując jednocześnie na takie wyzwania jak: **podnoszenie jakości i efektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego oraz przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych i dezintegracji społecznej**. Co istotne, wśród celów szczegółowych projekt *WRPO 2021-2027* zawiera sprawiedliwą transformację – umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko, skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o *porozumienie paryskie*.

Wśród kluczowych wyzwań regionu, w *Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku* wskazuje się m.in. wzrost konkurencyjności, produktywności i innowacyjności gospodarki, a także – ponownie – **rozwijanie i efektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego oraz przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych i dezintegracji społecznej**. Działania dążące do podniesienia jakości kapitału ludzkiego mają kluczowe znaczenie dla Wielkopolski Wschodniej z uwagi na nadchodzącą restrukturyzację największego pracodawcy na tym obszarze. Pogłębiające się negatywne trendy demograficzne również wymuszają podejmowanie interwencji.

Z *Analizy zróżnicowania wewnętrznego województwa wielkopolskiego (2017 rok)* wynika, iż wschodnia część województwa wielkopolskiego jest obszarem odbiegającym tempem rozwoju od innych obszarów Wielkopolski – analiza wykazała, iż obszary stagnacji i peryferia to m.in. powiaty kolski, słupecki oraz turecki. Zaobserwowano zatem, że powiaty wchodzące w skład Wielkopolski Wschodniej istotnie wyróżniają się niskim poziomem rozwoju. Wyniki analizy wskazują na **konieczność podjęcia interwencji publicznych w zakresie występujących tam problemów i pogarszającej się sytuacji społeczno-gospodarczej**.

Dokonując diagnozy Wielkopolski Wschodniej w zakresie aktualnej sytuacji społeczno-zawodowej oraz funkcjonowania polityki społecznej, należy też uwzględnić uwarunkowania regionalnej pomocy społecznej. Te precyzyjnie określone zostały w *Strategii Polityki Społecznej Województwa Wielkopolskiego do roku 2030*. Według tego dokumentu, w województwie wielkopolskim zachodzą zintensyfikowane przemiany demograficzne – starzenie się społeczeństwa, rosnąca liczba osób

niesamodzielnym oraz osób z niepełnosprawnościami. Ponadto, pogłębia się osłabienie więzi rodzinnych, spada dzietność i liczba zawieranych małżeństw. Co istotne, mimo spadającego poziomu zaufania społecznego obserwuje się wzrost świadomości społecznej dot. problemów społecznych.

Z analizy diagnozy zrealizowanej na rzecz *Wielkopolskiego Programu Wspierania Osób Starszych 2021-2025* wynika, że jednym z istotnych wyzwań stojących przed systemem ochrony zdrowia będzie podwójne starzenie się społeczeństwa, rozumiane jako wysoki udział osób w wieku 80 lat i więcej w społeczeństwie. Należy mieć na uwadze, że obecnie problem stanowi przede wszystkim rosnący odsetek osób w wieku 60+ w ogóle społeczeństwa. Kolejnym wyzwaniem jest też singularizacja starości (prowadzenie jednoosobowych gospodarstw domowych przez osoby w wieku co najmniej 60 lat), która przekłada się na mniejszy potencjał opiekuńczy rodziny. Oznacza to, iż mniej kobiet będzie decydować się na przyjęcie roli opiekunki dla spokrewnionej starszej osoby, rezygnując tym samym z aktywności zawodowej. **Należy zatem zapewnić system wsparcia środowiskowego (tj. system odpłatnych i nieodpłatnych usług społecznych), aby zwiększyć poczucie bezpieczeństwa socjalno-opiekuńczego osób starszych oraz zwiększyć ich jakość życia. W obliczu postępujących zmian niezbędne jest także monitorowanie poziomu samodzielności osób starszych i – jak już wcześniej wspomniano – dopasowanie oferty usług oraz infrastruktury do realnego zapotrzebowania.**

Dokonując diagnozy sytuacji społeczno-zawodowej Wielkopolski Wschodniej należy uwzględnić także sytuację osób z ograniczoną sprawnością zamieszkujących w regionie. W *Wielkopolskim Programie Wspierania Osób z Ograniczoną Sprawnością na lata 2021-2025* wskazano, że nieco ponad połowa mieszkańców Wielkopolski uskarża się na długotrwałe problemy zdrowotne, a co ósmy mieszkaniec regionu dotknięty jest niepełnosprawnością (z czego większość to osoby z niepełnosprawnością prawną, tj. potwierdzoną orzeczeniem). Według ww. dokumentu, do głównych potrzeb osób z ograniczoną sprawnością zaliczają się następujące: potrzeby w obszarze mieszkalnictwa i samodzielnego życia, potrzeby związane z przyrządami, urządzeniami lub technologiami oraz potrzeby związane z transportem i przemieszczeniem się. Warto nadmienić, że obecnie w województwie wielkopolskim osobom z ograniczoną sprawnością oferuje się różne instrumenty sprzyjające zwiększeniu ich dostępności i aktywizacji społecznej, w tym m.in. pomoc w zaopatrzeniu w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny, a także turnusy rehabilitacyjne. Niemniej jednak Wielkopolska stoi przed licznymi wyzwaniami w tym obszarze – w opracowaniu wskazano na niewystarczający stopień dopasowania instytucji użytku publicznego oraz jednostek świadczących ambulatoryjną opiekę zdrowotną do potrzeb osób z ograniczoną sprawnością, a także niewystarczającą liczbę mieszkań chronionych dla tych osób. Diagnoza przeprowadzona na potrzeby *Wielkopolskiego Programu Wspierania Osób z Ograniczoną Sprawnością* wykazała, że wyzwaniem dla regionu może być również fakt, iż osoby z ograniczoną sprawnością mają niższy poziom wykształcenia niż ogół ludności, a ocenę jakości ich życia znacznie obniżają niskie wskaźniki aktywności edukacyjnej oraz zawodowej. Co istotne, w dokumencie podkreślono, iż w projektowaniu działań w polityce wsparcia osób z ograniczoną sprawnością stosuje się obecnie trzy istotne trendy: zmianę podejścia systemowego do osób z ograniczoną sprawnością, kompleksowe spojrzenie na politykę wsparcia osób z ograniczoną sprawnością, deinstytucjonalizację. **Warto zatem uwzględnić te trendy również w projektowaniu działań w Wielkopolsce Wschodniej, dążąc jednocześnie do zwiększenia stopnia dopasowania instytucji użytku publicznego i jednostek ochrony zdrowia do potrzeb osób z ograniczoną sprawnością.**

W diagnozie przeprowadzonej w ramach *Wielkopolskiego Programu Wspierania Rodziny, Systemu Pieczy Zastępczej i Adopcji na lata 2021-2025* wykazano negatywne trendy, jakie obserwowane są w regionie. Zwrócono uwagę m.in. na spadającą liczbę zawieranych małżeństw przy jednoczesnym wzroście liczby rozwodów. Podkreślono także zmniejszający się współczynnik dzietności oraz pogłębiające się zjawisko występowania kryzysów psychicznych i e-uzależnień wśród dzieci i młodzieży. W tej grupie coraz większa liczba osób podejmuje próby samobójcze. Dostrzega się zatem, iż na terenie województwa występują liczne negatywne zjawiska, które wymagają podjęcia odpowiednio ukierunkowanych działań. Warto podkreślić, iż wśród pozytywnych trendów wyróżnia się m.in. rosnący odsetek dzieci objętych opieką żłobkową oraz nieznaczny spadek odsetka nieletnich w przestępstwach wykrytych przez Policję.

Diagnoza przeprowadzona na potrzeby *Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025* wykazała, że od 2012 roku wzrasta odsetek Polaków, którzy uważają, że nie należy stosować kar cielesnych wobec dzieci. Jednocześnie coraz mniejszy odsetek Polaków deklaruje, iż zna osoby doświadczające przemocy domowej. Z opracowania wynika ponadto, że we wszystkich samorządach Wielkopolski Wschodniej funkcjonują lokalne programy przeciwdziałania pomocy oraz zespoły interdyscyplinarne. Dostrzega się zatem pewne pozytywne trendy na przestrzeni ostatniej dekady. W dokumencie podkreślono jednak, że pandemia wpłynęła na pogłębienie zjawiska przemocy domowej (w państwach członkowskich UE problem ten pogłębił się w 2020 roku). Co istotne, w okresie pandemii to kobiety częściej doświadczały przemocy. Skala zjawiska przemocy domowej określana jest nadal jako niedoszacowana, warto zatem podejmować działania dążące do jej dookreślenia. W dokumencie zwrócono również uwagę na nierównomierne zaangażowanie instytucji publicznych w działania na rzecz przeciwdziałania pomocy – co dotyczy w szczególności systemu ochrony zdrowia. Istotnym może okazać się skierowanie uwagi w tym kierunku i **podjęcie działań dążących do wyrównania poziomu zaangażowania instytucji publicznych w przeciwdziałanie przemocy.**

Analiza dokumentów na poziomie ponadlokalnym

W *Diagnozie Strategicznej Wielkopolski Wschodniej* określono silne i słabe strony tego obszaru. Do mocnych stron zaliczono wysoką jakość kapitału ludzkiego i społecznego, zrównoważoną strukturę gospodarczą i odporność na zjawiska kryzysowe, a także korzystne uwarunkowania rozwoju energetyki opartej na OZE. Do słabych stron zaklasyfikowano natomiast: niekorzystne tendencje demograficzne, rosnącą pauperyzację i polaryzację społeczną, a także relatywnie wysoki poziom bezrobocia. W dokumencie zwrócono uwagę na możliwość wystąpienia głębokiej i długookresowej recesji gospodarczej stanowiącej konsekwencję konieczności odejścia od wydobycia i spalania węgla brunatnego.

3.3. Transformacja energetyczna i górnicza tożsamość regionalna w świetle innych badań i opracowań

Górnicza tożsamość regionalna

Tożsamość regionalna stanowi identyfikację określonej grupy ludzi – społeczności danego regionu – z jego specyficznymi cechami. Tożsamość regionalna odnosi się zatem wyraźnie do danego terytorium, niejednokrotnie łącząc jego mieszkańców poprzez odczuwaną odrębność. Co istotne, tożsamość regionalna może być przedstawiana w różnych ujęciach (np. psychologicznym,

geograficznym, ekonomicznym, socjologicznym, historycznym), gdyż ludzie mogą identyfikować się ze sobą w oparciu o różnego rodzaju wspólne doświadczenia - społeczne, kulturowe, narodowe czy historyczne.¹⁴

W przypadku Wielkopolski, jej społeczność utożsamiana jest przede wszystkim z następującymi cechami: gospodarnością, oszczędnością, zapobiegliwością, porządkiem¹⁵. W *Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku* do cech, z którymi utożsamiają się Wielkopolanie zaliczono również pracowitość, samoorganizację i samorządność oraz potrzebę osiągnięcia sukcesu, określając jednocześnie regionalną kuchnię i lokalną gwarę jako element tożsamości mieszkańców tego regionu.

Istotnym elementem tożsamości regionalnej mieszkańców Wielkopolski Wschodniej jest jednak także górnictwo. Historia górnictwa w województwie sięga okresu po II wojnie światowej, kiedy to w regionie rozpoczęto eksploatację węgla na skalę przemysłową. Natomiast pierwsze pola węglowe w rejonie Konina zbadane zostały już w 1926 roku.¹⁶

Rozwój górnictwa spowodował rozwój urbanistyczny, zwiększenie powierzchni Konina i lokalnych gmin, gdyż przyciągnął przemysł wydobywczy wraz z tysiącami pracowników. Tym samym Konin z małego ośrodka stał się kilkudziesięciotysięcznym miastem, w znacznym stopniu podporządkowanym węglowi. Górnictwo natomiast na stałe zapisało się zarówno w urbanistycznym, jak i przyrodniczym krajobrazie Wielkopolski, czego przykładami są¹⁷:

- Jezioro Turkusowe – wyrobisko po odkrywcze węgla brunatnego „Gostawice”, które następnie zostało zalane oraz wykorzystane do zrzucania odpadów z elektrowni węglowej (w wyniku tego woda ma silnie zasadowy odczyn uniemożliwiający kąpiel oraz rozwój fauny i flory). Jezioro swoją barwę zawdzięcza odpadom chemicznym trafiającym do zbiornika.
- Wzgórza rozciągające się wokół Konina.
- Małe wioski oraz podmiejskie dzielnice Konina, w których zlokalizowane są stare budki przystankowe (niegdyś obsługujące zakładowe autobusy wożące górników) oraz osiedla mieszkalne budowane dla górników, a także inne znaki i emblematy pokazujące dumę tradycji górniczej.

Transformacja energetyczna – koszty społeczne i dobre praktyki

Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej oznacza przede wszystkim restrukturyzację największego pracodawcy w tym rejonie, a zatem dla wielu mieszkańców wiązać się będzie ze zmianą lub utratą miejsca pracy. Należy mieć na uwadze, że obecnym wyzwaniem dla obszaru Wielkopolski jest monopolizacja lokalnego rynku pracy przez kopalnie i elektrownie należące właśnie do spółki ZE PAK (redukcja zatrudnienia doprowadzi do wzrostu stopy bezrobocia w regionie)¹⁸. Dostrzega się

¹⁴ Kasprzak K., Tożsamość regionalna w planowaniu przestrzennym – Wielkopolska 2020+. Refleksje i komentarz. Polish Journal for Sustainable Development. Tom 24 (1), 2020.

¹⁵ Cichocki P., Jaka jest tożsamość wielkopolska? „Przegląd Zachodni” 2012 (1)

¹⁶ Ratajczak T., Hycnar E., Kopaliny towarzyszące w złożach węgla brunatnego. Tom I. Geologiczno-surowcowe aspekty zagospodarowania kopalni towarzyszących, Kraków 2017

¹⁷ <https://pl.boell.org/pl/2021/06/25/sprawiedliwa-transformacja-wielkopolski-wschodniej>, dostęp: 28.03.2022

¹⁸ Ministerstwo Klimatu 2020. Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja

[https://artransformacja.org.pl/wp-content/uploads/2020/07/Rekomendacje_Sprawiedliwa-Transformacja_15-05-2020_00_z-002.pdf, dostęp: 28.03.2022]

zatem, iż transformacja energetyczna to także koszty społeczne – zarówno indywidualne problemy poszczególnych mieszkańców, jak i procesy bardziej złożone (np. wzrost bezrobocia, nasilone migracje, odpływ mieszkańców, spadek dochodów samorządów).¹⁹

Z ogólnopolskiego badania przeprowadzonego w 2019 roku przez CBOS wynika, że zawód górnika jest postrzegany przez społeczeństwo jako jedna z najbardziej prestiżowych profesji.²⁰ Biorąc także pod uwagę tożsamość regionalną mieszkańców Wielkopolski Wschodniej i identyfikowanie się z górnictwem, utrata pracy przez osoby zatrudnione w branży wydobywczej i energetycznej może przełożyć się na nasilenie w lokalnych społecznościach zjawisk dysfunkcyjnych, takich jak uzależnienia (np. alkoholizm), przestępczość czy przemoc (zarówno fizyczna, jak i psychiczna). Tego rodzaju zjawiska mogą nasilić się nie tylko w przypadku utraty pracy, ale także w przypadku jej zmiany na mniej prestiżowe zajęcie z niższym wynagrodzeniem. Dla takich osób nastąpi wówczas degradacja w rozumieniu utraty swojej dotychczasowej pozycji w społeczeństwie (zawodowej, rodzinnej) – a odniesienie jej do wcześniejszej, uprzywilejowanej pozycji może wywoływać frustrację i powodować występowanie ww. zjawisk dysfunkcyjnych.²¹

Nie bez znaczenia są także postawy mieszkańców względem transformacji energetycznej. Z sondażu przeprowadzonego przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych IBRIŚ wynika, że Polacy obawiają się negatywnego wpływu transformacji energetycznej na budżet ich gospodarstw domowych (51% badanych uznało, że ich gospodarstwa domowe zostaną narażone na straty).²² Z kolei badanie zrealizowane przez CBOS w 2021 roku wykazało, że zmiany w energetyce wzbudzają kontrowersje w społeczeństwie, aczkolwiek są one popierane przez zdecydowaną większość Polaków. Wyniki tego badania wskazują ponadto, iż Polacy mają przychylny stosunek do energetyki wiatrowej.²³

Aby zminimalizować koszty społeczne procesu transformacji energetycznej, należy przeprowadzić go z udziałem mieszkańców Wielkopolski Wschodniej. Udział mieszkańców przyczyni się do tego, by transformacja była rzeczywiście sprawiedliwa, a także do tego, by osiągnąć sukces i stworzyć nowy model społeczeństwa (czyli „zagospodarować” tę część mieszkańców, która utraci zatrudnienie, m.in. poprzez ich aktywizację oraz umożliwienie im pracy w grupie czy też nabywania nowych kompetencji i umiejętności).²⁴ Przeprowadzając proces transformacji energetycznej warto zatem skorzystać z doświadczenia innych i posłużyć się rozwiązaniami, które z powodzeniem zastosowano w innych regionach, a które przysłużyły się do minimalizacji negatywnych skutków wprowadzanych zmian.

W raporcie pn. „*Sprawiedliwa Transformacja w Wielkopolsce Wschodniej – diagnoza i wytyczne*” wskazano przykłady dobrych praktyk w obszarze sprawiedliwej transformacji, bazując na działaniach podejmowanych w innych krajach Europy. Z opracowania wynika, iż przechodząc przez proces transformacji energetycznej, korzystne byłoby wykorzystanie przez władze danych regionów doświadczeń innych jednostek, które uprzednio przeszły takową transformację. Wskazane w ww. opracowaniu dobre praktyki dotyczą zarządzania i partycypacji, wśród nich wymienia się następujące:

¹⁹ Szczepański M.S., Tyrybon M., Zagrożona egzystencja, górnicza zbiorowość lokalna wobec restrukturyzacji kopalni, „Studia Regionalne i Lokalne” nr 4, 2000.

²⁰ CBOS 2019. Które zawody uważamy? Komunikat z badań [https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_157_19.PDF, dostęp: 28.03.2022]

²¹ Ministerstwo Klimatu 2020. Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja [https://artransformacja.org.pl/wp-content/uploads/2020/07/Rekomendacje_Sprawiedliwa-Transformacja_15-05-2020_00_z-002.pdf, dostęp: 28.03.2022]

²² IBRIŚ dla „Rz”, badanie CATI przeprowadzone w terminie 24-25 września 2021 roku na 1100-osobowej grupie respondentów

²³ CBOS 2021. Transformacja energetyczna - oczekiwania i postulaty. Komunikat z badań [https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_070_21.PDF, dostęp: 28.03.2022]

²⁴ <https://pl.boell.org/pl/2021/06/25/sprawiedliwa-transformacja-wielkopolski-wschodniej>, dostęp: 28.03.2022

- Identyfikacja liderów zmian w regionach węglowych, w rozumieniu wyboru instytucji, które będą mogły udzielić wsparcia politycznego lub społecznego na rzecz sprawiedliwej transformacji.
- Zaangażowanie grup i społeczności dotkniętych zmianami celem zbudowania zaufania do procesu transformacji, który często postrzegany jest przez nie jako zagrożenie.
- Upublicznienie procesu planowania, co sprawi, że ten będzie przewidywalny i dzięki transparentności zmniejszy obawy uczestników.
- Pogłębiona analiza skutków odejścia od węgla w celu zaplanowania skutecznych działań zmniejszających koszty transformacji.
- Wczesne i ambitne planowanie rekultywacji terenów podkrywkowych, gdyż problemy społeczne mogą zepchnąć na boczny tor kwestie środowiskowe.
- Osadzenie planu odejścia od węgla w strategii długoterminowej, gdyż pozwoli to na osiągnięcie założonych rezultatów, gwarantując jednocześnie odpowiednie finansowanie zaplanowanych inwestycji rozwojowych.
- Harmonizacja pracy regionów i administracji centralnej.

W 2021 roku Polski Instytut Ekonomiczny zrealizował badanie dotyczące transformacji energetycznej w powiecie bełchatowskim, w którego rezultacie również wypracowano zestaw rekomendacji i dobrych praktyk dotyczących przekształcania regionów górniczych i odchodzenia od węgla. Wśród nich wskazano następujące:²⁵

- Stworzenie lokalnych i regionalnych programów rozwoju gospodarczego i społecznego zakładającego zróżnicowanie działań gospodarczych.
- Jednoznaczny zwrot planów w kierunku wytwarzania energii przy użyciu niekonwencjonalnych źródeł niskoemisyjnych.
- Poprawa lokalnej infrastruktury transportowej, cyfrowej itd.
- Przeprowadzanie akcji edukacyjnych dla podmiotów lokalnych i mieszkańców.
- Przeprowadzenie akcji marketingowej dla regionu z promocją potencjału gospodarczego, innowacyjnego i usługowego.
- Rozpoczęcie rekultywacji i rewitalizacji terenów górniczych na wczesnym etapie transformacji.
- Stworzenie środowiska przyjaznego dla biznesu.
- Utworzenie grupy doradców składających się z przedstawicieli władz centralnych i lokalnych, związków zawodowych, naukowców, przedsiębiorców i NGO, którzy wspólnie opracują rekomendacje dla rządu.
- Ustalenie ostatecznej realnej daty odejścia od węgla i zamknięcia elektrowni.
- Utworzenie planu restrukturyzacji na podstawie rekomendacji grupy roboczej.
- Poddanie planu nadzorowi i wsparciu komisji składającej się z międzynarodowych instytucji.
- Opracowanie planu pozyskania i wydatkowania funduszy na transformację skierowanych na innowacyjne rozwiązania i wspomagających zróżnicowanie gospodarcze, rozwój infrastruktury, rozwój edukacji i powstanie programu emerytalnego.
- Wyznaczenie instytucji odpowiedzialnej za niwelowanie szkód środowiskowych.

²⁵ Juszczak A., Kutwa K., Neutralność klimatyczna Bełchatowa. Przyszłość regionu po zamknięciu Kopalni Węgla Brunatnego i Elektrowni oczami lokalnej społeczności, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2021

- Stworzenie centrum badań i innowacji w celu opracowania nowych rozwiązań biznesowych i tworzenia miejsc pracy.

Programując proces sprawiedliwej transformacji należy zwrócić na zasady polityki regionalnej terytorialnie, wykorzystując stosowne narzędzia. Wskazane jest zatem, by ukierunkować działania na rewitalizację społeczną.²⁶

Celem rewitalizacji społecznej jest skuteczna naprawa stanu kryzysowego, który jest efektem redukcji lub eliminacji dotychczasowych funkcji obszaru (w tym przypadku potencjalnego stanu, który może zaistnieć jako rezultat transformacji energetycznej). Planowane efekty rewitalizacji powinny być nakierowane na podniesienie jakości życia mieszkańców danego obszaru²⁷. Władze lokalne wielu miast korzystają z doświadczeń krajów europejskich, gdzie efekty modernizacji przestrzeni miejskiej, a zwłaszcza zaburzonych relacji społecznych, zyskały międzynarodową renomę. Pewne zagrożenie efektywności działań rewitalizacyjnych stanowi fakt, że podejmowane działania zawężane zostają niekiedy do naprawy infrastruktury technicznej czy zmiany estetyki obiektów i przestrzeni. Głównym celem programów rewitalizacji z założenia powinna być jednak zawsze odbudowa zaburzonych relacji społecznych pomiędzy mieszkańcami określonego terenu, aktywizacja społeczna i zawodowa, jak również usuwanie stanów kryzysowych w jego obrębie²⁸. Należy zatem podkreślić, że nawet najbardziej zaawansowane i kosztochłonne działania poprawiające stan infrastruktury i przestrzeni miejskiej muszą iść w parze z adekwatnymi oddziaływaniami usuwającymi patologie i stany kryzysowe, takie jak bieda, bezrobocie czy ograniczony dostęp do szeroko pojętego kapitału społecznego.

W Polsce wzrasta zainteresowanie rewitalizacją społeczną, czego rezultatem jest wdrażanie wielu różnorodnych programów i praktyk rewitalizacyjnych o charakterze społecznym. Przykładami dobrej praktyki w tym zakresie mogą być²⁹:

- **Rewitalizacja Przedmieścia Odrzańskiego we Wrocławiu**, której celem było powstrzymanie postępujących problemów społecznych na tym terenie. Realizowane działania miały prowadzić do: utworzenia wysokiej jakości przestrzeni publicznych (parków, wnętrz podwórzowych, terenów sportowo-rekreacyjnych), stworzenia komfortowych warunków udzielania pomocy społecznej potrzebującym, stworzenia warunków do aktywizacji zawodowej bezrobotnych, stworzenia warunków do rozwoju handlu i usług o charakterze lokalnym, poprawy bezpieczeństwa czy polepszenia warunków edukacji, w tym edukacji sportowej. Efektem tych przedsięwzięć rewitalizacyjnych były m.in. następujące projekty i działania:
 - stworzenie centrum miejskiego ośrodka pomocy społecznej w zabytkowych oficynach;
 - rewitalizacja społeczno-gospodarcza dawnych traktów handlowych w celu zachęcania rzemieślników i przedsiębiorców do lokalizowania na Nadodrze warsztatów czy punktów usługowych i handlowych;

²⁶ Ministerstwo Klimatu 2020. Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja [https://arrtransformacja.org.pl/wp-content/uploads/2020/07/Rekomendacje_Sprawiedliwa-Transformacja_15-05-2020_00_z-002.pdf, dostęp: 28.03.2022]

²⁷ Leszkowicz-Baczyński J. Rewitalizacja społeczna jako odpowiedź na problemy obszarów miejskich, Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica 52, 2015, s. 96

²⁸ Ibidem, s.106

²⁹ Oleksiak P., Społeczne aspekty rewitalizacji w Polsce – dobre praktyki, Przedsiębiorczość i Zarządzanie 2018 T.19 Z.3 (cz.3) s. 138-142

- utworzenie Centrum Rozwoju Zawodowego „Krzywy Komin” (połączenie rewitalizacji o charakterze infrastrukturalnym z działaniami aktywizującymi społeczność lokalną);
 - utworzenie Nadodrzańskiego Centrum Wsparcia w celu przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym (powstały: placówka opiekuńczo-wychowawcza wsparcia dziennego; hostel dla wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze i rodziny zastępcze; Klub Samopomocy oferujący poradnictwo prawne, socjalne, grupy samopomocowe; ośrodek interwencji kryzysowej).
- **Rewitalizacja w odniesieniu do młodych ludzi – nasza przyszłość w Radomiu**, która służyć miała przede wszystkim zniwelowaniu problemu bezrobocia oraz towarzyszących mu różnorodnych dysfunkcji społecznych (brak umiejętności radzenia sobie z codziennymi trudnościami i zapewnieniem właściwej opieki dzieciom, zaburzone relacje w rodzinie, niska samoocena, bierność zawodowa, nieumiejętność poruszania się po rynku pracy, niski poziom kwalifikacji zawodowych, nadużywanie alkoholu, problemy zdrowotne czy izolacja społeczna). Program skierowany był do osób w wieku 15–25 lat, a jego głównym celem było zwiększenie stopnia aktywności społecznej i zawodowej młodzieży na terenie objętym programem rewitalizacji, a w szczególności:
- wyrównanie szans młodych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
 - zapobieganie przestępczości, patologii, przemocy i uzależnieniom;
 - zwiększenie kompetencji i umiejętności życiowych i społecznych;
 - wyposażenie w wiedzę i umiejętności w zakresie pokonywania codziennych trudności;
 - przygotowanie do wyjścia na rynek pracy czy zwiększanie umiejętności poruszania się na rynku pracy i wyposażenie w niezbędne kompetencje i kwalifikacje zawodowe;
 - pokazanie sposobów wychodzenia z bezradności życiowej;
 - organizowanie zajęć edukacyjnych, społecznych, kulturalnych i informacyjnych, profilaktyczno-wychowawczych czy pomocy psychologiczno-pedagogicznej, jak i zajęć rozwijających zainteresowania i utrwalających pozytywne zmiany w myśleniu i zachowaniu.
- **Rewitalizacja społeczna dzielnicy Gdańsk-Letnica**, która miała na celu wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz poprawy jakości życia społeczności lokalnej na obszarze zdegradowanym, co wynikało z wysokiego stopnia ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz wysokiego poziomu przestępczości i wykroczeń czy bezrobocia. Realizowane działania obejmowały zadania inwestycyjne oraz nieinwestycyjne. W zakresie działań inwestycyjnych przeprowadzono m.in. przebudowę budynku dawnej szkoły w celu przeznaczenia jej na prowadzenie działań społecznych wśród mieszkańców dzielnicy. Z kolei w ramach projektów nieinwestycyjnych założono Klub Aktywnych Kobiet (zajęcia i warsztaty dla kobiet), stworzono punkt konsultacji obywatelskich, zorganizowano zajęcia sportowe, warsztaty artystyczne dla dzieci i młodzieży czy warsztaty lingwistyczno-taneczne.
- **Rewitalizacja przestrzeni miejskiej Ostrowa Wielkopolskiego** zawiera ponad 40 działań społecznych, w tym przedsięwzięcia edukacyjne, kulturalne, sportowe, prozdrowotne i integracyjne. Ostrów Wielkopolski wprowadził Rewitalizacyjny Budżet Obywatelski wzmacniający społeczny wymiar rewitalizacji miasta. Wśród bezpośrednio wybranych przez mieszkańców zadań znalazły się m.in. takie inicjatywy jak animacje podwórkowe dla dzieci i młodzieży, kino plenerowe w odnowionym miejskim Amfiteatrze, cykl bezpłatnych porad psychologicznych dla dzieci i młodzieży czy akcja społeczna "Talerz zupy dla każdego". Organizacjom pozarządowym udostępniono Ostrowskie Centrum Aktywności Lokalnej,

ogólnodostępne zarówno dla organizacji pozarządowych, jak i nieformalnych grup mieszkańców na różnorodne działania i przedsięwzięcia społeczne.

– **Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Wielen na lata 2017-2023**³⁰

W ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych WRPO 2014-2020 zrealizowano cztery zadania inwestycyjne – również można zaliczyć je do katalogu dobrych praktyk w zakresie rewitalizacji społecznej:

- **„Nowe miasto na „Nowo”** – nowa publiczna przestrzeń funkcjonalna obejmuje m.in. drogi, parkingi, targowisko miejskie, część rekreacyjną i historyczną. Miejsce to może być wykorzystane podczas różnorodnych przedsięwzięć gospodarczych, promocyjnych, rekreacyjnych oraz edukacyjnych. Stwarza również atrakcyjne warunki do rozwoju turystyki, handlu, usług i rekreacji.
- **Mediateka**, powstała w budynku będącym częścią zespołu dworsko-folwarcznego. Adaptowany budynek obejmuje obecnie Kino za rogiem, Bibliotekę XXI wieku, Pracownię Nowoczesnych Technologii, Centrum Współpracy Wielopokoleniowej, Centrum Wspierania Rodziny, kawiarnię, pomieszczenia administracyjne, socjalne i techniczne.
- **Nadnoteckie Bulwary** w Wieleniu, eksponujące zasoby charakterystyczne dla Doliny Noteci – park ornitologiczno-przyrodniczy, roślinność nadnotecką oraz ścieżkę historyczną. Nowoczesny plac zabaw, ciągi pieszo-rowerowe, przestrzeń publiczna oraz dostępne zasoby turystyki wodnej stwarzają warunki do rekreacji, edukacji i rozwoju turystyki aktywnej.
- **„Przystanek Edukacja”**, czyli znajdujący się w centrum miasta przeszklony pawilon z przestrzenią wielofunkcyjną, pozwalającą na działania społeczno-kulturowe. Miejsce to sprzyja aktywizacji kulturowej, integracji społecznej, a także przywróceniu funkcji lokalom gastronomicznym czy usługowym w tej części miasta. W budynku mieści się także centrum informacji miejskiej w formie kawiarenki „Przystanek Edukacja”, w którym poza usługą gastronomiczną znajduje się punkt informacyjny promujący miasto, jego historię i kulturę oraz wspierający mieszkańców w rozwijaniu inicjatyw.

³⁰ https://wielen.pl/rewitalizacja.html?acc_le=1, [dostęp: 26.02.2022]

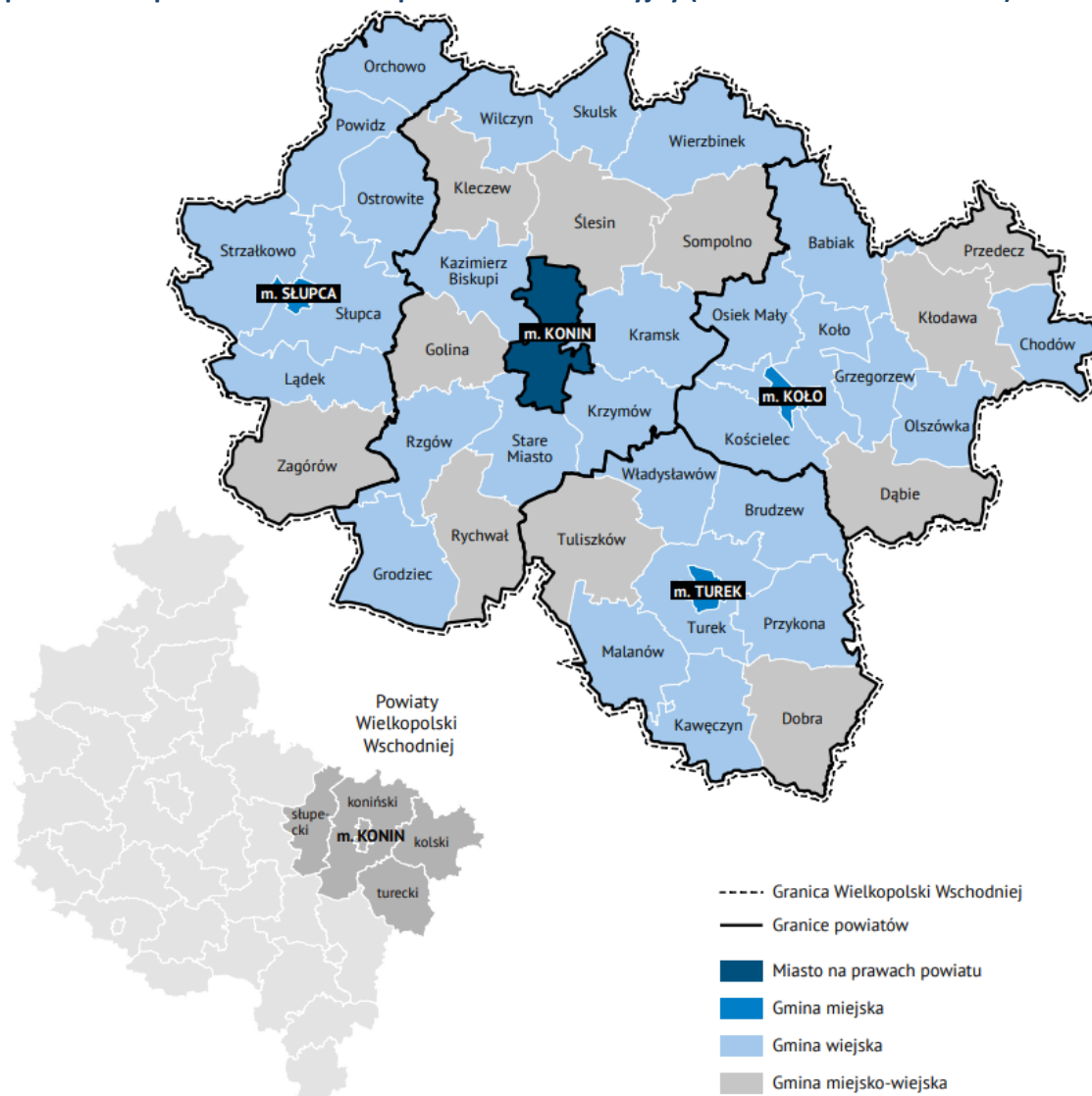
3.4. Diagnoza sytuacji Wielkopolski Wschodniej w świetle danych statystycznych

Demografia

Analiza danych statystycznych wykazała negatywne trendy demograficzne w Wielkopolsce Wschodniej. Od 2015 roku maleje tam liczba ludności, przy jednoczesnym wzroście udziału mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w ogóle populacji tego obszaru. Ponadto od kilku lat obserwuje się ujemny przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji. Taki obraz demograficzny tego terenu wpisuje się w ogólnowojewódzkie i ogólnopolskie trendy demograficzne.

Wielkopolska Wschodnia położona jest w centralnej Polsce, we wschodniej części województwa wielkopolskiego. Obszar Wielkopolski Wschodniej tworzą powiaty kolski, koniński, słupecki, turecki oraz miasto Konin, stanowiące główny ośrodek miejski tego obszaru. Powierzchnia Wielkopolski Wschodniej wynosi łącznie 4 438 km², a gęstość zaludnienia – 98 os/km² (według danych dla 2020 r.).

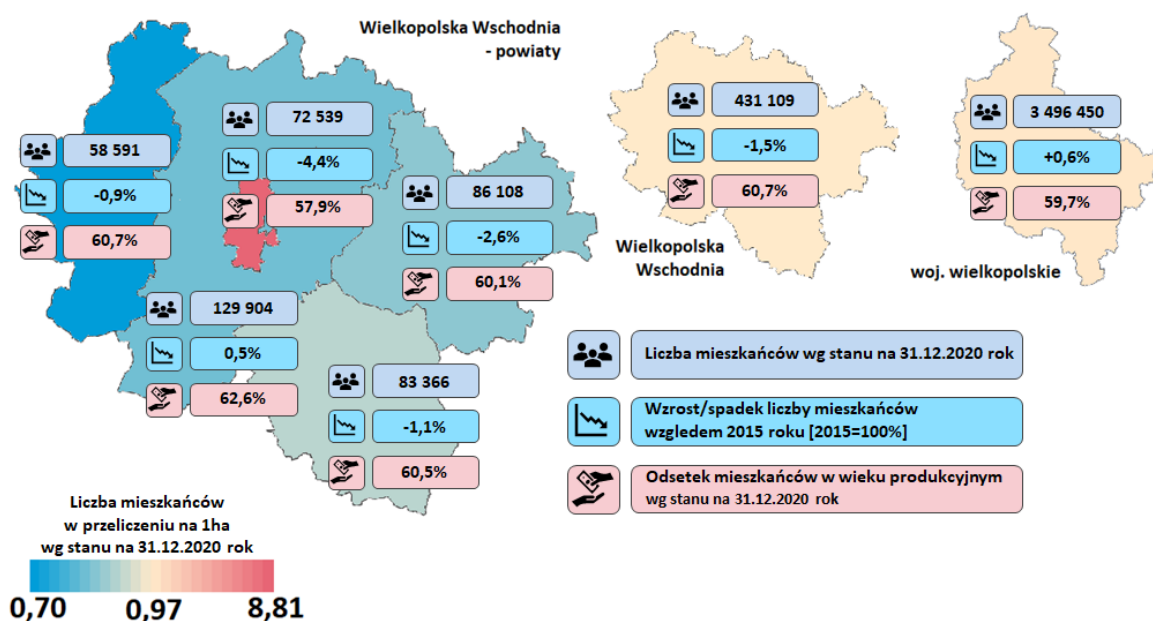
Mapa 1. Wielkopolska Wschodnia – podział administracyjny (stan na dzień 1.01.2021 r.)

Źródło: Wielkopolska Wschodnia w ujęciu statystycznym. Samorząd Województwa Wielkopolskiego, Poznań 2021

W 2020 roku Wielkopolska Wschodnia liczyła 431 109 mieszkańców, co stanowiło 12,3% ludności całego województwa (3 496 450 mieszkańców). Odnotowano spadek liczby ludności tego obszaru w stosunku do 2015 roku o 1,5%. Największy spadek liczby mieszkańców odnotowano w Koninie (4,4% mniej), z kolei najmniejszy – w powiecie tureckim (0,9% mniej). Tylko w powiecie konińskim liczba mieszkańców wzrosła w stosunku do 2015 roku, gdyż w 2020 roku odnotowano tam o 0,5% więcej osób. Należy jednak podkreślić, że w ogółem w województwie zaobserwowano przyrost liczby mieszkańców w stosunku do roku bazowego (o 0,6%). Tendencja odnotowana w Wielkopolsce Wschodniej jest zatem odwrotna.

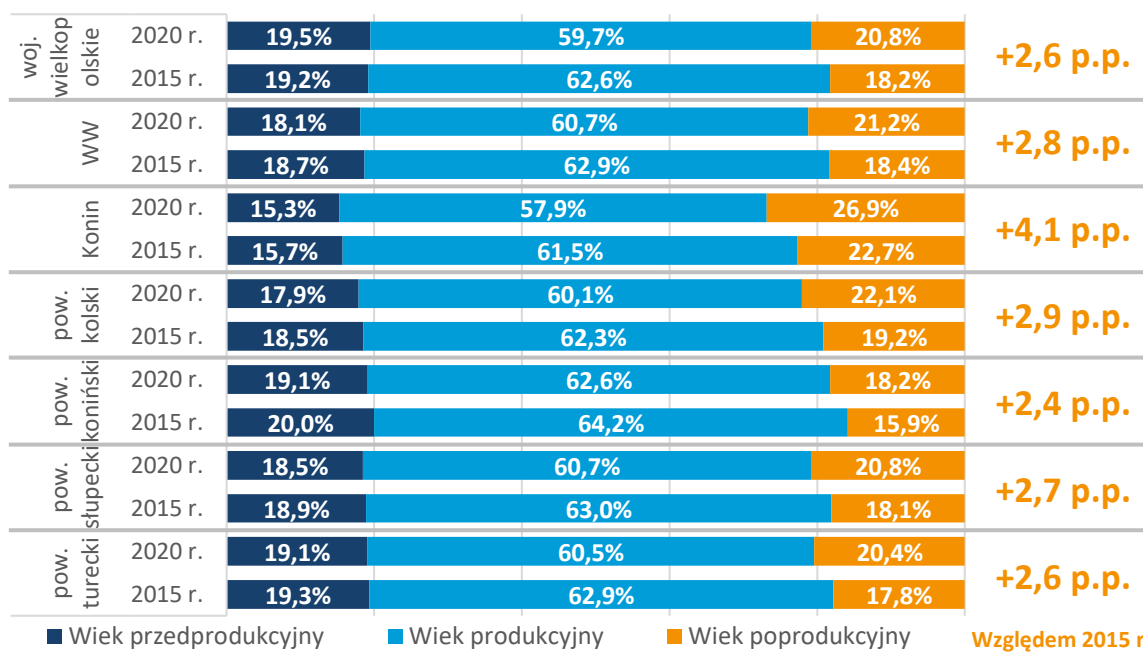
Mapa 2. Liczba ludności Wielkopolski Wschodniej, dynamika zmian oraz gęstość zaludnienia w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Analizując dane dotyczące wieku mieszkańców dostrzega się, że w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku w stosunku do roku bazowego nastąpił przyrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym o niespełna 11 tys. osób (2,8 p.p.). Jednocześnie ta grupa wiekowa stanowiła w 2020 roku 21,2% ogółu mieszkańców tego obszaru. Największy przyrost liczebności grupy osób w wieku poprodukcyjnym odnotowano w Koninie, gdzie w 2020 roku udział tych osób w populacji zwiększył się o 4,1 p.p. w stosunku do 2015 roku. Co istotne, w pozostałych grupach wiekowych liczba osób uległa zmniejszeniu w każdym powiecie Wielkopolski Wschodniej. Liczba osób w wieku produkcyjnym zamieszkujących Wielkopolskę Wschodnią zmniejszyła się w okresie od 2015 do 2020 roku o 13 847 osób (o 2,2 p.p. z poziomu 62,9% do 60,7%).

Wykres 1. Liczba ludności w grupach wiekowych według aktywności zawodowej i dynamika zmian w 2015 roku oraz 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W województwie wielkopolskim w latach 2015-2019 obserwowano dodatni przyrost naturalny, który najwyższą wartość osiągnął w 2017 roku – wówczas wynosił +7189. W Wielkopolsce Wschodniej w okresie 2015-2020 panował odwrotny trend, a tylko w 2017 roku odnotowano dodatni przyrost naturalny wynoszący +47, natomiast w pozostałych latach analizowanego okresu liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń żywych. Najkorzystniejsza sytuacja w tym aspekcie miała miejsce w powiecie konińskim w latach 2015-2019, a także w powiecie słupeckim w latach 2015-2016 oraz w powiecie tureckim w 2017 roku. W pozostałych powiatach Wielkopolski Wschodniej obserwowano negatywne tendencje – w całym okresie liczba zgonów przekraczała liczbę żywych urodzeń.

Tabela 1. Przyrost naturalny w powiatach Wielkopolski Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Województwo wielkopolskie	3 591	5 910	7 189	3 657	3 206	-4 128
Wielkopolska Wschodnia	-249	-23	47	-276	-276	-1 500
Powiat m. Konin	-142	-67	-96	-187	-175	-430
Powiat kolski	-210	-116	-107	-241	-141	-433
Powiat koniński	100	148	180	198	125	-284
Powiat słupecki	15	34	-7	-42	-26	-98
Powiat turecki	-12	-22	77	-4	-59	-255

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Po przeliczeniu przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców dostrzega się, że wskaźnik ten w 2020 roku osiągnął najniższe wartości dla Konina (-5,88) oraz powiatu kolskiego (-5,01). Relatywnie najlepsza sytuacja miała miejsce w powiecie słupeckim, gdzie wskaźnik na tle pozostałych powiatów był najwyższy, a jego wartość wyniosła -1,66. W dalszym ciągu jest to wartość niższa aniżeli w całej Wielkopolsce (-1,18). Należy podkreślić, że na przestrzeni lat 2015-2019 wskaźnik przyjął najkorzystniejsze wartości w powiecie konińskim – w tym okresie był dodatni.

Tabela 2. Przyrost naturalny na 1000 ludności w powiatach Wielkopolski Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Polska	-0,67	-0,15	-0,02	-0,68	-0,91	-3,18
Województwo wielkopolskie	1,03	1,70	2,06	1,05	0,92	-1,18
Powiat m. Konin	-1,86	-0,89	-1,28	-2,51	-2,37	-5,88
Powiat kolski	-2,37	-1,31	-1,22	-2,75	-1,62	-5,01
Powiat koniński	0,77	1,14	1,39	1,53	0,96	-2,18
Powiat słupecki	0,25	0,57	-0,12	-0,71	-0,44	-1,66
Powiat turecki	-0,14	-0,26	0,91	-0,05	-0,70	-3,04

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W 2020 roku w województwie wielkopolskim na 1 000 mieszkańców przypadało 10,25 urodzeń żywych. W powiatach Wielkopolski Wschodniej wartości tego wskaźnika były niższe. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w powiecie słupeckim, gdzie na 1 000 osób przypadało 9,66 żywych urodzeń. Najniższą wartość na tle pozostałych powiatów Wielkopolski Wschodniej wskaźnik ten przyjął w Koninie (7,32 żywych urodzeń na 1 tys. mieszkańców).

Tabela 3. Urodzenia żywe na 1 000 ludności w powiatach Wielkopolski Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Województwo wielkopolskie	10,58	10,99	11,61	11,11	10,72	10,25
Powiat m. Konin	7,94	8,62	8,30	8,41	8,11	7,32
Powiat kolski	8,88	9,47	9,41	8,63	9,26	8,37
Powiat koniński	9,76	9,89	10,46	11,07	9,71	8,94
Powiat słupecki	10,01	10,72	9,51	10,32	9,71	9,66
Powiat turecki	10,03	10,12	10,83	10,25	9,71	8,64

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Saldo migracji na pobyt stały w województwie wielkopolskim jest dodatnie i wzrasta od 2016 roku. W okresie od 2015 do 2020 roku saldo migracji wewnętrznych w Wielkopolsce Wschodniej było ujemne, przy czym najniższą wartość osiągnęło w 2019 roku (-1 355). W 2020 roku saldo migracji na pobyt stały było nieco wyższe i wynosiło wówczas -846. Najkorzystniejszą sytuację zaobserwowano w powiecie konińskim – jedynym powiecie w Wielkopolsce Wschodniej o dodatnim i tym samym najwyższym saldzie migracji (103). W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej zarejestrowano 3 789 zameldowań w ruchu wewnętrznym i 4 635 wymeldowań w ruchu wewnętrznym.

Tabela 4. Migracje na pobyt stały w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020

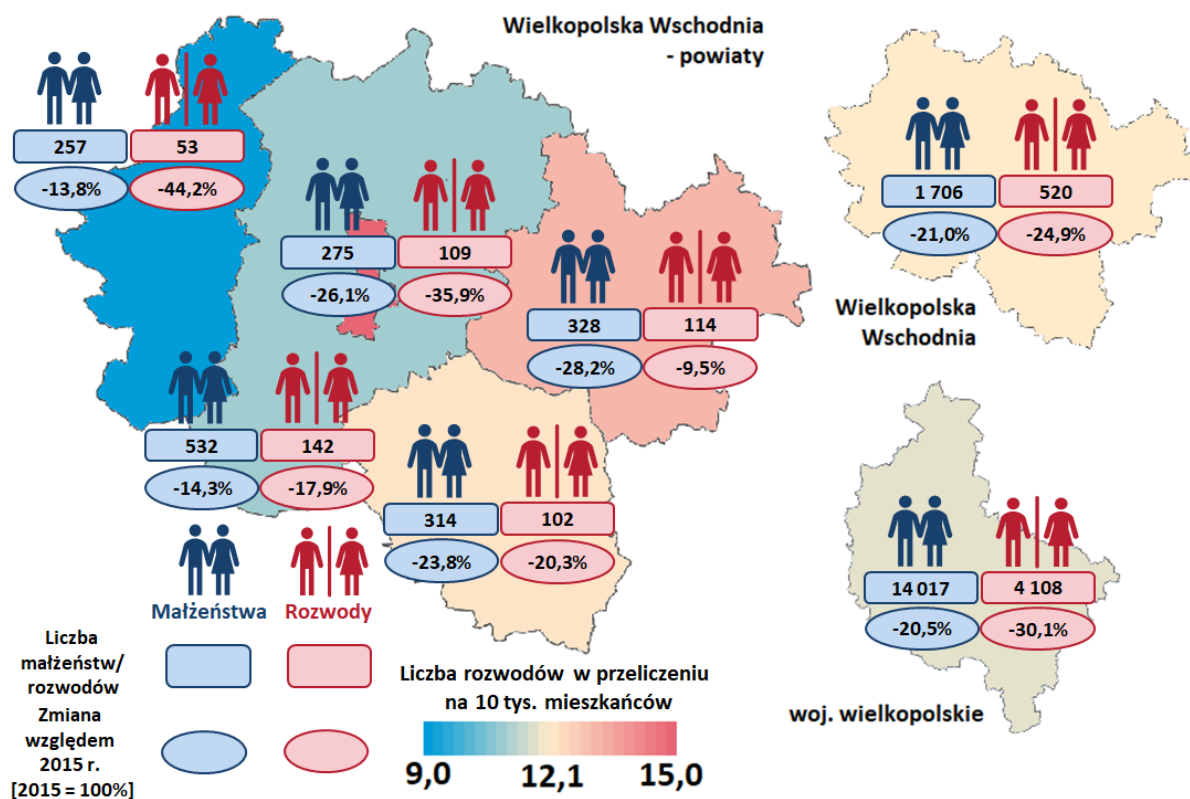
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
saldo migracji wewnętrznych						
Województwo wielkopolskie	1 207	983	1 015	1 121	1 203	1 491
Wielkopolska Wschodnia	-835	-892	-873	-1 113	-1 355	-846
Powiat m. Konin	-502	-471	-394	-501	-568	-511
Powiat kolski	-244	-237	-317	-310	-397	-266
Powiat koniński	107	24	84	28	-1	103
Powiat słupecki	-76	-87	-119	-141	-167	-76
Powiat turecki	-120	-121	-127	-189	-222	-96
zameldowania w ruchu wewnętrznym						
Województwo wielkopolskie	40 347	39 815	41 214	45 832	47 984	40 179
Wielkopolska Wschodnia	3 981	3 918	4 121	4 421	4 657	3 789

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat m. Konin	474	445	518	580	624	417
Powiat kolski	740	802	736	768	899	669
Powiat koniński	1 430	1 278	1 429	1 581	1 652	1 393
Powiat słupecki	547	547	553	582	557	540
Powiat turecki	790	846	885	910	925	770
wymeldowania w ruchu wewnętrznym						
Województwo wielkopolskie	39 140	38 832	40 199	44 711	46 781	38 688
Wielkopolska Wschodnia	4 816	4 810	4 994	5 534	6 012	4 635
Powiat m. Konin	976	916	912	1 081	1 192	928
Powiat kolski	984	1 039	1 053	1 078	1 296	935
Powiat koniński	1 323	1 254	1 345	1 553	1 653	1 290
Powiat słupecki	623	634	672	723	724	616
Powiat turecki	910	967	1 012	1 099	1 147	866

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W analizowanym okresie w Wielkopolsce Wschodniej znacznie zmniejszyła się liczba zarejestrowanych małżeństw. Odnotowano spadek o 21,0%, z 2 160 w 2015 roku do 1 706 w 2020 roku. Największy spadek odnotowano w powiecie kolskim (zmiana o -28,2% w porównaniu do 2015 roku). Jednocześnie zmniejszeniu uległa też liczba rozwodów w Wielkopolsce Wschodniej. W 2020 roku liczba ta zmniejszyła się o 24,9% w stosunku do roku bazowego.

Mapa 3. Liczba zarejestrowanych małżeństw i rozwodów w Wielkopolsce Wschodniej wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Przed dokonaniem dalszej, szczegółowej analizy danych statystycznych warto przytoczyć jeszcze wyniki diagnozy społecznej przeprowadzonej w 2015 roku. Z dokumentu pn. *Diagnoza społeczna 2015 - warunki i jakość życia Polaków* wynika, że województwo wielkopolskie zaklasyfikowano jako jeden z regionów o najwyższej ogólnej jakości życia w 2015 roku. Przeprowadzone na potrzeby opracowania analizy zaklasyfikowały strukturę warunków życia w Wielkopolsce jako podobną do województw lubuskiego, małopolskiego i opolskiego. Diagnoza wykazała, że województwo wyróżnia się pozytywnie na tle pozostałych województw pod względem zaspokojenia potrzeb w zakresie uczestnictwa w kulturze. Analizując ranking regionów na ośmiu wymiarach jakości życia dostrzega się, że województwo wielkopolskie wyróżniło się pozytywnie w kilku aspektach, zajmując tym samym wysokie miejsca w rankingach. Mianowicie, Wielkopolska uplasowała się na 2. pozycji pod względem dobrostanu psychicznego mieszkańców, 3. pozycji pod względem dobrostanu społecznego mieszkańców oraz 4. pozycji pod względem dobrobytu materialnego.

Pomoc społeczna

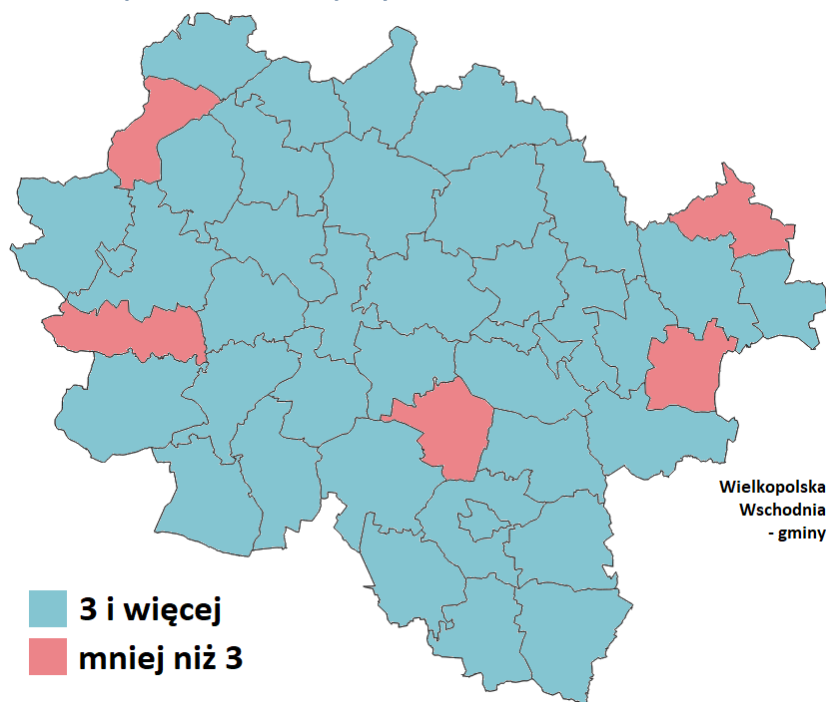
Analiza danych zastanych wykazała, iż maleje liczba rodzin otrzymujących pomoc społeczną w Wielkopolsce Wschodniej. Najczęstszym powodem otrzymywania pomocy społecznej na tym obszarze jest ubóstwo – z tego tytułu ze wsparcia skorzystało 38,5% rodzin objętych tam pomocą społeczną. W grupie klientów pomocy społecznej 33,6% stanowiły rodziny z dziećmi, natomiast 21,8% rodziny emerytów i rencistów. Ze świadczeń pieniężnych w 2020 roku skorzystało 76,1% rodzin objętych pomocą społeczną. Na podstawie analizy określono skalę korzystania z usług opiekuńczych – skorzystało z nich 13,8% rodzin objętych pomocą społeczną.

Z danych statystycznych wynika, że większość gmin Wielkopolski Wschodniej (38 z 43) zatrudnia minimalną liczbę pracowników socjalnych.

Na mocy ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej ośrodki pomocy społecznej zobowiązane są do zatrudniania pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby mieszkańców (wskaźnik: 1 pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze na 2 000 mieszkańców gminy) lub do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną (wskaźnik: 1 pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze na 50 środowisk). Ponadto ustawa zobowiązuje ośrodki pomocy społecznej do zatrudniania co najmniej 3 pracowników socjalnych – także wówczas, gdy spełniają one pozostałe dwa warunki.

Z danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wynika, że w 2020 roku większość gmin w Wielkopolsce Wschodniej zatrudniała co najmniej 3 pracowników socjalnych – wskaźnik ten nie został osiągnięty w 5 gminach. Należy podkreślić, iż miasto Konin oraz wszystkie gminy powiatu konińskiego zatrudniały wymaganą minimalną liczbę pracowników socjalnych, tym samym spełniając warunek. Gminy, które w tym okresie zatrudniały mniej niż 3 pracowników socjalnych to zatem gminy wchodzące w skład powiatów słupeckiego (2 gminy), kolskiego (2 gminy) oraz tureckiego (1 gmina).

Mapa 4. Wskaźnik dostępności pracy socjalnej w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku – zatrudnienie minimum 3 pracowników socjalnych

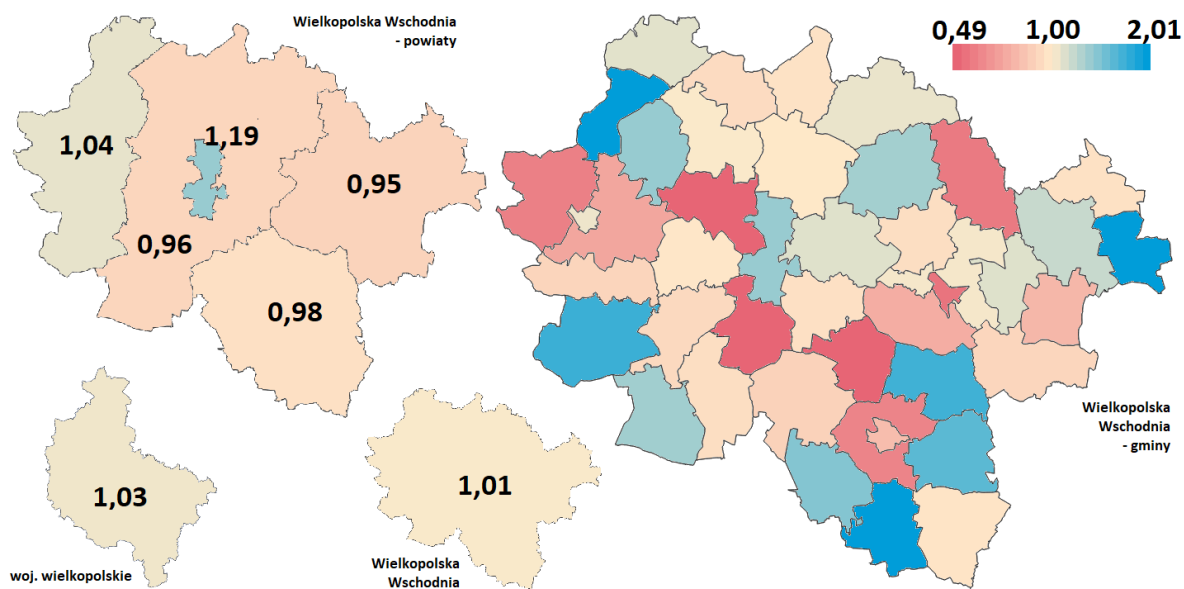

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Warunek zatrudnienia 1 pracownika socjalnego w przeliczeniu na 2 000 mieszkańców spełniony został przez blisko połowę gmin Wielkopolski Wschodniej (20 z 43). Warto podkreślić, iż w 2020 roku średnia wartość wskaźnika w województwie wynosiła 1,03, zaś w Wielkopolsce Wschodniej była tylko nieznacznie niższa, osiągając wartość 1,01.

Najniższą wartość wskaźnika odnotowano w gminach Władysławów (0,49) oraz Stare Miasto (0,64), a najwyższe wartości wskaźnik przyjął w gminach Chodów (2,01), Powidz (1,72) i Kawęczyn (1,54).

Mapa 5. Wskaźnik dostępności kadry pracy socjalnej w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku – 1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców

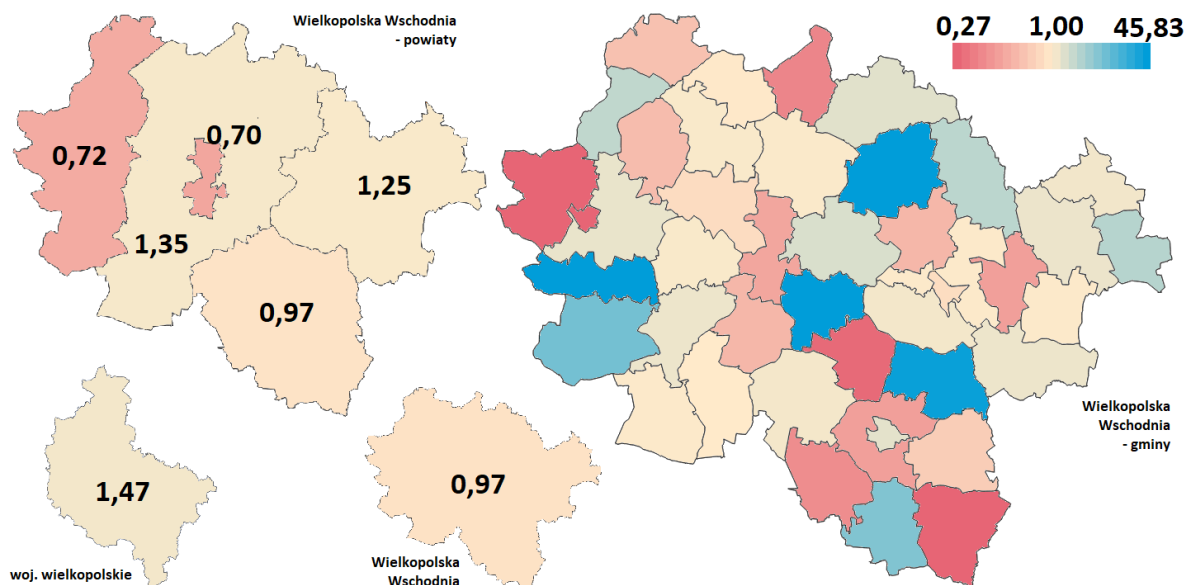

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

W większości gmin Wielkopolski Wschodniej (26 z 43) spełniony został warunek zatrudnienia 1 pracownika socjalnego na 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną. Dla całego województwa wielkopolskiego średnia wartość wskaźnika w 2020 roku wyniosła 1,47. W przypadku Wielkopolski Wschodniej średnia wartość wskaźnika była znacznie niższa w tym okresie i wyniosła 0,97.

Najniższe wartości wskaźnika odnotowano w gminach: Dobra (0,27), Strzałkowo (0,27), Słupca (0,39 – gm. miejska) oraz Władysławów (0,43). Z kolei najwyższe wartości wskaźnik osiągnął w Łądku (45,83), Sompolnie (12,00), Krzymowie (11,11) oraz Brudzewie (10,53).

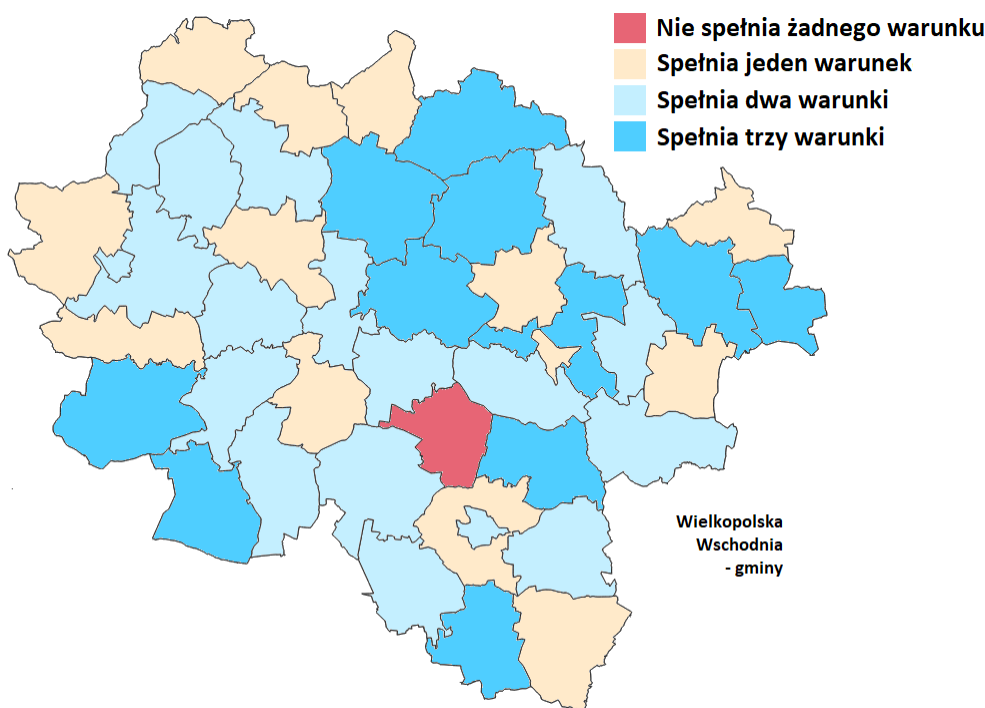
Mapa 6. Wskaźnik dostępności kadry pracy socjalnej w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku – 1 pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze na 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

W 2020 roku 11 gmin Wielkopolski Wschodniej osiągnęło jednocześnie wszystkie 3 wskaźniki, przy czym najczęściej były to gminy w powiecie konińskim (5 gmin). Co istotne, w jednej spośród gmin nie został spełniony żaden z warunków – gmina Władysławów nie osiągnęła ani jednego ze wskaźników. Warto podkreślić, że w Koninie osiągnięto dwa spośród wskaźników.

Mapa 7. Wskaźniki dostępności kadry pracy socjalnej w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku – liczba warunków spełnianych przez gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Analiza danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej za 2020 rok wskazuje, iż liczba rodzin, które otrzymują pomoc społeczną maleje od 2015 roku – zarówno w Wielkopolsce Wschodniej, jak i województwie wielkopolskim ogółem. W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej świadczenia przyznano 10 545 rodzinom (o łącznej liczbie 23 309 osób), a zatem o 4 697 rodzinom mniej aniżeli miało to miejsce w roku bazowym (wówczas pomoc społeczną przyznano 15 242 rodzinom o łącznej liczbie 40 603 osób). Najwięcej rodzin pobierających świadczenia odnotowano w powiecie konińskim – tam pomoc społeczną w 2020 roku otrzymywało 2 899 rodzin o łącznej liczbie 6 721 osób. W grupie klientów pomocy społecznej 33,6% stanowiły rodziny z dziećmi, natomiast 21,8% – rodziny emerytów i rencistów.

Tabela 5. Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych w latach 2015-2020 w Wielkopolsce Wschodniej - ogółem (bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba rodzin - ogółem						
Województwo wielkopolskie	92 058	86 492	83 645	76 966	73 671	71 641
Wielkopolska Wschodnia	15 242	13 866	13 161	12 189	11 167	10 545
Powiat m. Konin	3 362	3 095	2 873	2 814	2 563	2 430
Powiat kolski	2 717	2 540	2 380	2 140	1 928	1 694
Powiat koniński	4 245	3 721	3 431	3 191	2 954	2 899
Powiat słupecki	2 041	1 901	1 783	1 630	1 502	1 412
Powiat turecki	2 877	2 609	2 694	2 414	2 220	2 110
Liczba osób w rodzinach						

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Województwo wielkopolskie	231 591	206 045	188 363	166 896	155 893	144 514
Wielkopolska Wschodnia	40 603	35 162	31 890	28 631	25 841	23 309
Powiat m. Konin	7 051	6 236	5 761	5 510	4 970	4 582
Powiat kolski	7 674	6 729	5 929	5 168	4 570	3 865
Powiat koniński	12 335	10 374	9 088	8 166	7 263	6 721
Powiat słupecki	5 567	4 834	4 102	3 635	3 405	3 031
Powiat turecki	7 976	6 989	7 010	6 152	5 633	5 110

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Większość rodzin otrzymujących pomoc społeczną to rodziny, którym przyznano świadczenia pieniężne. Tym samym, świadczenia pieniężne w 2020 roku otrzymywało 8 028 rodzin w Wielkopolsce Wschodniej, co stanowiło 76,1% ogółu rodzin otrzymujących pomoc społeczną. Analizując dane z uwzględnieniem powiatów można dostrzec, iż świadczenia pieniężne w 2020 roku przyznano 2 152 rodzinom w powiecie konińskim. Co istotne, jest to najwyższa wartość na tle pozostałych powiatów – dla porównania, w powiecie słupeckim takie wsparcie otrzymało 1 091 rodzin.

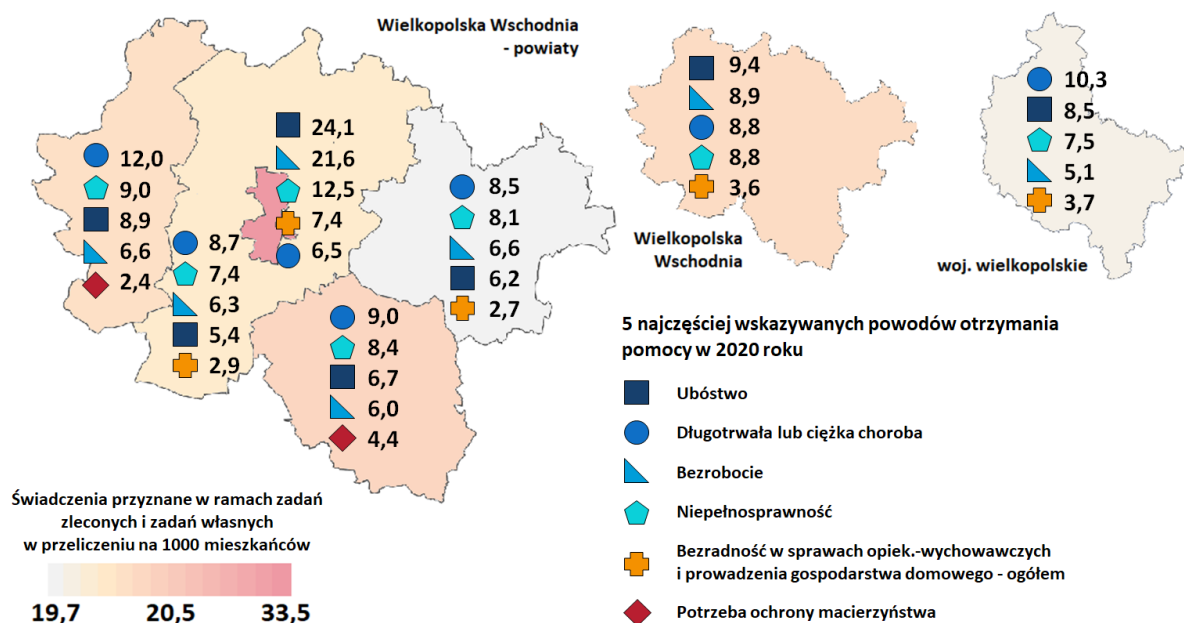
Tabela 6. Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia w ramach zadań zleconych i zadań własnych w latach 2015-2020 w Wielkopolsce Wschodniej – tylko świadczenia pieniężne

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Województwo wielkopolskie	71 730	65 679	63 659	57 755	54 324	54 434
Wielkopolska Wschodnia	11 837	10 794	10 026	9 121	8 286	8 028
Powiat m. Konin	2 722	2 599	2 393	2 297	2 051	1 971
Powiat kolski	2 235	2 084	1 893	1 684	1 444	1 287
Powiat koniński	3 131	2 753	2 472	2 256	2 107	2 152
Powiat słupecki	1 673	1 544	1 393	1 245	1 195	1 091
Powiat turecki	2 076	1 814	1 875	1 639	1 489	1 527

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Ubóstwo to najczęstszy powód otrzymywania pomocy społecznej w 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej (z tego tytułu ze wsparcia skorzystało 38,5% rodzin objętych tam pomocą społeczną). Z tego powodu najwięcej rodzin otrzymywało wsparcie w Koninie (1 750 rodzin, w przeliczeniu na 1 000 osób wskaźnik wynosi 24,1). W pozostałych powiatach pomoc rodzinom przyznawano najczęściej z uwagi na długotrwałą lub ciężką chorobę (wartość wskaźnika od 8,5 do 12,0). Najrzadziej natomiast pomoc społeczną rodzinom Wielkopolski Wschodniej przyznawano ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa (1 125 rodzin, co w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców daje wartość 3,6).

Mapa 8. Powody otrzymania pomocy społecznej na 1000 osób w 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

W 2020 roku w województwie wielkopolskim z oferty usług opiekuńczych skorzystało 12 208 osób, przy czym w Wielkopolsce Wschodniej świadczenie to przyznano 1 483 osobom (tj. o 27,5% więcej aniżeli w 2015 roku). W regionie w ciągu całego roku zrealizowano 4 030 714 godzin usług opiekuńczych (w tym 2 603 688 godzin usług specjalistycznych), z czego 534 430 godzin w Wielkopolsce Wschodniej (w tym 25 998 godzin usług specjalistycznych). Z usług opiekuńczych najczęściej korzystano w powiecie konińskim – tam świadczenie przyznano 521 osobom. Z kolei ze specjalistycznych usług opiekuńczych korzystano wyłącznie w Koninie.

Ze specjalistycznych usług opiekuńczych w regionie skorzystały 344 osoby (o 81,1% więcej niż w 2015 roku). W Wielkopolsce Wschodniej decyzją takie świadczenie przyznano 5 osobom (o 28,6% mniej niż w 2015 roku).

Tabela 7. Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie (usługi opiekuńcze) w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

	Usługi opiekuńcze		w tym: specjalistyczne	
	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	zmiana 2015/2020	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	zmiana 2015/2020
Województwo wielkopolskie	12 208	31,3%	344	81,1%
Wielkopolska Wschodnia	1 483	27,5%	5	-28,6%
Powiat m. Konin	269	23,4%	5	-28,6%
Powiat kolski	258	20,6%	0	-
Powiat koniński	521	40,1%	0	-
Powiat słupecki	204	22,2%	0	-
Powiat turecki	231	20,3%	0	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Infrastruktura społeczna

Według danych za 2020 rok, w skład infrastruktury pomocy społecznej w Wielkopolsce Wschodniej wchodzi: 8 domów pomocy społecznej, 5 dziennych domów pomocy, 3 schroniska i noclegownie dla osób bezdomnych oraz 16 środowiskowych domów samopomocy. Ponadto w zasobach jednostek terytorialnych Wielkopolski Wschodniej w tym okresie znajdowały się 2 mieszkania chronione, 5091 mieszkań komunalnych i 595 mieszkań socjalnych.

Analiza danych zastanych wykazała, że w porównaniu do 2015 roku w Wielkopolsce Wschodniej wzrosła liczba dziennych domów pomocy, schronisk i noclegowni dla bezdomnych oraz środowiskowych domów samopomocy.

W Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku funkcjonowało 8 domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym. Większość z nich (7 jednostek) prowadziły powiaty, a domy te oferowały łącznie 799 miejsc. Jedna jednostka prowadzona była natomiast przez inny podmiot, oferując 53 miejsca. Warto nadmienić, że ogółem w województwie wielkopolskim w 2020 roku funkcjonowały 63 domy pomocy społecznej. W Wielkopolsce Wschodniej w analizowanym okresie najwięcej domów pomocy społecznej funkcjonowało w powiecie słupeckim (3 jednostki).

Liczba domów pomocy społecznej w Wielkopolsce Wschodniej oraz liczba oferowanych przez nie miejsc pozostaje niezmienna od 2015 roku. Zmiany zaobserwowano jedynie w zakresie liczby osób korzystających z ich wsparcia – w 2020 roku wzrosła ona o 3,5% w stosunku do roku bazowego. Wzrost liczby korzystających odnotowano w powiatach kolskim oraz konińskim, z kolei w Koninie oraz powiecie tureckim liczba osób korzystających z domów pomocy społecznej zmniejszyła się w stosunku do 2015 roku.

Tabela 8. Domy pomocy społecznej (liczba jednostek, miejsc i osób korzystających) w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

		Liczba jednostek		Liczba miejsc		Liczba osób korzystających	
		2020	Zmiana 2015/2020	2020	Zmiana 2015/2020	2020	Zmiana 2015/2020
Województwo wielkopolskie	Ogółem	63	-1,6%	6405	1,3%	7242	5,2%
	w tym: JST	52	-1,9%	5359	1,5%	6072	4,1%
Wielkopolska Wschodnia	Ogółem	8	0,0%	852	0,0%	946	3,5%
	w tym: JST	7	0,0%	799	0,0%	880	2,1%
Powiat m. Konin	Ogółem	1	0,0%	115	0,0%	127	-11,8%
	w tym: JST	1	0,0%	115	0,0%	127	-11,8%
Powiat kolski	Ogółem	2	0,0%	166	0,0%	204	23,6%
	w tym: JST	1	0,0%	113	0,0%	138	22,1%
Powiat koniński	Ogółem	1	0,0%	100	0,0%	109	13,5%
	w tym: JST	1	0,0%	100	0,0%	109	13,5%
Powiat słupecki	Ogółem	3	0,0%	261	0,0%	280	0,0%
	w tym: JST	3	0,0%	261	0,0%	280	0,0%
Powiat turecki	Ogółem	1	0,0%	210	0,0%	226	-1,3%
	w tym: JST	1	0,0%	210	0,0%	226	-1,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

Z danych Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej wynika, że w 2020 roku w województwie wielkopolskim funkcjonowało 35 dziennych domów pomocy, z czego 5 w Wielkopolsce Wschodniej. Dienne domy pomocy w Wielkopolsce Wschodniej w analizowanym okresie oferowały 130 miejsc i wówczas skorzystały z nich 144 osoby.

Należy nadmienić, że liczba dziennych domów pomocy w Wielkopolsce Wschodniej wzrosła od 2015 roku (o 150%), a zatem wzrosła też liczba oferowanych przez nie miejsc (o 160%). Wynika to z faktu, iż w powiatach kolskim oraz konińskim rozpoczęły działalnośćienne domy pomocy – w 2015 roku tego typu jednostki nie funkcjonowały w tych powiatach. Istotnym czynnikiem stymulującym powstawanie infrastruktury w tym zakresie było uruchomienie rządowego programu dedykowanego tworzeniu dziennych domów pomocy – „Senior-WIGOR”, który później został przemianowany na „Senior+”. Gminy w ramach programu mogły pozyskiwać środki na uruchomienie dziennych domów pomocy lub klubów seniora. Co istotne, w 2020 roku z dziennych domów pomocy w Wielkopolsce Wschodniej skorzystało 132% więcej osób aniżeli miało to miejsce w 2015 roku (odnotowano wzrost pomimo mniejszej o 12,9% liczby osób korzystających z dziennych domów pomocy w Koninie).

Tabela 9. Dienne domy pomocy (liczba jednostek, miejsc i osób korzystających) w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

		Liczba jednostek		Liczba miejsc		Liczba osób korzystających	
		2020	Zmiana 2015/2020	2020	Zmiana 2015/2020	2020	Zmiana 2015/2020
Województwo wielkopolskie	Ogółem	35	84,2%	1 855	8,5%	2 852	11,6%
	w tym: JST	32	88,2%	1 685	6,0%	2 615	7,4%
Wielkopolska Wschodnia	Ogółem	5	150,0%	130	160,0%	144	132,3%
	w tym: JST	5	150,0%	130	160,0%	144	132,3%
Powiat m. Konin	Ogółem	2	0,0%	50	0,0%	54	-12,9%
	w tym: JST	2	0,0%	50	0,0%	54	-12,9%
Powiat kolski	Ogółem	1	-	30	-	35	-
	w tym: JST	1	-	30	-	35	-
Powiat koniński	Ogółem	2	-	50	-	55	-
	w tym: JST	2	-	50	-	55	-
Powiat słupecki	Ogółem	0	-	0	-	0	-
	w tym: JST	0	-	0	-	0	-
Powiat turecki	Ogółem	0	-	0	-	0	-
	w tym: JST	0	-	0	-	0	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej funkcjonowały 3 schroniska i noclegownie dla osób bezdomnych (przy czym w całym województwie liczba takich placówek wyniosła 28) – dwie jednostki zlokalizowane w Koninie oraz jedna w powiecie kolskim. Dostrzega się zatem wzrost ich liczby o 200% względem roku bazowego. Wzrosła tym samym liczba oferowanych przez nie miejsc (o 69,5%), aczkolwiek zmniejszyła się liczba osób, które z nich skorzystały (o 46,2%).

Tabela 10. Schroniska i noclegownie dla bezdomnych (liczba jednostek, miejsc i osób korzystających) w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

		Liczba jednostek		Liczba miejsc		Liczba osób korzystających	
		2020	Zmiana 2015/2020	2020	Zmiana 2015/2020	2020	Zmiana 2015/2020
Województwo wielkopolskie	Ogółem	28	33,3%	899	6,6%	1957	-36,8%
	w tym: JST	6	50,0%	207	28,6%	423	-27,9%
Wielkopolska Wschodnia	Ogółem	3	200,0%	100	69,5%	105	-46,2%
	w tym: JST	1	-	30	-	38	-
Powiat m. Konin	Ogółem	2	100,0%	70	18,6%	67	-65,6%
	w tym: JST	0	-	0	-	0	-
Powiat kolski	Ogółem	1	-	30	-	38	-
	w tym: JST	1	-	30	-	38	-
Powiat koniński	Ogółem	0	-	0	-	0	-
	w tym: JST	0	-	0	-	0	-
Powiat słupecki	Ogółem	0	-	0	-	0	-
	w tym: JST	0	-	0	-	0	-
Powiat turecki	Ogółem	0	-	0	-	0	-
	w tym: JST	0	-	0	-	0	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

Analiza danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej za 2020 rok wskazuje, iż w tym okresie w województwie wielkopolskim funkcjonowały 74 środowiskowe domy samopomocy. W Wielkopolsce Wschodniej funkcjonowało ich wówczas 16, a tym samym ich liczba była o 6,7% większa aniżeli w 2015 roku. W 2020 roku środowiskowe domy samopomocy w Wielkopolsce Wschodniej oferowały łącznie 478 miejsc (z czego najwięcej te funkcjonujące na terenie powiatu tureckiego – 155 miejsc). W tym okresie ze wsparcia w takiej formie skorzystało łącznie 495 osób (o 5,3% więcej niż w 2015 roku).

Tabela 11. Środowiskowe domy samopomocy (liczba jednostek, miejsc i osób korzystających) w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

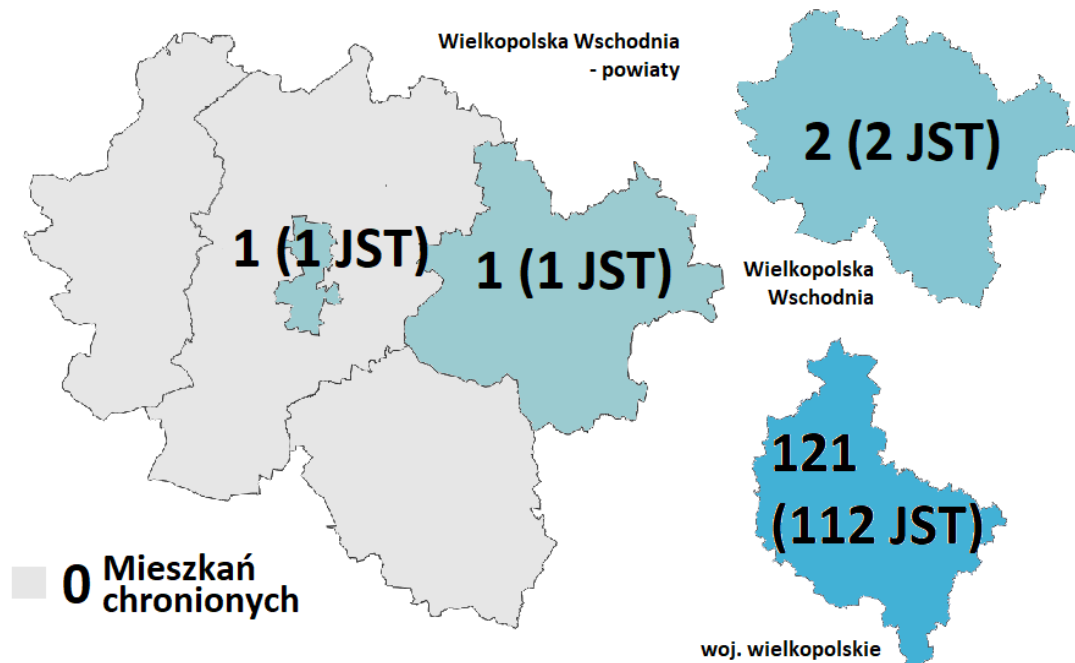
		Liczba jednostek		Liczba miejsc		Liczba osób korzystających	
		2020	Zmiana 2015/2020	2020	Zmiana 2015/2020	2020	Zmiana 2015/2020
Województwo wielkopolskie	Ogółem	74	7,2%	2533	8,8%	2648	5,5%
	w tym: JST	46	0,0%	1596	1,3%	1674	-1,4%
Wielkopolska Wschodnia	Ogółem	16	6,7%	478	10,9%	495	5,3%
	w tym: JST	12	9,1%	359	14,0%	370	6,0%
Powiat m. Konin	Ogółem	2	0,0%	38	8,6%	40	-11,1%
	w tym: JST	1	0,0%	20	0,0%	22	-18,5%
Powiat kolski	Ogółem	3	0,0%	75	0,0%	79	-16,8%
	w tym: JST	3	0,0%	75	0,0%	79	-16,8%
Powiat koniński	Ogółem	4	33,3%	130	30,0%	131	31,0%
	w tym: JST	2	100,0%	65	85,7%	61	74,3%
Powiat słupecki	Ogółem	2	0,0%	80	0,0%	82	-5,7%
	w tym: JST	2	0,0%	80	0,0%	82	-5,7%
Powiat turecki	Ogółem	5	0,0%	155	9,9%	163	14,0%
	w tym: JST	4	0,0%	119	13,3%	126	20,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

W 2020 roku w zasobach gmin i powiatów województwa wielkopolskiego znajdowało się 121 mieszkań chronionych, oferujących 403 miejsca. W tym okresie skorzystały z nich łącznie 363 osoby.

W zasobach gmin i powiatów Wielkopolski Wschodniej znalazły się natomiast 2 mieszkania chronione – jedno na terenie Konina, a drugie na terenie powiatu kolskiego. W Wielkopolsce Wschodniej z tej formy wsparcia w 2020 roku skorzystało łącznie 30 osób (z czego większość w Koninie – 23 osoby).

Mapa 9. Mieszkania chronione w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

Socjalna pomoc mieszkaniowa

Z analizy danych zastanych wynika, że w 2020 roku zmniejszyła się liczba mieszkań komunalnych oraz składanych na nie wniosków. W stosunku do 2015 roku zmalała także liczba osób oczekujących na mieszkanie socjalne.

Z danych wykazanych w *Ocenie zasobów pomocy społecznej województwa wielkopolskiego* wynika, że w zasobach gmin należących do Wielkopolski Wschodniej obserwuje się spadek liczby mieszkań komunalnych – w 2020 roku odnotowano spadek o 11,4% w stosunku do 2015 roku. Tym samym liczba mieszkań komunalnych będących w zasobach gmin Wielkopolski Wschodniej wynosiła w 2020 roku 5 091. Największą liczbę mieszkań posiada w swych zasobach Konin (1 792), natomiast najmniejszą – gminy powiatu konińskiego (481). Należy podkreślić, że największy spadek odnotowano w powiecie słupeckim, gdzie liczba mieszkań zmniejszyła się o 16,9% w stosunku do 2015 roku. Najmniejszy spadek nastąpił natomiast w powiecie tureckim, w którym to od 2015 roku liczba mieszkań komunalnych zmalała o 8%.

Tabela 12. Liczba mieszkań komunalnych w zasobach gmin w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana 2020/2015
Województwo wielkopolskie	54 992	53 902	53 011	52 692	52 015	51 387	-6,6%
Wielkopolska Wschodnia	5745	5616	5504	5345	5134	5091	-11,4%
Powiat m. Konin	1 994	1 950	1 907	1 840	1 820	1 792	-10,1%
Powiat kolski	1 398	1 350	1 311	1 256	1 250	1 242	-11,2%
Powiat koniński	575	587	585	541	483	481	-16,3%
Powiat słupecki	668	675	668	659	565	555	-16,9%
Powiat turecki	1 110	1 054	1 033	1 049	1 016	1 021	-8,0%

Źródło: opracowano na podstawie danych OZPS

Wraz z liczbą mieszkań komunalnych w zasobach gmin Wielkopolski Wschodniej, maleje także liczba składanych wniosków na takowe mieszkania. W 2020 roku w porównaniu do roku 2015, liczba złożonych wniosków na mieszkanie komunalne była niższa o 37,3%. Nie we wszystkich powiatach Wielkopolski Wschodniej nastąpił spadek – w powiecie słupeckim liczba wniosków złożonych w 2020 roku była wyższa o 4,5% aniżeli miało to miejsce w 2015 roku.

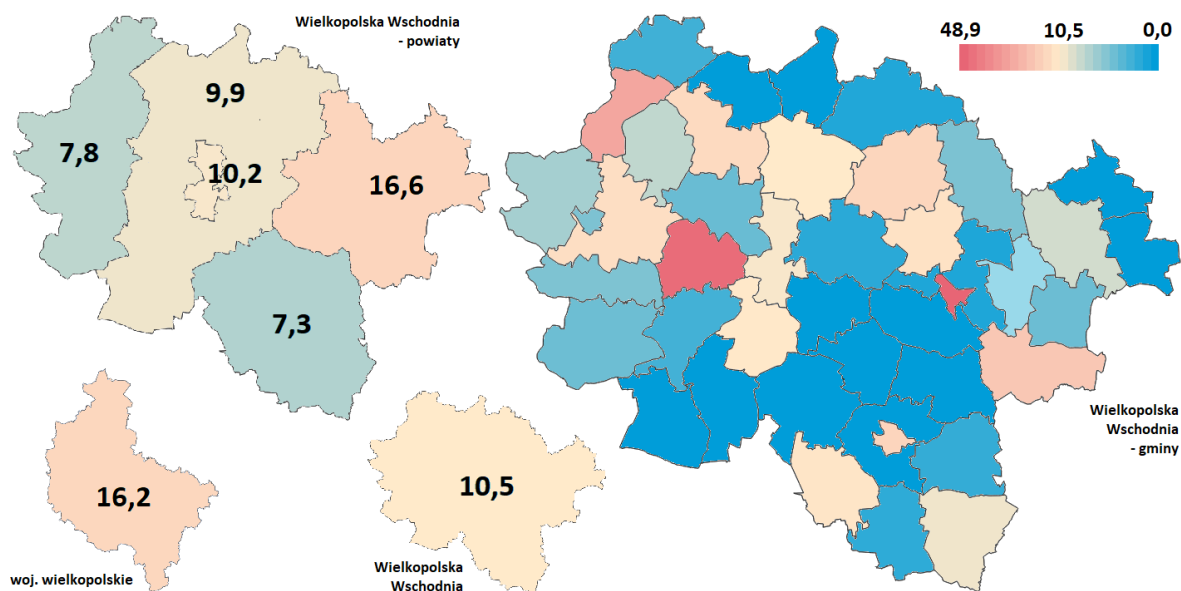
Tabela 13. Liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana 2020/2015
Województwo wielkopolskie	6 613	6 202	6 427	7 487	7 088	5 664	-14,4%
Wielkopolska Wschodnia	721	700	659	605	571	452	-37,3%
Powiat m. Konin	132	156	142	125	104	74	-43,9%
Powiat kolski	145	153	138	107	124	143	-1,4%
Powiat koniński	201	165	177	183	150	128	-36,3%
Powiat słupecki	44	82	61	59	59	46	4,5%
Powiat turecki	199	144	141	131	134	61	-69,3%

Źródło: opracowano na podstawie danych OZPS

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców, najwięcej wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobu gminy odnotowano w powiecie kolskim (16,6), zaś na drugiej pozycji uplasował się Konin, w którym na 1000 osób przypadało 10,2 wniosków. W powiecie tureckim wskaźnik osiągnął najniższą wartość, gdyż na 1000 mieszkańców złożonych zostało 7,3 wniosków. Co istotne, wartość wskaźnika dla Wielkopolski Wschodniej była niższa aniżeli dla województwa ogółem (odpowiednio: 10,5 i 16,2).

Mapa 10. Liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobu gminy w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku

Źródło: opracowano na podstawie danych OZPS

Mimo iż zasób mieszkań komunalnych w Wielkopolsce Wschodniej maleje, w okresie od 2015 do 2020 roku odnotowano wzrost liczby lokali socjalnych. Z danych wykazanych w OZPS wynika, że w 2020 roku liczba mieszkań socjalnych wynosiła 595 i była nieznacznie większa aniżeli w roku bazowym (582; wzrost o 2,2%). Największy wzrost liczby lokali socjalnych odnotowano w powiecie tureckim, gdzie od 2015 roku nastąpił przyrost ich liczby o 12,1%. Jednocześnie w powiecie kolskim w 2020 roku liczba mieszkań socjalnych znacznie spadła w stosunku do roku bazowego (zmiana o -41,7%).

Tabela 14. Liczba mieszkań socjalnych (lokali) w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana 2020/2015
Województwo wielkopolskie	5 441	5 552	5 984	6 253	5 085	4 847	-10,9%
Wielkopolska Wschodnia	582	566	594	598	610	595	2,2%
Powiat m. Konin	272	271	283	273	301	292	7,4%
Powiat kolski	60	47	52	46	41	35	-41,7%
Powiat koniński	46	49	53	53	47	48	4,3%
Powiat słupecki	47	47	47	52	44	44	-6,4%
Powiat turecki	157	152	159	174	177	176	12,1%

Źródło: opracowano na podstawie danych OZPS

W Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku liczba osób oczekujących na mieszkanie socjalne zmalała o 32,0% w stosunku do 2015 roku. Spadek liczby oczekujących odnotowano zwłaszcza w powiecie tureckim oraz w Koninie, gdzie w największym stopniu zwiększył się zasób lokali socjalnych. W powiecie kolskim zaobserwowano natomiast wzrost liczby osób oczekujących na mieszkania socjalne – z 43 w 2015 roku do 69 w 2020 roku.

Tabela 15. Liczba oczekujących na mieszkanie socjalne w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana 2020/2015
Województwo wielkopolskie	6 164	5 465	5 656	3 852	4 315	3 680	-40,3%
Wielkopolska Wschodnia	885	835	837	851	783	602	-32,0%
Powiat m. Konin	627	569	621	582	531	380	-39,4%
Powiat kolski	43	45	27	76	74	69	60,5%
Powiat koniński	62	62	52	65	44	42	-32,3%
Powiat słupecki	40	47	43	50	53	43	7,5%
Powiat turecki	113	112	94	78	81	68	-39,8%

Źródło: opracowano na podstawie danych OZPS

Wsparcie rodziny

Z analizy danych zastanych wynika, że w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku zatrudnionych było 52 asystentów rodziny, z których usług skorzystało 575 rodzin. W tym okresie w Wielkopolsce Wschodniej funkcjonowało 39 placówek wsparcia dziennego (wszystkie o zasięgu lokalnym).

Z badania wynika, że w 2020 roku z poradnictwa specjalistycznego (prawnego, psychologicznego, rodzinnego) w Wielkopolsce Wschodniej skorzystało 330 rodzin.

W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej odnotowano 1687 przypadków przemocy w rodzinie, z czego większość to przypadki przemocy psychicznej oraz fizycznej. Jednocześnie od 2015 roku zaobserwowano wzrost liczby rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” oraz liczby rodzin, wobec których ją wszczęto. Co istotne, w 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej zrealizowano 21 programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

W 2020 roku w gminach Wielkopolski Wschodniej zatrudnionych było 52 asystentów rodziny, z usług których korzystało 575 rodzin. W całym województwie wielkopolskim liczba zatrudnionych asystentów rodziny wynosiła 375 w 2020 roku.

Najwięcej asystentów rodziny zatrudnionych było w powiecie konińskim – łącznie zatrudniono tam 18 asystentów, z których usług korzystały 203 rodziny.

Tabela 16. Asystenci rodziny w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku

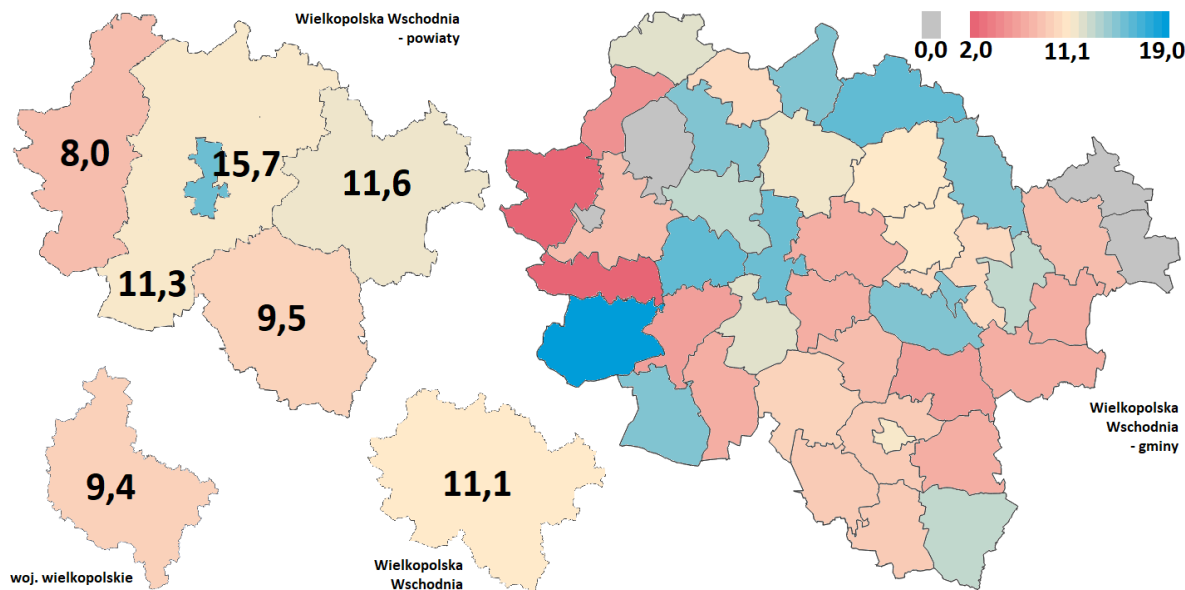
	Liczba asystentów rodziny w gminie	Liczba rodzin korzystających z usług asystentów rodziny
Województwo wielkopolskie	375	3 511
Wielkopolska Wschodnia	52	575
Powiat m. Konin	6	94
Powiat kolski	10	116
Powiat koniński	18	203
Powiat słupecki	6	48
Powiat turecki	12	114

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2015-2020

W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej na jednego asystenta rodziny przypadało więcej rodzin korzystających z usług asystenckich aniżeli miało to miejsce w całym województwie wielkopolskim

(odpowiednio: 11,1 i 9,4). Najwięcej rodzin przypadało na jednego asystenta w Koninie – w 2020 roku na jednego asystenta przypadało 15,7 rodzin.

Mapa 11. Liczba rodzin korzystająca z usług asystentów rodziny przypadająca na jednego asystenta w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2015-2020

W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej z poradnictwa specjalistycznego (prawnego, psychologicznego, rodzinnego) skorzystało 330 rodzin, a zatem o 48,2% mniej aniżeli w roku bazowym (637 rodzin). Ogółem w województwie również nastąpił spadek w tym zakresie.

Najwięcej rodzin z takiego poradnictwa skorzystało w powiecie konińskim (125 rodzin), zaś najmniej – w powiecie słupeckim (8 rodzin). Wzrost liczby rodzin korzystających z poradnictwa odnotowano w powiatach kolskim i słupeckim – tam w 2020 roku skorzystało z niego odpowiednio o 141% i 100% więcej rodzin niż w 2015 roku.

Tabela 17. Liczba rodzin korzystająca z poradnictwa specjalistycznego (prawnego, rodzinnego, psychologicznego) w okresie sprawozdawczym w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana 2020/2015
Województwo wielkopolskie	9 400	8 271	10 804	9 238	9 001	7 337	-21,9%
Wielkopolska Wschodnia	637	314	283	371	391	330	-48,2%
Powiat m. Konin	376	29	12	59	85	69	-81,6%
Powiat kolski	39	122	116	141	130	94	141,0%
Powiat koniński	169	111	99	87	140	125	-26,0%
Powiat słupecki	4	4	7	4	5	8	100,0%
Powiat turecki	49	48	49	80	31	34	-30,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

W województwie wielkopolskim funkcjonują 4 placówki wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym, przy czym żadna z nich nie działa na terenie Wielkopolski Wschodniej. Ze sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wynika, że w Wielkopolsce Wschodniej działają wyłącznie placówki wsparcia dziennego o zasięgu lokalnym –

w 2020 roku funkcjonowało ich 39, przy czym najwięcej w Koninie (25 placówek), a najmniej w powiecie kolskim (1 placówka). Co istotne, w powiecie tureckim nie funkcjonowały wówczas placówki wsparcia dziennego.

Tabela 18. Placówki wsparcia dziennego w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku

	Placówki wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym	Placówki wsparcia dziennego o zasięgu lokalnym ogółem	W tym prowadzone przez inne podmioty niż gmina	Placówki wsparcia dziennego o zasięgu lokalnym na 10 000 mieszkańców
Województwo wielkopolskie	4	130	60	0,37
Wielkopolska Wschodnia	0	39	3	0,90
Powiat m. Konin	0	25	0	3,45
Powiat kolski	0	1	0	0,12
Powiat koniński	0	2	0	0,15
Powiat słupecki	0	11	3	1,87
Powiat turecki	0	0	0	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2015-2020

W Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku odnotowano 740 przypadków przemocy psychicznej oraz 676 przypadków przemocy fizycznej, podczas gdy przemoc ekonomiczna i seksualna zdarzały się raczej sporadycznie (odpowiednio: 18 i 9 przypadków). W tym okresie odnotowano 834 osoby, co do których istniało podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie, a także 784 osoby, wobec których istniało podejrzenie o stosowanie przemocy w rodzinie.

Należy podkreślić, że wszystkie przypadki przemocy ekonomicznej odnotowane w 2020 roku dotyczyły wyłącznie powiatu konińskiego i Konina, z kolei przypadki przemocy seksualnej dotyczyły powiatu kolskiego, konińskiego oraz Konina. Pozostałe przypadki przemocy odnotowano we wszystkich powiatach Wielkopolski Wschodniej. Najwięcej przypadków przemocy odnotowano w Koninie i powiecie konińskim.

Tabela 19. Przemoc w rodzinie w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2016/2020)

	Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie	Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie	Liczby poszczególnych przypadków przemocy w rodzinie					Zmiana 2016/2020
			Fizyczna	Seksualna	Ekonomiczna	Psychiczna	Inny rodzaj przemocy	
Województwo wielkopolskie	8434	6623	5 066	95	153	6 531	2 257	-55,4%
Wielkopolska Wschodnia	834	784	676	9	18	740	244	-63,9%
Powiat m. Konin i koniński	366	321	272	3	18	300	173	-36,4%
Powiat kolski	158	155	130	6	0	149	43	-66,9%
Powiat słupecki	114	114	102	0	0	113	26	-74,5%
Powiat turecki	196	194	172	0	0	178	2	-98,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiej Komendy Policji w Poznaniu

W 2020 roku procedurą „Niebieskie Karty” objęto 1048 rodzin w Wielkopolsce Wschodniej. Od 2015 roku odnotowuje się systematyczny wzrost liczby rodzin objętych ww. procedurą – zarówno w całym regionie, jak i na obszarze Wielkopolski Wschodniej. Największy wzrost liczby rodzin objętych procedurą zaobserwowano w powiecie konińskim, gdzie w porównaniu do roku bazowego liczba ta wzrosła o 45,1%.

Tabela 20. Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana 2020/2015
Województwo wielkopolskie	6 997	6 471	8 145	8 394	8 922	9 391	34,2%
Wielkopolska Wschodnia	930	797	973	945	1 037	1 048	12,7%
Powiat m. Konin	285	215	213	226	268	242	-15,1%
Powiat kolski	165	189	223	197	224	225	36,4%
Powiat koniński	164	147	195	209	187	238	45,1%
Powiat słupecki	159	108	139	123	134	132	-17,0%
Powiat turecki	157	138	203	190	224	211	34,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

Wraz ze wzrostem liczby rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” nieodłącznie wzrasta także liczba rodzin, wobec których ją wszczęto. W Wielkopolsce Wschodniej rocznie rośnie liczba takich rodzin – w okresie od 2015 do 2020 roku zwiększyła się ona o 33,7%. W ostatnim roku analizowanego okresu liczba rodzin, wobec których wszczęto ww. procedurę wynosiła 734. Na tle Wielkopolski Wschodniej, najwięcej takich rodzin odnotowano w powiecie tureckim – tam w 2020 roku ich liczba wynosiła 188. W analizowanym okresie największą zmianę zaobserwowano w powiecie kolskim – tam liczba rodzin, wobec których została wszczęta ww. procedura w 2020 roku wzrosła aż o 90% w porównaniu do roku bazowego.

Tabela 21. Liczba rodzin, wobec których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” w okresie sprawozdawczym w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana 2020/2015
Województwo wielkopolskie	4 257	4 450	5 416	5 811	6 018	6 476	52,1%
Wielkopolska Wschodnia	549	537	612	673	724	734	33,7%
Powiat m. Konin	111	123	114	125	141	129	16,2%
Powiat kolski	80	116	133	144	158	152	90,0%
Powiat koniński	97	110	132	135	124	160	64,9%
Powiat słupecki	99	72	97	108	106	105	6,1%
Powiat turecki	162	116	136	161	195	188	16,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej funkcjonowały dwa ośrodki interwencji kryzysowej – po jednym w Koninie oraz powiecie konińskim. Łącznie ośrodki te oferowały 30 miejsc, przy czym w analizowanym okresie skorzystało z nich 26 osób. Należy podkreślić, iż ośrodek w Koninie liczył więcej miejsc (18 miejsc) niż ten zlokalizowany w powiecie konińskim (12 miejsc). Tym samym w 2020 roku skorzystało z niego więcej osób (23 osoby) aniżeli miało to miejsce w ośrodku zlokalizowanym w powiecie konińskim (3 osoby).

Tabela 22. Ośrodki interwencji kryzysowej (liczba ośrodków, miejsc i osób korzystających) w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku

	Liczba ośrodków interwencji kryzysowej	Liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej	Liczba osób korzystających z ośrodków interwencji kryzysowej
Województwo wielkopolskie	16	226	1 997
Wielkopolska Wschodnia	2	30	26
Powiat m. Konin	1	18	23
Powiat kolski	0	0	0
Powiat koniński	1	12	3
Powiat słupecki	0	0	0
Powiat turecki	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej zrealizowano 21 programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Większość z nich (13 programów) zrealizowana została w powiecie konińskim, podczas gdy pozostałe 8 programów przeprowadzono w powiecie tureckim. W analizowanym okresie w pozostałych powiatach Wielkopolski Wschodniej nie zostały zrealizowane programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Tabela 23. Liczba programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zrealizowanych w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku

	Liczba zrealizowanych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie
Województwo wielkopolskie	169
Wielkopolska Wschodnia	21
Powiat m. Konin	0
Powiat kolski	0
Powiat koniński	13
Powiat słupecki	0
Powiat turecki	8

Źródło: opracowano na podstawie danych OZPS

Pieczą zastępczą

Analiza danych statystycznych wykazała, że w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku zatrudnionych było 20 koordynatorów pieczy zastępczej. Wówczas rodzinna pieczę zastępcza na tym obszarze obejmowała 323 rodziny zastępcze, w których przebywało 548 dzieci. Z kolei instytucjonalna pieczę zastępcza tym okresie obejmowała 5 placówek opiekuńczo-wychowawczych (w których przebywało 41 dzieci). W 2020 roku pieczę zastępczą opuściło 35 pełnoletnich wychowanków (znacznie mniej aniżeli w 2015 roku).

W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej funkcjonowały 323 rodziny zastępcze. Większość z nich to rodziny zastępcze spokrewnione (217 rodzin) oraz rodziny zastępcze niezawodowe (81 rodzin). W stosunku do 2015 roku liczba rodzin zastępczych niezawodowych oraz spokrewnionych

w Wielkopolsce Wschodniej zmalała (odpowiednio o: 22,1% i 4,4%). Co istotne, wzrosła liczba rodzin zastępczych zawodowych (o 20%) oraz liczba rodzinnych domów dziecka (o 250%).

Tabela 24. Liczba rodzin zastępczych w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku (według formy) wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

	Rodziny zastępcze zawodowe					
	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	ogółem	w tym: pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	w tym: zawodowe specjalistyczne	Rodzinny dom dziecka
	2020 rok					
Województwo wielkopolskie	1 776	1 018	179	41	32	32
Wielkopolska Wschodnia	217	81	18	9	1	7
Powiat m. Konin	67	13	2	3	0	0
Powiat kolski	30	10	1	2	0	0
Powiat koniński	64	27	11	3	1	4
Powiat słupecki	20	17	3	0	0	0
Powiat turecki	36	14	1	1	0	3
	Zmiana 2015/2020					
Województwo wielkopolskie	-1,7%	-8,5%	12,6%	-18,0%	-8,6%	77,8%
Wielkopolska Wschodnia	-4,4%	-22,1%	20,0%	12,5%	0,0%	250,0%
Powiat m. Konin	-2,9%	-18,8%	-	50,0%	-	-
Powiat kolski	-37,5%	-37,5%	-66,7%	0,0%	-	-
Powiat koniński	8,5%	-6,9%	37,5%	0,0%	0,0%	-
Powiat słupecki	66,7%	-26,1%	200,0%	-	-	-
Powiat turecki	-7,7%	-30,0%	-66,7%	0,0%	-	50,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2015-2020

W Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku zatrudnionych było 20 koordynatorów pieczy zastępczej, przy czym najwięcej (6) w powiecie konińskim, a najmniej – w powiecie kolskim (2). Ogółem w Wielkopolsce w 2020 roku działało 163 koordynatorów pieczy zastępczej.

Tabela 25. Liczba koordynatorów pieczy zastępczej w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku

Liczba koordynatorów pieczy zastępczej w powiecie	
Województwo wielkopolskie	163
Wielkopolska Wschodnia	20
Powiat m. Konin	5
Powiat kolski	2
Powiat koniński	6
Powiat słupecki	3
Powiat turecki	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2015-2020

W 2020 roku na terenie województwa wielkopolskiego w rodzinnej pieczy zastępczej przebywało 4 716 dzieci, z czego większość umieszczonych zostało w rodzinach zastępczych spokrewnionych (2 306 dzieci). W tym okresie w Wielkopolsce Wschodniej w pieczy zastępczej przebywało 548 dzieci, w tym 289 w rodzinach zastępczych spokrewnionych.

Warto nadmienić, że w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych spokrewnionych oraz niezawodowych zmniejszyła się względem 2015 roku odpowiednio o 2,7% i 18%. Odwrotną zmianę odnotowano natomiast w przypadku liczby dzieci przebywających w rodzinnych domach dziecka (wzrost o 258,3%) oraz w rodzinach zastępczych zawodowych (wzrost o 45,7%).

Tabela 26. Liczba dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku (według formy rodziny zastępczej) wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

	Rodziny zastępcze zawodowe					
	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	ogółem	w tym: pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	w tym: zawodowe specjalistyczne	Rodzinny dom dziecka
2020 rok						
Województwo wielkopolskie	2 306	1 417	786	157	75	207
Wielkopolska Wschodnia	289	114	102	34	2	43
Powiat m. Konin	87	15	23	12	0	0
Powiat kolski	45	18	19	9	0	0
Powiat koniński	79	38	41	10	2	26
Powiat słupecki	25	21	12	0	0	0
Powiat turecki	53	22	7	3	0	17
Zmiana 2015/2020						
Województwo wielkopolskie	-0,6%	-7,7%	5,4%	0,0%	-19,4%	69,7%
Wielkopolska Wschodnia	-2,7%	-18,0%	45,7%	30,8%	0,0%	258,3%
Powiat m. Konin	-7,4%	-37,5%	130,0%	20,0%	-	-
Powiat kolski	-28,6%	-10,0%	58,3%	28,6%	-	-
Powiat koniński	0,0%	-5,0%	36,7%	66,7%	0,0%	-
Powiat słupecki	66,7%	-30,0%	140,0%	-	-	-
Powiat turecki	15,2%	-12,0%	-46,2%	0,0%	-	41,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2015-2020

W 2020 roku w regionie funkcjonowały 63 placówki opiekuńczo-wychowawcze, przy czym 5 spośród nich prowadzi działalność na terenie Wielkopolski Wschodniej (po dwie w Koninie i powiecie słupeckim oraz jedna w powiecie tureckim). W wielkopolskich placówkach opiekuńczo-wychowawczych umieszczono łącznie 874 dzieci, natomiast w placówkach funkcjonujących na terenie Wielkopolski Wschodniej – 41 dzieci.

Tabela 27. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku – liczba placówek oraz umieszczonych w nich dzieci wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

	Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych			Dzieci umieszczone w placówkach opiekuńczo-wychowawczych		
	Ogółem	zmiana 2015/2020	w tym placówki prowadzone na zlecenie powiatu	Ogółem	zmiana 2015/2020	w tym placówki prowadzone na zlecenie powiatu
Województwo wielkopolskie	63	16,7%	28	874	-7,7%	346
Wielkopolska Wschodnia	5	100,0%	4	41	-50,0%	22
Powiat m. Konin	2	0,0%	1	19	-100,0%	0

	Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych			Dzieci umieszczone w placówkach opiekuńczo-wychowawczych		
	Ogółem	zmiana 2015/2020	w tym placówki prowadzone na zlecenie powiatu	Ogółem	zmiana 2015/2020	w tym placówki prowadzone na zlecenie powiatu
Powiat kolski	0	-	0	0	-	0
Powiat koniński	0	-	0	0	-	0
Powiat słupecki	2	-	2	22	-	22
Powiat turecki	1	-50,0%	1	0	-100,0%	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2015-2020

W 2020 roku pieczę zastępczą w województwie wielkopolskim opuściło 35 pełnoletnich wychowanków, z czego większość (97,1%) usamodzielniała się i założyła własne gospodarstwo domowe. Należy podkreślić, że w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku liczba osób pełnoletnich, które opuściły pieczę zastępczą zmniejszyła się w stosunku do 2015 roku o 46,2%, podczas gdy w całym województwie nastąpił wzrost w tym zakresie (o 26,3%).

Tabela 28. Usamodzielnieni wychowankowie pieczy zastępczej w Wielkopolsce Wschodniej (2020 rok wraz z dynamiką zmian 2015/2020)

	Dzieci powyżej 18 roku życia, które ubyły w okresie sprawozdawczym	Zmiana 2015/2020	w tym: założyły własne gospodarstwo domowe	
			os.	odsetek
Województwo wielkopolskie	514	26,3%	350	68,1%
Wielkopolska Wschodnia	35	-46,2%	34	97,1%
Powiat m. Konin	12	-25,0%	12	100,0%
Powiat kolski	1	-90,0%	0	0,0%
Powiat koniński	14	-12,5%	14	100,0%
Powiat słupecki	0	-100,0%	0	-
Powiat turecki	8	-50,0%	8	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2015-2020

Najwięcej dzieci opuściło pieczę zastępczą w Koninie (41), powiecie konińskim (32) oraz powiecie tureckim (22). Wśród dzieci opuszczających pieczę w Wielkopolsce Wschodniej największy odsetek przysposobionych odnotowano w powiecie konińskim (21,9%).

Tabela 29. Adopcje w Wielkopolsce Wschodniej (2020 rok wraz z dynamiką zmian 2015/2020)

	Dzieci do 18 roku życia, które ubyły w okresie sprawozdawczym	Zmiana 2015/2020	W tym: zostały przysposobione	
			os.	odsetek
Województwo wielkopolskie	664	-17,9%	84	12,7%
Wielkopolska Wschodnia	106	-12,4%	18	17,0%
Powiat m. Konin	41	-6,8%	5	12,2%
Powiat kolski	3	-76,9%	0	0,0%
Powiat koniński	32	6,7%	7	21,9%

	Dzieci do 18 roku życia, które ubyły w okresie sprawozdawczym	Zmiana 2015/2020	W tym: zostały przysposobione	
			os.	odsetek
Powiat słupecki	8	-61,9%	0	0,0%
Powiat turecki	22	69,2%	6	27,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2015-2020

System opieki nad dziećmi

Z danych statystycznych wynika, iż w Wielkopolsce Wschodniej od 2015 roku obserwuje się spadek liczby dzieci do lat 3. Jednocześnie wzrasta odsetek dzieci, które objęte są opieką w żłobkach (w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku funkcjonowało 29 takich placówek).

W Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku zamieszkiwało 11 790 dzieci w wieku do lat 3. Liczba ta w stosunku do 2015 roku była mniejsza o 5,0% (wówczas wynosiła 12 413). Rokroczny spadek obserwuje się od 2018 roku. Co istotne, w całym regionie odnotowano przyrost liczby dzieci w tym wieku – w porównaniu do roku bazowego ich liczba wzrosła o 1,7% (z 109 232 do 111 126).

Najwięcej dzieci do 3 r.ż. w 2020 roku przebywało w powiecie konińskim (3 773), natomiast najmniej – w Koninie (1 731) oraz powiecie słupeckim (1 721). Istotnym jest, że liczba dzieci w tym wieku zmalała w stosunku do 2015 roku we wszystkich powiatach Wielkopolski Wschodniej, przy czym największy spadek odnotowano w powiecie kolskim (-9,9%).

Tabela 30. Liczba dzieci do lat 3 w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana 2015/2020
Województwo wielkopolskie	109 232	111 291	114 887	116 771	115 865	111 126	1,7%
Wielkopolska Wschodnia	12 413	12 375	12 440	12 597	12 362	11 790	-5,0%
Powiat m. Konin	1 853	1 883	1 868	1 872	1 820	1 731	-6,6%
Powiat kolski	2 450	2 424	2 397	2 351	2 321	2 207	-9,9%
Powiat koniński	3 778	3 715	3 821	3 998	3 946	3 773	-0,1%
Powiat słupecki	1 755	1 808	1 766	1 782	1 720	1 721	-1,9%
Powiat turecki	2 577	2 545	2 588	2 594	2 555	2 358	-8,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wraz ze spadkiem liczby dzieci rośnie odsetek tych, które objęte są opieką w żłobkach. W Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku odsetek ten był większy o 3,7 p.p. aniżeli w 2015 roku. W całym województwie wzrost ten był większy i wynosił 5,9 p.p. Udział dzieci objętych opieką w żłobkach wzrósł w każdym powiecie Wielkopolski Wschodniej, przy czym największą zmianę zaobserwowano w Koninie, gdzie w 2020 roku odsetek ten był większy o 6,5 p.p. niż w 2015 roku.

Tabela 31. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020

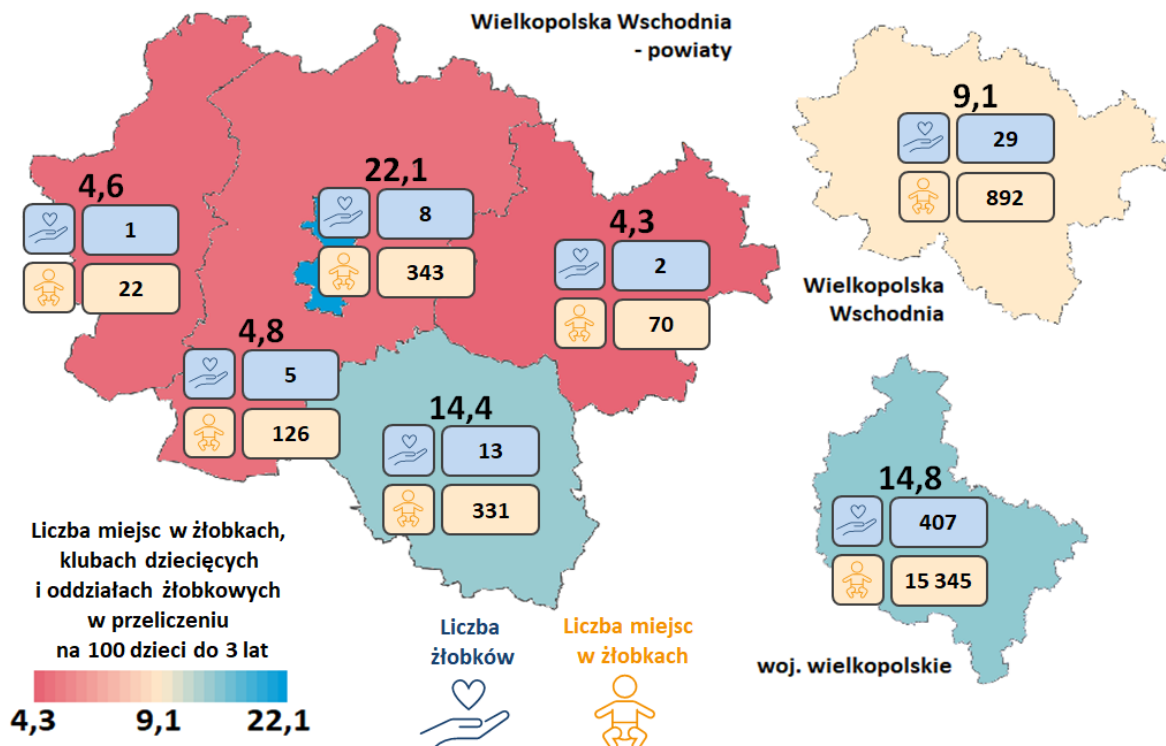
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana 2015/2020
Województwo wielkopolskie	6,1%	7,5%	8,4%	10,3%	12,2%	12,0%	5,9 p.p.
Wielkopolska Wschodnia	2,8%	3,8%	4,3%	5,1%	6,3%	6,6%	3,7 p.p.
Powiat m. Konin	10,1%	10,1%	11,6%	13,7%	16,4%	16,7%	6,5 p.p.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana 2015/2020
Powiat kolski	2,4%	2,4%	2,5%	3,1%	4,2%	4,1%	1,7 p.p.
Powiat koniński	0,0%	0,8%	1,2%	2,9%	3,1%	3,3%	3,3 p.p.
Powiat słupecki	0,6%	2,5%	2,1%	2,2%	1,9%	3,8%	3,2 p.p.
Powiat turecki	3,7%	5,7%	6,7%	6,2%	8,8%	8,6%	4,9 p.p.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej funkcjonowało 29 żłobków, oferujących łącznie 892 miejsca. W tym okresie na 100 dzieci do 3 lat przypadało tam 9,1 miejsc w żłobkach, klubach dziecięcych i oddziałach żłobkowych (mniej aniżeli w całym regionie). Najkorzystniejsza sytuacja ukształtowała się w Koninie oraz powiecie tureckim – tam liczba żłobków była największa (odpowiednio: 8 i 13). Na 100 dzieci do 3 r.ż. przypadało tam kolejno 22,1 i 14,4 miejsc w żłobkach, klubach dziecięcych i oddziałach żłobkowych.

Mapa 12. Żłobki w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Zdrowie psychiczne i uzależnienia

Ze zgromadzonych danych wynika, że obecnie w Wielkopolsce Wschodniej działa 27 jednostek świadczących usługi w obszarze zdrowia psychicznego w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego. Z danych Narodowego Funduszu Zdrowia wynika, że w 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej działało 8 poradni zdrowia psychicznego dla dorosłych oraz 1 poradnia zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży.

Analiza danych statystycznych wykazała pewne pozytywne tendencje w obszarze uzależnień i przestępczości w Wielkopolsce Wschodniej. W porównaniu do 2015 roku zmniejszeniu uległa liczba osób kierowanych na terapie oraz liczba osób, z którymi gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych przeprowadziły rozmowy interwencyjno-motywuujące. Co ważne, w Wielkopolsce Wschodniej zmniejszeniu uległy również: liczba czynów popełnionych przez osoby nieletnie, liczba przestępstw popełnionych przez osoby dorosłe pod wpływem środków odurzających oraz liczba osób doprowadzonych do izby wytrzeźwień.

Z danych zawartych w wyszukiwarce Narodowego Funduszu Zdrowia wynika, że w województwie wielkopolskim w marcu 2022 roku funkcjonowały 243 jednostki świadczące usługi w obszarze zdrowia psychicznego, przy czym w Wielkopolsce Wschodniej działało 27 takich jednostek. Co istotne, specjalizacją większości jednostek jest leczenie psychiatryczne (w Wielkopolsce Wschodniej istnieje 11 takich placówek). Z danych NFZ wynika ponadto, że w Wielkopolsce Wschodniej nie prowadzą działalności placówki o następujących specjalizacjach: Centrum Zdrowia Psychicznego, leczenie psychiatryczne geriatryczne, leczenie uzależnień od substancji psychoaktywnych, rehabilitacja psychiatryczna. Należy mieć na uwadze, iż z usług tego rodzaju jednostek pacjenci mogą skorzystać w innych częściach województwa, gdyż takie placówki prowadzą działalność w innych powiatach Wielkopolski.

Tabela 32. Jednostki świadczące usługi w obszarze zdrowia psychicznego w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego – dane na marzec 2022 r.

Specjalizacja	Liczba jednostek w województwie wielkopolskim	W tym: w Wielkopolsce Wschodniej
Centrum Zdrowia Psychicznego	4	0
Leczenie psychiatryczne	111	11
Leczenie psychiatryczne dla dzieci i młodzieży	20	2
Leczenie psychiatryczne geriatryczne	3	0
Leczenie uzależnienia od alkoholu	40	5
Leczenie uzależnień	34	4
Leczenie uzależnień od substancji psychoaktywnych	1	0
Leczenie uzależnień od substancji psychoaktywnych innych niż alkohol	7	2
Leczenie uzależnień u dzieci i młodzieży	1	1
Rehabilitacja psychiatryczna	7	0
Świadczenia psychologiczne	15	2
Razem	243	27

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NFZ
[<https://gsl.nfz.gov.pl/GSL/GSL/PrzychodnieSpecjalistyczne>, dostęp: 07.03.2022]

W 2020 roku w województwie wielkopolskim funkcjonowało 86 poradni zdrowia psychicznego dla dorosłych – to o 14,9% mniej niż w 2015 roku. W tym okresie w Wielkopolsce Wschodniej działało 8 takich poradni (spadek o 20% w stosunku do 2015 roku). Co istotne, w powiecie kolskim nie funkcjonuje żadna poradnia zdrowia psychicznego. Najwięcej takich placówek w 2020 roku funkcjonowało w Koninie (4 poradnie) oraz w powiecie tureckim (2 poradnie).

Tabela 33. Liczba poradni zdrowia psychicznego dla dorosłych w Wielkopolsce Wschodniej w 2015 oraz 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

	2015	2020	Zmiana 2015/2020
Województwo wielkopolskie	101	86	-14,9%
Wielkopolska Wschodnia	10	8	-20,0%
Powiat m. Konin	5	4	-20,0%
Powiat kolski	0	0	-
Powiat koniński	2	1	-50,0%
Powiat słupecki	1	1	0,0%
Powiat turecki	2	2	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NFZ
[<https://aplikacje.nfz.gov.pl/umowy/Provider/Search?Branch=15>, dostęp: 01.04.2022]

W regionie odnotowano znacznie mniejszą liczbę poradni zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży aniżeli ma to miejsce w przypadku placówek dla dorosłych (w 2020 roku działalność prowadziło 14 poradni dla dzieci i młodzieży). W Wielkopolsce Wschodniej funkcjonuje tylko jedna poradnia zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży – placówka ta zlokalizowana jest w Koninie.

Tabela 34. Liczba poradni zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży w Wielkopolsce Wschodniej w 2015 oraz 2020 roku

	2015	2020
Województwo wielkopolskie	15	14
Wielkopolska Wschodnia	1	1
Powiat m. Konin	1	1
Powiat kolski	0	0
Powiat koniński	0	0
Powiat słupecki	0	0
Powiat turecki	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NFZ
[<https://aplikacje.nfz.gov.pl/umowy/Provider/Search?Branch=15>, dostęp: 01.04.2022]

Z danych gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych funkcjonujących na terenie Wielkopolski Wschodniej wynika, że w 2020 roku przeprowadzono rozmowy interwencyjno-motywuujące z 638 osobami. Dostrzega się, że liczba osób, z którymi komisje przeprowadziły takowe rozmowy zmniejszyła się o 31,8% w stosunku do 2015 roku. Najwięcej osób, z którymi przeprowadzono rozmowy interwencyjno-motywuujące odnotowano w powiecie konińskim (280 osób – na 10 000 mieszkańców przypadało 21,55 takich osób).

Tabela 35. Liczba osób, z którymi gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych przeprowadziły rozmowy interwencyjno-motywuujące

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Dane z 2020 roku na 10 000 mieszkańców	Zmiana 2015/2020
Wielkopolska Wschodnia	936	895	1 024	961	854	638	14,80	-31,8%
Powiat m. Konin	135	76	125	141	92	92	12,68	-31,9%
Powiat kolski	149	170	158	145	132	112	13,01	-24,8%
Powiat koniński	397	383	413	392	372	280	21,55	-29,5%
Powiat słupecki	101	87	115	130	121	58	9,84	-42,6%
Powiat turecki	154	179	213	153	137	96	11,48	-37,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnych Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Dane gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych wskazują na fakt, iż zmniejszeniu uległa także liczba osób kierowanych na terapie w Wielkopolsce Wschodniej – w 2020 roku na leczenie skierowano o 60,3% mniej osób aniżeli w 2015 roku. Najwięcej osób skierowano na terapie w powiecie kolskim (44 osoby). Biorąc pod uwagę wysokość wskaźnika informującego o tym, ile osób skierowanych na terapie przypadają na 10 000 mieszkańców dostrzega się, iż jego wartość była najwyższa w powiecie słupeckim (5,43). Co istotne, w 2020 roku w powiecie konińskim skierowano na terapie o 40,7% osób więcej niż w 2015 roku – jest to jedyny odnotowany wzrost (w pozostałych powiatach liczba osób kierowanych na terapie zmniejszyła się względem roku bazowego).

Tabela 36. Liczba osób kierowanych na terapie w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020 wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Dane z 2020 roku na 10 000 mieszkańców	Zmiana 2015/2020
Wielkopolska Wschodnia	448	431	272	287	285	178	4,13	-60,3%
Powiat m. Konin	219	160	52	87	87	24	3,31	-89,0%
Powiat kolski	90	93	58	50	48	44	5,11	-51,1%
Powiat koniński	27	41	45	38	50	38	2,93	40,7%
Powiat słupecki	39	62	36	43	36	32	5,43	-17,9%
Powiat turecki	73	75	81	69	64	40	4,78	-45,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnych Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Z danych Wojewódzkiej Komendy Policji w Poznaniu wynika, iż w 2020 roku liczba czynów popełnionych przez osoby nieletnie w Wielkopolsce Wschodniej wyniosła 179 i była o 32,2% mniejsza niż w 2015 roku. Najwięcej czynów popełnionych przez nieletnich odnotowano w Koninie i powiecie konińskim (102 czyny), zaś najmniej – w powiecie kolskim (15 czynów). Wzrost liczby czynów popełnianych przez nieletnich odnotowano wyłącznie w powiecie słupeckim, gdzie w 2020 roku odnotowano ich o 11,8% więcej aniżeli w 2015 roku.

Tabela 37. Liczba czynów popełnionych przez osoby nieletnie w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020 wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Dane z 2020 roku na 10 000 mieszkańców	Zmiana 2015/2020
Województwo wielkopolskie	3 494	2 987	2 501	2 436	3 030	2 229	6,38	-36,2%
Wielkopolska Wschodnia	264	201	230	218	196	179	4,15	-32,2%
Powiat m. Konin i koniński	171	141	138	129	106	102	5,04	-40,4%
Powiat kolski	24	21	28	29	31	15	1,74	-37,5%
Powiat słupecki	17	8	18	9	26	19	3,22	11,8%
Powiat turecki	52	31	46	51	33	43	5,14	-17,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiej Komendy Policji w Poznaniu

W województwie wielkopolskim w 2020 roku podjęto 746 prób samobójczych, a zatem o 30% więcej niż w 2015 roku. Analiza danych Wojewódzkiej Komendy Policji w Poznaniu wykazała ponadto rokroczny wzrost liczby zamachów samobójczych w Wielkopolsce Wschodniej, gdzie w 2020 roku odnotowano ich o 153,7% więcej aniżeli miało to miejsce w roku bazowym. Po przeliczeniu tych wartości na wskaźnik dostrzega się, że liczba zamachów samobójczych przypadająca na 10 000 mieszkańców w Wielkopolsce Wschodniej (4,82) była wyższa niż ogółem w województwie (2,13).

Najwięcej prób samobójczych w 2020 roku podjęto w Koninie i powiecie konińskim (104 próby), a najmniej – w powiecie kolskim (6 prób). Największy wzrost liczby prób samobójczych względem 2015 roku odnotowano w powiecie tureckim. Analizując wysokość wskaźnika informującego o tym, ile zamachów samobójczych przypadało na 10 000 mieszkańców dostrzega się, że w powiecie słupeckim (11,87) jego wartość była wyższa niż w Koninie i powiecie konińskim (5,14).

Tabela 38. Zamachy samobójcze w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020 wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Dane z 2020 roku na 10 000 mieszkańców	Zmiana 2015/2020
Województwo wielkopolskie	574	549	678	706	747	746	2,13	30,0%
Wielkopolska Wschodnia	82	97	130	149	154	208	4,82	153,7%
Powiat m. Konin i koniński	46	42	80	97	81	104	5,14	126,1%
Powiat kolski	3	9	8	5	9	6	0,70	100,0%
Powiat słupecki	25	35	31	37	51	70	11,87	180,0%
Powiat turecki	8	11	11	10	13	28	3,35	250,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiej Komendy Policji w Poznaniu

Wielkopolska Policja w 2020 roku odnotowała 601 przestępstw popełnionych przez osoby dorosłe pod wpływem środków odurzających – to o 69,3% więcej aniżeli w 2015 roku. Wzrost liczby takich przestępstw nastąpił również w Wielkopolsce Wschodniej, gdzie w 2020 roku odnotowano ich 47 (o 34,4% więcej w porównaniu do 2015 roku). Najwięcej tego rodzaju przestępstw popełniono w powiecie słupeckim (na 10 000 mieszkańców przypadały 2,71 przestępstwa tego typu) – tam też nastąpił największy przyrost ich liczby w stosunku do roku bazowego (wzrost o 300%).

Tabela 39. Liczba przestępstw popełnionych przez osoby dorosłe pod wpływem środków odurzających w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020 wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Dane z 2020 roku na 10 000 mieszkańców	Zmiana 2015/2020
Województwo wielkopolskie	355	369	547	443	574	601	1,72	69,3%
Wielkopolska Wschodnia	35	53	41	25	43	47	1,09	34,3%
Powiat m. Konin i koniński	13	24	10	8	24	16	0,79	23,1%
Powiat kolski	15	13	16	9	9	8	0,93	-46,7%
Powiat słupecki	4	5	1	0	3	16	2,71	300,0%
Powiat turecki	3	11	14	8	7	7	0,84	133,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiej Komendy Policji w Poznaniu

Z danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu wynika, iż w okresie od 2016 do 2020 roku liczba osób doprowadzonych do izby wytrzeźwień w regionie uległa znacznemu zmniejszeniu. Spadek nastąpił także w Wielkopolsce Wschodniej (spadek o 49,3%), aczkolwiek większą zmianę odnotowano w województwie ogółem (spadek o 56,7%).

W 2020 roku do izby wytrzeźwień najwięcej osób doprowadzono w powiecie konińskim i Koninie (15 osób). Analizując wysokość wskaźnika informującego o tym, ile osób doprowadzonych do izby wytrzeźwień przypadało na 10 000 mieszkańców można dostrzec, że jego wartość była najwyższa w przypadku powiatu słupeckiego (2,20). Jednocześnie w tym powiecie jako jedynym w Wielkopolsce Wschodniej, odnotowano wzrost liczby osób doprowadzonych do izby wytrzeźwień względem 2016 roku.

Tabela 40. Liczba osób doprowadzonych do izby wytrzeźwień w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020 wraz z dynamiką zmian (2015/2020)

	2016	2017	2018	2019	2020	Dane z 2020 roku na 10 000 mieszkańców	Zmiana 2016/2020
Województwo wielkopolskie	9 015	5 960	6 783	6 601	3 901	11,16	-56,7%
Wielkopolska Wschodnia	73	66	55	54	37	0,86	-49,3%
Powiat m. Konin i koniński	40	23	34	19	15	0,74	-62,5%
Powiat kolski	7	24	8	4	1	0,12	-85,7%
Powiat słupecki	9	10	9	20	13	2,20	44,4%
Powiat turecki	17	9	4	11	8	0,96	-52,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiej Komendy Policji w Poznaniu

Spółeczeństwo obywatelskie

Z analizy danych zastanych wynika, że w 2020 roku na 10 000 mieszkańców Subregionu Konińskiego (tj. Wielkopolski wschodniej i powiatów: gnieźnieńskiego, wrzesińskiego) przypadają 33 fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne. Ponadto wykazano, że w Wielkopolsce Wschodniej podejmowane są inicjatywy oddolne.

Istotnym elementem społeczeństwa obywatelskiego są organizacje pozarządowe – tzw. trzeci sektor. W 2020 roku na 10 000 mieszkańców Subregionu Konińskiego (tj. Wielkopolski Wschodniej wraz z powiatami gnieźnieńskim i wrzesińskim) przypadają 33 fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne. Względem 2015 roku odnotowano wzrost tego wskaźnika o 10,0%. Co istotne, wartość tego wskaźnika dla całego województwa była wyższa i wynosiła 41.

W Wielkopolsce Wschodniej największą wartość wskaźnik ten osiągnął w powiecie słupeckim (43), a najmniejszą – w powiecie konińskim (29).

Tabela 41. Fundacje, stowarzyszenie i organizacje społeczne na 10 tys. ludności w 2020 r.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana 2015/2020
Województwo wielkopolskie	36	38	40	39	40	41	13,9%
Wielkopolska Wschodnia³¹	30	31	32	31	32	33	10,0%
Powiat m. Konin	31	33	34	32	35	37	19,4%
Powiat kolski	28	29	30	30	31	32	14,3%
Powiat koniński	27	28	28	28	29	29	7,4%
Powiat słupecki	37	39	41	41	42	43	16,2%
Powiat turecki	31	32	33	34	35	35	12,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W Wielkopolsce Wschodniej funkcjonują zatem organizacje pozarządowe, a ich liczba z upływem czasu wzrasta. Warto nadmienić, że na terenie Wielkopolski Wschodniej podejmowane są różnego rodzaju inicjatywy oddolne, wśród których należy wyróżnić następujące:

- Fundacja Instytut Zielonej Przyszłości w Koninie - organizacja społeczna z siedzibą w Koninie założona w 2020 roku. Działa na rzecz odchodzenia od gospodarki węglowej, ochrony środowiska, a także prowadzi działalność edukacyjną i kulturalną. W jej ramach działa także Restart Lab – inicjatywa mająca na celu stworzenie otwartej przestrzeni do dyskusji o przyszłości Konina. Stanowi otwartą przestrzeń dla osób w wieku około 16 - 40 lat, umożliwiającą im pracę w grupie oraz naukę nowych umiejętności - zarówno tych twardych, jak programowanie czy krawiectwo, ale również społecznych umiejętności pracy w zespole, planowania projektów, wprowadzania pomysłów w życie. Inicjatywy takie jak Restart Lab wspierają proces transformacji energetycznej.
- Stowarzyszenie Akcja Konin - w ostatnich dwóch latach Akcja Konin skupiła swoje działania wokół koncepcji sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej. Celem działalności stowarzyszenia jest wspieranie harmonijnego rozwoju Konina, podnoszącego jakość życia jego mieszkańców. Podejmowane działania zmierzają m.in. do: wspomagania rozwoju

³¹ Dane w tabeli prezentowane dla Wielkopolski Wschodniej dotyczą całego Subregionu Konińskiego (tj. Wielkopolski Wschodniej oraz powiatów gnieźnieńskiego i wrzesińskiego)

wspólnot i społeczności lokalnych poprzez organizowanie społeczności wokół istotnych dla niej spraw; zapewnienia porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz przeciwdziałania patologiom społecznym; usprawniania komunikacji; upowszechniania kultury fizycznej, rekreacji i sportu; upowszechniania kultury i sztuki.

- Zmieniamy Konin - stowarzyszenie z siedzibą w Koninie, zrzeszające ludzi, których wspólnym celem jest działanie na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców miasta. Ma na celu osiągnięcie zmiany poprzez edukację, gospodarkę i politykę. Priorytetowe działania stowarzyszenia skupiają się wokół następujących obszarów: biznes i miejsca pracy, edukacja i młodzi, przestrzeń miasta, społeczeństwo, mobilność, środowisko oraz sport.
- Fundacja Miasto Prowincjonalne - od 2015 roku zajmuje się działalnością kulturalno-społeczną w Koninie. Jednym z jej kluczowych celów jest rozwój i wspieranie aktywności lokalnych. Fundacja realizuje kilka rozpoznawalnych w regionie inicjatyw, m.in. „Nieoczywistą mapę ziemi konińskiej” (przedstawiającą ciekawe miejsca oraz inicjatywy z Konina i okolic), Festiwal Ognia, Światła i Pirotechniki „Pirania” oraz Konin Restart. Konin Restart skupia osoby zaangażowane w rozwój Konina, które w 2017 roku zorganizowały konferencję „Konin Restart”, której celem było zebranie wspólnych rekomendacji dla Konina. Fundacja organizuje spotkania i konferencje w ramach „Konin Business Meeting”, skierowane do przedsiębiorców z Konina i subregionu konińskiego, poszukujących szans na rozwój.
- Ruch społeczny w gminie Babiak - tworzą go mieszkańcy gminy Babiak skupieni w nieformalnej grupie. Celem ich działania jest ochrona interesów społeczności lokalnej oraz środowiska naturalnego w związku z planami utworzenia na terenie gmin Babiak i Koło odkrywki węgla brunatnego Dęby Szlacheckie. Grupa rozpoczęła działania w 2013 roku, kiedy to pojawiła się informacja o planach utworzenia odkrywki. Obecnym priorytetem działań ruchu jest rekultywacja terenów kopalnianych i doprowadzenie ich do stanu maksymalnie zbliżonego do tego sprzed eksploatacji.

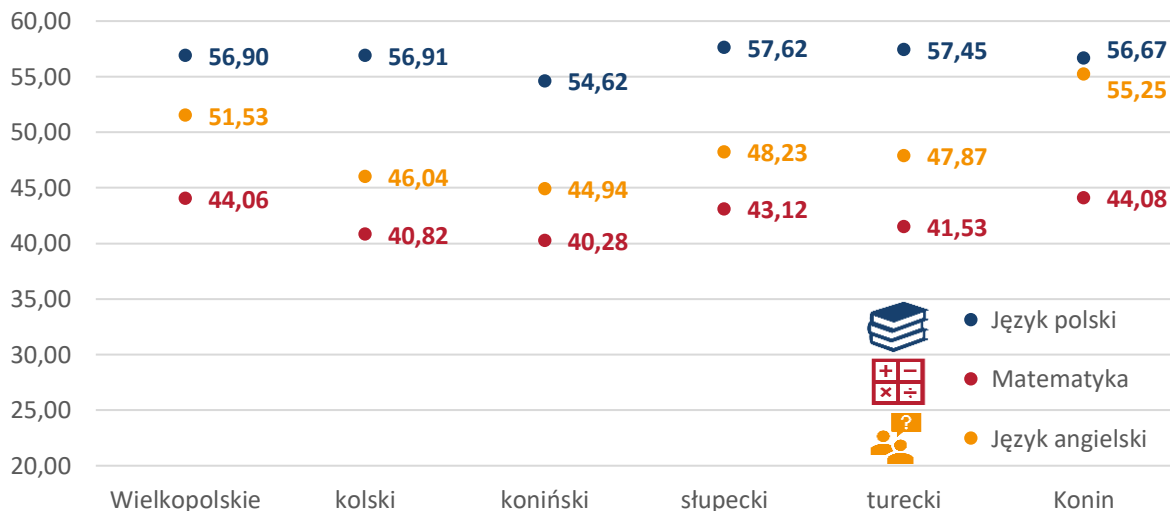
Edukacja

Z analizy danych zastanych wynika, że w Wielkopolsce Wschodniej najwyższe średnie wyniki egzaminu 8-klasisty w 2020 roku dotyczyły języka polskiego. W przypadku egzaminów maturalnych najlepsze wyniki w Wielkopolsce Wschodniej uzyskano z języka angielskiego. Zdawalność natury wynosiła w 2020 roku 73,9%.

W porównaniu do 2015 roku w Wielkopolsce Wschodniej wzrosła liczba uczniów w oddziałach specjalnych przy szkołach podstawowych.

Zarówno w województwie wielkopolskim, jak i w powiatach Wielkopolski Wschodniej, najwyższe średnie wyniki egzaminu 8-klasisty dotyczyły języka polskiego, oscylując na poziomie od 54,62% do 57,62%. W regionie średni wynik egzaminu z tego przedmiotu wynosił 56,90%. Język angielski uplasował się na drugiej pozycji pod względem średniego wyniku egzaminu 8-klasisty. Najniższe wyniki dotyczą egzaminu 8-klasisty z matematyki – oscylowały one na poziomie nieco ponad 40.

Wykres 2. Wyniki egzaminu 8-klasisty w powiatach Wielkopolski Wschodniej w 2020 roku (w %)

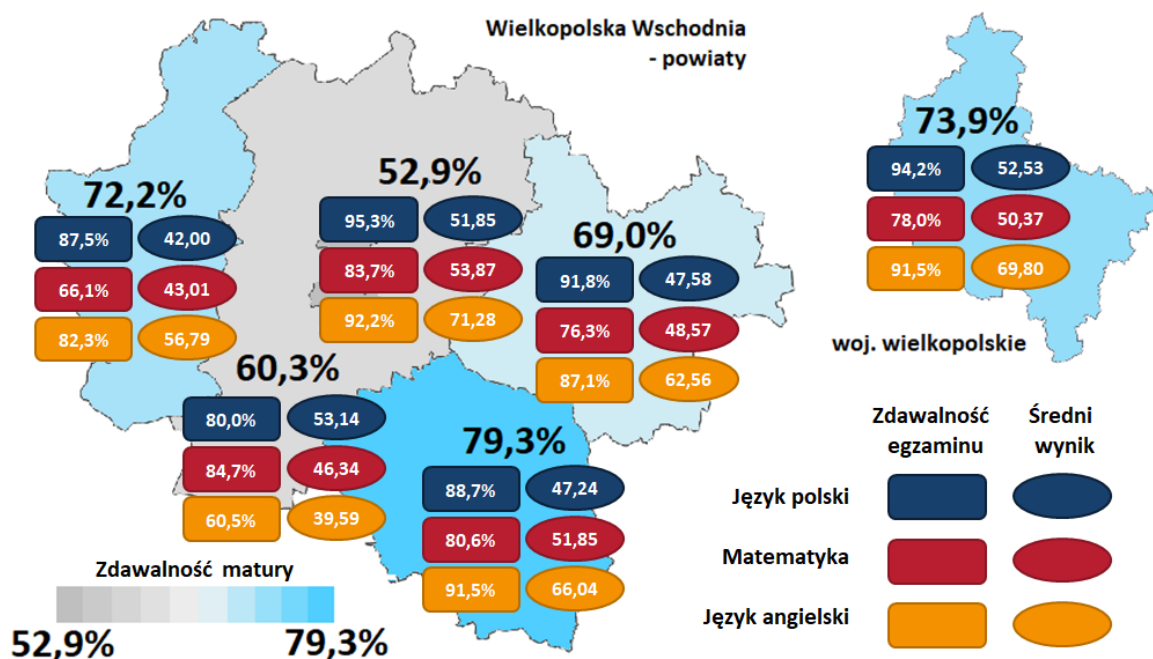

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CKE

W województwie wielkopolskim zdawalność matury wynosiła 73,9%. Najwięcej maturzystów uzyskało świadectwo dojrzałości w powiecie tureckim – tam poziom zdawalności wynosił 79,3%. Najniższą zdawalność matury odnotowano natomiast w Koninie, gdzie świadectwo maturalne uzyskała nieco ponad połowa (52,9%) osób spośród ogółu uczniów przystępujących tam do egzaminu. Co istotne, najwyższa zdawalność egzaminu w województwie wielkopolskim dotyczy matury z języka polskiego (94,2%), a najniższa – matematyki (78,0%).

Analizując średnie wyniki egzaminu maturalnego z poszczególnych przedmiotów dostrzega się, że w województwie wielkopolskim najlepsze wyniki maturzyści uzyskali z języka angielskiego (średnio 69,80%), a najniższe – z matematyki (średnio 50,37%). Najwyższe średnie wyniki egzaminów maturalnych odnotowano w Koninie.

Mapa 13. Zdawalność i średni wynik egzaminów maturalnych w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CKE

W Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku odnotowano 36 uczniów w oddziałach specjalnych przy szkołach podstawowych. W stosunku do 2015 roku odnotowano wzrost liczby uczniów w tych oddziałach o 227,3%. Najwięcej uczniów w oddziałach specjalnych przy szkołach podstawowych w 2020 roku odnotowano w Koninie (17 osób) oraz powiecie konińskim (15 osób). W powiecie kolskim edukację w tego rodzaju oddziałach pobierało zaledwie czterech uczniów.

Tabela 42. Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana
w oddziałach specjalnych przy szkołach podstawowych							2015/2020
Województwo wielkopolskie	248	246	273	314	512	497	100,4%
Wielkopolska Wschodnia	11	13	14	18	29	36	227,3%
Powiat kolski	1	1	1	1	4	4	300,0%
Powiat koniński	8	8	9	10	11	15	87,5%
Powiat słupecki	2	2	0	0	0	0	-100,0%
Powiat turecki	bd	bd	bd	bd	bd	bd	-
Powiat m. Konin	0	2	4	7	14	17	-
w oddziałach specjalnych przy gimnazjach							2015/2018
Województwo wielkopolskie	215	186	129	78	-	-	-63,7%
Wielkopolska Wschodnia	10	8	7	4	-	-	-60,0%
Powiat kolski	0	0	0	0	-	-	-
Powiat koniński	8	6	5	2	-	-	-75,0%
Powiat słupecki	0	0	0	0	-	-	-
Powiat turecki	bd	bd	bd	bd	-	-	-
Powiat m. Konin	2	2	2	2	-	-	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Rynek pracy

Analiza danych statystycznych wykazała, że w Wielkopolsce Wschodniej najwyższą stopę bezrobocia w 2020 roku odnotowano w powiecie konińskim (9,7%). Najkorzystniejsza sytuacja w tym zakresie dotyczyła powiatów kolskiego i tureckiego.

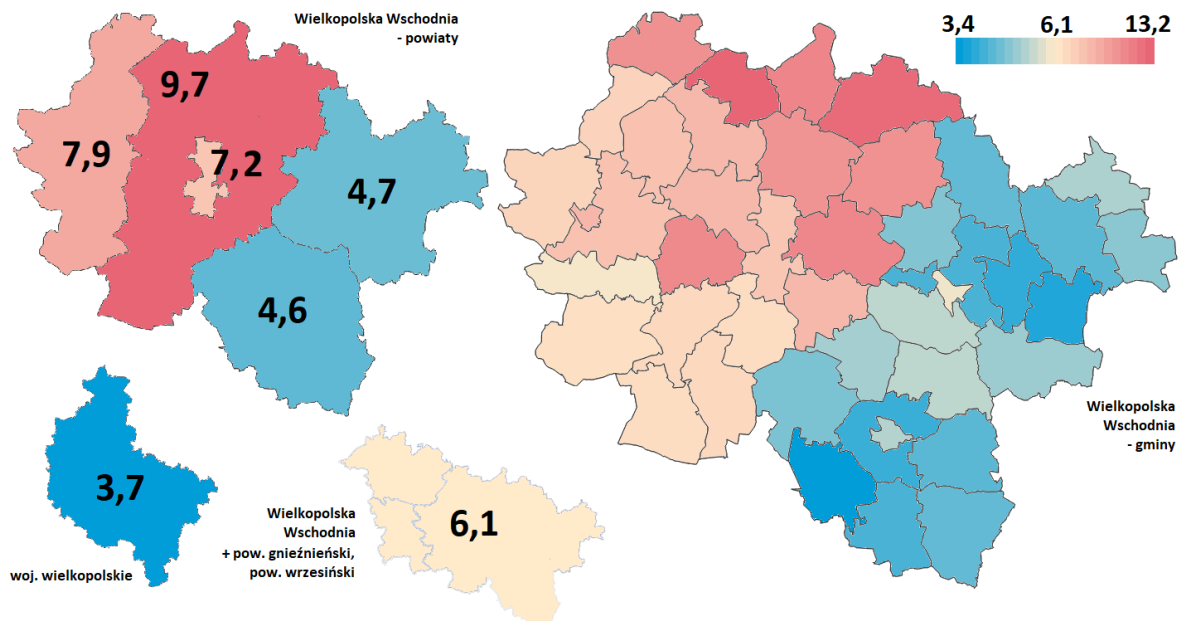
Z analizy wynika ponadto, że w Wielkopolsce Wschodniej liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się znacznie względem 2015 roku. Większość osób bezrobotnych stanowiły kobiety, a także osoby z wykształceniem zawodowym/branżowym oraz osoby w wieku od 25-44 lat. Im dłuższy czas pozostawania bez pracy, tym większy odsetek kobiet wśród bezrobotnych.

Stopa bezrobocia w województwie wielkopolskim jest niższa aniżeli stopa bezrobocia w Polsce – w 2020 roku była niższa o 2,6 p.p. W okresie od 2015 do 2019 roku stopa bezrobocia w regionie systematycznie spadała, by w 2020 roku wzrosnąć do poziomu 3,7%. Należy mieć na uwadze, iż tendencja wzrostowa odnotowana w 2020 roku może mieć związek z wystąpieniem pandemii COVID-19 w tym okresie.

W Wielkopolsce Wschodniej najwyższą stopę bezrobocia w 2020 roku odnotowano w powiecie konińskim (9,7%), natomiast najniższą – w powiatach kolskim (4,7%) i tureckim (4,6%). Co istotne,

w całym podregionie (tj. łącznie w Wielkopolsce Wschodniej oraz powiatach gnieźnieńskim i wrzesińskim) stopa bezrobocia w 2020 roku wynosiła 6,1.

Mapa 14. Stopa bezrobocia w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS oraz portalu Polska w Liczbach (www.polskawliczbach.pl)

W Wielkopolsce Wschodniej liczba osób bezrobotnych w okresie od 2015 do 2020 roku zmniejszyła się o 41,5% z poziomu 20 312 osób do 11 880 osób.

W analizowanym okresie największy spadek liczby osób bezrobotnych odnotowano w powiecie kolskim. Najmniejszy spadek zaobserwowano natomiast w powiecie słupeckim.

Tabela 43. Liczba osób bezrobotnych w powiatach Wielkopolski Wschodniej w latach 2015-2020

	2015	2020	Zmiana 2015/2020
Woj. wielkopolskie	93 311	60 958	-34,7%
Wielkopolska Wschodnia	20 312	11 880	-41,5%
Powiat kolski	4 286	1 518	-64,6%
Powiat koniński	6 942	4 372	-37,0%
Powiat słupecki	2 557	1 812	-29,1%
Powiat turecki	2 585	1 682	-34,9%
Powiat m.Konin	3 942	2 496	-36,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W 2020 roku kobiety stanowiły 58,6% bezrobotnych w Wielkopolsce Wschodniej. Przewagę kobiet wśród osób bezrobotnych dostrzega się w każdym powiecie, przy czym najwyższa dotyczy powiatu kolskiego (63,2%). Ponadto w grupie osób bezrobotnych w Wielkopolsce Wschodniej dostrzega się nieznaczną przewagę osób w wieku od 25 do 34 lat (29,1%) oraz od 35 do 44 lat (25,0%). Najmniej liczną grupą bezrobotnych w 2020 roku były z kolei osoby w wieku co najmniej 55 lat (12,8%).

W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym/branżowym (28,5%). Z kolei najmniej liczną grupę bezrobotnych stanowiły osoby legitymujące się wykształceniem średnim ogólnokształcącym (10,5%).

Analizując liczbę i płeć osób bezrobotnych z uwzględnieniem czasu pozostawania bez pracy dostrzega się, że im dłuższy okres bez zatrudnienia, tym większy odsetek kobiet wśród bezrobotnych. W grupie osób pozostających bez pracy do 3 miesięcy kobiety stanowiły 51,1%, natomiast w grupie osób

pozostających bez zatrudnienia powyżej 2 lat odsetek kobiet wynosił 71,1%, a zatem był większy o 20 p.p. Należy dodać, że najwięcej bezrobotnych w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku stanowiły osoby pozostające bez pracy co najwyżej 3 miesiące – ta grupa liczyła 2 946 osób.

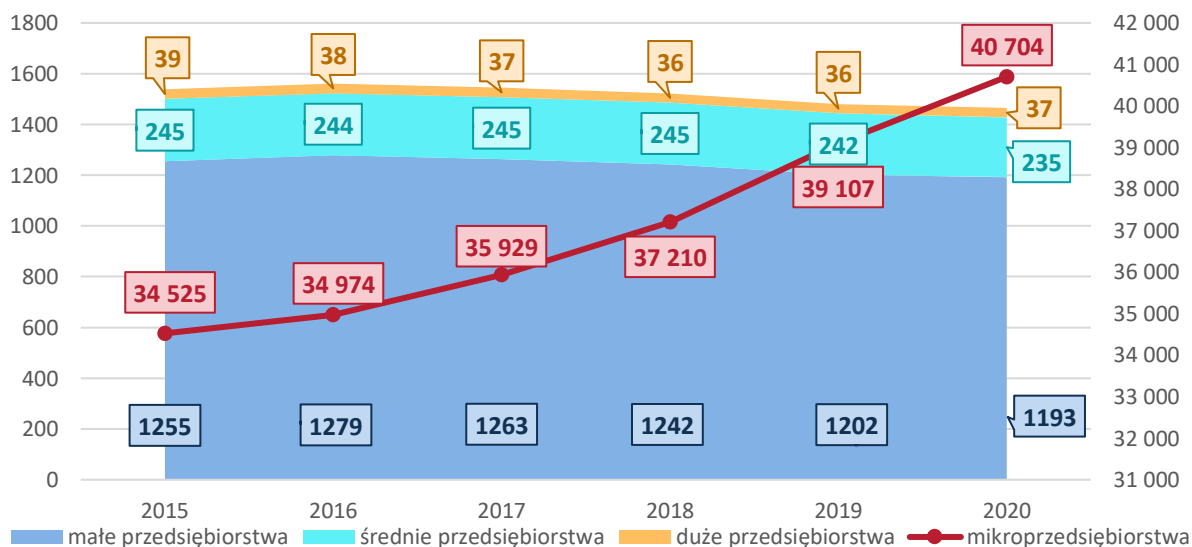
Gospodarka

Analiza danych zastanych wykazała, że od 2015 roku w Wielkopolsce Wschodniej systematycznie wzrasta liczba podmiotów gospodarczych. W strukturze podmiotów dominują mikroprzedsiębiorstwa oraz podmioty z sektora prywatnego. W Wielkopolsce Wschodniej dominują przedsiębiorstwa związane z przemysłem i budownictwem. Koncentracja firm występuje w Koninie.

W 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej funkcjonowało 42 169 podmiotów gospodarczych, przy czym od 2015 roku obserwowany jest systematyczny wzrost ich liczby. Zarówno w całym województwie wielkopolskim, jak i w Wielkopolsce Wschodniej, w strukturze podmiotów gospodarczych dominują mikroprzedsiębiorstwa. Firmy zatrudniające do 9 pracowników stanowią 96,5% wszystkich podmiotów Wielkopolski Wschodniej. W tej grupie w 2020 roku znalazły się 40 704 firmy, z czego ich szczególną koncentrację dostrzega się w powiecie konińskim.

W okresie od 2015 do 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej rokrocznie następował wzrost liczby mikroprzedsiębiorstw (z 34 525 do 40 704, wzrost o 17,9% w stosunku do roku bazowego). Pozostałe grupy podmiotów gospodarczych nieznacznie zmniejszyły swoją liczebność. W całym okresie mikroprzedsiębiorstwa stanowiły większość podmiotów gospodarczych Wielkopolski Wschodniej. Na drugiej pozycji pod względem liczebności uplasowały się małe przedsiębiorstwa, a najmniej liczną grupę stanowiły duże firmy (37 podmiotów w 2020 roku).

Wykres 3. Podmioty gospodarcze w Wielkopolsce Wschodniej według wielkości zatrudnienia w latach 2015-2020

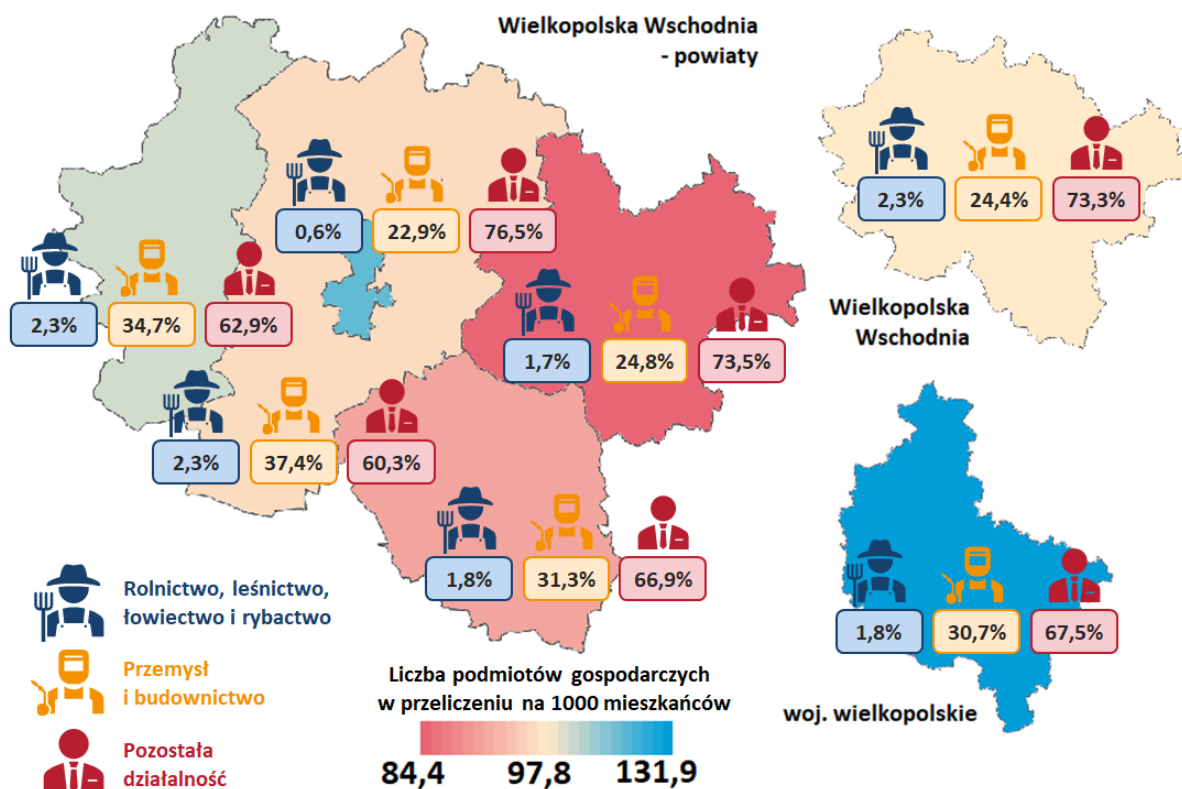

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Większość podmiotów w regionie klasyfikuje się jako pozostała działalność usługową (28 447 podmiotów, 67,5%). Istotny udział mają też podmioty związane z przemysłem i budownictwem (12 966 podmiotów, 30,7%). W Wielkopolsce Wschodniej dominują przedsiębiorstwa z sektora prywatnego – ich udział w ogóle podmiotów gospodarczych województwa wynosi 96,2%.

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców, zauważalna jest koncentracja podmiotów gospodarczych w Koninie – wartość wskaźnika jest najwyższa na tle pozostałych powiatów Wielkopolski Wschodniej i wynosi 119,01. Warto dodać, iż ogółem w Koninie w 2020 roku odnotowano 6 601 podmiotów (15,7% podmiotów Wielkopolski Wschodniej). W powiecie konińskim liczba przedsiębiorstw była wówczas większa i wynosiła 7 555 (29,7% podmiotów Wielkopolski Wschodniej). Najmniejszą koncentrację podmiotów gospodarczych dostrzega się natomiast w powiecie kolskim.

Mapa 15. Podmioty gospodarcze w Wielkopolsce Wschodniej według grup rodzajów działalności w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

4. Opis wyników badania

4.1. Czynniki wpływające na powodzenie transformacji w regionach górniczych

Transformację energetyczną przeszło dotychczas wiele regionów górniczych na świecie, w Europie i w Polsce. Wiedza pochodząca z przebiegu procesu pozwala na identyfikację czynników, które mogą stanowić o sukcesie. Oczywiście mają one charakter poglądowy, gdyż najogólniej rzecz ujmując każdy region charakteryzuje się inną specyfiką i zasobami. Niemniej eksperci wskazują na kilka ważnych elementów, niezbędnych w tym procesie: **1. Zaangażowanie społeczności dotkniętej zmianą, 2. Włączenie osób objętych transformacją w projektowanie przewidzianego wsparcia, 3. Pogłębiona analiza skutków odejścia od węgla, 4. Wczesne i ambitne planowanie procesu.**

- **Zaangażowanie społeczności dotkniętej zmianą**, które pozwala zbudować zaufanie do procesu transformacji. Przejście lub odejście od czegoś jest często postrzegane jako zagrożenie. Dlatego należy w wiarygodny sposób przekazywać informacje o korzyściach płynących z zachodzących przemian.

“ *Przede wszystkim przekonanie ludzi do tego, że to ma sens, jest to zrobione nie tylko dlatego, że się coś ma zmieniać, żeby się zmieniało, tylko wpływa to pozytywnie na całe środowisko – na środowisko ekologiczne, na środowisko pracownicze, na rozwój tej miejscowości i stwarza nowe szanse na to, żeby co najmniej utrzymać status quo albo rozwinąć.*

Źródło: Diada z ekspertami z zakresu transformacji energetycznej.

W słowackim regionie Górnej Nitry udało się w 2019 r. podjąć krok, który jeszcze niedawno postrzegano jako niemożliwy do zrealizowania z powodów politycznych, tj. odejście od węgla w regionie, którego mieszkańcy od stulecia budowali na nim swoją tożsamość. Jednak dzięki wczesnemu zaangażowaniu szerokiej liczby pracowników w regionie, poprzez organizację licznych konsultacji, wysłuchań publicznych oraz organizacji działań edukacyjnych, udało się odwrócić postrzeganie zmiany jako porażki i zagrożenia dla tożsamości mieszkańców³². Komunikaty formułowane do interesariuszy powinny zatem opierać się zarówno na czynnikach takich jak zmiana sytuacji gospodarczej, jak i na wpływie na poczucie tożsamości i przynależności, które zapewnia górnictwo.

“ *To jest właśnie przełamywanie pewnej mentalności regionalnej, która wynikała z pewnego przyzwyczajenia. Każdy region ma taką swoją specyfikę, są inne problemy i to jest kwestia stworzenia pewnego kompleksowego systemu działań. Oczywiście mamy punkt najważniejszy, jakim są osoby, które w tej chwili pracują, którym musimy pokazać tę ścieżkę przyszłości, to są osoby, które niedawno odeszły z górnictwa, które są jeszcze na tyle blisko tej aktywności zawodowej, czy nie są od niej odległe, że możemy stworzyć pewien system kontynuacji i wdrożenia ich ponownie na rynek pracy, ale to też jest zatroszczenie się o całe ich otoczenie, o osoby powiązane i rodzinne, ale też osoby z innych branż, które na przykład uważają, że zawali im się świat, jeżeli nagle okaże się, że odkrywka nagle przestanie działać, że przestania działać kopalnia, że nastąpią jakieś zmiany w energetyce. Celem, w moim odczuciu, Sprawiedliwej Transformacji jest to, żeby pokazać przyszłość, żeby dzisiaj zadziałać w ten*

³² Sprawiedliwa transformacja w Wielkopolsce Wschodniej - diagnoza i wytyczne, WWF Poland, 2021

sposób, żeby te osoby, którym będziemy pomagać, zobaczyły, że mają przed sobą przyszłość, że ten region może się zmienić i naprawdę dobrze funkcjonować za lat 5, 10, czy więcej.

Źródło: Warsztat rekomendacyjny.

W przekazie skierowanym do społeczności warto odwoływać się do przykładów transformacji zakończonych powodzeniem.

“ Trzeba pokazywać pozytywne rozwiązania i pozytywne przykłady. Czyli nic tak dobrze nie robi ludziom, którzy mają w zmianie jakoś pozytywnie zafunkcjonować, jak pokazanie, że osoba, która jest w podobnej sytuacji, jak ja, udało się jej coś dobrego”

Źródło: Diada z ekspertami z zakresu transformacji energetycznej.

- **Włączenie osób objętych transformacją w projektowanie przewidzianego wsparcia** - była to koncepcja zastosowana w procesie restrukturyzacji w Stanach Zjednoczonych pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Wówczas wsparcia osobom zwalnianym udzielali tak zwani koledzy doradcy. Posiadali oni odpowiednie przygotowanie i wiedzę. Towarzyszyli osobom zwalnianym w procesie zmiany, czyli w odejściu od firmy i znalezieniu zatrudnienia, jeszcze w dotychczasowym miejscu pracy, oferując kompleksowe wsparcie.
- **Pogłębiona analiza skutków odejścia od węgla** - zwłaszcza wpływ na liczbę miejsc pracy i strukturę gospodarki. Solidna podstawa faktograficzna jest potrzebna do zaplanowania skutecznych działań mających na celu zmniejszenie kosztów transformacji. Pozwala między innymi na przygotowanie samorządów, gmin i społeczności lokalnych do nowych wyzwań. Jednocześnie minimalizuje ryzyko wyboru rozwiązań niekorzystnych.
- **Wczesne i ambitne planowanie procesu** – co pozwoli na osiągnięcie założonych rezultatów, między innymi dzięki rozpoznaniu i wykorzystaniu posiadanych potencjałów i zasobów samorządów, instytucji i społeczności lokalnych. Aby osiągnąć sukces konieczne jest oparcie nowej wizji rozwoju gmin o lokalne zasoby w sposób, który doprowadzi do rozkwitu społeczno-gospodarczego. W tym celu ważna jest próba określenia nowego profilu gmin w związku z zamknięciem przemysłu wydobywczo-energetycznego na swoim terenie.

“ Pomysł na ulokowanie innego rodzaju działalności. Przygotowanie pod tym kątem odpowiednich kadr (...) Czynnikiem, który może w dużej mierze przyczynić się do sukcesu takiej transformacji, jest określenie, jaki potencjalnie, rodzaj przemysłu może być tam ulokowany w przyszłości, w jaki sposób można dyskutować lokalny potencjał (...) Pytanie, co może zaoferować powiat koniński, turecki, słupecki oraz kolski, jeśli chodzi o ofertę edukacyjną, no i jaki jest pomysł władz lokalnych na to, co tam ma się pojawić w przyszłości (...) Konieczne jest określenie takiej... Nie nazwałbym tego inteligentną specjalizacją, ale pewnego rodzaju lokalną specjalizacji. To znaczy pewnego lokalnego potencjału, w oparciu o który będzie można budować ten krajobraz gospodarczy, czy transformować ten region.

Źródło: Diada z ekspertami z zakresu transformacji energetycznej.

4.2. Sytuacja instytucji działających w obszarze polityki społecznej na terenie Wielkopolski Wschodniej

Badane samorządy i instytucje polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej nie podejmowały jeszcze działań, które mają je przygotować do nadchodzącej transformacji energetycznej. **Co więcej, przedstawiciele instytucji w badaniach jakościowych wskazywali, że nie jest im znana skala i harmonogram planowanych zwolnień.**

“ Dobrze było, gdyby ośrodki pomocy społecznej miały tę wiedzę, ile tych ludzi pójdzie na bezrobocie.

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy

“ Nikt nie informuje o tym oczywiście. Mamy taką wiedzę, jaką posiadziemy z lokalnych gazet, z lokalnego radia. Bo wiadomo, że większość tutaj naszych mieszkańców, szczególnie tych starszych, była lub jest powiązana z tym sektorem, więc to jest nieuniknione.

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy

Ze względu na fakt, że informacje o dokładnych terminach zamykania poszczególnych zakładów z branży wydobywczo-energetycznej nie są znane również badanym pracownikom, aktualnie instytucje polityki społecznej i rynku pracy nie notują wzrostu zainteresowania świadczonymi usługami przez osoby zagrożone zwolnieniem. Dotychczasowy proces transformacji energetycznej nie wpłynął istotnie na rynek pracy Wielkopolski Wschodniej. Powiatowe Urzędy Pracy (PUP) nie odnotowały znaczącego napływu osób z sektora wydobywczego i energetycznego, a zainteresowanie ofertą aktywizacyjną i programami specjalnymi dla omawianej grupy było znikome. Przyczynami są: rozciągnięcie procesu transformacji w czasie, zmiany na rynku pracy (wzrost popytu na pracowników), indywidualna aktywność zwalnianych i wsparcie samorządu w niektórych środowiskach lokalnych.

“ Na terenie powiatu kolskiego nie ma zainteresowania aktywizacją osób z sektora energetycznego, takie osoby do ewidencji naszego urzędu nie trafiły.

Źródło: warsztat online z instytucjami rynku pracy i ekonomii społecznej

“ Moderator: Czy z takiej perspektywy spółdzielni socjalnej w ogóle się pani zetknęła z ludźmi, którzy chcieliby na obszarze, w którym pani działa podjąć zatrudnienie, a wcześniej pracowali w sektorze wydobywczym, czy energetycznym?

- Nie, jak do tej pory nikt taki się do nas nie zgłosił. Jakoś nie wiem, z tego sektora nie mieliśmy żadnych propozycji, żeby ktoś chciał u nas pracować.

Źródło: warsztat online z instytucjami rynku pracy i ekonomii społecznej

“ W naszym urzędzie pracy akurat nie odnotowujemy jakichś wzrostów w tej kwestii, te osoby nawet do nas nie trafiają. Są to osoby wysoko wykwalifikowane i myślę, że idą w kierunku własnych działalności, albo mają inną propozycję pracy.

Źródło: warsztat online z instytucjami rynku pracy i ekonomii społecznej

Sytuacja może jednak diametralnie się zmienić w momencie, kiedy rozpoczną się grupowe zwolnienia. Potrzebne będzie wówczas zindywidualizowane wsparcie, uwzględniające specyfikę osób wykonujących pracę w branży górniczej i energetycznej. Przedstawiciele rynku pracy podkreślali, że będą to klienci wymagający. Mowa bowiem o pracownikach, którzy często przepracowali kilkadziesiąt lat w jednym miejscu, wykonywali zawód trudny i poważany, a jednocześnie otrzymywali wysokie wynagrodzenie. W omawianej grupie istnieje niechęć do zmiany swoich kwalifikacji i rozpoczęcia kariery zawodowej w innej branży.

“ Moderator: *Czy ktoś zwraca się do tych osób, proponując im jakąś nową pracę, chce ich przekwalifikować albo chce im pomóc w jakikolwiek sposób?*

- (...) Jest taki problem: gdzie górnik, który pracował 40 lat w zakładzie pracy, nagle zmieni swój profil? (...) Przeciętny górnik nie pójdzie na rozmowę kwalifikacyjną, bo on nie zdaje sobie sprawy, co to jest rozmowa kwalifikacyjna, jakie są etapy rekrutacji, bo on nie ma zielonego pojęcia. Wiem to po swoim mężu, który pracował tyle lat (...) choć ma dużo innych kwalifikacji i możliwości, to ma bardzo duże obawy i wiem, jak to wpływa na jego psychikę, że on się tym martwi, że cały czas już o tym myśli, że jednak da sobie radę, ale (...) nie będzie tak łatwo.

Źródło: warsztat online z zakresu sytuacji seniorów

Z badań wynika, że potrzeby osób zwalnianych i zagrożonych zwolnieniem nie są rozpoznane przez instytucje pomocowe, pracodawców lub związki zawodowe. Brakuje wiedzy nt. tego, które z instrumentów wsparcia są najbardziej efektywne.

“ *Właściwie na przestrzeni najbliższego roku trzy odkrywki zostaną zlikwidowane na terenie naszego powiatu, w związku z czym możemy się liczyć, że ta intensywność zwolnień niestety nabierze dosyć znacznego tempa i w przeciągu najbliższego roku około kilka tysięcy nawet osób może niestety zostać zwolnionych z zakładu pracy. Czy oni znajdą zatrudnienie, jak do tej pory ci poprzednicy, bo przecież zwolnienia grupowe na terenie ZE-PAKU już od dłuższego czasu trwają? Czy te osoby będą miały takie szczęście jak ci poprzednicy? Trudno nam powiedzieć. Niestety na terenie powiatu borykamy się z małą ilością nowych inwestycji, i oczywiście z małą ilością ofert pracy, te oferty pracy, które się tutaj pojawiają, chociażby w naszym urzędzie, to trudno powiedzieć, czy sprostałyby oczekiwaniom osób, które do tej pory pracują w tym przemyśle energetyczno-wydobywczym.*

Źródło: warsztat online z instytucjami rynku pracy i ekonomii społecznej

“ *Problemy mogą się pojawić, bo to też zależy od grupy osób, która pracuje w zamykanej kopalni. Jeżeli to są osoby, które od wielu lat związane są z jednym zawodem, pracują tam kilkanaście, czy kilkadziesiąt lat i teraz nagle ma dość do rewolucji w sytuacji zawodowej to pewnie będzie im trudno. Pierwszy problem, który dostrzegam, to być może z przekwalifikowaniem tych osób, który wynika z tego, że one nie będą miały takich umiejętności, będzie im trudno ze względu na wiek na przykład odnaleźć się ponownie na rynku pracy w nowym zawodzie, w nowym miejscu, w nowym zakładzie.*

Źródło: warsztat online z instytucjami polityki społecznej z powiatu tureckiego i kolskiego

Z pewnością zapotrzebowanie na pomoc będzie uzależnione od lokalizacji samorządu. Najwięcej pracowników ZE PAK zamieszkuje m. Konin i powiat koniński i przewiduje się, że w tych miejscach

nasilenie negatywnych skutków przeobrażeń będzie największe. Z kolei w powiatach słupeckim i kolskim obawy przedstawicieli instytucji są niewielkie.

Tak jak wspomniano powyżej samorzady w Wielkopolsce Wschodniej aktualnie nie doświadczają dotkliwych społecznych skutków transformacji energetycznej, niemniej badania jakościowe wykazały występowanie nasilonych problemów społecznych, co ma znaczenie w kontekście przygotowania się na nadchodzące wyzwania.

Przed wszystkim wydarzenia ostatnich lat i miesięcy, takie jak pandemia, wojna w Ukrainie, kryzys ekonomiczny, inflacja, przyczyniły się do wzmożonej liczby kryzysów psychicznych, zarówno wśród dzieci i młodzieży, jak i dorosłych.

“ *Jeśli chodzi o ten czas teraz obecny to na pewno nasiliły się zaburzenia lękowe i w ogóle depresja lękowa również, czyli zaburzenia takie afektywne albo zaburzenia typowo psychotyczne.*

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze profilaktyki uzależnień i zdrowia psychicznego

“ *Widzę szalenie ogromny wzrost trudności i problemów, jeśli chodzi o dzieci i młodzież, jeśli chodzi o wszelkie zachowania autoagresywne, samookaleczenia, jeśli chodzi o właśnie myśli samobójcze, myśli rezygnacyjne.*

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy

Jednocześnie nadal wielu mieszkańców, zwłaszcza z terenów wiejskich, obawia się skorzystać z pomocy psychologicznej i psychiatrycznej. Natomiast, żeby można było objąć osoby potrzebujące wsparciem, konieczny jest ich kontakt ze specjalistą. Rozwiązaniem zwiększającym skuteczność pomocy psychiatrycznej mogłaby być jej deinstytucjonalizacja, oznaczająca świadczenie usług w środowisku osoby chorującej.

“ *Ja może widzę tak z perspektywy społeczności wiejskiej, że bardziej u nas to jest problem tego typu, żeby namówić, czy zachęcić osobę do kontaktu z psychologiem. To dalej gdzieś tak krąży, że to głupek, za przeproszeniem idzie do psychologa, a nie potrzebny jest żaden psycholog. Wysiłki nasze powinny iść w kierunku takim, żeby odczarować ten obszar, żeby nie było, że to jest jakaś stygmatyzacja, czy coś negatywnego.*

Źródło: warsztat online z instytucjami polityki społecznej z powiatu słupeckiego i konińskiego

Problemom psychicznym mogą towarzyszyć problemy uzależnienia np. od alkoholu czy środków odurzających. Przedstawiciele instytucji polityki społecznej byli zgodni, że problem się nasila. Co jeszcze bardziej niepokoi to fakt, że po substancje szkodliwe dla zdrowia sięgają coraz młodszy mieszkańcy³³.

“ *Po prostu obniża się poziom wieku młodzieży, która nie powiem, że nadużywa, ale pije alkohol i bierze narkotyki i to jest bardzo przykre, dlatego nasza komisja podejmuje wiele przedsięwzięć*

³³ Jest to raczej tendencja ogólnopolska.

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze profilaktyki uzależnień i zdrowia psychicznego

Z przeprowadzonych warsztatów z samorządami i instytucjami wynika również, że nasila się problem przemocy, niejednokrotnie w powiązaniu ze spożywaniem alkoholu i stosowaniem środków odurzających. Agresję wśród mieszkańców potęguje trudna sytuacja społeczno-gospodarcza wywołana pandemią, wojną w Ukrainie, rekordową inflacją, czy kryzysem ekonomicznym. Istnieje uzasadnione ryzyko, że skala przemocy może wzrosnąć wraz ze zwiększającą się liczbą osób tracących pracę w branży wydobywczo-energetycznej. Znajdą się oni w sytuacji utraty przeważnie wysokich dochodów, prestiżowego stanowiska i braku kontynuacji pracy w miejscu, w którym mogliby wykorzystać swoje doświadczenie i umiejętności. Jednocześnie będą dysponować wolnym czasem, którego mogą nie potrafić zagospodarować. Przedstawiciele instytucji z obszaru przeciwdziałania przemocy zwracali uwagę, że skala omawianego problemu może być niedoszacowana ze względu na niechęć osób doświadczających przemocy do zgłaszania stosowanych wobec nich aktów przemocy.

“ *Skala przemocy w rodzinie na terenie miasta Konina, o której mówimy, to i tak z roku na rok widzimy tendencję wzrostową, na pewno dołożyła swoje pandemia, dołoży swoje kryzys ekonomiczny, inflacja, dołoży swoje niestabilna sytuacja za granicą, sytuacja wojny w Ukrainie i może jeszcze dołożyć te zmiany w energetyce, likwidacja głównych miejsc pracy dla znacznej części mieszkańców Konina. Na pewno mamy to z tyłu głowy, trudno przewidzieć jak to będzie, nikt nie jest wróżką, natomiast należy o tym myśleć.*

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi wsparcia rodziny i pieczy zastępczej

Konsekwencją obserwowanych, również nakładających się na siebie problemów społecznych (uzależnienia, przemoc, przestępczość, niewydolność opiekuńczo-wychowawcza, zaniedbania opiekuńcze) w Wielkopolsce Wschodniej jest w niektórych przypadkach dezintegracja rodziny, w związku z czym obserwowane jest zjawisko coraz częstszego zabezpieczania dzieci w pieczy zastępczej. W wielu przypadkach pozbawieni opieki rodzicielskiej najmłodszy mieszkańcy mierzą się z różnymi zaburzeniami i posiadają orzeczenie o niepełnosprawności. Najważniejszym kapitałem regionu są ludzie, dlatego wychowanie każdego dziecka w warunkach pozwalających na wszechstronny i bezpieczny rozwój wzmacnia społeczność lokalną. Tymczasem gminy w Wielkopolsce Wschodniej mierzą się z problemem braku wystarczającej liczby rodzin zastępczych, które zapewniają stabilne, trwałe i bezpieczne środowisko wychowawcze.

“ *U nas takim dominującym problemem to jest tak zapewnienie prawidłowe specjalistycznego wsparcia dla dzieci ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi. Bo my obserwujemy, i trudno mi powiedzieć, co koleżanka powie, z powiatu tureckiego i kolskiego, ale u nas jest znakomita większość dzieci ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi. To są dzieci, które przede wszystkim posiadają orzeczenie o niepełnosprawności, zagrożone niedostosowaniem bądź już niedostosowane społecznie, dzieci, które posiadają opinie, wymagają kształcenia specjalnego*

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi wsparcia rodziny i pieczy zastępczej

“ Głównym problemem jest to, że nie mamy rodzin zastępczych, mimo szkoleń, prowadzimy nabory, prowadzimy prelekcje i w ogóle (...) Nie ma osób chętnych do bycia po prostu rodzinami zastępczymi. I w związku z tym, pojawia się brak miejsc na umieszczenia.

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze wsparcia rodziny i pieczy zastępczej

Badane samorzady i instytucje polityki społecznej podczas warsztatów wskazały szereg usług deficytowych w kontekście aktualnych problemów i wyzwań związanych z transformacją energetyczną:

– **Deficyt usług psychologicznych**

“ Problem mamy bardzo duży jeśli chodzi o psychologów dziecięcych i psychiatrów dziecięcych jeśli chodzi o Konin.

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy

“ Jeśli chodzi o powiat turecki (...) to mamy deficyty, jeśli chodzi o zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży.

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze profilaktyki uzależnień i zdrowia psychicznego

– **Deficyt specjalistów współpracujących ze sprawcami przemocy**

“ Większa ilość terapeutów, czy psychologów, którzy zajmują się pracą ze sprawcami przemocy. Tego mamy mało.

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy

– **Deficyt terapeutów rodzinnych**

“ Specjalistę w zakresie terapii rodzinnej. U nas na terenie naszej gminy, znaczy jest w powiecie kolskim, w sąsiednim mieście, ale tylko dla mieszkańców miasta Koła, bądź dla dzieci, które uczęszczają do szkół do Koła. Niestety tutaj na terenie gminy tego nam brakuje, to po pierwsze, taki terapeuta w zakresie współpracy z rodziną. Na pewno psycholog, bo nie mamy takiego specjalisty.

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze wsparcia rodziny i pieczy zastępczej

– **Deficyt usług prawniczych**

“ Ludzie potrzebują takiej pomocy prawnej(...) kiedyś dostępność tych prawników była większa i to było fajne. Naprawdę było zapotrzebowanie

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej z powiatów tureckiego i kolskiego

“ Zawsze można tą pomoc rozszerzyć, wiadomo, na przykład o prawnika - co też jest bardzo istotne, na dzień dzisiejszy nie mamy, ale mamy w planach, żeby zatrudnić prawnika

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze profilaktyki uzależnień i zdrowia psychicznego

– **Niska dostępność usług medycznych/zdrowotnych**

“ “ Moderator: *Do jakich specjalistów najtrudniej się dostać?*

- (...) *do neurologa, do ortopedy, do rehabilitanta*

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej z m. Konin

“ “ Moderator: *Kogo by Pani widziała niezbędnego?*

- (...) *na pewno psychologów (...) pedagogów, socjoterapeutów, psychoterapeutów.*

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej z m. Konin

“ “ *Czy jeszcze jakieś usługi pani do głowy przychodzą w tym obszarze?*

- *Jakaś rehabilitacja ruchowa lub fizjoterapia w miejscu zamieszkania danego uczestnika. Bo też oni mają problem z dotarciem na rehabilitację.*

Źródło: warsztat online z instytucjami działającym na rzecz wsparcia seniorów

– **Niedostosowanie przestrzeni do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, starszych, niesamodzielnych i schorowanych.**

“ “ *Jeśli chodzi o przestrzeń miejską tutaj miasta Konina, to na pewno bariery architektoniczne. Na pewno uświadamianie osób też pełnosprawnych, pracowników, kierowców MZK, PKS na problemy (osób niepełnosprawnych – przy. red.)*

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej z miasta Konin

– **Szeroka rozumiana dostępność usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, świadczonych przez całą dobę i mobilnie.**

“ “ *Usługi opiekuńcze w godzinach popołudniowych, świątecznych i dni wolnych od pracy.*

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy

– **Dostępność usług świadczonych przez środowiskowe domy samopomocy**

“ “ *Kierownik Środowiskowego Domu Samopomocy zawsze mówi, że ma kilka osób w kolejce, które oczekują na skierowanie do tego typu domu. Obserwuję też stałość tych osób, które tam są, czyli rotacja tych osób i możliwość wejścia i skorzystania z tej usługi jest na pewno mała*

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej z powiatów tureckiego i kolskiego

– **Dostępność nowoczesnych form wsparcia dla osób bezrobotnych**

“ “ *Wachlarz wsparcia, jakie oferują urzędy pracy jest naprawdę bardzo szeroki. Problemem jest właśnie to, że te formy już troszeczkę się zdezaktualizowały. Chociażby staże, sama wysokość*

stypendium, która przysługuje osobie bezrobotnej, która odbywa staż (...) Te ograniczenia co do kategorii osób, które mogą korzystać z poszczególnych form wsparcia (...) Uwarunkowania formalne, które naprawdę nie tylko nam, ale przede wszystkim osobom bezrobotnym utrudniają życie (...) Są w ogóle takie formy wsparcia, które są formami martwymi, np. telepraca.

Źródło: warsztat online z instytucjami rynku pracy i ekonomii społecznej

– **Dostępność usług aktywizacyjnych dla osób poszukujących pracy**

“ U nas brakuje (pieniędzy – przyp. red.) na aktywizację zawodową. To co bym zmieniła, żeby tutaj nasza elastyczność i pomoc pracodawcom była lepsza i osobom bezrobotnym to jest to, żeby te pieniądze na aktywizację zawodową dla osób bezrobotnych były lepiej dostępne, albo szybciej. Wtedy, kiedy na lokalnych rynkach pracy, czy regionalnych rynkach pracy, pojawiają się jakieś oczekiwania i potrzeby, żeby interweniować szybciej. Mamy trochę zamknięte ścieżki do wnioskowania o pieniądze.

Źródło: warsztat online z instytucjami rynku pracy i ekonomii społecznej

Ponadto wskazywano, że ograniczone fundusze powodują, że nie jest możliwa realizacja usług w takim zakresie, aby zaspokajać zdiagnozowane potrzeby mieszkańców.

“ Jeżeli chodzi o deficyty, to oczywiście one są finansowe, bo my byśmy chcieli tych projektów jeszcze więcej. Więc jakbyśmy pozyskali nowe projekty, to byśmy wdrożyli kolejne działania i objęli wsparciem dużo większą ilość osób potrzebujących. Na przykład przebywających rodzin w kryzysie.

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej z miasta Konin

Institucje polityki społecznej zgłaszały zapotrzebowanie na konieczność rozwoju usług świadczonych w miejscu pobytu osoby zamieszkującej, ze względu na jej stan zdrowia, ale również wykluczenie transportowe.

“ Taka forma też by była potrzebna, jak ułatwienie dostępu do tego lekarza przez dowóz ich. Bo ci ludzie mieszkają, z wiosek do Konina, 40 km. Oni nie mieszkają w wielkim mieście, gdzie mają dostęp do specjalisty na miejscu

Źródło: warsztat online z instytucjami działającym na rzecz wsparcia seniorów

“ Bardzo duże zapotrzebowanie na taką pomoc mobilną, na taką pomoc w miejscu zamieszkania tych osób (...)ponieważ poinformowanie kogoś, że może skorzystać, że może znaleźć jakiegoś specjalistę, to w przypadku bardzo często osób, które są dotknięte kryzysem, traumą, stratą, to po prostu nie działa.

Źródło: warsztat online z instytucjami działającym na rzecz wsparcia seniorów

Młodzież biorąca udział w warsztacie online wskazywała przede wszystkim na niewystarczającą ofertę spędzania czasu wolnego i ofertę kulturalną. Seniorzy z kolei wnioskowali o udostępnienie im miejsc dostępnych całodobowo, dostosowanych do potrzeb o ograniczonej mobilności, w których mogliby się spotkać.

Wśród barier świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców przedstawiciele samorządów i instytucji polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej wymieniali:

- Brak środków finansowych na realizację zadań
- Problemy kadrowe w instytucjach polityki społecznej związane z niskim wynagrodzeniem, starzeniem się kadry i obciążeniem dodatkowymi zadaniami.

“*Zarobki pomocy społecznej są niskie bardzo, więc (...) to wypalenie zawodowe*

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej z powiatów tureckiego i kolskiego

“*Ale obserwujemy tendencję (...) starzeje nam się kadra pomocy społecznej*

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej z powiatów słupeckiego i konińskiego

- Wstyd przed skorzystaniem z pomocy społecznej przez mieszkańców

“*Bariera ich wewnętrzna trochę ubiegania się o pomoc – wstyd. Takie psychiczne bariery, żeby tutaj pomóc.*

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej z powiatów tureckiego i kolskiego

- Niechęć do podejmowania zmian w swoim życiu, związana również z wiekiem

“*Ludzie mają problem z dokonywaniem zmian w swoim życiu. Mają problem. A za tym idzie też i przekwalifikowanie, zmiana stylu życia.*

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy

“*Indywidualne sprawy, wiek tych osób, też do jakiej grupy wiekowej będą należały tamte osoby, jeżeli chodzi o tą transformację, to będzie jedna z barier.*

- Brak dotarcia z informacją do osób potrzebujących

“*Żeby informacja była właściwie odczytana i zrozumiana, no to trzeba uwzględnić odbiorcę bezwzględnie, czyli inna ona powinna być dla nas, dla fachowców, dla specjalistów, inna dla przeciętnego mieszkańca, inna jeszcze dla środowiska osób z niepełnosprawnością*

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej z powiatów słupeckiego i konińskiego

“*Nie wiedzą, jaka instytucja świadczy, jakie usługi i u kogo, co mogą uzyskać. To w obrębie informacji.*

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej z powiatów tureckiego i kolskiego

- Dostępność świadczonych usług

“*Bariery po naszej stronie. Jeżeli nie zwiększymy zatrudnienia, to tak jak u mnie na psychologa czeka się miesiąc, to w momencie jak dojdzie grupa to będą 2-3 miesiące.*

Źródło: warsztat online z instytucjami działającymi w obszarze wsparcia rodziny i pieczy zastępczej

Wszystkie wskazywane powyżej bariery są przeszkodami, które zdaniem ekspertów występują w społecznościach, w których przeprowadzana jest transformacja.

“ *Bariery wynikają z tego, że nie mamy pieniędzy, nie mamy usług i nie mamy czasu czasami. Ale też wynikają z problemów, które ma jednostka sama z sobą. Czyli może być tak, że my mamy ofertę, a ta osoba nie chce z niej skorzystać, ponieważ jest w innej sytuacji i tak naprawdę w ogóle jeszcze nie jest pogodzona ze zmianą, w tym sensie, że ona nie widzi tej potrzeby. Albo jest tak, że ma opory różnego rodzaju, albo się wstydzi. (...) To może wynikać z wszystkich problemów zewnętrznych, ze słabego rodzaju informacji niedostosowanej do potrzeb tych ludzi.*

Źródło: Diada z ekspertami z zakresu transformacji energetycznej.

Badani przedstawiciele instytucji polityki społecznej byli zgodni, że zmniejszenie się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej będzie miało negatywny wpływ na istniejący system wsparcia ze względu na fakt, że w znacznej mierze ich działalność jest finansowana przez samorządy (w przypadku organizacji pozarządowych jest to dotacja na realizację zadań publicznych). Istnieje ryzyko, że będzie to skutkowało sytuacją, w której realizowane będą jedynie obowiązkowe zadania wynikające z ustawowych powinności samorządu.

Niemniej w wyniku transformacji energetycznej zmniejszą się dochody tylko tych gmin, na terenie których funkcjonował likwidowany zakład. Natomiast inne samorządy obawiają się zmniejszenia dochodów w związku ze zmniejszającą się liczbą ludności i starzeniem się społeczeństwa. Ponadto brakuje zainteresowania obszarem Wielkopolski Wschodniej ze strony dużych inwestorów, którzy mogliby stworzyć miejsca pracy, między innymi dla osób zwalnianych z sektora wydobywczego-energetycznego i branż pokrewnych.

Działalność badanych instytucji stanowi skoordynowany i spójny system pomocy w rozumieniu uregulowanym ustawą o pomocy społecznej. Zauważalna jest natomiast niechęć do działania nieszablonego. Tymczasem istnieją pozytywne doświadczenia ze skutecznością i jakością wsparcia świadconą przez powstałe na terenie Wielkopolski Wschodniej, Centra Usług Społecznych. Mieszkańcy pozytywnie oceniają miejsca, w których można skorzystać z usług, i nie być określanym mianem klienta pomocy społecznej. Zwiększa to skuteczność istniejącego wsparcia, ale również jest przejawem przychylnego klimatu w społeczności lokalnej do deinstytucjonalizacji usług społecznych, polegającej na przechodzeniu od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej.

“ *Skoordynowany, spójny system współpracy – jak najbardziej. Z instytucjami pomocowymi jesteśmy partnerami w tych działaniach, więc podejmujemy bardzo podobne działania na rzecz dziecka i rodziny.*

Źródło: warsztat online z instytucjami pomocy społecznej z miasta Konin

“ Nie ma czegoś takiego żeby wspólnie zadziałać żeby pomóc. Każdy po prostu działa według swojej branży, według swoich ustaw, norm. Tylko że my, jako pracownicy musimy działać szeregowo i myśleć o wszystkim, a gminy i lekarze działają tylko w obrębie swojego zadania wykonania.

Źródło: warsztat online z instytucjami z obszaru wsparcia rodziny i pieczy zastępczej

“ Jak obserwuję te 2 CUS-y - jeden już z doświadczeniem, a drugi trochę świeższy, to powiem tak: wydaje mi się to nie najgorszym pomysłem, bo te informacje, które tutaj do nas do powiatu docierają z terenu działania CUS-u, na przykład w Kramsku są bardzo pozytywne. A mianowicie one są takie, że na plan pierwszy wysuwa się Centrum Usług Społecznych, a w planie drugim jest Ośrodek Pomocy Społecznej, czyli te zadania pomocy społecznej, to mamy bardzo dużo pozytywnych spostrzeżeń od naszych rodziców, z którymi współpracujemy, osób niepełnosprawnych, dlatego, że wtedy ten sektor jawi się jako bardziej dostępny i pozytywny dla ogółu mieszkańców. Ludzie mówią nam, że są super inicjatywy, które integrują środowisko, że CUS robią zajęcia dla dzieci, bez wyznaczania, bez pomocy społecznej (...) Wydaje się to dobry kierunek, żeby odczarować ten ośrodek pomocy społecznej, jako miejsce nieszczęść i spychania najgorszych rzeczy, a przesunięcie ciężaru na taką funkcję integrującą, profilaktyczną, uczącą kontaktu z instytucją, występowania o pomoc albo szukania dla siebie jakiejś przestrzeni i aktywności.

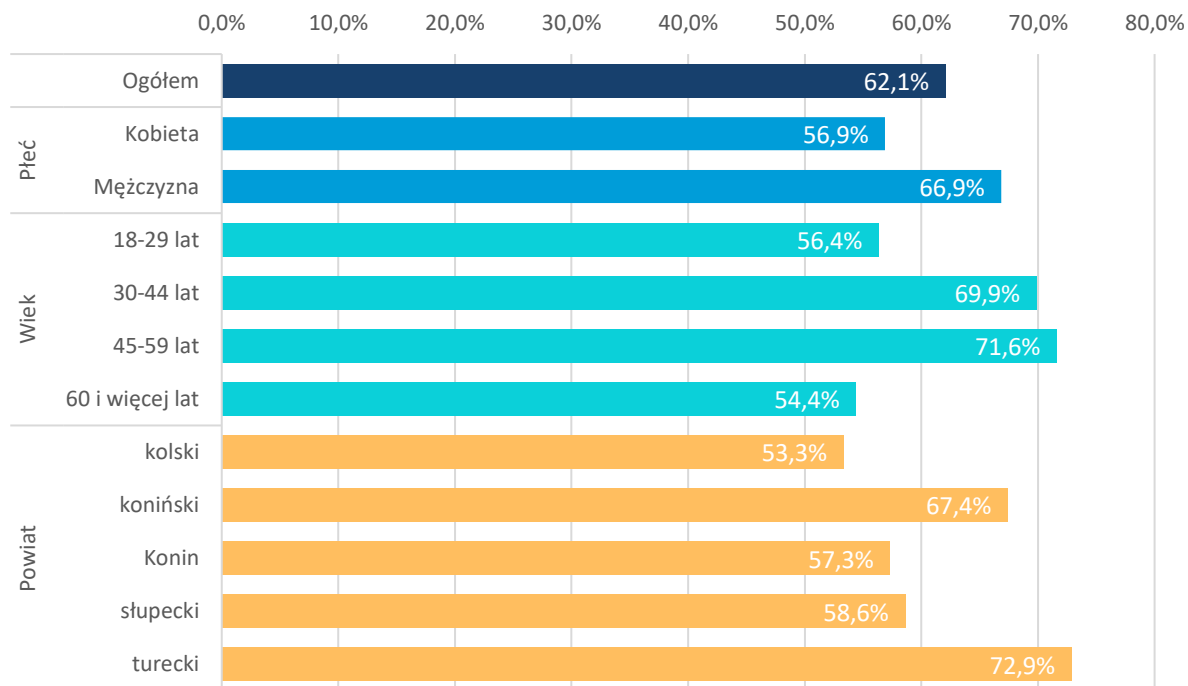
Źródło: warsztat online z instytucjami z polityki społecznej z powiatu słupeckiego i konińskiego

4.3. Postawy mieszkańców Wielkopolski Wschodniej wobec procesu transformacji energetycznej

Od kilku lat Wielkopolska Wschodnia uczestniczy w procesie transformacji. Najbliższe dziesięciolecie oznacza dla regionu nie tylko odejście od technologii węglowych i zastąpienie ich nowymi, ale przede wszystkim przemodelowanie całego systemu społeczno-gospodarczego.

Należy jednak mieć na uwadze, że nie wszyscy jeszcze słyszeli o procesie transformacji energetycznej. O procesie słyszało dotychczas 62,1% ankietowanych mieszkańców Wielkopolski Wschodniej, przy czym najczęściej słyszeli o niej mężczyźni (66,9%) oraz osoby w wieku od 30 do 44 lat (69,9%) i od 45 do 59 lat (71,6%). Wysoką świadomość prowadzonego procesu mają także mieszkańcy powiatów tureckiego (72,9%) i konińskiego (67,4%).

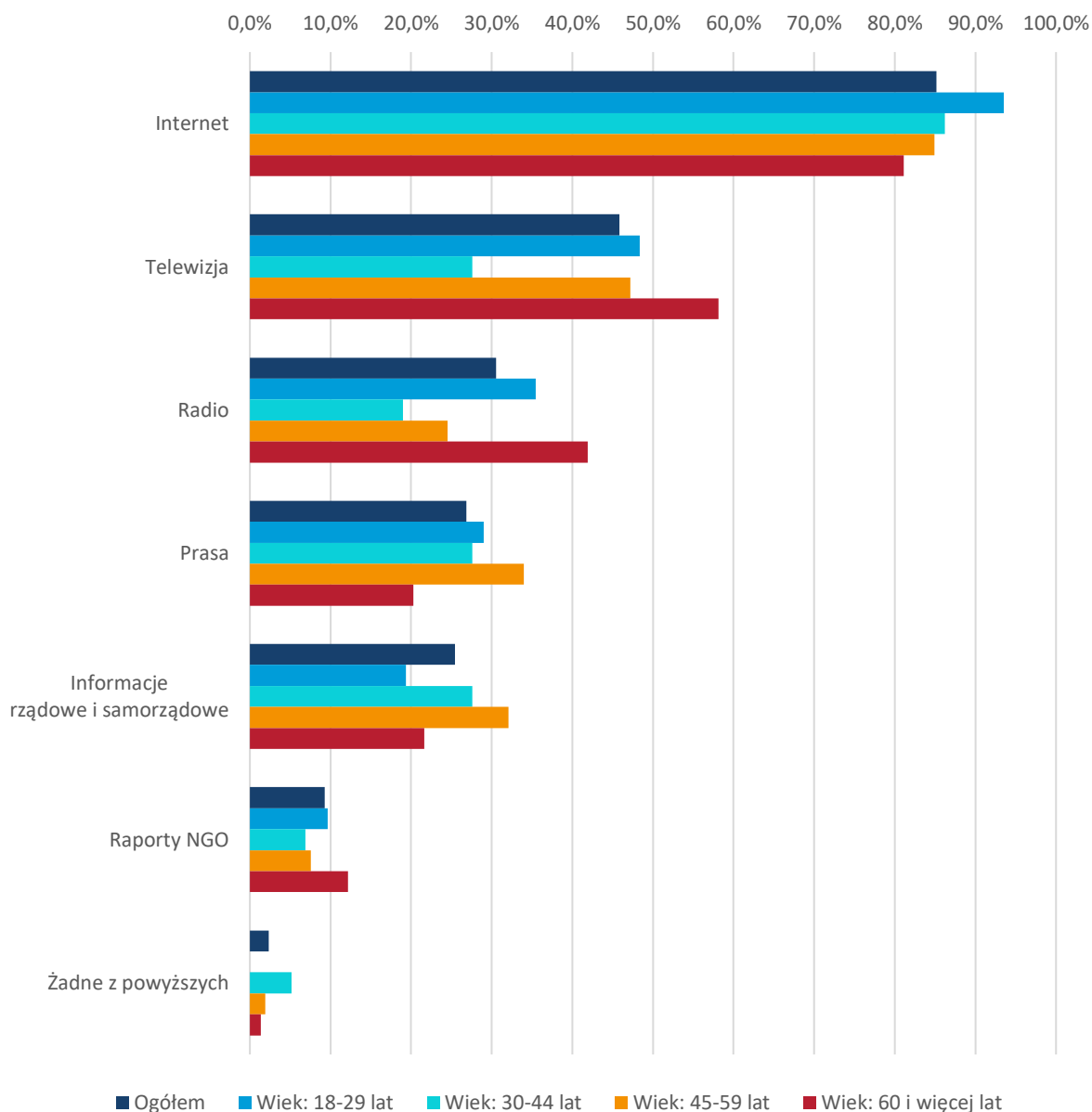
Wykres 4. Czy słyszał(a) Pan(i) o procesie transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej? – częstość odpowiedzi „TAK” [N=348]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Informacje dotyczące transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej ankietowani czerpią najczęściej z Internetu (82,5%). Źródło to było wskazywane najczęściej bez względu na wiek mieszkańców, choć największy odsetek wskazań odnotowano w grupie osób od 18 do 29 roku życia (93,5%). Badani często deklarowali, że informacje na temat transformacji gospodarczej pozyskują również z telewizji (45,8%), przy czym to źródło częściej niż pozostali wskazywali respondenci w wieku co najmniej 60 lat (58,1%).

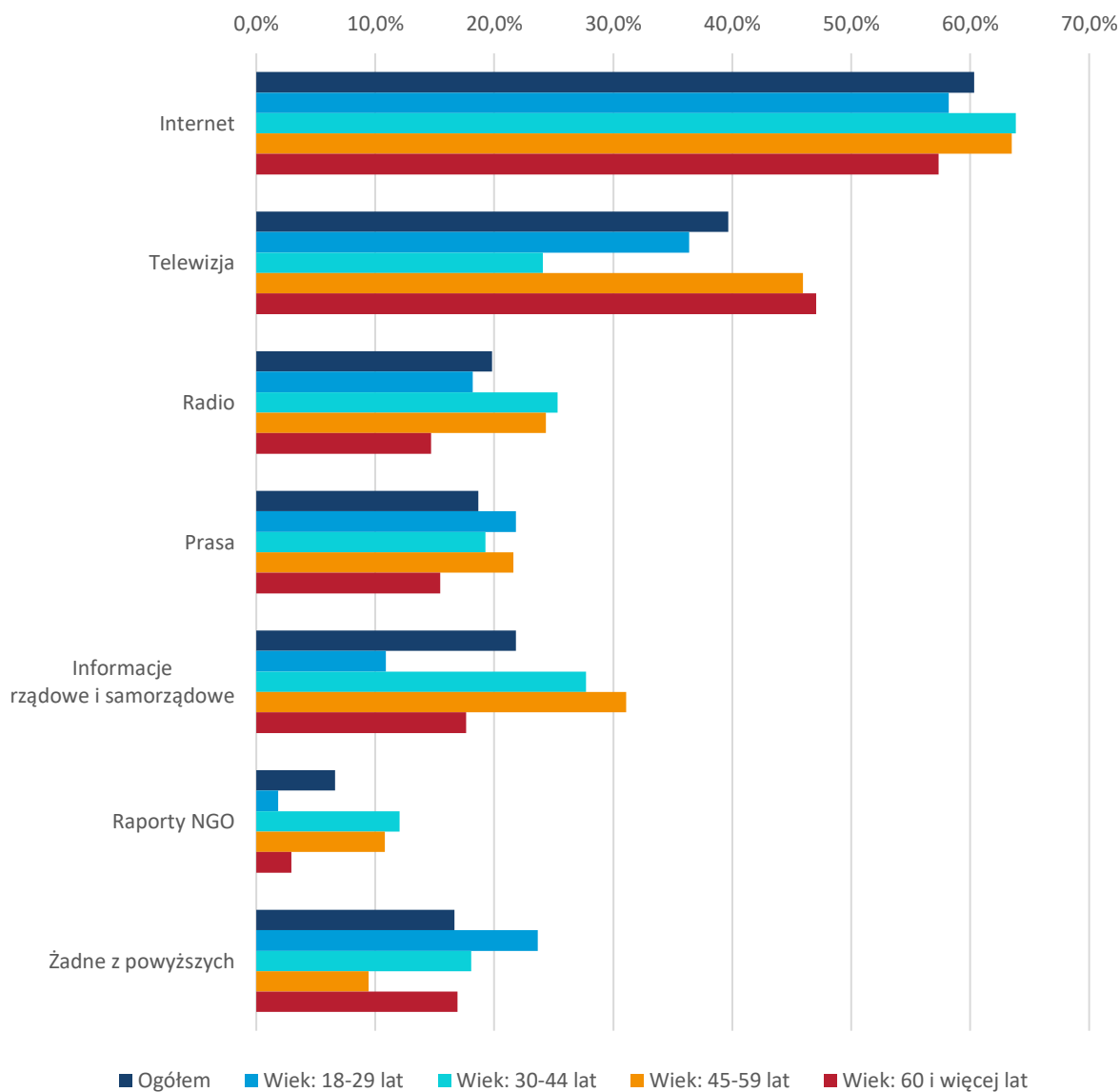
Wykres 5. Z którego źródła czerpie Pan(i) informacje dotyczące transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej? – częstość odpowiedzi „TAK” [N=216]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Ankietowani zostali zapytani również o preferowane źródła informacji dotyczące transformacji energetycznej, z których chcieliby pozyskiwać informacje, odpowiedzi badanych wskazują przede wszystkim na Internet (60,3%) – z tego źródła informacje chcieliby czerpać w szczególności badani w wieku od 30 do 44 lat (63,9%) oraz od 45 do 59 lat (63,5%). Kolejnym kanałem komunikacji, z którego mieszkańcy chcieliby pozyskiwać informacje o transformacji, jest telewizja (39,7%). Z tego źródła informacje chcieliby czerpać przede wszystkim mieszkańcy w wieku co najmniej 60 lat (47,1%).

Wykres 6. Czy chciał(a)by Pan(i) pozyskiwać informacje dotyczące transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej z tego źródła? – częstość odpowiedzi „TAK” [N=348]

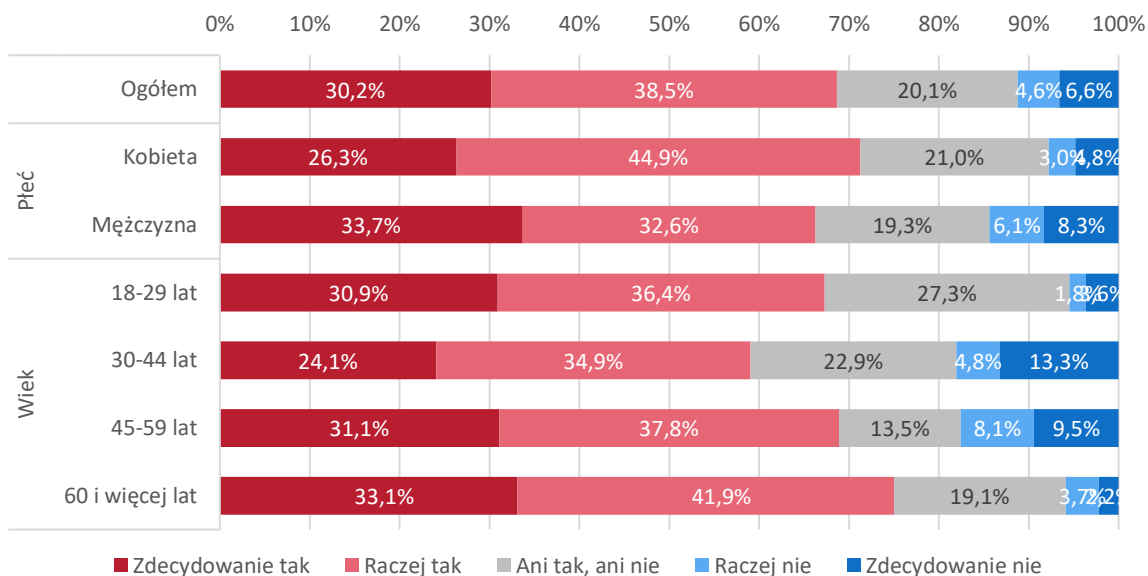

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Poproszeni o spontaniczne wskazanie skojarzeń z transformacją energetyczną, mieszkańcy Wielkopolski Wschodniej najczęściej wskazywali na przejście na odnawialne źródła energii (43,7%). Co piąty (21,0%) respondent przyznał, że transformacja energetyczna kojarzy mu się z odejściem od węgla. Wśród innych skojarzeń wskazywano m.in. zieloną energię (4,6%), zamykanie kopalń (4,0%), utratę pracy (3,4%), fotowoltaikę (3,4%) czy też ekologię (3,2%).

Uczestników badania ilościowego zapytano o słuszność trwającego procesu transformacji energetycznej. W opinii większości z nich jest to słuszne działanie (68,7% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”), a przeciwnego zdania było 11,2% ankietowanych (suma wskazań odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”). Dokonując szerszej analizy odpowiedzi, można dostrzec, iż sceptyczne wobec transformacji energetycznej są najczęściej osoby w wieku 30-44 lata oraz 45-59 lat.

Wykres 7. Czy uważa Pan(i), że transformacja energetyczna w Wielkopolsce Wschodniej to słuszne działanie? [N=348]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Ankietowanych poproszono o odniesienie się do różnych stwierdzeń dotyczących transformacji energetycznej, co uwidoczniło różnicę postaw reprezentowanych przez ogół respondentów i osoby zatrudnione w ZE PAK S.A. Badani w większości deklaruwali, że inwestycje w odnawialne źródła energii w Wielkopolsce Wschodniej są konieczne (71,8%), jednocześnie zgadzając się często z tym, iż transformacja energetyczna pozytywnie wpłynie na jakość środowiska naturalnego w Wielkopolsce Wschodniej (70,1%). Osoby zatrudnione z spółki ZE PAK najczęściej jednak zgadzały się ze stwierdzeniem, iż restrukturyzacja tego zakładu spowoduje wzrost bezrobocia (76,9%). W opinii pracowników spółki, górnictwo jest ważną częścią tożsamości mieszkańców Wielkopolski Wschodniej (69,2%), zaś transformacja energetyczna pogłębi problemy społeczne występujące na tym obszarze (69,2%).

Wykres 8. Proszę odnieść się do poniższych stwierdzeń (suma wskazań odpowiedzi „raczej się zgadzam” i „zdecydowanie się zgadzam”) [N=348]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Wyniki badania jakościowego wskazują, że opinie odnośnie transformacji energetycznej zarówno pracowników branży wydobywczej, energetycznej i branż zależnych, jak również członków ich rodzin są podzielone. Część z nich uważa, że proces ten jest nieunikniony ze względu na presję ze strony instytucji międzynarodowych na redukcję emisji CO₂, a tym samym zmniejszenie zużycia węgla i większe inwestycje w odnawialne źródła energii (OZE). Z drugiej strony, mieszkańcy regionu obawiają się społecznych skutków odejścia od węgla. W opinii badanych dekarbonizacja wpłynie przede wszystkim na zwiększenie bezrobocia oraz wzrost kosztów energii elektrycznej.

“ Pracę straciła masa ludzi. Na pewno ta rzesza ludzi, która straciła pracę, nie będzie miała zatrudnienia przy odnawialnej energii, niestety. Spora grupa ludzi wyjechała stąd, miasto opustoszało i jest to teraz miasto emerytów.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Uważam, że będzie wiązało się to z większymi rachunkami, kosztami i to jest tylko moje zdanie.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Przeciwnicy transformacji energetycznej w swoich wypowiedziach podkreślali, że produkcja energii z OZE charakteryzuje się większymi wahaniami niż produkcja energii z węgla. W rezultacie miks energetyczny oparty o OZE jest bardziej podatny na zmiany zapotrzebowania na energię w różnych momentach roku. Z tego względu produkcja energii z OZE powinna być uzupełniana energią wytwarzaną z węgla.

“ Ja rozumiem wiatraki nad morzem - tam jest cały czas wiatr, ale niestety może by trzeba zamknąć i zobaczyć co by się działo? Czy ludzie by mieli dostęp do prądu i czy by w ogóle mieli ten prąd? Bo jeżeli by nie było słońca, nie byłoby wiatru, to prądu nie ma.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Wśród uczestników badania jakościowego pojawiły się opinie, że region posiada znaczące zasoby węgla i oparcie energetyki na tym surowcu pozwoli maksymalnie wykorzystać regionalne zasoby.

“ Myślę, że węgiel to jest nasz skarb narodowy, czarne złoto, zawsze tak się mówiło. Nie wiem, czemu politycy od tego odchodzą.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Część rozmówców zwracała uwagę na tempo transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej. Ich zdaniem odchodzenie od paliw kopalnych i dynamiczny rozwój OZE następuje zbyt szybko, co wywiera presję na rynek pracy i regionalną gospodarkę.

“ My uważamy, że nasze złoża tutaj jeszcze były do wykorzystania, ponieważ nowy pracodawca zrzekł się koncesji na dwie odkrywki, a węgiel tam jeszcze jest, także byłby i węgiel i może nie byłoby takich problemów, może nie byłaby zamknięta elektrownia. To już nie mnie to oceniać, bo to są takie daleko idące prognozy. Plany były generalnie inne, kopalnia miała dalej iść i inwestować.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Zdaniem części badanych odchodzenie od energetyki węglowej w kierunku docelowego modelu opartego na OZE, jest nieuniknione. Osoby opowiadające się za transformacją energetyczną uzasadniały to najczęściej koniecznością ochrony środowiska. Warto jednak podkreślić, że część zwolenników tego procesu apeluje o racjonalne działania i spowolnienie transformacji, aby była ona jak najmniej dotkliwa dla lokalnej społeczności. Pojawiały się opinie, że należy w dalszym ciągu korzystać z dostępnych zasobów węgla, które są bogactwem naturalnym regionu.

“ Jest to słuszne, no i idzie to, postęp technologiczny, aczkolwiek powinno się wykorzystać złoża też te, które są jeszcze dostępne i są na wyczerpaniu.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Źródła odnawialne są fajną rzeczą i to uważam, że powinniśmy w tym kierunku iść, aczkolwiek niewykorzystanie złoży, które mamy pod ręką, bo ja uważam, że przynajmniej w moim regionie tam jeszcze przynajmniej na 10 lat było jeszcze złożę węgla, to jest marnotrawstwo.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Respondenci w swoich wypowiedziach zwracali również uwagę na konieczność zatrzymania globalnego ocieplenia. Proces ten musi jednak uwzględniać bezpieczeństwo energetyczne regionu i jego mieszkańców.

“ Myślę, że ogólnie to jest dobre, dobra sprawa. Tak naprawdę żyjemy w XXI wieku, technologia poszła do przodu i węgiel jest też już przeżytkiem, zresztą nieekologicznym. A jednak ta energia odnawialna, pomijając produkcję i potem utylizację tych paneli i tak dalej, to sama w sobie jest tym wejściem w dobra stronę.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

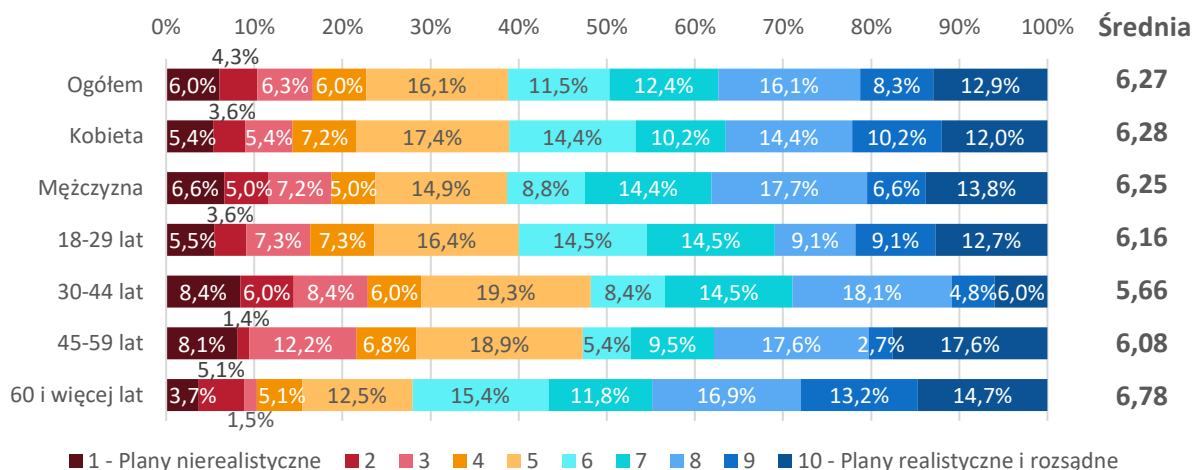
Zdaniem części badanych konieczność szybkiego odchodzenia od paliw kopalnych w sektorze energetycznym wynika nie tylko z dbałości o klimat, ale również z faktu, że paliwa kopalne kiedyś się skończą. Z tego względu należy stopniowo zastępować je odnawialnymi źródłami energii.

“ Jak najbardziej jestem za tym pozyskiwaniem z tych źródeł odnawialnych chociażby ze względu na to, że węgiel dzisiaj jest, jutro tak naprawdę może go nie być, a takie źródła jak słońce czy woda, no raczej nam się nigdy nie skończą. Wydaje mi się, że jak najbardziej to jest dobre rozwiązanie, żeby iść w tym kierunku.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Grupa ZE PAK S.A. w 2020 roku opublikowała strategię deklarującą stopniowe zamykanie istniejących odkrywek węgla brunatnego, porzucenie budowy nowych i zamknięcie elektrowni węglowych do 2030 roku. Do 2030 r. planowana jest instalacja elektrowni słonecznych o mocy 630 MW (moc zainstalowana w fotowoltaice), a scenariusz transformacji zakłada ponadto instalację farm wiatrowych o mocy 438 MW oraz zwiększenie mocy w blokach biomasowych do 200 MW. W opinii większości badanych są to plany realistyczne i rozsądne (61,2%; średnia ocen 6,27 w skali 1-10, gdzie 1 oznacza „plany nierealistyczne, a 10 „plany realistyczne i rozsądne”). Szersza analiza wyników nie wykazała istotnych różnic ze względu na płeć badanych. Dostrzega się jednak, że plany Grupy ZE PAK wydają się mniej realistyczne dla osób w wieku 30-44 lata oraz 45-59 lat aniżeli w przypadku pozostałych grup wiekowych.

Wykres 9. Pana(-ni) zdaniem są to plany realistyczne? [N=348]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

O ocenę tej kwestii poproszono również uczestników badania jakościowego, którzy dodatkowo wskazali czynniki ryzyka, uniemożliwiające realizację przyjętej strategii w wyznaczonym terminie. Wyniki badania dowodzą, że opinie respondentów w tym zakresie były mocno podzielone. Dotyczy to zarówno pracowników branży wydobywczej, energetycznej i branż zależnych, jak również członków ich rodzin. Część z nich twierdziła, że realizacja tych inwestycji obciążona jest dużym ryzykiem ze względu na krótki horyzont czasowy.

“ To jest bardzo krótki czas, mamy 2022, to jest 8 lat. To już musiałyby być przygotowywane od dwudziestu, ten cały projekt, a nie jest, także to są takie mrzonki. Moim zdaniem 2050 to jest odejście od węgla i rozsądne zastąpienie tego czymś innym..

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Plany jak najbardziej, moim zdaniem, są realistyczne, natomiast do 2030 roku zostało 8 lat. Myślę, że ZE PAK jest nieprzygotowany na tak szybkie zmiany (...). Myślę, że po pierwsze ja mogę to powiedzieć jak to wygląda z mojej perspektywy jako pracownika, który zajmuje się fotowoltaiką. Uważam, że przy tym jak zachowuje się teraz rynek odnawialnych źródeł energii, ZE PAK nie jest w stanie do 2030 roku osiągnąć zamierzonych celów.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Drugą istotną przeszkodą w realizacji planowanych inwestycji jest brak terenów przeznaczonych pod farmę fotowoltaiczną, która jest instalacją fotowoltaiczną o dużej powierzchni, a jej budowa nie jest możliwa w każdym miejscu i nie zawsze jest opłacalna.

“ Jeżeli chodzi o fotowoltaikę to mam pewne obawy, bo na 70 megawat było potrzebne 110 hektarów gruntu, na 200 megawatów łatwo policzyć potrzebne 3 razy tyle, czyli mamy gdzieś tam z grubsza jedną trzecią tej mocy. To skąd wziąć kolejne kilkaset hektarów lub któryś tysiąc? (...). Gmina nie chce, żeby na ich terenie stała fotowoltaika, bo gminy chcą fotowoltaiki, mają takie możliwości, ale chcą wtedy opłaty.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Z drugiej strony respondenci, którzy oceniają plany strategiczne Grupy ZE PAK S.A. jako realistyczne, argumentują to faktem, że w okolicach Turku istnieją ogromne tereny do wykorzystania pod farmy fotowoltaiczne. Ponadto spółka dysponuje odpowiednimi zasobami kadrowymi do realizacji tego rodzaju przedsięwzięć.

“ Jak najbardziej tak, bo jest masa pod względem powierzchni tak naprawdę terenu, bo nie oszukujemy się, że te plany są, można powiedzieć, oparte na planach do terenu jakie grupa ZE PAK i KWB posiada, bo to pokrycie już na dzień dzisiejszy naprawdę dziesiątków hektarów paneli fotowoltaicznych w okolicach Turku (...). Tym bardziej, że będzie tam jeszcze dodatkowo dofinansowane. Tutaj jak najbardziej ma pokrycie finansowe jak i zaplecze nazwijmy to zasobowe ludzi plus oczywiście tutaj managing nad całością. I to jest do wykonania.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Za powodzeniem planowanej inwestycji ZE PAK przemawia również fakt, że w gminie Brudzew spółka uruchomiła farmę fotowoltaiczną o mocy 70 MWp, która jest obecnie największą elektrownią słoneczną w Polsce. Została ona zbudowana na zrehabilitowanym terenie dawnej odkrywki węgla brunatnego.

“ Jak najbardziej jest to realistyczne, przecież już mamy chyba 70 kilowat na farmie w Brudzewie. Zresztą bardzo sprawnie to poszło (...). Myślę, że jak najbardziej jesteśmy w stanie to zrobić.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

4.4. Tożsamość regionalna

Obszar Wielkopolski Wschodniej od wielu lat jest „silnie gospodarczo i energetycznie uzależniony”. Potwierdzają to wyniki badania jakościowego, zdaniem respondentów mieszkańcy regionu charakteryzuje silne przywiązanie do górnictwa. Jak wskazują rozmówcy, cały region żył do tej pory z wydobycia węgla brunatnego, a wielu członków rodzin pracowało w branży wydobywczej czy energetycznej. Grupa ZE PAK, będąca największym pracodawcą w regionie konińskim, przyczyniła się również do rozwoju gospodarczego regionu.

“ Wiele z moich sąsiadów ma jakąś przeszłość w górnictwie, albo jest zatrudnionych tutaj w górnictwie. To jest tak zwana matka żywiciela Konina, jak to się często mówi.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ W latach 90-tych, zupełnie inaczej to wyglądało. Inne były warunki, rozwijało się, jeśli chodzi o kopalnie, elektrownie te wszystkie zakłady duże, funkcjonowały, w związku z tymi zakładami też ludzie dostawali mieszkania, łatwiej się żyło zdecydowanie, a teraz jest ze wszystkim problem. Nawet właśnie z mieszkaniem. Warunki zatrudnienia są kiepskie, płace. Nie ma możliwości, żeby wziąć kredyt, ponieważ są zbyt niskie te zarobki.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Zwracano uwagę, że zamknięcie zakładów pracy spowodowało, że wielu mieszkańców Wielkopolski Wschodniej pozostało bez pracy. Młodzi ludzie natomiast, coraz częściej zaraz po skończeniu szkoły średniej lub studiów wyjeżdżają za granicę i do większych miast, co jest dla nich jedyną szansą na znalezienie dobrze płatnej pracy.

“ Tutaj z tej kopalni żyje bardzo dużo ludzi i w naszym regionie część tych kopalni została zamknięta na rzecz czegoś innego i bardzo dużo ludzi zostało bez pracy, ta dziura nie została załatwana nagle. Nie sposób jest zwolnić nagle 1500 osób, co przekłada się na co najmniej 1500 rodzin i nie dać w zamian czegoś innego, chociażby nawet turbiny wiatrowej, gdzie można by być serwisantem, którzy by to serwisowali, czy fotowoltaikę gdzieś na polach, gdzie można by było zatrudnić do serwisowania tego.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Na pewno dużo osób zaczęło wyprowadzać się stąd. Uważam, że w ogóle ten region stał się takim regionem osób starszych, bo młodzi ludzie nie widzą tutaj przyszłości dla siebie.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Od początku transformacji sektora wydobywco-energetycznego w latach 90-tych największe zmiany, w opinii badanych, nastąpiły po 2012 roku, kiedy ZE PAK S.A. przejął kopalnie węgla brunatnego Adamów oraz Konin. Wówczas zaczęto stopniowo zatrzymywać kolejne odkrywki oraz podjęto decyzje o rezygnacji z budowy kolejnych.

“ 2012-2013 rok jak zakład został sprzedany, coś w tych latach, wtedy to już całkowicie inne myślenie było. Wtedy już nikt z tych nowych naszych właścicieli, Skarb Państwa jeszcze był, jakaś dywidenda wpływała jeszcze do Skarbu Państwa i zarobki jeszcze były na jakimś przyzwoitym poziomie, a potem to już to wszystko momentalnie padło.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Uczestnicy badania jakościowego wymienili czynniki, które ich zdaniem są istotne dla budowania poczucia przywiązania z aktualnym miejscem zamieszkania, czy szerzej z Wielkopolską Wschodnią. Badanie wykazało, że mieszkańcy regionu czują się związani z tym terenem przede wszystkim ze względu na:

– **czynniki społeczne (rodzina, znajomi, mieszkanie/dom);**

“ Jedyne dla którego można by było zostać to byłaby rodzina.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

– **czynniki środowiskowe (czyste powietrze, walory przyrodnicze);**

“ Świetny teren do odpoczynku, do rekreacji, wiele ścieżek rowerowych, do spacerów, wiele miejsc które można odwiedzić w takiej wąskiej okolicy.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Początek Wielkiej Pętli Wielkopolskiej, masa jezior, rzek, kanałów, masa lasów, to od strony turystycznej, to po prostu też potężne zagłębienie turystyczne.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

– **obecność wód geotermalnych;**

“*Dla mnie to taka trochę przyszłość bardziej chyba już bliższa jak dalsza, to to, że Konin ma już udokumentowane i w tej chwili cały czas rozpoznawalne złoża wód geotermalnych, które to w przyszłości przyniosą miastu Konin pokaźne korzyści w postaci... zaczynając od energii odnawialnej w postaci właśnie ciepła miejskiego CO, poprzez samą energię elektryczną wytwarzaną właśnie w elektrociepłowni, kończąc na walorach stricte turystycznych.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

– **obecność innych dużych zakładów pracy;**

“*Jest branża mięsna, mówię tu o tych dużych zakładach mięsnych, które mamy na swoim terenie. Oddział Sokołowa. Mówimy o Gebericie. Tu mówię o Kole samym, mówię o Gebericie, no potężne, międzynarodowe zakłady i ich oddziały na naszym terenie. Później mamy potężne, firma Andre (...), która tarcze ściernie do przemysłu produkuje i handluje nimi. To też potężna w tej chwili firma. Następna firma z branży drzewnej, to jest producent trucków, ogólnosiwiatowa firma Wood-Mizer, bo to jest najpotężniejsza firma na naszym terenie i tak naprawdę najpotężniejszy, najbardziej przyzwoity pracodawca na naszym terenie.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Myślę, że dla społeczeństwa tutaj nie jest istotne, co będzie, tylko, żeby była praca i to nie ma większego znaczenia. Każdy chce godnie żyć i myślę, że tym się każdy kieruje, a czy to będzie geotermia, czy to będzie cokolwiek innego, to już jest rzecz drugorzędna.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

– **dostęp do szkoły wyższej oraz szkół średnich na wysokim poziomie (Konin);**

“*Państwowa Szkoła Wyższa jest w Koninie, także młodzi ludzie spokojnie mogą tutaj przyjeżdżać, kierunki są fajne, inżynierskie i licencjaty są też fajne, nie jestem teraz w temacie, ale kierunki są rozwojowe. Szkoły średnie są też dobre. Mamy szkołę średnią tutaj w Koninie, jak górnicza, bardzo dobrą szkołą jest.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Ze względu na obserwowane, niepożądane zjawisko migracji w Wielkopolsce Wschodniej, celem przeprowadzonej diagnozy była między innymi identyfikacja czynników, które mogłyby mieć wpływ na decyzję młodzieży o pozostaniu w regionie. Przede wszystkim zwraca uwagę fakt, że najmłodszy uczestnicy badań w znacznie mniejszym stopniu niż pracownicy branży wydobywczo-energetycznej i członkowie ich rodzin, mówili o poczuciu więzi ze swoją gminą odwołując się do tradycji górniczych.

“*Moja gmina akurat nie słynie z górnictwa. Dopiero Turek, Przykona, Brudzew to są właśnie te tereny pokopalniane. Ale myślę, że właśnie w gminie Malanów górnictwo też było ważne ze względu na to, że niektórzy pewnie tam właśnie pracowali w tej kopalni, co pewnie dawało im dosyć duże zarobki.*

Źródło: warsztat online z młodzieżą

Ponadto młodzież, choć dostrzega negatywne skutki transformacji, np. w postaci wzrostu stopy bezrobocia, jest pozytywnie nastawiona do zmiany i wyraża zadowolenie ze zwrócenia się w kierunku odnawialnych źródeł energii.

“*Jeśli chodzi o górnictwo, to myślę, że właściwie dobrze, że zmierzamy w kierunku zmiany, jednakże np. nie jestem za bardzo za tym, żeby elektrownię Adamów w Turku rozwaląć. Byłabym bardziej za tym, żeby tam zrobić jakieś muzeum czy coś w tym stylu, jako taki zabytek.*

Źródło: warsztaty z młodzieżą

Niemniej stopień związania z własną gminą jest na tyle niewielki, że badana młodzież planuje migrację, głównie do Poznania. Na decyzję o wyborze miejsca zamieszkania mają wpływ takie czynniki, jak: dostępność atrakcyjnych i różnorodnych ofert pracy; dostęp do zakupu/wynajmu tanich nieruchomości; interesujące możliwości spędzania czasu wolnego w zakresie turystyki, rekreacji, kultury i sportu; włączanie mieszkańców (partycypacja) w procesy zarządzania gminą oraz wysoki kapitał społeczności lokalnej przejawiający się otwartością i tolerancją mieszkańców.

“*W niedalekiej przyszłości planuję wyprowadzkę do Poznania (...) bardzo silnie związany z moim miastem nie jestem (...) w mieście, w którym mieszkam teraz, są małe szanse na rozwój i na poszukanie dobrze płatnej pracy, która by mnie satysfakcjonowała.*

Źródło: warsztat online z młodzieżą

“*W moich okolicach nie dosyć, że nie ma tak za bardzo rozwoju, to sama myślę, że same zarobki w tamtych miejscach dosyć są niskie, a np. ceny za wynajem mieszkania w takim Turku są bardziej wygórowane niż np. we Wrocławiu czy w Poznaniu nawet.*

Źródło: warsztat online z młodzieżą

“*Ja np. bym chciała mieszkać blisko jakiegoś rozwojowego miasta, gdzie po prostu miałabym szansę spędzić z kimś czas, po prostu gdzieś wyjść. Bo czasami np. w mojej gminie tak nie za bardzo, nie ma miejsc za bardzo gdzie wyjść, są tylko jakieś lokalne bary i to wszystko.*

Źródło: warsztat online z młodzieżą

“*Jest pełno jezior, ale większość jezior jest zanieczyszczonych i nie nadaje się do kąpieli ani do rekreacji.*

Źródło: warsztat online z młodzieżą

“*Nie chciałabym, szczerze mówiąc, mieszkać w okolicy, gdzie jeden na drugiego źle patrzy. Wolalabym mieć jakichś dobrych sąsiadów, takich, z którymi bym się po prostu dogadała.*

Źródło: warsztat online z młodzieżą

“*Ludzie tak źle patrzą na tą drugą osobę np. homoseksualną, że nie dają jej żyć (...) Poczucie bezpieczeństwa moim zdaniem jest większe w Poznaniu, bo tutaj jednak człowiek jest bardziej otwarty, może więcej zdziałać, może więcej zrobić i jest też trochę bardziej anonimowy.*

Źródło: warsztat online z młodzieżą

“*Działałam w Młodzieżowej Radzie Gminy, to tak po prostu nie miał kto tego rozwinąć, mimo że miałam chęci na to, żeby to wszystko rozwinąć. I powiem prosto: gmina tak nie za bardzo była chętna na to.*

Źródło: warsztat online z młodzieżą

Dla młodzieży ważna jest również dostępność komunikacyjna i transportowa.

“*Wszyscy w ogóle narzekają na transport*

Źródło: warsztat online z młodzieżą

“*Oprócz samochodu, na przykład do Poznania nie dojedzie się inaczej. Ja na przykład muszę dojeżdżać specjalnie do Konina na stację, żeby dojechać pociągiem do Poznania. Brakuje w Turku kolej, brakuje w Turku w ogóle jakiegokolwiek komunikacji miejskiej, albo chociaż powiatowej. Ścieżki rowerowe same z siebie też w ogóle są nierozwinięte.*

Źródło: warsztat online z młodzieżą

Zatem, aby zmniejszyć skalę migracji pożądane jest zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Wielkopolski Wschodniej, rozwój społecznego budownictwa mieszkaniowego, uatrakcyjnienie oferty spędzania czasu wolnego, w tym rozwój turystyki i rekreacji, działania w kierunku integracji społeczności lokalnej, zwiększenie partycypacji mieszkańców w zarządzaniu gminą, wzmacnianie tożsamości regionalnej oraz poprawa dostępności komunikacyjnej i transportowej.

4.5. Postawy mieszkańców wobec wsparcia instytucjonalnego i oczekiwania w tym zakresie

Uczestnicy badania zostali poproszeni o wskazanie, czy dotychczas oni sami lub członkowie ich rodzin korzystali z usług organizowanych przez gminę w zakresie organizacji czasu wolnego, interwencji kryzysowej i zdrowia psychicznego. Wyniki badania wskazują, że najczęściej respondentów do tej pory brała udział w różnego rodzaju imprezach okolicznościowych, imprezach o charakterze kulturalnym, sportowym czy rozrywkowym. Pozostali przyznali, że nie byli zainteresowani udziałem w tego typu wydarzeniach lub nie mieli o nich informacji. Pojawiły się opinie, że nawet jeśli gmina organizowała takie przedsięwzięcia, to były one słabo promowane.

“*Organizacja wolnego czasu w naszej gminie w ostatnim czasie naprawdę wzrosła. Nawet ostatnio, w tamtym tygodniu, mieliśmy rajdy rowerowe. Gmina wspiera takie inicjatywy jak zawody, gminne zawody sportowe, gminne zawody wędkarskie. I robi wydarzenia plenerowe, wydarzenia rozrywkowe, powitanie lata, dożynki gminne.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Coś tam się przewija, gdzieś tam jakieś rajdy rowerowe. Wiem, że są właśnie, są te imprezy, chociaż ostatnio u mnie tak z czasem jest, że po prostu nie mam czasu na to.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Myślę, że było to zbyt mało rozreklamowane. Słaba kampania społeczna.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Większość badanych nie korzystała do tej pory z interwencji kryzysowej, choć z ich wypowiedzi wynika, że w gminie istnieje możliwość uzyskania darmowej porady prawnej czy psychologicznej. Część osób przyznała, że nie ma wiedzy odnośnie możliwości uzyskania tego rodzaju wsparcia – nigdy o nim nie słyszeli lub nie interesowali się tym tematem. Badani byli natomiast jednogłośni w kwestii konieczności zapewnienia mieszkańcom możliwości wsparcia psychologicznego, gdyż – jak sądzą –

w obliczu postępującej transformacji energetycznej, problemy społeczne będą się stopniowo pogłębiać.

“*Wiem, że nasza gmina teraz na wejściu ma taki specjalny stolik, na którym jest kilka ulotek i wizytówek i są tam porady prawne. I mamy panią, która udziela darmowych porad prawnych (...). Natomiast jeśli chodzi o to zdrowie psychiczne, wiem, że jest tam wizytówka, jest powiedziane gdzie można się tam udać.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Ja nie spotkałam się z tym i nie słyszałam, żeby tam ktoś korzystał z czegoś takiego. Także wydaje mi się, że nie.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Nie słyszałam o czymś takim, chociaż na pewno by się to ludziom przydało, bo też miałem taki przykład właśnie w rodzinie z mamą, właśnie też miała problem, żeby znaleźć pracę, ale zawsze miała gdzieś tam umiejętności manualne, artystyczne, sam ją namówiłem po prostu, żeby otworzyła sobie kwaciarnię. Bardzo długo do tego ją namawiałem, w końcu gdzieś tam się udała.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Jak wynika z deklaracji uczestników badania, część z nich słyszała o kursach organizowanych przez urząd pracy w celu przekwalifikowania się (np. w kierunku fotowoltaiki), które jednak nie cieszyły się zainteresowaniem.

“*Przez urząd pracy były jakieś tam szkolenia, coś kojarzę, chociaż nie uczestniczyłem akurat w tym, ale parę kursów było. Ta transformacja niby taka przekształceniowa była, to parę osób na jakichś tam szkoleniach były, z tej fotowoltaiki chyba były, czy zapisywane, czy jakieś kursy były organizowane, ale to chyba tak jakoś wyciszono. Nie wiem ile osób z tego skorzystało, ale chyba nie jakoś dużo, bo aż tak dużo osób nie zostało przyjętych w tych nowych zawodach. Ludzie sobie bardziej sami szukali, ale przez urząd pracy były jakieś spotkania, bo nawet przyjeżdżały panie na parę spotkań.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Wyniki badania jakościowego wskazują, że pracownicy branży wydobywczej, energetycznej oraz branż zależnych, a także członkowie ich rodzin rzadko korzystają ze wsparcia socjalnego oferowanego przez gminę. Badani posiadający dzieci poniżej 18. roku życia otrzymują pomoc finansową z programu 500+ oraz 300+ (rządowe wsparcie dla rodziców dzieci rozpoczynający rok szkolny).

“*Mamy jedno dziecko jeszcze niepełnoletnie, więc korzystamy z dofinansowania 500+, korzystamy też z tego, co pamiętam, jakieś dofinansowanie 300 zł do szkoły.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Wśród respondentów zdarzają się przypadki korzystania ze wsparcia w postaci opieki dla osoby starszej, jakie zapewnia opieka społeczna, pomocy w robieniu zakupów dla seniora czy świadczeń rehabilitacyjnych z tytułu niepełnosprawności.

“ Mamy ostatnio poważnie chorą teściową moją. Ona przez jakiś czas pracowała, teraz leży i już trzeba się nią zajmować, przewijanie, itd. My z żoną oboje pracujemy, ta druga córka teściowej wyjechała do Norwegii, to załatwiliśmy z pomocy społecznej, żeby przychodziła pani do pomocy. W ten sposób korzystamy z tego (...). Natomiast nigdy nam się nie zdarzyło do tej pory, żebyśmy musieli osobiście korzystać.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Moja rodzina, czyli mój dom, czyli mama, tata i ja, niestety nie korzystaliśmy z takich usług. Natomiast w moim najbliższym otoczeniu, u mojej narzeczonej, jej babcia korzystała z takich usług i gmina robiła jej zakupy na przykład.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Jako powód niekorzystania ze wsparcia socjalnego oferowanego przez gminę uczestnicy badania najczęściej wskazywali fakt, że jako osoby pracujące, nie spełniają oni określonych warunków jego otrzymania.

“ Myślę, że aby korzystać z pomocy socjalnej, to musielibyśmy nie pracować. Jest jeśli chodzi o pomoc socjalną, to z tego co się orientuję, to na osobę, kwotę jak jest się poniżej. To wtedy jakaś pomoc się należy, ale we naszym przypadku gdzie ja pracuję, mama pracuje, tata jest na emeryturze, to na pewno nic się nie należy.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

W kontekście transformacji energetycznej najbardziej potrzebne ze strony gminy byłoby wsparcie w postaci pomocy psychologicznej. Utrata pracy to jedno z bardziej traumatycznych zdarzeń w życiu, zwłaszcza, jeśli ma się na utrzymaniu rodzinę, a utracona posada była jedynym źródłem utrzymania.

“ Byli pracownicy, którzy ze mną pracowali i zostali zwolnieni. Niektórzy, z tego co słyszałem, przeszli na ten zasiłek, albo potem jakieś problemy rodzinne mieli czy rozwód, czy coś. Pieniądze szczęścia nie dają, ale pomagają bardzo mocno. Ta pomoc psychologiczna na pewno by się przydała, żeby im w jakiś sposób pomóc.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Wiadomo, że jeden sobie poradzi z tym, a drugi się zamknie, no ale były też przecież przypadki popełnienia samobójstw i to tam chyba nawet niedawno były pracownik gdzieś tam sobie nie poradził. Nie pamiętam, miał około 50 lat.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Część respondentów wskazywała także na potrzebę wsparcia ze strony gminy w zakresie organizacji czasu wolnego. Zintensyfikowanie działań związanych z organizacją życia społecznego mieszkańców przyczyniłoby się do zniwelowania zjawiska alienacji oraz zwiększyłoby poczucie lokalnej tożsamości.

“ Myślę, że więcej imprez w terenie, gdzie właśnie ludzie wyszliby z tych domów, gdzie zawsze weekendy spędzali przed telewizorem, w czterech ścianach. Jakies takie imprezy integracyjne, całymi rodzinami, właśnie jakieś takie wycieczki, dla dzieci, dla dorosłych, no jakieś takie miejsca, więcej miejsc na pewno do spędzania wolnego czasu, właśnie jakieś baseny.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Wśród propozycji wsparcia, jakie byłyby potrzebne, a którego nie oferuje gmina, wymieniano:

– **wydzielenie terenu inwestycyjnego, na którym mogłaby powstać strefa ekonomiczna,**

“*Oczekiwałbym jakiegoś miejsca, gdzie można by zainwestować pieniądze, tylko wybudować jakąś firmę z jakiegoś terenu usługowego. W naszym regionie te wszystkie firmy są porzucane w różnych miejscach, a moim zdaniem fajnie byłoby zrobić teren inwestycyjny, gdzie byłoby ze 100 firm, gdzie jedna by się zajmowała tym, druga tamtym, wszystko w jednym miejscu. No i też gmina z tego czerpie korzyści. Mniejsze czy większe, ale czerpie zawsze. Coś takiego, jakieś dofinansowania wtedy.*”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

– **dofinansowania do prądu,**

“*Wsparcie by mogło objąć jakieś dofinansowanie do prądu, bo z opałem jest gorzej, bo tak, jeden ma domek, no to kupuje opał, drugi nie kupuje opału, bo ma na przykład pompę ciepła, trzeci korzysta z ciepłownika miejskiego, czyli właściwie też żadnego opału. No to jak dofinansować opał? A energię elektryczną każdy zużywa.*”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

– **darmowe porady prawne,**

“*Nawet takie bezpłatne porady prawne, bo ja widzę, że ojciec, który ma 90 lat czasami ma jakiś dylemat i ja go wysyłam do mojego zięcia prawnika i on tam z nim porozmawia, ale gdyby tego nie było? Myślę że takich ludzi, zwłaszcza starszych jest dość dużo...Może jest coś takiego u nas w gminie, nie wiem, że jakieś są porady prawne bezpłatne. A jeżeli takie coś jest - ok, a jeżeli czegoś takiego nie ma, to by mogło być.*”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

– **punkty/ośrodki opieki dla osób starszych, schorowanych, którymi członkowie rodzin nie mogą się zajmować ze względu na obowiązki zawodowe,**

“*Osoby starsze będą potrzebowały takowej pomocy, ponieważ młode osoby, które dotychczas im pomagały, mogą po prostu wyjechać za tak zwanym chlebem.*”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Myślę o takich punktach... Bo społeczeństwo się starzeje i u nas tutaj w regionie nie ma ani prywatnych, jeden jest chyba taki punkcik, taki ośrodek, ale tam się dostać to jest wyższa szkoła, tam już trzeba mieć niesamowite znajomości, albo mieć dobre szczęście, trafić akurat w moment. Miejsce takich pomocy dla tych rodzin, które mają pod opieką takich starszych ludzi, to u nas kuleje całkowicie..*”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

– **organizację kursów komputerowych dla osób w wieku 50+.**

“ Chętnie bym z tego skorzystała, bo właśnie nie umiem korzystać z komputera i chętnie bym skorzystała, gdyby gmina organizowała taką rzecz (...). W obecnych czasach tak, bez komputera praktycznie nie będziemy mogli się poruszać.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

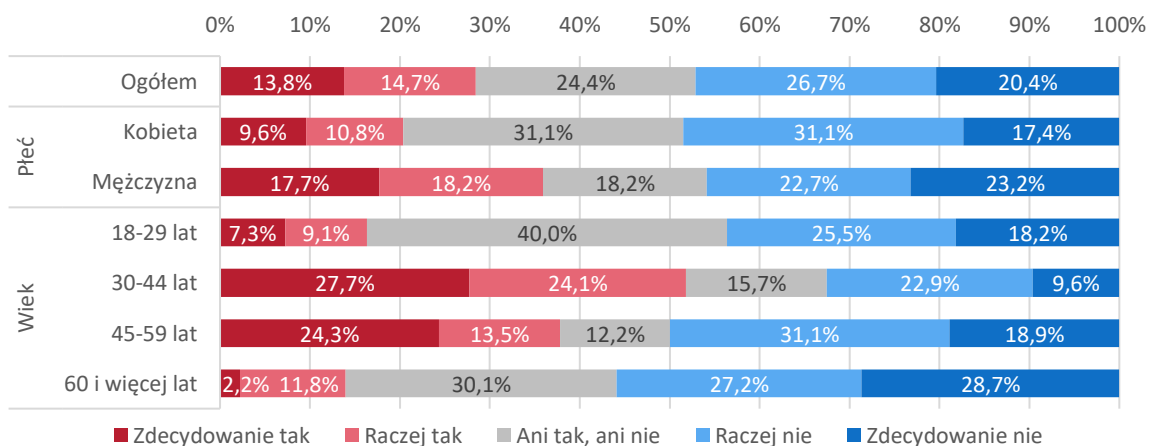
4.6. Obawy mieszkańców w kontekście zmian, które nastąpią w związku z transformacją energetyczną i restrukturyzacją ZE PAK S.A.

Z badania ilościowego wynika, że blisko połowa (47,1% - suma wskazań odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”) ankietowanych mieszkańców Wielkopolski Wschodniej nie ma obaw związanych z transformacją energetyczną regionu. Takie obawy zgłosiła niespełna jedna trzecia respondentów (28,5% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”).

Uwzględniając cechy respondentów dostrzega się jednak, że obawy związane z transformacją energetyczną najczęściej zgłaszali mężczyźni (35,3% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”), a także osoby w wieku od 30-44 lat (51,8% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”) oraz od 45 do 59 lat (37,8% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”).

Analizując odpowiedzi badanych mieszkańców z uwzględnieniem ich sytuacji zawodowej dostrzeżono, iż obawy dotyczące transformacji energetycznej mają przede wszystkim osoby zatrudnione w spółce ZE PAK (71,8% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”), która to podlegać będzie restrukturyzacji. Obawy bardzo często zgłaszali także ci respondenci, których najbliższa rodzina (68,8% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”) bądź też przyjaciele i dalsza rodzina (61,8% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”) pracują w ZE PAK. Tym samym obawy zgłaszały przede wszystkim te osoby, których transformacja bezpośrednio będzie dotyczyła – występuje więc pewna różnica poglądów pomiędzy osobami związanymi z ZE PAK oraz pozostałymi mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej.

Wykres 10. Czy obawia się Pan(i) transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej? [N=348]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Transformacji energetycznej obawiają się przede wszystkim mieszkańcy powiatów konińskiego (41,6% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”) oraz tureckiego (30,5% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”). Brak obaw natomiast deklarowali najczęściej badani mieszkańcy powiatów kolskiego (56,7% - suma wskazań odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”) oraz Konina (50,0% - suma wskazań odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”).

Tabela 44. Czy obawia się Pan(i) transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej? [N=348]

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Powiat kolski	5,0%	10,0%	28,3%	25,0%	31,7%
Powiat koniński	21,3%	20,2%	19,1%	27,0%	12,4%
Powiat m. Konin	9,8%	13,4%	26,8%	26,8%	23,2%
Powiat słupecki	12,1%	15,5%	24,1%	25,9%	22,4%
Powiat turecki	18,6%	11,9%	25,4%	28,8%	15,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Poproszeni o ocenę wpływu transformacji na sytuację ekonomiczną regionu w perspektywie do 2040 roku, mieszkańcy Wielkopolski Wschodniej deklarowali najczęściej, iż będzie on pozytywny (39,9% - suma wskazań odpowiedzi „bardzo pozytywnie” i „bardzo pozytywnie”), co koresponduje z najczęściej deklarowanym brakiem obaw w tym zakresie.

Należy jednak mieć na uwadze, iż negatywnego wpływu spodziewa się co czwarty respondent (27,9% - suma wskazań odpowiedzi „bardzo negatywnie” i „negatywnie”), a co ważne - przewidywany jest on przede wszystkim przez pracowników ZE PAK (71,8% - suma wskazań odpowiedzi „bardzo negatywnie” i „negatywnie”) bądź też przez osoby, które z pracownikami tej spółki są bliżej spokrewnione (65,6% - suma wskazań odpowiedzi „bardzo negatywnie” i „negatywnie”) lub dalej spokrewnione/ zaprzyjaźnione (57,9% - suma wskazań odpowiedzi „bardzo negatywnie” i „negatywnie”). Ponownie więc dostrzega się różnicę poglądów pomiędzy osobami bezpośrednio związanymi z restrukturyzowanym zakładem pracy a pozostałymi mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej.

Warto podkreślić, że negatywny wpływ na sytuację ekonomiczną obszaru prognozują najczęściej mieszkańcy w wieku od 30 do 44 lat (51,8% - suma wskazań odpowiedzi „negatywnie” i „bardzo negatywnie”) – w tej grupie często zgłaszano obawy dotyczące transformacji energetycznej.

Tabela 45. Pana(-ni) zdaniem transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej odbije się na sytuacji ekonomicznej tego obszaru i jego mieszkańców w perspektywie do 2040 r. [N=348]

	Bardzo pozytywnie	Pozytywnie	Neutralnie	Negatywnie	Bardzo negatywnie
Ogółem	10,3%	29,6%	32,2%	20,4%	7,5%
Kobieta	8,4%	31,7%	38,3%	18,6%	3,0%
Mężczyzna	12,2%	27,6%	26,5%	22,1%	11,6%
18-29 lat	14,5%	23,6%	41,8%	16,4%	3,6%

	Bardzo pozytywnie	Pozytywnie	Neutralnie	Negatywnie	Bardzo negatywnie
30-44 lat	4,8%	15,7%	27,7%	34,9%	16,9%
45-59 lat	5,4%	28,4%	29,7%	24,3%	12,2%
60 i więcej lat	14,7%	41,2%	32,4%	11,0%	0,7%
Powiat kolski	15,0%	21,7%	33,3%	28,3%	1,7%
Powiat koniński	4,5%	24,7%	33,7%	25,8%	11,2%
Powiat m. Konin	11,0%	40,2%	28,0%	13,4%	7,3%
Powiat słupecki	17,2%	24,1%	39,7%	15,5%	3,4%
Powiat turecki	6,8%	35,6%	27,1%	18,6%	11,9%
zatrudniony(-na) w ZE PAK S.A.	5,1%	7,7%	15,4%	35,9%	35,9%
ZE PAK S.A. jest zatrudniona Pana(-ni) najbliższa rodzina	9,4%	12,5%	12,5%	37,5%	28,1%
ZE PAK S.A. jest zatrudniona Pana(-ni) dalsza rodzina lub najbliżsi przyjaciele	2,6%	15,8%	23,7%	38,2%	19,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Badani, którzy przewidują negatywny wpływ transformacji energetycznej na sytuację ekonomiczną Wielkopolski Wschodniej i jej mieszkańców, obawiają się w szczególności zwiększenia bezrobocia w wyniku zamykania odkrywek i elektrowni (80,4%). Niemalże dwie trzecie ankietowanych w tej grupie wyraziło obawy związane z emigracją młodych osób do innych miast (58,8%), a nieco mniejszy odsetek respondentów zgłosił obawy związane z brakiem alternatywnych miejsc pracy dla pracowników kopalni, elektrowni oraz firm z nimi powiązanych (56,7%).

Czego najbardziej się Pan(i) obawia? [N=97]

	Ogółem	Kobieta	Mężczyzna	zatrudniony(-na) w ZE PAK S.A.	w ZE PAK S.A. jest zatrudniona najbliższa rodzina	w ZE PAK S.A. jest zatrudniona dalsza rodzina lub najbliżsi przyjaciele
Zwiększenia bezrobocia w wyniku zamykania odkrywek i elektrowni	80,4%	77,8%	82,0%	82,1%	95,2%	88,6%
Emigracji młodych osób do innych miast	58,8%	30,6%	75,4%	78,6%	81,0%	72,7%
Nowe miejsca pracy mogą nie oferować wynagrodzeń na poziomie równej sektorowi górnictwu i energetyki	34,0%	38,9%	31,1%	46,4%	28,6%	29,5%

	Ogółem	Kobieta	Mężczyzna	zatrudniony(-na) w ZE PAK S.A.	w ZE PAK S.A. jest zatrudniona najbliższa rodzina	w ZE PAK S.A. jest zatrudniona dalsza rodzina lub najbliżsi przyjaciele
węglowej						
Utraty tożsamości Wielkopolski Wschodniej jako obszaru o ważnym znaczeniu dla polskiej energetyki	15,5%	16,7%	14,8%	10,7%	14,3%	11,4%
Zmniejszenia budżetu samorządów lokalnych Wielkopolski Wschodniej	32,0%	33,3%	31,1%	25,0%	19,0%	27,3%
Braku alternatywnych miejsc pracy dla pracowników kopalni, elektrowni oraz firm z nimi powiązanych	56,7%	63,9%	52,5%	46,4%	57,1%	54,5%
Inne	3,1%	2,8%	3,3%	3,6%	4,8%	6,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Bez względu na miejsce zamieszkania respondentów, największe obawy wzbudza w nich wzrost bezrobocia w wyniku zamykania odkrywek i elektrowni. Mieszkańcy powiatu konińskiego, tureckiego i Konina w dalszej kolejności najczęściej wskazywali na emigrację młodych osób do innych miast (odpowiednio: 75,8%, 72,2%, 64,7%), podczas gdy drugą najczęściej wskazywaną przez mieszkańców powiatów kolskiego i słupeckiego obawą jest brak alternatywnych miejsc pracy dla pracowników w kopalni, elektrowni oraz firm z nimi powiązanych (odpowiednio: 50,0%, 63,6%).

Czego najbardziej się Pan(i) obawia? [N=97]

	Ogółem	Powiat kolski	Powiat koniński	Powiat m. Konin	Powiat słupecki	Powiat turecki
Zwiększenia bezrobocia w wyniku zamykania odkrywek i elektrowni	80,4%	66,7%	93,9%	76,5%	81,8%	72,2%
Emigracji młodych osób do innych miast	58,8%	27,8%	75,8%	64,7%	27,3%	72,2%
Nowe miejsca pracy mogą nie oferować wynagrodzeń na poziomie równej sektorowi górnictwu i energetyki węglowej	34,0%	33,3%	27,3%	41,2%	36,4%	38,9%
Utraty tożsamości Wielkopolski Wschodniej jako obszaru o ważnym znaczeniu dla polskiej energetyki	15,5%	22,2%	6,1%	17,6%	36,4%	11,1%
Zmniejszenia budżetu samorządów lokalnych Wielkopolski Wschodniej	32,0%	33,3%	30,3%	29,4%	9,1%	50,0%

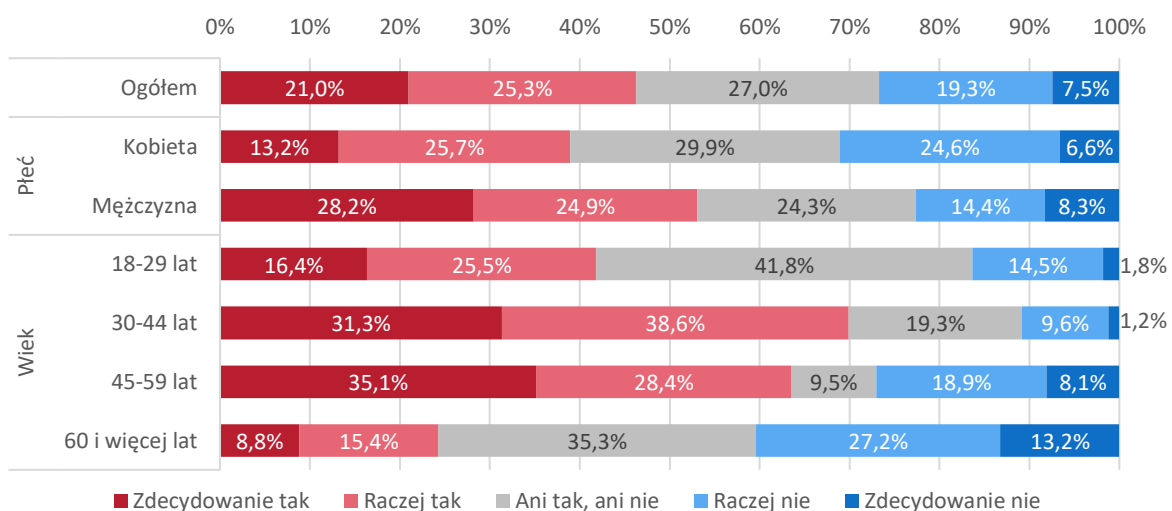
Braku alternatywnych miejsc pracy dla pracowników kopalni, elektrowni oraz firm z nimi powiązanych	56,7%	50,0%	60,6%	58,8%	63,6%	50,0%
Inne	3,1%	0,0%	3,0%	5,9%	0,0%	5,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Niespełna połowa (46,3% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”) ankietowanych mieszkańców Wielkopolski Wschodniej uważa, że transformacja energetyczna będzie miała bezpośredni wpływ na ich życie. Takie odpowiedzi najczęściej wskazywali respondenci w wieku od 30 do 44 lat (51,8% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”) oraz od 45 do 59 lat (37,8% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”).

Wpływu transformacji energetycznej na swoje życie spodziewają się przede wszystkim pracownicy ZE PAK (82,1% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”) lub też osoby, które są z nimi blisko spokrewnione (78,1% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”) bądź daleko spokrewnione/zaprzyjaźnione (69,7% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”). Tym samym wpływu transformacji na swoje życie oczekują w szczególności te osoby, które wyrażają największe obawy w tym zakresie i według których transformacja negatywnie odbije się na sytuacji ekonomicznej obszaru.

Wykres 11. Czy uważa Pan(i), że transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej będzie miała bezpośredni wpływ na Pana(-ni) życie? [N=348]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Uwzględniając miejsce zamieszkania ankietowanych dostrzeżono, że wpływu transformacji na swoje życie najczęściej spodziewają się mieszkańcy powiatu słupeckiego (53,4% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”) oraz powiatu konińskiego (49,4% - suma wskazań odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”).

Czy uważa Pan(i), że transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej będzie miała bezpośredni wpływ na Pana(-ni) życie? [N=348]

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Powiat kolski	13,3%	28,3%	33,3%	18,3%	6,7%
Powiat koniński	27,0%	22,5%	22,5%	20,2%	7,9%
Powiat m. Konin	17,1%	23,2%	24,4%	26,8%	8,5%
Powiat słupecki	19,0%	34,5%	31,0%	10,3%	5,2%
Powiat turecki	27,1%	20,3%	27,1%	16,9%	8,5%
zatrudniony(-na) w ZE PAK S.A.	69,2%	12,8%	7,7%	7,7%	2,6%
w ZE PAK S.A. jest zatrudniona najbliższa rodzina	46,9%	31,3%	9,4%	6,3%	6,3%
w ZE PAK S.A. jest zatrudniona dalsza rodzina lub najbliżsi przyjaciele	44,7%	25,0%	15,8%	9,2%	5,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Według respondentów, transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej będzie miała wpływ przede wszystkim na bezpośrednie otoczenie – tj. środowisko naturalne i krajobraz (59,0%), przy czym będzie to oddziaływanie pozytywne (85,3% - suma wskazań „raczej pozytywny” i „zdecydowanie pozytywny”). Kolejne obszary, na które – zdaniem ankietowanych – wpłynie transformacja, to życie rodzinne i funkcjonowanie rodziny (53,4%) oraz życie zawodowe i zatrudnienie (44,1%), przy czym w przypadku tych obszarów badani przewidują, że wpływ ten będzie negatywny (suma odpowiedzi „raczej negatywny” i „zdecydowanie negatywny” odpowiednio: 52,3%, 66,2%).

Wykres 12. Na jakie obszary Pana(-ni) życia wpłynie transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej i jaki to będzie wpływ? [N=161]

	Ogółem	Zdecydowanie pozytywny	Raczej pozytywny	Raczej negatywny	Zdecydowanie negatywny
Bezpośrednie otoczenie – środowisko naturalne, krajobraz	59,0%	42,1%	43,2%	6,3%	8,4%
Życie rodzinne, funkcjonowanie rodziny	53,4%	18,6%	29,1%	27,9%	24,4%
Życie zawodowe, zatrudnienie	44,1%	9,9%	23,9%	32,4%	33,8%
Miejsce zamieszkania	26,7%	18,6%	34,9%	23,3%	23,3%
Edukacja i rozwój osobisty	15,5%	32,0%	40,0%	12,0%	16,0%

	Ogółem	Zdecydowanie pozytywny	Raczej pozytywny	Raczej negatywny	Zdecydowanie negatywny
Inne	6,2%	0,0%	20,0%	40,0%	40,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Wyniki badania ilościowego znajdują potwierdzenie w wynikach badania jakościowego zarówno wśród pracowników branży wydobywczo-energetycznej i branż powiązanych, jak i członków ich rodzin. Większość spośród uczestników wywiadów pogłębionych zgłaszała obawy związane z transformacją energetyczną w Wielkopolsce Wschodniej, przewidując jednocześnie jej wpływ na ten obszar, jak i na życie własne oraz rodziny (co koresponduje z wynikami badania ilościowego w tych grupach).

Wśród najczęściej zgłaszanych przez respondentów obaw należy wymienić bezrobocie. Pracownicy branży wydobywczo-energetycznej oraz branż pokrewnych obawiają się tego, że wskaźnik bezrobocia w Wielkopolsce Wschodniej wzrośnie na skutek transformacji energetycznej, w szczególności biorąc pod uwagę wielkość restrukturyzowanego zakładu pracy oraz wielkość miejscowości – skala zwolnień będzie duża. Zamknięcie kopalni oraz elektrowni często utożsamiane jest więc przez pracowników z ograniczeniem liczby dostępnych miejsc pracy w Wielkopolski Wschodniej i pogłębieniem problemu bezrobocia na tym obszarze. Podkreślono, że na utratę pracy i bezrobocie narażone będą w szczególności osoby nisko wykwalifikowane. To z kolei wskazuje na konieczność podjęcia działań zmierzających do przekwalifikowania/podnoszenia kwalifikacji osób bezpośrednio narażonych na trudności ze znalezieniem pracy po utracie zatrudnienia w wyniku transformacji.

“ To jest na skalę już naprawdę masową. To nie jest zakład, który zatrudniał 20 osób. Nie czaruemy się, przy 25-tysięcznym mieście, jeżeli traci pracę 3-4 tysiące osób, to już jest naprawdę skala taka dosyć duża.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Jeśli nie będzie już kopalni i elektrowni, ci ludzie zaczną szukać pracy w innych dziedzinach, co wiąże się z tym, że tych miejsc pracy będzie dużo mniej. Więc obawiam się takiego znowu dużego wskaźnika bezrobocia na naszym terenie.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Pojawiły się opinie, że utworzenie inwestycji związanych z odnawialnymi źródłami energii wcale nie przełoży się na zwiększenie liczby miejsc pracy. W trakcie wywiadów zwrócono uwagę, że inwestycje związane z energią odnawialną, takie jak na przykład farmy fotowoltaiczne czy farmy wiatrowe, nie wymagają znacznego nakładu pracy: wystarczy kilku pracowników do ich obsługi, gdyż – w przeciwieństwie do instalacji czy maszyn wykorzystywanych w kopalniach i elektrowniach – nie

wymagają one tak wielu serwisów, a tym samym znacznej liczby osób do obsługi. Zdaniem respondentów nie przybędzie więc miejsc pracy, ludzie nie będą potrzebni do pracy przy nowych inwestycjach, a zatem znacznym problemem będzie bezrobocie i brak alternatywnych miejsc pracy dla zwalnianych pracowników spółki ZE PAK.

“ *Całość tak naprawdę tych wszystkich pomysłów ich, na pewno nie wiąże się z tym, że miejsc pracy przybędzie.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ *Tutaj tak jak wcześniej wspomniałem chodzi po prostu o pracę dla ludzi, bo w tej chwili wiadomo to są kotły węglowe, które non stop potrzebują serwisu, obsługi i tak dalej. Fotowoltaika czy wiatr, tak naprawdę ktoś może przyjechać z drugiego końca Polski raz na jakiś czas obsłużyć to, czy jakiś tam serwis zrobić tego. Tutaj ludzie na miejscu nie będą konieczni po prostu, żeby być przy obsłudze tego.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Obawy związane z bezrobociem podzielali nie tylko pracownicy branży wydobywczo-energetycznej oraz branż powiązanych, ale także członkowie ich rodzin. Jedna z osób spokrewnionych z pracownikiem ww. branż zwróciła uwagę, że dotychczas wiele osób zostało już zwolnionych ze spółki ZE PAK, a zatem obawy dotyczą także utraty pracy przez zatrudnionego tam nadal członka rodziny.

“ *Mnóstwo ludzi pracowało, a teraz to jest garstka ludzi. Z mojego męża zakładu zostało 10 osób, już teraz tam się nie orientuje, ale w większości były zwolnienia i obawiam się, że kiedyś nastąpi to w przypadku też mojego męża.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Członkowie rodzin pracowników branż: wydobywczej, energetycznej i powiązanych oprócz obaw związanych z bezrobociem i utratą pracy martwią się również o stabilność finansową. W wywiadach pogłębionych niejednokrotnie wskazywano na obawy związane z rosnącymi cenami, opłatami czy zaciągniętymi kredytami oraz ich wpływem na sytuację materialną gospodarstw domowych (obawy związane są m.in. z cenami energii). W przypadku takich rodzin utrata pracy przez osobę zatrudnioną obecnie w ww. branżach może wiązać się z problemami finansowymi – jeden dochód nie wystarczy na pokrycie zobowiązań finansowych, a rodziny mogą wówczas popaść w zadłużenie lub istotnie obniżyć poziom życia.

“ *Tak najbardziej się boję, czy damy radę. Bo wzięliśmy kredyt.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ *No na pewno tego drogiego prądu, potem prawdopodobnie drugie to będzie brak miejsc pracy, no bo nie będzie już elektrowni i będą bezrobotni. Jakaś część osób będzie na bezrobociu.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Kolejną obawą badanych pracowników jest sytuacja w innych branżach. Mianowicie, respondenci obawiają się, że w wyniku transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej i masowych

zwolnień, podupadną również inne branże (nie tylko wydobywczo-energetyczna) – w szczególności branża handlowa. W sytuacji wysokiego bezrobocia, mieszkańcy Wielkopolski Wschodniej pozostający bez pracy nie będą mieli źródła dochodu, a odczują to zwłaszcza podmioty działające w obszarze handlu.

“ *Obawa moja jest taka, że poupadają wszystkie sklepy. (...) Prawda jest taka, że zostanie garstka osób. W Turku pozostanie garstka osób i puste docelowo, prawdopodobnie puste bloki, bo nikt nie będzie chciał tutaj mieszkać, bo nie będzie miał za co żyć. (...) W większości sklepy poupadają. Kto teraz przyjedzie do Turku, choćby nawet po zakupy?*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Obawy w tym zakresie zgłaszają ponadto członkowie rodzin pracowników, wskazując na fakt, iż transformacja energetyczna negatywnie wpłynie także na inne branże, w szczególności na handel. W konsekwencji restrukturyzacji największego zakładu pracy w okolicy, ludzie utracą pracę i nie będą mieli dochodu, a tym samym możliwości wydawania pieniędzy, co zaszkodzi zwłaszcza podmiotom działającym w branży handlowej.

“ *Na pewno bezrobocie (...) i nie tylko to, że ta firma nie będzie funkcjonowała, ale też inne związane branże. Nawet niekoniecznie branże stricte z kopalnią tylko w ogóle handel. Kiedy były wypłaty w kopalni każdy wiedział.*

Źródło: RODZINA-ID15

Kolejna obawa pracowników dotyczy tego, że nikt nie będzie chciał mieszkać w Wielkopolsce Wschodniej po transformacji energetycznej. W opinii respondentów mieszkańcy Wielkopolski Wschodniej po utracie pracy na skutek transformacji energetycznej będą masowo opuszczać region - zwłaszcza wartościowi pracownicy (wykwalifikowani) oraz młode osoby (wybierają większe miasta, np. Warszawę, Wrocław, tam znajdują zatrudnienie i wyjeżdżają z Wielkopolski Wschodniej). Badani prognozują, że sytuacja w regionie pogorszy się, a miejscowości opustoszeją. Warto nadmienić, że obawy odnośnie opuszczania regionu przez młode osoby pokrywają się z obawami zgłaszanymi przez respondentów badania ilościowego. Pojawiła się opinia, że młodzi nie mają większych perspektyw w Wielkopolsce Wschodniej, ponieważ w lokalnych zakładach produkcyjnych zarobią co najwyżej nieco więcej niż najniższa krajowa i nie będą mieli większych szans na rozwój. Zdaniem jednego z badanych pracowników, młode osoby w Wielkopolsce Wschodniej będzie wówczas mogło zatrzymać to, że będą oni mogli mieszkać u rodziców lub dostaną od nich nieruchomości, bądź również to, że będą mogli powierzyć rodzicom opiekę nad dziećmi.

“ *Na pewno się zmniejszy liczebność, w Turku chociażby, bo młodzi ludzie zostaną tylko chyba gdy dostaną mieszkanie i będą mieli gdzie mieszkać. (...) Według mnie dla młodych ludzi dużych perspektyw tu nie ma, tylko taka wegetacja jakby, no gdzieś tam ktoś się zaczepi, ościenne zakłady, które są w Turku, które produkują jakieś turystyczne rzeczy, meble czy coś takiego, no tam zarobić nie dadzą, najniższa krajowa pewnie albo coś niedużo poza to no i jedynie to, że mieszkanie jest, gdzieś tam rodzic może wychować dziecko i to pewnie tak młodych to będzie trzymać, a zwłaszcza, że niektórzy jeszcze w tych ościennych gminach to jeszcze jakąś tam ziemię mają do uprawy czy coś takiego.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Kwestia opuszczania Wielkopolski Wschodniej przez młodych mieszkańców została poruszona także przez jednego z badanych członków rodziny, bowiem w tej grupie także stanowi ona obawę. Wartościowi pracownicy i młode osoby wyjadą, pogłębi się problem bezrobocia i tym samym obniży poziom życia. Jeśli natomiast nie będzie pracy i ludzie nie będą mieć środków do życia, istnieje duże ryzyko wzrostu przestępczości – będą zatem występować rozboje i kradzieże, gdyż dla części społeczeństwa może to być sposób na podniesienie jakości życia i poprawę sytuacji materialnej (pozyskanie nowych środków poprzez przestępczość - kradzieże).

“*Jak ludzie nie będą mieć pracy, nie będą mieć źródeł dochodu, to będą uciekać ci najwartościowsi (...). Wiadomo już teraz tak jest, uciekają młodzi i nie wracają, natomiast ci, co są, (...) nie będą mieć środków do życia i to będą rozboje, kradzieże. To bardzo prawdopodobne. No i że zostaniemy taka wyspa na odludziu, gdzie się nic nie dzieje, wszyscy o nas zapomną. Tak, a my tu będziemy sobie tak żyć.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

W związku z obawami dotyczącymi rynku pracy i bezrobocia pojawiła się także opinia, że kierunki kształcenia oferowane w Wielkopolsce Wschodniej nie są dostosowane do realiów rynku pracy po transformacji. Wskazano, że obecnie w ofercie są takie zawody jak np. fryzjer, elektryk i mechanik samochodowy. Jeden z respondentów zwrócił uwagę, że niezbędne byłyby szkoły profilowane przygotowujące do pracy w branży energii odnawialnej.

“*Tutaj jeśli chodzi o kierunki kształcenia szkoły, to od zawsze są te same: fryzjer, elektryk, mechanik samochodowy. Ilu może być tych mechaników? Jeżeli tu ma być OZE, to niech robią jakieś szkoły profilowane.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Obawy pracowników dotyczące zwolnień i utraty pracy sięgają także do wpływu takich sytuacji na człowieka, ponieważ obecnie wielu pracowników (zarówno obecnych, jak i byłych) jest przywiązanych do kopalni i elektrowni. Tym samym pracownicy obawiają się możliwości wzmożonego występowania kryzysów psychicznych, gdyż obecnie obserwuje się, że zwolnieni pracownicy długo i ciężko przeżywają utratę zatrudnienia (nawet kilka lat po zwolnieniu) – nie wszyscy potrafią sobie z tym poradzić i pogodzić się ze zwolnieniem. Pojawiła się opinia, że takie kryzysy mogą dotknąć przede wszystkim te osoby, które w kopalni bądź elektrowni rozpoczęły swoje życie zawodowe i długo były tam zatrudnione. Nagła zmiana wieloletniej sytuacji może wywołać u nich traumę.

“*Przede wszystkim zwolnienia. Tylko i wyłącznie to. To jest masa ludzi, którzy zostają bez pracy. (...) Wiem, że dużo ludzi sobie nie może poradzić z tą sytuacją. (...) Nasza firma była taką firmą troszkę, można by było to powiedzieć firmą rodzinną, wszyscy się znali, wszyscy się lubili, wszyscy sobie pomagali, a tam już jest tak podobno różnie. I z tego co widzę, mam dużo znajomych właśnie takich, którzy zostali zwolnieni praktycznie z dnia na dzień i oni widzą, że do tej pory to przeżywają. Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Podkreślono, że taki kryzys emocjonalny po zwolnieniu może pojawić się bez względu na wiek, jednocześnie dotykając zarówno młodsze, jak i starsze osoby.

“*Tu wiek nie ma znaczenia. (...) Dla mnie też to było ciężkie, bo ja na dobrą sprawę teraz miałem pół roku przerwy. Też zostałem zwolniony, ale zadzwoniono do mnie jeszcze raz, czy bym jeszcze nie wrócił, bo stwierdzono, że troszkę za dużo osób zwolnili i jeszcze bym się tam przydał, tak że zostałem z powrotem przyjęty, ale niestety ja tylko na dobrą sprawę miałem takie szczęście, bo 99% osób, które zostały zwolnione po prostu już nie są przyjęte i z tymi osobami jak się spotykam, naprawdę przeżywają to mocno.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Zarówno pracownicy ZE PAK, jak i osoby z nimi spokrewnione, wskazywały na fakt, iż dla wielu osób związanych z kopalnią czy elektrownią, zakłady te są czymś więcej niż tylko miejscem pracy – mają dla nich znaczenie sentymentalne, są z nimi niejako związani emocjonalnie. Szczególnie ciężko może być tym osobom, które żyły w przekonaniu, że przepracują w swoim miejscu pracy aż do emerytury, a których kwalifikacje bądź wykształcenie ukierunkowane są stricte pod wykonywaną tam pracę. Po zwolnieniu takie osoby mogą mieć poczucie, że zostały pozostawione same sobie. Wskazywano na przykłady osób, które płakały podczas burzenia kominów elektrowni (zmiany emocjonalne). Dostrzega się więc negatywny wpływ na zdrowie psychiczne takich osób i konieczność zapewnienia im wsparcia psychologicznego.

“*Nie wiem, czy ludzie sobie z tym poradzą, dla niektórych kopalnia jest całym światem. Dla niektórych nie jest całym światem, a dla niektórych myślę, że na tym świat się zamyka, że myśleli, że do końca życia tam będą pracować, przejdą na emeryturę i na tym się skończy, a gdzieś tam dalej mając mało lat już do końca do emerytury zostają tak naprawdę na lodzie.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Mimo tego, że ta elektrownia już nie funkcjonuje 4 lata, co przyjeżdżam to mi się zawsze łezka w oku kręci. Naprawdę to jest obraz, który (...) większości osób mieszkających w Turku praktycznie towarzyszył od zawsze. I widok takiej rozbieranej elektrowni jak to już praktycznie się kończy, to w szczególności dla osób, które pracowały, przeżyły tam pół życia i odeszły stamtąd – zaczęły pracę i odeszły stamtąd na emeryturę – niech pani uwierzy, że to naprawdę jest trauma.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Obawy pracowników dotyczą także możliwości zmiany warunków pracy na mniej korzystne w związku z restrukturyzacją zakładu pracy (obawy w tym zakresie zgłaszają także członkowie ich rodzin). W wywiadach pojawiały się opinie, z których wynikało, że pracownicy przenieszeni byli do innych oddziałów spółki, by nie utracić pracy. To z kolei wiąże się z dodatkowymi kosztami – zachowując ten sam poziom wynagrodzenia muszą ponosić koszty transportu i poświęcać czas na dojazd do innej miejscowości. Jest to dla nich zatem jednoznaczne z utratą części dochodu, a takowe warunki byłyby dla nich mało dogodne. Ponadto pracownicy odczuwają niepewność co do swojej przyszłej sytuacji zawodowej – nie wiedzą czy również zostaną przeniesieni czy czeka ich utrata zatrudnienia. Jednocześnie w niepewności żyją także członkowie ich rodzin.

“ Miałam takie obawy w momencie, kiedy kopalnia została zrestrukturyzowana. Niestety tak i cały czas nam to podkreślano. Na państwa miejsce za bramą jest ileś osób, państwo przyjmujecie warunki albo nie. W ten właśnie sposób straciliśmy pieniądze przechodząc do kopalni Konin, które tutaj mieliśmy i wszystkie dodatki. Postawiona nas przed ścianą.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Tutaj chodzi o ten brak stabilności, bo nie wiemy, (...) czy za 3 m-ce będziemy już może do zwolnienia albo już w nowej spółce albo dostanę propozycję, bo też takie ryzyko jest, dojazdu do Konina, gdzie to jest 60 km w jedną stronę. (...) Chłopaki poszli, bo nie mieli wyjścia, bo np. żeby odejść na wcześniejszą emeryturę muszą mieć 25 lat czystej pracy górniczej i jak komuś brakuje 2 lata lub pół roku no to musi, ale nikt im nie dołoży. Oni poszli tam, tu zarabiali 3 000 zł, poszli do Konina, też zarabiają 3 000 zł, tylko że 700 zł przejeździ plus czas stracony, godzina w jedną stronę na dojazd, potem w drugą. Zęby się zaciska i tak to wygląda.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Na niepewność pracowników i członków ich rodzin wpływa także słaby przepływ informacji dot. restrukturyzacji i przebiegu zmian w zakresie zatrudnienia. Respondenci badania jakościowego zwracali uwagę na niewłaściwą komunikację w zakresie procesu restrukturyzacji. Pojawiały się opinie, że nie otrzymują oni żadnych odgórnich informacji, a zatem nie wiedzą, czego się spodziewać, co się dzieje i jakie są plany. Żyją w niepewności, pełni obaw i stresu o swoją przyszłość zawodową (brak poczucia bezpieczeństwa). Jeśli taka sytuacja będzie długotrwała, może wówczas mieć negatywny wpływ na ich zdrowie, zwłaszcza psychiczne. Członkowie rodzin już teraz obserwują kryzysy i zdenerwowanie u pracowników, którzy żyją w niepewności o swoją przyszłość zawodową.

“ Według mnie też jest jakiś słaby przepływ informacji, że tak do końca nie wiadomo, co tutaj powstanie. Dlatego jest ten stres, czy za chwilę dla mnie też miejsce będzie. (...) Ciągłe słyszy się tylko to, co tam ludzie powiedzą, ale nie ma takiej odgórnej, takiej informacji pewnej, czy ta praca będzie dla nas, czy nie będzie. To tak, to jest stresujące.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Znacząca obawa jest i to może ogromna, chociaż może nie z mojej strony, bo ja mam takie podejście, że jak coś się dzieje zawsze można to zmienić, nie jest tylko kopalnia w naszym mieście i na niej trzeba się skupić, i świat się zamyka (...). Gorzej z mężem, faktycznie widzę, że przychodzą takie kryzysy, jest takie zdenerwowanie, bo coraz więcej się słyszy, że to się kończy, potem jest miesiąc, dwa, trzy przerwy, potem znowu słychać takie coś.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Niepokój jednego z respondentów wzbudza ponadto niewielkie zainteresowanie (lub jego brak) części społeczeństwa procesem transformacji energetycznej i jego konsekwencjami.

“ To jest niepokojące, bo ludzie się tym nie interesują tak naprawdę. Ci, co się mieli już zainteresować, to się zainteresowali tak naprawdę. (...) Zna pani nasze społeczeństwo – „jakoś to będzie”.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Inny rozmówca wskazał także na obawy osób, których wyuczony zawód związany jest stricte z górnictwem i które przepracowały już jakiś czas w warunkach szczególnych/szkodliwych, lecz nie są jeszcze objęte ochroną przedemerytalną. Takie osoby nie są jeszcze chronione przepisami branżowymi ani prawem pracy. Możliwość utraty przywileju związanego z wcześniejszym przejściem na emeryturę i konieczność pracy w innym zawodzie mogą prowadzić do kryzysów i tragedii.

“ *Całe życie pracowali w jednym zakładzie pracy, chodzili do szkół branżowych, przyzakładowych, z konkretnym zawodem i praktyką, z praktyczną nauką zawodu, bo zaraz po szkole podstawowej poszli do zawodówki i tam mieli praktyczną naukę zawodu w kopalni, bo tam była szkoła branżowa przecież przy kopalni, więc mają jeden wyuczony zawód, i brakuje im na przykład 7 lat do emerytury, bo tam wiadomo, 3, 5 lat oni są pod ochroną. (...) Ten, co ma 7 lat do emerytury, nie jest chroniony przez prawo pracy, nie jest chroniony przez przepisy branżowe i co z nim? Na pewno będą wielkie tragedie ludzkie.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Jeden z respondentów podkreślił, że niejednokrotnie należy udowadniać fakt pracy w warunkach szczególnych, przy maszynach kopalnianych, aby otrzymać górniczą, wyższą emeryturę. Takie sprawy często wymagają wsparcia prawnika, a pracownicy ponoszą więc dodatkowe koszty związane z obsługą prawną i są obciążeni dodatkowym stresem.

“ *No żyje w takiej niepewności, że dzisiaj mogę pracować, a jutro może nie będę pracował, czy za miesiąc, czy za pół roku. (...) No jeszcze są zawirowania, teraz ZUS-y też robią problemy jak odchodzą na emeryturę. (...) Muszą udowadniać na jakim stanowisku pracowali, odrzucają jakieś lata pracy, bo to na przykład ta maszyna się nie kwalifikuje do górniczej. (...) No i chodzą po sądach, udowadniają, walczą o swoje i tutaj też jest taki stres związany, że jeszcze musimy mieć później pieniądze na adwokata. Tak, żeby później ta emerytura jak już ją dostanie, żeby była taka jak się należy, a nie 1000 złotych mniejsza.*

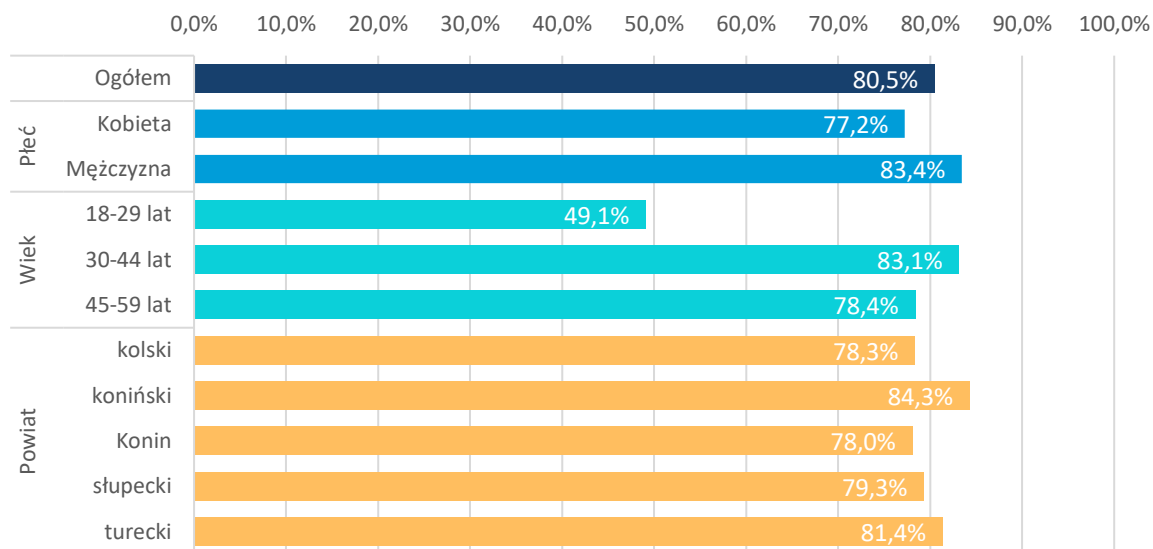
Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

4.7. Oczekiwania i strategie osobiste dotyczące procesu transformacji energetycznej i zmian, które nastąpią w jej wyniku

Większość ankietowanych mieszkańców Wielkopolski Wschodniej wiąże swoją przyszłość zawodową z tym rejonem (80,5%). Tylko nieliczni zadeklarowali, że planują wyjechać w poszukiwaniu pracy, przy czym najczęściej były to osoby młode, w wieku od 18 do 29 lat – w tej grupie badanych niespełna połowa (49,1%) osób wiąże swoją przyszłość zawodową z Wielkopolską Wschodnią. Co istotne większą skłonność do pozostania w Wielkopolsce Wschodniej deklarowali mężczyźni (83,4%), respondenci w wieku od 30 do 44 lat (83,1%) oraz osoby zamieszkujące w powiecie konińskim (84,3%).

Ankietowani, którzy nie wiążą swojej przyszłości zawodowej z Wielkopolską Wschodnią deklarowali najczęściej, że w poszukiwaniu pracy planują wyjechać za granicę (51,5%). Co ważne, takie plany wskazywali przede wszystkim najmłodszy respondenci, tj. w wieku od 30 do 44 lat (64,3%) oraz od 18 do 29 lat (53,6%). Co czwarty (25,0%) respondent planuje natomiast wyjechać do Poznania.

Wykres 13. Czy wiąże Pan(i) swoją przyszłość zawodową z Wielkopolską Wschodnią? – częstość odpowiedzi „TAK” [N=348]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

W kwestii planów zawodowych dostrzega się, że pracownicy branż wydobywczej i energetycznej nie poszukują jeszcze innej pracy ani też nie mają skonkretyzowanych strategii na przyszłość – nawet pomimo zgłaszanych obaw w zakresie możliwej utraty zatrudnienia. Jeden z członków rodziny przyznał, iż brak konkretnych planów w tym zakresie może wynikać z faktu, iż pracownicy oraz ich rodziny żyją obecnie w niepewności i nie mają klarownych informacji dotyczących przyszłości swojej czy też zakładu – na co już wcześniej wielokrotnie zwracano uwagę.

“ To jest takie z dnia na dzień, wszystko z dnia na dzień. Nie umiemy sobie zaplanować też nic do przodu, bo nie wiemy, co będzie za miesiąc, za dwa, za pół roku.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

W wywiadach podkreślano, iż starsi pracownicy nie są skłonni do tego, by się przekwalifikować – raczej chcieliby pracować w obecnym zakładzie do emerytury. Można zatem wywnioskować, iż pracownicy w starszych grupach wiekowych są mniej elastyczni w kwestii ewentualnych zmian i nabywania nowych kwalifikacji.

“ W tym wieku przekwalifikować się czy coś, to już nie.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Na razie nie, bo też mi zależy na tych latach górniczych. Jeżeli wszystko dobrze pójdzie to za 2,5 roku można być szczęśliwym emerytem.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Ponadto wielu pracowników, którzy mają szansę na skorzystanie z wcześniejszej emerytury, nie zamierza na ten moment zmieniać niczego w swoim życiu zawodowym. Pojawiały się opinie, że tacy

pracownicy czekają ze swoimi planami zawodowymi do ostatniej chwili, mając nadzieję, że uda im się skorzystać z ww. przywileju.

“ Ci co pracują i co gdzieś tam mają szansę na skorzystanie z tego przywileju [wcześniejszej emerytury], to na razie nikt nie planuje, że będzie tą pracę zmieniał. Każdy czeka do ostatniej chwili.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Dopóki światła nie pogaszą, to jeszcze trochę będę tu pracował. (...) Dopóki jest taka możliwość, to tutaj chcę jeszcze chodzić do pracy.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Brak planów odnośnie zmiany swojej sytuacji zawodowej może także wynikać z tego, iż pracownicy spółki mają już pewien staż pracy i doświadczenie, a w związku z tym ich wynagrodzenie jest już na wyższym poziomie. Zmiana pracy natomiast mogłaby się wiązać ze zmianą wynagrodzenia – istnieje prawdopodobieństwo, że w nowym miejscu pracy musieliby oni wówczas rozpocząć od znacznie niższego poziomu wynagrodzenia, co znacznie zniechęca do zmiany swojej sytuacji zawodowej.

“ Także to mnie też tak blokowało, że po prostu tutaj już mam jakieś tam swoje zarobki, no i nie chciałam po prostu zaczynać znowu od tej najniższej krajowej.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Warto nadmienić, że część respondentów nakreśliła jednak pewne strategie, aczkolwiek nie są one skonkretyzowane. Wśród nich znalazły się: założenie własnej działalności, zmiana pracy, pozostanie w miejscu zamieszkania oraz wyjazd (także poza Polskę).

Jeden z pracowników przyznał, że w przyszłości dążyłby do założenia własnej działalności gospodarczej. Jego zdaniem prowadząc własny biznes można osiągnąć większe dochody aniżeli pracując na etacie (płace w zakładach nie są dla niego zadowalające).

“ Jeśli chodzi o mnie to ja bardziej bym szedł w kierunku swojej działalności niż szukania pracy w innym jakimś zakładzie w Koninie, bo płace jednak w tych zakładach nie są jakieś tam zadowalające, a życie kosztuje dzisiaj.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Kilku pracowników planuje obecnie zmianę pracy – jeden z nich prowadzi przygotowania polegające na gromadzeniu portfolio i nawiązywaniu znajomości, podczas gdy inny rozpoczął poszukiwania i zrobił rozeznanie, podejmując decyzję o wyjeździe do stolicy województwa.

“ Więc ja, jeśli chodzi o tą zmianę, jestem w ciągłym poszukiwaniu. I tutaj właśnie możemy namacalnie powiedzieć o tych terenach, ponieważ przestałem szukać pracy w moim najbliższym otoczeniu. A myślę o przeniesieniu się do stolicy Wielkopolski, żeby tam już na stałe podjąć pracę, ponieważ uważam, że tam mam większe możliwości.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

W kwestii zmiany miejsca zamieszkania w trakcie wywiadów pojawiały się w głównej mierze tylko przypuszczenia respondentów - część osób prawdopodobnie poszukiwałaby pracy na miejscu, by być z rodziną, podczas gdy część osób zdecydowałaby się na wyjazd z obecnego miejsca zamieszkania (z rodziną lub bez).

“*Rozpatrywaliśmy różne aspekty i taki wariant, że sam by dojeżdżał i że przenieśliśmy się razem, no ciężko tak teraz powiedzieć, co byśmy zdecydowali.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Powiem tak, nie mamy takich planów (...). Także nie chciałbym tutaj fantazjować i wymyślać. Ja jestem człowiekiem, który nie żyje mrzonkami i nie myśli o czymś co będzie za 3-4 lata.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Osoby, które na ten moment nie są gotowe, by wyjechać z obecnego miejsca zamieszkania, wskazywały ku temu powody. Podkreślano, że wiele rodzin ma już w Wielkopolsce Wschodniej swoje domy, i zobowiązania, jak również bliskich, przyjaciół i zwierzęta, wobec czego nie wszystkim byłoby łatwo wyjechać. Tym samym wielu wyklucza możliwość wyjazdu właśnie w uwagi na ww. powody.

“*Kiedyś się śmiałam, że na stare lata wyjedziemy sobie, ale na tą chwilę nie. Mamy swój domek, ogródek, zwierzątko i nie wyobrażam sobie, żebym teraz tak mogła pstryknąć palcem, sprzedać i gdzieś wyjechać w ciemno. Na razie nie.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Nie wyobrażam sobie zmienić miejsca zamieszkania, chociażby ze względu na dom, który zbudowaliśmy. Dopiero od 2 czy tam 3 lata mieszkamy w nowym domu*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Nie wszyscy jednak wykluczają tę możliwość, co więcej – część rodzin, jeśli zajdzie taka konieczność, bierze pod uwagę opcję wyjazdu poza Polskę.

“*Ja myślę, że najszybciej to on by pojechał do Niemiec.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Zastanawialiśmy się, znaczy nie zastanawialiśmy się, tylko luźno rozmawialiśmy. Jeżeli rzeczywiście by do tego doszło, to stawialiśmy na Francję bądź Niemcy, ale to tak totalnie luźno, absolutnie nie padła tutaj żadna konkretna decyzja.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

4.8. Wpływ procesu transformacji na życie rodzinne oraz modele funkcjonowania rodzin

W rodzinach badanych pracowników branż wydobywczej, energetycznej oraz powiązanych występują 3 modele: gospodarstwa domowe 2-osobowe, gospodarstwa domowe 3-osobowe (2 dorosłych

i 1 dziecko) i gospodarstwo domowe 4-osobowe (2 dorosłych i 2 dzieci). Rodziny respondentów są aktywne zawodowo – ich członkowie pracują (z wyjątkiem emerytów i dzieci pobierających naukę).

Warto podkreślić, że w grupie członków rodzin objętych badaniem większość stanowiły żony pracowników branż wydobywczej, energetycznej bądź zależnej. Rzadziej były to również: partner i partnerka (związki nieformalne), a także córka i matka. Tym samym pracownicy objęci badaniem to najczęściej ich mężowie, a w pojedynczych przypadkach – matka, syn czy też partner i partnerka.

Respondentów w grupie członków rodzin stanowiły więc w większości kobiety, a co ważne – kobiety aktywne zawodowo (tylko dwie przyznały, że nie są aktywne zawodowo – jedna przebywa na urlopie wychowawczym, a druga pobiera zasiłek rehabilitacyjny). Zajmowane przez nie stanowiska to m.in. pracownik administracji państwowej (w tym również księgowy), pracownik biurowy, pracownik kancelarii, planista szwalni, nauczyciela w szkole podstawowej, diagnosta laboratoryjny, rejestratorka medyczna, specjalista ds. sprzedaży i zamówień w przedsiębiorstwie produkcyjno-handlowym, analityk w laboratorium chemicznym, pracownik sklepu internetowego, florysta oraz przedszkolanka. Z kolei badani w grupie pracowników branż energetycznej, wydobywczej i zależnej to niejednokrotnie pracownicy ZE PAK. W tej grupie badaniem objęto elektryków, górników, kierowników, księgową, projektanta instalacji fotowoltaicznych, pracownika kancelarii działowej czy też pracownika działu kadr i płac.

Jak już wcześniej wspomniano, część rodzin zakłada możliwość wyjazdu, także za granicę, jeśli w wyniku transformacji energetycznej dojdzie do utraty pracy. W swoich rozważaniach respondenci wskazywali, że taki wyjazd może dotyczyć nie tylko całej rodziny, ale także jednego z jej członków, a wówczas oznaczałby rozłąkę. Tym samym dostrzega się pewien wpływ transformacji gospodarczej na rodziny pracowników sektora wydobywczo-energetycznego.

“ Też taki scenariusz był rozważany także i rozważany teraz, że ja będę gdzieś tam dojeżdżał, bo praca jest tylko kwestia za ile, a żona zostanie i kiedyś rozważaliśmy taki scenariusz, że wyjeżdżamy razem.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Tak, to znaczy w funkcjonowaniu rodziny, na razie żona pracuje w handlu, też nie wiadomo, ten handel dzisiaj jest, jutro nie ma, ale były już pomysły, żeby wyjechać. Część kolegów wyjechało do Niemiec, pozakładali firmy i czekają tylko na nas, oferty są.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Należy mieć na uwadze, iż rozłąka w rodzinie może wiązać się z innymi, dalszymi konsekwencjami. Wskazywano między innymi na stres, obciążenie obowiązkami oraz pogorszenie sytuacji społecznej jednego z członków rodziny. Co więcej, długotrwała rozłąka może nawet prowadzić do osłabienia więzi rodzinnych i rozpadu rodziny, co potwierdza obawy respondentów badania ilościowego dotyczące wzrostu liczby rozwodów w wyniku transformacji energetycznej.

“ Być może tak będzie, że jedno z nas będzie musiało wyjechać za granicę, żeby po prostu coś dorobić do tej pensji, żeby to dziecko utrzymać na tych studiach i znowu będzie stres, rozłąka i tak dalej.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Na pewno ze względu na to, w tym przypadku gdyby mój mąż stracił pracę, zawsze to jedno wynagrodzenie mniej jest. Na pewno by mój mąż szukał gdzie indziej pracy. Tutaj jesteśmy w takim mieście, że w okolicy oferty pracy są takie średnio korzystne, albo nie ma ich, dlatego też myślę, że tutaj by mój mąż musiałby szukać pracy gdzie indziej.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Co istotne, niektóre rodziny już doświadczają rozłąki – w przypadku jednego z badanych gospodarstw domowych, pracownik został przeniesiony do innego oddziału spółki i z rodziną w Koninie widuje się tylko w weekendy.

“ *Moje życie teraz od miesiąca, no całkowicie się zmieniło. No tak naprawdę zostałam tutaj sama w Koninie, widujemy się tylko na weekendy tak naprawdę, więc muszę sobie tutaj sama radzić, a to jest bardzo, bardzo trudne. Więc no sytuacja moja, taka społeczna, uległa pogorszeniu tak naprawdę, bo wszystko jest na mojej głowie i muszę sama to wszystko ogarniać.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Na życie rodzinne pracowników może także wpływać brak poczucia stabilności, pewności, bezpieczeństwa. W wywiadach wskazywano, iż ze względu na brak klarownych informacji odnośnie przyszłości pracowników, jak i zakładu pracy, pracownicy żyją w ciągłym stresie i odczuwają niepokój. Takie emocje przynoszone są do domu i negatywnie wpływają na relacje rodzinne, a obawy zaczynają podzielać pozostali członkowie rodzin.

“ *Jest i nerwowo i się przynosi tą atmosferę do domu. No, jest tak, że to wpływa. Bo nie ma takiej stabilności, pewności. Tak jak nawet ja teraz – no też mam takie obawy.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Powyższe obawy w zakresie wpływu transformacji energetycznej na rodzinę świadczą o tym, iż prawdopodobnie nie wpłynie ona na zmianę modelu funkcjonowania rodziny. Zarówno pracownicy, jak i członkowie rodzin nie wyrazili gotowości do pozostawania biernymi zawodowo – deklarowali oni raczej gotowość do wyjazdu za pracą, narażając przy tym rodzinę na długotrwałą rozłąkę. Można zatem wywnioskować, iż pracownicy branż wydobywczo-energetycznej oraz branż powiązanych są gotowi do tego, by po transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej nadal pozostawali aktywnymi zawodowo.

4.9. Ryzyko pogłębienia problemów społecznych

Problemy społeczne są poważnymi wyzwaniami dla rozwoju Wielkopolski Wschodniej również w obliczu postępującej transformacji energetycznej. Zdaniem respondentów badania ilościowego, po transformacji energetycznej pogorszy się sytuacja w zakresie takich problemów społecznych jak przede wszystkim: odpływ młodych ludzi z gminy/miasta (46,0%), ubóstwo (38,8%), bezrobocie (38,5%), kryzysy psychiczne – depresje, stany lękowe, nerwice, bezsenność (37,6%), a także przestępczość (33,6%).

Uwzględniając miejsce zamieszkania badanych dostrzega się, że we wszystkich powiatach Wielkopolski Wschodniej z wyjątkiem powiatu kolskiego, ankietowani obawiają się nasilenia problemu odpływu osób młodych. W powiecie kolskim natomiast największe obawy mieszkańców

dotyczą wzrostu bezrobocia (36,7%). Warto nadmienić, iż w Koninie obawy mieszkańców nieco częściej związane są z uzależnieniami od alkoholu (35,4%) aniżeli z przestępczością (32,9%).

Analiza odpowiedzi badanych z uwzględnieniem sytuacji zawodowej wykazała, że osoby zatrudnione w ZE PAK często obawiają się zarówno odpływu młodych ludzi (82,1%), jak i bezrobocia (79,5%). Co istotne, osoby blisko spokrewnione z pracownikami ZE PAK częściej niż pozostałe wskazywały, że obawiają się wzrostu liczby rozwodów (62,5%).

Tabela 46. Proszę ocenić, jak zmieni się sytuacja w zakresie poszczególnych problemów społecznych występujących w Pana(-ni) miejscu zamieszkania po transformacji energetycznej (odsetek wskazań odpowiedzi „pogorszy się”) [N=348]

	Ogółem	Powiat kołski	Powiat koniński	Powiat m. Konin	Powiat stupecki	Powiat turecki
Odpływ młodych ludzi z gminy/miasta	46,0%	35,0%	56,2%	50,0%	36,2%	45,8%
Ubóstwo	38,8%	35,0%	42,7%	40,2%	34,5%	39,0%
Bezrobocie	38,5%	36,7%	47,2%	39,0%	29,3%	35,6%
Kryzysy psychiczne (depresje, stany lękowe, nerwice, bezsenność)	37,6%	31,7%	41,6%	41,5%	31,0%	39,0%
Przestępczość	33,6%	31,7%	38,2%	32,9%	27,6%	35,6%
Samobójstwa	29,9%	28,3%	30,3%	30,5%	27,6%	32,2%
Uzależnienia od alkoholu	29,6%	18,3%	36,0%	35,4%	22,4%	30,5%
Rozwody	27,0%	23,3%	25,8%	34,1%	22,4%	27,1%
Uzależnienia od substancji psychoaktywnych (w tym narkotyków)	25,3%	25,0%	25,8%	28,0%	22,4%	23,7%
Bezdomność	24,1%	20,0%	23,6%	29,3%	19,0%	27,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego z mieszkańcami Wielkopolski Wschodniej

Z wypowiedzi uczestników badania wynika, że o ile młodzi pracownicy kopalni i elektrowni nie są tak bardzo związani ze swoim miejscem pracy, o tyle dla starszych górnictwo ma duże znaczenie tożsamościowe. Wielu z nich obawia się o utratę zatrudnienia, a dla tych, których ten problem dotknął, jest to traumatyczne przeżycie, często prowadzące do stanów depresyjnych i wymagające wsparcia psychologicznego. Nierzadko osoby, które utraciły pracę są zdane same na siebie, nie otrzymując żadnego wsparcia ze strony byłego pracodawcy czy bliskich/znajomych. Choć – jak wynika z wypowiedzi respondentów – większości zwolnionych udało się szybko znaleźć pracę, zdarzali się jednak tacy, którzy nie radzili sobie z zaistniałą sytuacją, często zmieniając miejsce pracy w poszukiwaniu lepszych warunków finansowych.

“*Ja w rodzinie, nazwijmy to, miałem przypadek faktycznie, gdzie człowiek stracił pracę w kopalni, to już było lata temu i faktycznie psychicznie bardzo dostał, aczkolwiek rodzina wspierała go z prawa i z lewa i można powiedzieć w końcu po paru latach z tego wyszedł i dzisiaj już jest wszystko ok. Natomiast faktycznie ta pomoc, nie każdy ma po prostu tak kochającą rodzinę, żeby sobie z tym poradzić. Niektórzy sami sobie zostają i w tym momencie.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“Większość osób, znaczy wszystkie te osoby, które znałem, którym do emerytury brakowało coś, wszystkie pracę sobie znalazły, także nie jest tak, że zostały w domu, siedzą w domu bez pracy, tylko tyle, że no niestety to są osoby, które tą pracę musiały sobie znaleźć same, bez pomocy.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Nierzadko problemy społeczne powodowane są trudnościami finansowymi, które utrudniają osobom młodym usamodzielnienie się (zakup mieszkania/domu) czy założenie rodziny. Prowadzi to często do występowania problemów psychicznych, alienacji, alkoholizmu, konfliktów, rozwodów, przemocy.

“Widzę, że ludzie dużo ludzi mniej więcej w moim wieku bądź młodszych, którzy zakładają rodzinę, zastanawiają się co zrobić, aby nie wiem, założymy ktoś chciałby się wybudować, ktoś chciałby kupić mieszkanie. Jednak cały czas tych pieniędzy brakuje. Chodzą zamyśleni. Jeśli chodzi o bezsenność, depresję, jak najbardziej jest to widoczne. W związku z tym, że myślą, nie ma takich warunków, żeby ludzie mogli mieć swoje mieszkanie, założyć rodzinę.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“Myślę, że tak, że wpłynęło to na relacje rodzinne. No, też słyszę, że w ogóle nawet dużo rozwodów jest też przez to, że są te problemy finansowe.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

W opinii badanych zdarza się również, że trudności ze znalezieniem pracy w pobliżu miejsca zamieszkania oraz związane z tym trudności finansowe, sprawiają, że praca z dala od domu staje się koniecznością. Związek na odległość często prowadzi do osłabienia łączących rodzinę więzi, a w konsekwencji - do rozwodów.

“Zależy, jeżeli komuś się udało znaleźć pracę w okolicy, no to z reguły są zadowoleni i nie wpływa to jakoś na te rodziny. Jeżeli ktoś musiał wyjechać gdzieś dalej, no to niestety też dochodzi znowu taki problem tej odległości, separacji.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Część respondentów dostrzega w swoim otoczeniu problemy związane z alienacją społeczną i brakiem sąsiedzkości. Ich znajomi czy sąsiedzi izolują się ze społeczeństwa, nie uczestniczą w życiu społecznym, a ich interakcje z otoczeniem ograniczone są do minimum. Ponadto badani wśród osób z najbliższego otoczenia dostrzegają różne negatywne zachowania, przypisywane również szerzej wszystkim Polakom.

“Wielu ludzi na pewno jest zamkniętych i w takiej integracji codziennej ich nie widać, bo na tych osiedlach, gdzie się tam widuje... chociaż ci emeryci jeszcze dawniej, którzy już ileś tam lat ze sobą pracowali, to oni mają takie punkty zborne gdzieś i tam sobie te poglądy wymieniają, ale ludzi młodszych to ciężka tak gdzieś spotkać.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“Jak komuś się lepiej powodzi, no to jest zazdrość. To jest nasza podobno przywara narodowa, ale się pogłębiają te złe cechy w trudnych sytuacjach. To jest tak zwany wyścig szczurów, każdy

nie chce stracić tej pracy, to wyzwalają się w ludziach najgorsze instynkty - donosicielstwo, nie mówiąc już o kumoterstwie, takim nepotyzmie, gdzie pracę się załatwia przez znajomych.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

W opinii respondentów brak pracy przez długi czas wpływa negatywnie zarówno na bezrobotnego, jak i na jego rodzinę. Ponadto świadomość wysokiego bezrobocia w regionie może zmniejszać nadzieję na znalezienie pracy, co dodatkowo potęguje uczucie frustracji, a w skrajnych przypadkach może stać się przyczyną samobójstw.

“*Mój brat jeździ pociągami z ludźmi i mówi, że jest dużo więcej w Koninie samobójstw. Rzucają się i młodzi najwięcej. Także no może coś w tym być.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Czasami mąż mi opowiada, że osoby, które na przykład poszły na emeryturę, albo zostały zwolnione, no to już niekoniecznie sobie dają radę. Mielśmy taki przypadek pana, który popełnił samobójstwo, bo sobie nie mógł dać rady, bo też słyszałam, że został zwolniony. Czy to było przyczyną, czy jeszcze inna sytuacja, czy jeszcze coś innego na to wpłynęło, to nie wiem. Aczkolwiek alkohol tutaj... w rodzinie mamy takiego kuzyna, że zaczął więcej troszeczkę sobie pozwalać i wiadomo, później się ciężko z tego wychodzi, on nie wyszedł.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Brak miejsc pracy połączony z niewielką aktywnością bezrobotnych i ich niskimi kwalifikacjami przekłada się na zjawisko wieloletniego uzależnienia od pomocy gwarantowanej przez państwo. Pojawiła się opinia, że aktualny system pomocy społecznej zamiast zapobiegać bezradności - utrwała ją. Pomoc społeczna dla wielu osób staje się bowiem metodą na życie i kształtuje wśród nich bierne postawy.

“*Osoby nie myślące o tym, jak to wszystko, jak ten socjal tak szeroki wpłynie w dłuższym okresie czasu (...). Nasz znajomy powiedział, „a co mnie obchodzi, co będzie za 3 lata, teraz dają, trzeba brać”. Ale to, że ma dwójkę dzieci, które nie będą kiedyś mogły się wykształcić, nie będą miały pracy, że za chwileczkę będziemy mieli potężną inflację, że dodrukowują pieniądze, bank - to wszystko jest nieważne. Dzisiaj dają, dzisiaj biorę. I nie patrzy na konsekwencje. Czyli po prostu mała świadomość społeczna, ignorancja, takie niemyślenie długookresowe, tylko wszystko na ten moment i nikt nie myśli, nie ma odpowiedzialności społecznej.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Z wypowiedzi uczestników badania wynika, że w związku z planowaną transformacją energetyczną i restrukturyzacją ZE PAK obecnie występujące problemy społeczne będą się pogłębiać. Przewiduje się jeszcze większą alienację społeczną, narastające problemy psychiczne czy popadanie w alkoholizm. Jednocześnie z obserwacji mieszkańców regionu wynika, że społeczeństwo niechętnie korzysta z pomocy psychologicznej w obawie, że otoczenie będzie się od nich dystansować i postrzegać jako osoby niebezpieczne.

“*Coraz więcej ludzi zaczyna uciekać w alkohol. Ludzie tracą źródło utrzymania, mogą trafić na ulicę i to jest przerażające, i pomocy właściwie żadnej.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Myślę, że w pewnym momencie ta szala goryczy przeleje się i myślę, że jeśli pracownicy już po walkach z pracodawcą, bo wydaje mi się, że oczywiście jest to nieuniknione, że będą tam konflikty wewnętrzne, poczują przegraną pozycję, no to nawet naukowo jest to udowodnione wieloma badaniami, że niestety człowiek w takim momencie sięga po nieodpowiednie rzeczy, ponieważ nie myśli racjonalnie. I tutaj myślę, że taka plaga... Jeśli przeprowadzilibyśmy to badanie w tym 2031 roku, kiedy już zamkną całą tą elektrownię i nie będzie tej pracy, myślę, że wśród pracowników, którzy odeszli, pojawi się taki syndrom jak plaga alkoholizmu, plaga rozwodów, złych decyzji. Takiej spirali być może kredytowej.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Negatywny wpływ transformacji niskoemisyjnej na pracowników górnictwa i społeczno-ekonomiczną sytuację regionu można ograniczyć poprzez zastosowanie odpowiednich instrumentów polityki publicznej. Zdaniem uczestników badania, aby zminimalizować ryzyko pogłębienia problemów społecznych, które mogą być wywołane przez transformację energetyczną, powinno się zaangażować przede wszystkim władze samorządowe, urzędy pracy oraz lokalne stowarzyszenia pomocowe. Na podstawie oceny kompetencji powinny zostać opracowane programy zmiany kwalifikacji umożliwiające odchodzącym z branży wydobywczej i energetycznej przekwalifikowanie dopasowane do potrzeb potencjalnych pracodawców. Jak wynika z wypowiedzi badanych, działania podejmowane do tej pory przez lokalne władze czy przez urząd pracy były niewystraszające.

“*Podobno jakieś kursy były w urzędzie pracy, ale to podobno były takie kursy, że zrobiono, bo trzeba było zrobić. To nie były kursy, które komukolwiek miałyby pomóc, tylko pokazać, że coś się robi, ale to tak na dobrą sprawę to nikt z tego nie korzystał. Ale wie pani co, jakby pani dostała po 30 latach pracy propozycję pracy z urzędu pracy na staż, no to chyba też by pani ręce opadły.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“*Urząd pracy na szczeblu powiatowym, na szczeblu wojewódzkim - absolutnie. Uczelnie, szkoły średnie. Wiem, że teraz bardzo dużo jest takich rocznych szkół, przygotowujących do nowych zawodów, które oferuje rynek.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z członkiem rodziny pracownika branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Dla wielu pracowników w regionie szybkie tempo spadku produkcji w górnictwie oznacza konieczność poszukiwania nowego miejsca pracy. Zatrudnienie powinno z jednej strony odpowiadać ich kompetencjom i oczekiwaniom, a z drugiej zapewnić im godziwe wynagrodzenie. W tym kontekście, w opinii badanych, konieczne byłoby skuteczne przyciągnięcie inwestorów, dające możliwość postawiania nowych zakładów pracy w regionie.

“*Inwestorów przede wszystkim ściągnąć w jakiś sposób, zachęcić właśnie - tak jak wójt gminy Kazimierz fajnie to zrobił. Myślę, że Konin mógłby zrobić podobną akcję, zresztą mamy niedaleko Wrześnię, gdzie się bardzo fajnie rozwinął ten region. Pójść w tym samym kierunku, ściągnąć inwestorów przede wszystkim.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ W naszym regionie powinna powstać jakaś solidna firma, która po prostu by tych ludzi zatrudniła, którzy by nie musieli wywracać swojego życia do góry nogami, gdzieś wyjeżdżać, dojeżdżać daleko do pracy, tylko tutaj przydałby się nam jakiś taki fajny, duży zakład. Ale taki naprawdę, żeby szanował pracownika, żeby tam pensje też nie były na poziomie najniższej krajowej, żeby ten właśnie socjalny był. Tak, jak to było kiedyś.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

W kontekście tworzenia nowych miejsc pracy, część respondentów zwróciła uwagę na niewykorzystany potencjał związany z walorami turystycznymi regionu. W ich opinii powinno się stwarzać warunki do rozwoju branży turystycznej, wykorzystując lokalne zasoby, w tym przede wszystkim wody geotermalne.

“ Jakaś produkcja. Mamy geotermię - gdzieś w tym kierunku.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Turystyka, sanatoria, lecznictwo - jak najbardziej, to jest bardzo dużo i turystów i miejsc pracy. Tak naprawdę wszystko idzie w górę wtedy i gastronomia i hotelarstwo, jak najbardziej.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Dodatkowo, można zapobiegać negatywnemu wpływowi transformacji energetycznej, stosując instrumenty wsparcia kierowane do pracowników ZE PAK oraz firm tego sektora:

- zapewnienie kompleksowego pakietu instrumentów osobom odchodzącym z górnictwa, oferującego m.in. odprawy oraz gwarancje zatrudnienia w innych spółkach.

“ Całe przedsiębiorstwo ZE PAK lub też gmina, jakaś administracja, ale głównie przedsiębiorstwo powinno zatroszczyć się o swoich pracowników. Tym, że OK, odchodzimy od elektrowni, ale nasza firma nie zamyka się na jakieś inne odnogi i proszę, możecie tutaj spróbować. Macie też chwilową pomoc na to, aby się odbudować. ZE PAK jest ogromną firmą. Myślę, że jeśli chodzi o przedsiębiorstwo, no to tutaj takie 3 główne rzeczy, to właśnie albo zapewnienie dalszej ciągłości pracy, albo odprawy, aby ludzie mogli sobie poukładać to życie, albo już podpisy z innymi przedsiębiorstwami, które chętnie zatrudnią doświadczonych pracowników.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

zagwarantowanie pracownikom ciągłości zatrudnienia poprzez zapewnienie możliwości zdobywania kwalifikacji związanych z tzw. zielonymi sektorami gospodarki.

“ Wdrażanie takich mniejszych planów, mniejszych szkoleń nakierowujących grupy ludzi, których za chwilę może tutaj nie być, na coś inne, jakieś szkolenie. Na przykład z OZE, bo energetycy będą pewnie chcieli zostać w energetyce, nie? Bo to jest coś, co znają w życiu i to lubią. Ale to jest taki przykład.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Zwrócono uwagę, aby o wszelkich planowanych działaniach związanych z dalszym funkcjonowaniem ZE PAK, informowano pracowników z odpowiednim wyprzedzeniem, co dałoby im możliwość przygotowania się na nadchodzące zmiany. Istotne byłoby również przekazywanie pracownikom informacji o dostępnych możliwościach przekwalifikowania.

“ Został u mnie pracownik, który przeliczył swoje lata górnicze i wyszło, że takiej czystej pracy górniczej na odkrywce brakuje mu 3 miesiące. Poszedł do Konina, który stwierdził, że tak właściwie to do emerytury to by na kuroniówce mógł posiedzieć, bo lat górniczych 30, takich rok do roku, nie licząc tego, że jeszcze może mieć przelicznik, a potrzebne jest 25. I poszedł tam, a nie chce tam pracować, a ten by chciał, a został tutaj. Dlatego ta rozmowa jest potrzebna wcześniej z tymi pracownikami.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ Pracodawca powinien ukierunkować gdzie w ogóle osoby powinny się zwrócić, że tak powinien, powinien być podany kontakt później dalej jak nawet się poruszać, do gminy, konkretnie do kogo się zwrócić. Do jakiej osoby, jakiś namiar, może w ten sposób, bo nie każdy jest na tyle gramotny i rozeznany, gdzieś w funkcjonowaniu urzędów, że będzie wiedział dokładnie, w które drzwi zapukać, gdzie tę pomoc uzyskać.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Wypowiedzi badanych wskazują ponadto, że dla osób odchodzących z branży wydobywczej i energetycznej istotne byłoby wsparcie psychologiczne udzielane w specjalnie do tego powołanych instytucjach.

“ Dlatego myślę, że powinno się tutaj zainwestować w taką pomoc od samego początku, pomoc w kryzysowych sytuacjach, znaczy nawet nie kryzysowych, taka psychologiczna pomoc. Takie instytucje pootwierać, żeby mógł sobie każdy w każdym momencie, kiedy potrzebuje, iść i się nie wstydzić. Bo u nas to jeszcze mentalność jest, to jest coś, czego chyba nie przeskoczymy tak szybko.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

“ W jakiś sposób tych ludzi przekonać, że muszą zaryzykować, kombinować na zasadzie, że jak nie ma pracy tutaj, to szukam w Internecie. Nawet do tego urzędu, może mi coś pomoże. Jak nie pomoże, to ktoś inny mi pomoże. Na takiej zasadzie. Nie liczcie na to, że wam ktoś coś da za darmo - czy robotę, czy pieniądze.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z pracownikiem branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

5. Opis i analiza case study

Powiat turecki, usytuowany we wschodniej części województwa wielkopolskiego, funkcjonuje w obecnym kształcie w wyniku reformy administracyjnej, przeprowadzonej w 1999 roku. W skład powiatu, zamieszkanego przez ponad 80 tysięcy osób, wchodzi: jedna gmina miejska – **Turek**, dwie gminy miejsko-wiejskie **Dobra** i **Tuliszków** oraz sześć gmin wiejskich - **Brudzew**, **Kawęczyn**, **Malanów**, **Przykona**, **Turek** i **Władysławów**.

We wstępnej części analizy warto odnieść się do sytuacji społeczno-demograficznej powiatu i usytuowania go pośród innych środowisk lokalnych Wielkopolski Wschodniej. Wskazanie niektórych elementów i tendencji występujących w społeczności, pozwoli na określenie kontekstu lokalnego i sytuacyjnego, wskazanie barier we wdrażaniu procesów restrukturyzacyjnych a także możliwości środowiska we wsparciu zachodzących zmian społecznych.

Ogólnopolskie tendencje spadku ludności w wieku produkcyjnym, starzenia się społeczeństwa i zmniejszającego się przyrostu naturalnego znajdują potwierdzenie w danych statystycznych z analizowanego terenu. Niekorzystny trend na tym obszarze obserwuje się także w zestawieniu z pozostałą częścią województwa wielkopolskiego. Od kilku lat poprawia się sytuacja na rynku pracy, o czym świadczy kilkuprocentowe, „zdrowe bezrobocie”. W grupie pozostającej bez zatrudnienia na terenie powiatu dominują osoby długotrwale bezrobotne, w większości kobiety. Zdaniem ekspertów lokalnego rynku pracy działania aktywizujące, adresowane do wskazanej grupy nie przynoszą znaczących efektów.

Tendencje te mają wpływ na potrzeby środowisk oczekujących usług społecznych, a w konsekwencji na zakres lokalnych działań w obszarze polityki społecznej oraz poziom i rodzaj wsparcia wypracowywanego przez instytucje działające w społeczności.

Zmienia się struktura oferowanej pomocy. Wsparcie socjalne państwa poprawiło realną sytuację bytową rodzin, jednocześnie zmniejszyła się skala i struktura przyznawanych świadczeń - w powiecie tureckim udziela się ich najczęściej z powodu długotrwałej choroby i niepełnosprawności. Na przestrzeni ostatnich pięciu lat wzrosła o ponad 20% liczba osób, którym przyznano usługi opiekuńcze ze względu na wiek czy stan zdrowia. Zmniejszyła się liczba przestępstw, wzrosło subiektywne i obiektywne poczucie bezpieczeństwa.

Odnotowuje się intensywny wzrost niepożądanych zjawisk związanych z funkcjonowaniem rodziny - od 2015 roku na terenie powiatu tureckiego wzrosła o 1/3 liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej Karty”.

W świetle ostatnich wydarzeń społecznych i politycznych i społecznych (pandemia, inwazja na Ukrainę, inflacja), mających znaczący wpływ na kondycję psychiczną społeczeństwa niepokoi znaczący spadek liczby instytucji, mogących udzielać pomocy w tym obszarze. W Wielkopolsce Wschodniej jest ich o 20% mniej niż pięć lat temu.

Szczególnie dotkliwy jest brak poradni zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży - jedyna taka placówka obejmująca swoim wsparciem cały subregion znajduje się w Koninie. Kolejnym elementem, potwierdzającym konieczność intensyfikacji działań na rzecz poprawy systemu pomocy psychologiczno-terapeutycznej jest znaczący wzrost liczby prób samobójczych w Wielkopolsce Wschodniej – największy jej wzrost odnotowano w powiecie tureckim.

Wskazane uwarunkowania i problemy miały i mają zapewne znaczący wpływ na jakość życia mieszkańców Wielkopolski Wschodniej. Na powyższe procesy nakładają się obserwacje i doświadczenia związane bezpośrednio z transformacją energetyczną.

Powiat turecki przechodził proces restrukturyzacji jako pierwszy. Transformacja energetyczna to nie tylko procedury technologiczne, ale przede wszystkim proces adaptacji do zmian w wielu obszarach. Doświadczenia mieszkańców powiatu tureckiego, uczestniczących w tym procesie pozwalają na stworzenie katalogu problemów, rozwiązań i rekomendacji dla kolejnych społeczności biorących udział w procesie.

Na terenie powiatu tureckiego funkcjonowały przedsiębiorstwa energetyczne, zatrudniające około 5000 osób, koniecznym byłoby przygotowanie się na nadchodzące zmiany. Istotne byłoby również przekazywanie pracownikom informacji o dostępnych możliwościach przekwalifikowania.

“ Na terenie naszych gmin, tutaj u sąsiadów w Brudzewie, u nas, funkcjonowały 2 duże firmy energetyczne, kopalnia węgla brunatnego, elektrownia Adamów. Likwidacji elektrownia uległa 1 stycznia 2018 (...) trzeba było myśleć „co po węglu?”(...) Przedsiębiorstwa funkcjonujące tu przez te 60 lat tworzyły pewną rzeczywistość gospodarczą, społeczną kulturalną.

Źródło: Warsztat grupowy on-line (case study)

Proces transformacji na terenie powiatu tureckiego nie wygenerował struktury koordynacyjnej, współpraca międzyinstytucjonalna opierała się na bieżącym przekazywaniu informacji i monitorowaniu procesu:

“ Myśmy nie powoływali żadnych ciał, zespołów dotyczących transformacji na poziomie specjalnie powiatu, gminy (...) to było na zasadzie monitorowania na bieżąco, czy nie mamy oznaki wzrostu bezrobocia, czy w OPS nie pojawia się więcej ludzi.

Źródło: Warsztat grupowy on-line (case study)

Powiatowy Urząd Pracy i Ośrodki Pomocy Społecznej oraz inni aktorzy społeczni przekazywali informacje i sugestie dotyczące bieżących problemów wynikających z procesów likwidacyjnych. Ośrodkami koordynującymi działania były samorządy gminne. Powiat przygotowywał się wcześniej do zwolnień grupowych, odbywały się spotkania na różnych płaszczyznach – sesje Rady Powiatu, Powiatowej Rady Rynku Pracy opiniującej proponowane inicjatywy.

Przygotowywano analizy statystyczne, przeprowadzono szkolenia dla przedstawicieli samorządu i kadry urzędu pracy, analizujące zjawiska, które mogą wystąpić. Omawiano specyfikę zawodową i szanse zatrudnieniowe osób zwalnianych. Wielokrotnie odbywały się spotkania ze związkami zawodowymi i partnerami zewnętrznym, którzy przygotowywali programy z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Co istotne, w spotkaniach nie uczestniczyli przedstawiciele instytucji pomocy społecznej, którzy mogliby wskazać problemy, mogące wystąpić w środowisku rodzin, a także uzyskać niezbędną wiedzę o harmonogramie przewidywanych działań. Podczas spotkań skupiano się głównie na relacjach zatrudnieniowych i lokalnym rynku pracy.

Mimo zwolnień grupowych na poziomie 300-400 osób, w PUP w Turku zarejestrowano jedynie około 30 osób. Część osób przechodziła do pracy w kopalni w Koninie, a część znalazła pracę na rynku otwartym.

Wśród programów aktywizacyjnych największą popularnością cieszyły się te związane z rozpoczęciem działalności i pozyskaniem środków na prowadzenie działalności gospodarczej (osiągnięto znaczącą efektywność - ponad 80% kontynuuje działalność):

“ *Cały czas mieliśmy otwartą ścieżkę przeprowadzenia osoby, która straciła pracę w przemyśle paliwowo-energetycznym przez cały proces aktywizacji (...) prowadziliśmy spotkania i wizyty studyjne, dyżury u pracodawcy (...) potrzeba nie była tak duża, widocznie pracownicy sobie radzili*

Źródło: Obszarowe warsztaty on-line z przedstawicielami instytucji z różnych JST, instytucje rynku pracy i ekonomii społecznej

PUP w Turku ściśle współpracował z lokalnymi pracodawcami i Krajową Izbą Gospodarczą. Warto zauważyć, że urząd nie odnotował chęci aktywizacji zawodowej ze strony żon czy rodzin osób zwalnianych.

Władze administracyjne reagowały na niepokojące zjawiska, dostosowując lokalne przepisy w celu zwiększenia wsparcia dla grup zwalnianych. Podwyższono na przykład progi dochodowe mieszkańców gmin w celu zwiększenia dostępu do leków (refundacja) czy obiadów dla dzieci w placówkach edukacyjnych.

Władze lokalne we współpracy z instytucjami pomocy społecznej i rynku pracy przyjęły podejście wyprzedzające:

“ *Raczej myślenie perspektywiczne, wyprzedzanie pewnych faktów, które by mogły nastąpić*

Źródło: Warsztat grupowy on-line (case study)

W opinii przedstawicieli samorządu lokalnego tak monitorowany proces, aktywizujący wszystkich lokalnych aktorów społecznych przebiegł „stosunkowo bezboleśnie”, choć bez znaczącego wsparcia ze strony władz regionalnych. Działania kierowane do osób zwalnianych i poziom współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz tej grupy oceniono na 8 w 10 punktowej skali satysfakcji.

Istotną i podkreślaną podczas warsztatów kwestią, jest konieczność długotrwałego wsparcia po procesie zwolnień i zamknięciu firm. Rozwój terenów objętych transformacją jest w opinii uczestników procesu równie ważny jak wsparcie zwalnianych i ich rodzin, stwarza bowiem szansę na uniknięcie stagnacji i progres gospodarczy Wielkopolski Wschodniej.

“ *Najmniejsza liczba mieszkańców w tej gminie zaczynała się na liczbie 4200 (...), a w tej chwili jest 4775 (...), ale co do poziomu, faktycznie no kilkadziesiąt osób rocznie nam przybywa. Ale dzisiaj potrzebujemy tego wsparcia, czy to w zakresie polityki społecznej, gospodarczej i ekonomicznej, dotyczące poprawy i tworzenia możliwości osiedlania się ludzi na poziomie gminy. Czyli infrastruktura, nowe działki, dobry żłobek, przedszkole, szkoła, miejsce wypoczynku, oczywiście miejsce pracy, możliwość zarobkowania (...) i tu niestety sami sobie nie poradzimy. Jak sobie poradziliśmy z tym trudnym okresem bezpośrednio transformacyjnym, tak teraz potrzebujemy trochę pomocnych dłoni, w postaci grosza, złotówki na nasz poziom, na poziom gminy, każdej gminy tego powiatu, aby mogły tworzyć dogodne warunki do zamieszkiwania, nauki, wypoczynku po pracy.*

Źródło: Warsztat grupowy on-line (case study)

Istotnym elementem obniżającym mobilność, a co za tym idzie aktywność zawodową i społeczną mieszkańców powiatu jest „wykluczenie komunikacyjne”.

“ *Musi sobie każdy dojechać i praktycznie transportu publicznego u nas nie ma, 90% to są dowozy dzieci do szkół (...) transport publiczny, powiatowy funkcjonuje tylko w dni nauki szkolnej, bo dowozi dzieci do szkół średnich i to jedyny transport*

Źródło: Warsztat grupowy on-line (case study)

Szansą na poprawę tej sytuacji jest planowane uruchomienie transportu kolejowego na trasie Turek-Konin.

Zmiany technologiczne i inwestycje w fotowoltaikę na terenie powiatu były przygotowywane przy wsparciu samorządu lokalnego (w Brudzewie działa obecnie największa farma fotowoltaiczna w Polsce). Pogarszająca się sytuacja gospodarcza i procesy inflacyjne generują obawy o ciągłość inwestycji na terenie powiatu tureckiego, co może mieć wpływ na zaostrzenie się problemów społecznych.

Na skutek likwidacji sektora wydobywczo-energetycznego, mimo działań proinwestycyjnych w powiecie, znacząco spadły wpływy z podatków. Na poziom inwestycji wpływają też wadliwe czy niejasne uwarunkowania prawne, zniechęcające potencjalnych inwestorów. W tej kwestii samorządowcy powiatu tureckiego postulują wsparcie instytucji wojewódzkich.

W obszarze pomocy społecznej specjaliści nie wskazują na znaczącą intensyfikację problemów społecznych, choć sugerują możliwość ich pojawienia się w dłuższej perspektywie.

Dotychczas nie zwiększyła się liczba osób korzystających z Ośrodka Interwencji Kryzysowej. Pojawiło się większe zapotrzebowanie na wsparcie w rodzinach z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, więcej pracy mieli asystenci rodzin. Przyczyny tego zjawiska mogą wynikać ze sprzężenia sytuacji problemowych (trauma po pandemiczna, proces restrukturyzacji, kryzys gospodarczy, wojna).

Zainicjowano powstanie Punktu Terapeutycznego dla osób uzależnionych.

Krokiem w dobrą stronę jest powołanie w Turku **koordynatora ds. Zdrowia Psychicznego**. Do programu przystąpiły wszystkie gminy powiatu. Dzięki temu możliwa jest realizacja Powiatowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego.

Coraz silniej generowane są potrzeby wsparcia osób starszych oraz opieki wychnieniowej. Zmiany struktury zatrudnienia i sytuacji rodzin w powiecie mogą mieć wpływ na wzrost takich potrzeb. Zaproszeni eksperci wskazywali także na konieczność ciągłości programów pomocowych, co zwiększa szanse na stałą podaż oczekiwanych społecznie usług.

Czynnikiem łagodzącym negatywne zjawiska było rozłożenie procesu zwolnień w czasie. Niekorzystnym zaś nierównomierne (zdaniem uczestników warsztatów) wspieranie osób odchodzących. W początkowej fazie intensywność form wsparcia była większa, z czasem została ograniczona.

Liczba organizacji społecznych na terenie powiatu na przestrzeni ostatnich lat nieco wzrosła, tradycyjnie aktywne są Ochotnicze Straże Pożarne i Koła Gospodyń Wiejskich. Po pandemii zainteresowanie sprawami lokalnymi jest mniejsze i instytucje intensyfikują działania adresowane do grup i rodzin.

Ciekawym zjawiskiem, na które zwrócił uwagę przedstawiciel gminy Brudzew, jest zaobserwowana ostatnio w środowisku świadoma aktywność społeczna osób, które niedawno osiedliły się na terenie powiatu. Warto uwzględnić tę grupę przy projektowaniu inicjatyw lokalnych, często wśród nich znajdują się eksperci w różnych dziedzinach i osoby mające za sobą doświadczenia animacji społeczności lokalnych.

“*Ja obserwuję na różnych spotkaniach, że (...) coraz mniej osób chce przychodzić, czy chce się angażować w różne spotkania (...), które mają wskazać kierunki dla danej miejscowości, chociażby dzielenie funduszu sołectkiego (...). Na takie zebranie przychodzi 4 osoby, a pozostałe mają pretensje do tych czterech, że zdecydowali o przeznaczeniu środków (...). To co ja obserwuję (...) są młode osoby, które chcą się (...) angażować. To jest bardzo pozytywne (...). My mamy taki przypadek, że ktoś się sprowadza do danej miejscowości i ta pani, czy często ten pan pojawia się na tym zebraniu. Chce i przychodzi i to jest pozytywne.*

Źródło: Warsztat grupowy on-line (case study)

Akceptacja dla procesów transformacyjnych jest zróżnicowana pokoleniowo. Młodszy generalnie popiera kierunek rozwoju, w dojrzałej grupie opinie są podzielone; często kwestionuje się zbyt intensywne tempo zmian. W grupie osób związanych z przemysłem wydobywczym nastawienie jest często negatywne. W ostatnim okresie podwyżki cen paliw oddziałują negatywnie na poziom aprobaty zmian, generując obawy przed przyszłością i spadkiem poziomu życia.

Pomimo, iż proces zwolnień w przedsiębiorstwach wydobywczo-energetycznych na terenie powiatu tureckiego został zakończony, pośród mieszkańców trwają dyskusje analizujące skutki tego procesu, przyszłość powiatu i jego szanse rozwojowe. Ogniskują się one wokół:

- sytuacji zatrudnieniowej:

“*Ludzie nie będą mieć pracy, źródeł dochodu (...) najwartościowsi będą uciekać,*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony (case study)

- bezpieczeństwa:

“*Jak w latach 90 będą rozboje, kradzieże zostaniemy jak wyspa na odludziu,*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony (case study)

- potrzeby wsparcia psychologicznego/terapeutycznego:

“*Jest bezsenność, depresja, poradnia jest tylko dla dzieci (...) tylko prywatnie jest droga do psychologa czy psychiatry (...) Czy jest telefon zaufania, który organizuje gmina?*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony (case study)

- gloryfikacji przeszłości i sentymentów związanych z pracą na kopalni:

“*Praktycznie tutaj w Turku to większość osób miała chociaż jednego członka na kopalni albo elektrowni (...) praktycznie od dziecka kopalnia była, elektrownia była (...) Były paczki, kolonie.*

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony (case study)

Podsumowując, proces transformacji w powiecie tureckim jest nadal realizowany. Jego pierwsza część związana ze zwolnieniami grupowymi dobiegła końca, choć część mieszkańców zatrudnionych w górnictwie i mieszkających na terenie powiatu może jeszcze stracić zatrudnienie.

Spółeczne skutki zwolnień nie były jak na razie dotkliwe. Władze samorządowe przygotowały się do procesu konstruktywnie i podołały zadaniu, reagując efektywnie na nieliczne objawy kryzysu. Świadomość konieczności działań inwestycyjnych i prozatrudnieniowych w gminach jest wysoka. Są one możliwe jedynie przy wsparciu i współpracy z instytucjami szczebla wojewódzkiego i centralnego. Zmiany w Wielkopolsce Wschodniej wymagają również współpracy ponadlokalnej.

Ponieważ nie sposób dokonać jej bez udziału społeczności, należy zintensyfikować działania integracyjne w oparciu o dominujące w konkretnym środowisku wartości. Elementem istotnym w analizowanym procesie jest poprawa jakości życia mieszkańców. Działania te obejmować powinny na obecnym etapie osoby wymagające wsparcia, w tym osoby tracące pracę i ich rodziny. Konieczne zatem jest zintensyfikowane wsparcia we wszystkich zdiagnozowanych obszarach - terapii osób, rodzin, grup, organizacji czasu wolnego i działań motywujących do aktywności zawodowej i społecznej.

6. Katalog rozwiązań/zaleceń/rekomendacji dotyczących wyzwań i potrzeb mieszkańców oraz instytucji działających w obszarze polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej

W wyniku przeprowadzonych badań możliwe było stworzenie katalogu rozwiązań, zaleceń i rekomendacji skierowanych do pracowników i ich rodzin, społeczności lokalnych oraz instytucji polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej.

Przedstawione propozycje wynikają z analizy czynników, które wpływają na powodzenie transformacji oraz bazują na zidentyfikowanych dobrych praktykach i skutecznych narzędziach w tym obszarze.

Poniższe rekomendacje mówią o tym, jaki powinien być zakres wsparcia skierowany do:

- Mieszkańców, w tym, w szczególności do pracowników branży wydobywczej i energetycznej w celu wzmocnienia ich potencjału i minimalizowania ryzyka wystąpienia problemów społecznych
- Społeczności lokalnej, w tym również młodzieży i młodych dorosłych w celu zwiększenia prawdopodobieństwa ich pozostania w miejscu zamieszkania
- Instytucji działających w obszarze polityki społecznej w celu wzmocnienia ich potencjału do świadczenia wysokiej jakości wsparcia mieszkańcom

Ponadto w każdym przypadku wskazano, jako powinna być rolą Samorządu Województwa Wielkopolskiego (SWW) w realizacji rekomendacji.

Wniosek 1

Proces transformacji energetycznej, który dzieje się w Wielkopolsce Wschodniej przypomina inne procesy tego rodzaju w Polsce (Górny Śląsk) i na świecie (Niemcy, Francja, USA). Na podstawie analizy istniejących doświadczeń można stwierdzić, że do czynników ryzyka dla procesu należą: przystąpienie do rozwiązywania problemów społecznych wywołanych transformacją już po jej rozpoczęciu, brak polityki informacyjnej nt. planowanych zmian, brak zindywidualizowanego wsparcia, nieuwzględnienie specyfiki osób zwalnianych, brak współpracy międzyinstytucjonalnej, wsparcie finansowe (wysokie odprawy) jako główna forma pomocy.

Zidentyfikowano dobre praktyki polegające na:

- Zaangażowaniu osób zwalnianych w projektowanie wsparcia;
- Przeprowadzeniu procesu zwalniania w obecności coacha;
- Otoczeniu opieką osób zwalnianych jeszcze w miejscu dotychczasowej pracy;
- Zindywidualizowaniu wsparcia (np. programy specjalne dla 2, 3 osób);
- Wypłacaniu odpraw w postaci bezpośrednich transferów pieniężnych powinny towarzyszyć inne, dodatkowe działania ;
- Uświadamianiu osób zwalnianych nt. nieuchronności i konieczności zmiany;
- Współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie oferowanego wsparcia;

- Podtrzymywaniu tradycji górniczych w celu wzmocnienia tożsamości regionalnej;
- Rozłożeniu procesu transformacji w czasie;
- Realizacji pomysłu na zagospodarowanie terenów pogórniczych oparta na wykorzystaniu lokalnych potencjałów (walory przyrodnicze, specjalizacja terenu itp.).

Zalecenie 1

Na podstawie zidentyfikowanych dobrych praktyk zagranicznych (Niemcy, Francja, USA) i krajowych (Górny Śląsk) rekomenduje się podjęcie następujących działań:

1. W odniesieniu do osób zwalnianych: należy zaoferować wsparcie jeszcze na etapie posiadania zatrudnienia we współpracy z samymi pracownikami. Wsparcie powinno być zindywidualizowane, kompleksowe z wykorzystaniem outplacementu. Zaleca się utworzenie funduszu szkoleniowego, dedykowanej dla każdej zwalnianej osoby.
2. W odniesieniu do społeczności lokalnych konieczne jest przygotowanie jej do zmian, poprzez rozłożenie procesu w czasie, informowanie o czekających zmianach i skutkach, prowadzenie działań wyprzedzających poprzez działania profilaktyczne zapobiegające wystąpieniu przewidzianych problemów społecznych.
3. W odniesieniu do instytucji polityki społecznej konieczne jest wzmocnienie potencjału kadrowego i infrastrukturalnego, który będzie w stanie efektywnie rozwiązywać nasilające się problemy społeczne powodowane przez transformację energetyczną.

Sposób wdrożenia

W ramach planowania interwencji na obszarze Wielkopolski Wschodniej SWW powinien uwzględnić doświadczenia innych regionów górniczych podczas planowania środków dostępnych w ramach Funduszu Sprawiedliwej Transformacji m.in. w ramach:

- zakresu projektów możliwych do realizacji w ramach FST
- zakresu projektów komplementarnych w ramach EFS
- innych projektów i interwencji realizowanych przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego.

Rola Samorządu Województwa Wielkopolskiego (np. wdrożenie, wspieranie, finansowanie).

Wdrożenie

Wniosek 2

Proces transformacji może wywołać nasilenie występujących w Wielkopolsce Wschodniej problemów społecznych takich jak: kryzysy psychiczne, uzależnienie, przemoc w rodzinie, dezintegracja rodziny. Tymczasem przeprowadzona Diagnoza wykazała, że zmniejsza się dostępność do usług specjalistycznych i wydłuża czas oczekiwania na kontakt ze specjalistami (lekarze, psycholodzy, psychoterapeuci, prawnicy, opiekunowie, asystenci osób niepełnosprawnych, asystenci rodzin itp.). Może to oznaczać, że w wyniku zwiększonego zapotrzebowania zwalnianych pracowników i ich rodzin na usługi specjalistów, system świadczenia pomocy stanie się niewydolny. Proces przejścia przez zmianę jest zróżnicowany i dla każdej z osób indywidualny. Dotyczy nie tylko pracownika tracącego zatrudnienie, ale również jego rodziny i otoczenia społecznego. Specjalistyczne wsparcie psychologiczne i terapeutyczne powinno towarzyszyć tej grupie przez cały okres, aż do ustabilizowania sytuacji życiowej i zawodowej. O ile to możliwe winno być świadczone w środowisku lokalnym, z zachowaniem poufności.

Zalecenie 2

1. W odniesieniu do osób należy prowadzić intensywne działania promocyjne zachęcające do skorzystania z usług specjalistów, jeżeli zachodzi taka potrzeba, ponieważ wiele osób nie uświadamia lub nie chce sobie uświadomić problemów z którymi się boryka.
2. W odniesieniu do społeczności lokalnych rekomenduje się promocję nowych możliwości oferowanych przez instytucje polityki społecznej. W działaniach informacyjnych nacisk powinien być położony na podkreślenie faktu, że oferowane wsparcie jest kierowane do całej społeczności, a istniejąca oferta służy wszystkim mieszkańcom. Zaleca się również prowadzenie lokalnych działań kampanijnych związanych z profilaktyką problemów uzależnień, przemocy w rodzinie czy kryzysów psychicznych. Rekomendowane jest prowadzenie systematycznych – cyklicznych lub ciągłych – działań edukacyjnych.
3. W odniesieniu do instytucji polityki społecznej rekomenduje się rozwój systemu wsparcia specjalistycznego w gminach objętych transformacją, poprzez zatrudnienie większej liczby specjalistów i/lub zwiększenie liczby świadczonych przez nich usług (godzin wsparcia). Dostępność można zwiększyć świadcząc usługi mobilnie (z dojazdem do klienta) lub w otoczeniu osób potrzebujących wsparcia. W przypadku usług, z których mieszkańcy wstydzą się skorzystać (usługi psychologiczne, psychiatryczne, socjoterapeutyczne) należy dążyć do tego by były świadczone w miejscach, niekojarzonych z pomocą społeczną, czyli np. w szkołach, ośrodkach zdrowia, ośrodkach kultury, świetlicach wiejskich itp. W celu zwiększenia efektywności kosztowej zaleca się wykorzystywać dostępną już infrastrukturę i system działających instytucji i organizacji. Zaleca się także budowanie lokalnych koalicji na rzecz profilaktyki i rozwiązywania tychże problemów, także w ramach porozumień z innymi samorządami lokalnymi czy współpracy z samorządem województwa. Zaleca się rozpowszechnianie informacji z zakresu rozwiązywania problemów uzależnień, przemocy w rodzinie czy kryzysów psychicznych poprzez tworzenie sieci punktów informacyjnych z danymi o dostępnej ofercie pomocy na terenie gminy i/lub powiatu. W tym celu można wykorzystać tablice informacyjne w: ośrodkach pomocy społecznej, ośrodkach zdrowia, parafiach, siedzibach organizacji pozarządowych, punktach konsultacyjnych, poradniach psychologiczno-pedagogicznych, poradniach zdrowia psychicznego, urzędach itp. Niezbędnym elementem lokalnej polityki informacyjnej jest rozpowszechnienie wśród mieszkańców wiedzy o miejscach pomocy i ich ofercie w postaci ulotek, plakatów, ogłoszeń

prasowych czy też w Internecie.	
Sposób wdrożenia	Wdrożenie do realizacji projektu w ramach FST.
Rola Samorządu Województwa Wielkopolskiego (np. wdrożenie, wspieranie, finansowanie).	Realizacja projektu przez ROPS.

Wniosek 3

Likwidacja elektrowni i kopalń w danej gminie ma negatywne skutki na sytuację społeczną i ekonomiczną nie tylko osób zwalnianych, ich rodzin, ale także całej społeczności. Słabną więzi społeczne, zanikają podstawy do kształtowania tożsamości regionalnej opartej na etosie pracy górniczej, pogarsza się sytuacja ekonomiczna lokalnych przedsiębiorców, z których usług przestają korzystać osoby tracące przeważnie wysoki dochód. Z czasem pojawia się wyższa liczba osób dysponujących wolnym czasem, które nie decydują się już na powrót do aktywności zawodowej. W rodzinach osób, które nie potrafią pogodzić się z utratą pracy następuje dezintegracja rodziny, co skutkuje między innymi koniecznością objęcia wsparciem dzieci i młodzież.

Zalecenie 3

1. W odniesieniu do osób w celu zminimalizowania ryzyka dezintegracji społeczności lokalnej należy podtrzymywać tradycje górnicze, angażując w ten proces byłych górników (zbieranie historii, tworzenie publikacji, gier czy szlaków, projekty międzypokoleniowe, wykorzystywanie potencjału górników jako nauczycieli czy przewodników po miejscach związanych z tradycją górniczą).
2. W odniesieniu do społeczności lokalnych należy dążyć do zwiększenia poziomu integracji mieszkańców w gminach objętych transformacją górniczą. Informacje nt. możliwych form wsparcia powinny być skierowane nie tylko do osób zwalnianych, ale ich rodzin i najbliższego otoczenia. Rekomenduje się zatem utworzenie w gminach miejsc aktywności lokalnej, które oprócz możliwości animacji i aktywizacji (warsztaty, kółka, grupy samopomocowe, wydarzenia lokalne) będą miejscem dostępu do informacji dla mieszkańców nt. możliwości wsparcia dla osób tracących pracę w wyniku transformacji. Wsparciem powinny być objęte gminy na terenie których likwidowane będą elektrownie/kopalnie, lub na terenie których zamieszkuje najwyższa liczba osób zagrożonych utratą pracy w wyniku transformacji.
3. W odniesieniu do instytucji polityki społecznej rekomenduje się działania mające na celu wsparcie integracji rodziny, rozszerzenie świadczonych usług o organizację czasu wolnego dla dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym, głównie z rodzin objętych transformacją.

Sposób wdrożenia	Wdrożenie do realizacji projektu w ramach FST.
Rola Samorządu Województwa Wielkopolskiego (np. wdrożenie, wspieranie, finansowanie).	Realizacja projektu przez ROPS.

Wniosek 4

Samorządy w Wielkopolsce Wschodniej nie są przygotowane do zarządzania zmianą na swoim terenie w obliczu transformacji energetycznej. Przyczyn jest kilka. Gminy nie są informowane z wyprzedzeniem o planowanych zwolnieniach w sektorze wydobywczo-energetycznym, szczególnie jeżeli nie ma mają one charakteru grupowego. Samorządy nie analizują, w jaki sposób zachodząca i planowana transformacja energetyczna wpłynie na sytuację społeczno-gospodarczą na ich terenie. Nie są im znane potrzeby i oczekiwania osób zagrożonych zwolnieniem w branżach wydobywczo-energetycznych i pokrewnych. Kadry zarządzającej i urzędnikom nie są znane rozwiązania, które będzie można zastosować i wdrożyć w wyniku pojawienia się przewidywanych problemów związanych z zamykaniem kopalń i elektrowni na ich terenie. Ponadto samorządy nie wykonywały analiz, w jaki sposób można wykorzystać potencjał instytucji i organizacji funkcjonujących na ich terenie do wzmocnienia zasobów gminy.

Zalecenie 4

1. W odniesieniu do osób - nie dotyczy
2. W odniesieniu do społeczności lokalnych rekomenduje się podjęcie współpracy z samorządem lokalnym w celu wykorzystania potencjału (np. organizacji pozarządowych) do zarządzania zmianą.
3. W odniesieniu do instytucji polityki społecznej należy wzmacniać zdolności lokalnych instytucji do zarządzania zmianą społeczną na swoim terenie. Konieczne jest podniesienie kompetencji kadry zarządzającej i pracowników administracji samorządowej do zarządzania zmianą. Wsparcie powinno zostać zorganizowane w formie szkoleń i kursów dla przedstawicieli samorządów, w tym instytucji polityki społecznej z gmin objętych transformacją.

Sposób wdrożenia	Wdrożenie do realizacji projektu w ramach FST.
Rola Samorządu Województwa Wielkopolskiego (np. wdrożenie, wspieranie, finansowanie).	Realizacja projektu przez ROPS.

Wniosek 5

Charakterystyka pracy w branży wydobywczej i energetycznej sprawia, że osoby w nich zatrudnieni są specyficzną grupą zawodową. Na tle mieszkańców Wielkopolskich Wschodniej wyróżniają się atrakcyjnym wynagrodzeniem, dostępem do wielu benefitów, a następnie wysokiej emerytury. Ponadto wykonują pracę wymagającą i cieszącą się uznaniem. Mają bardzo wąskie kwalifikacje i przeważnie pracują przez wiele lat w 1 zakładzie pracy. Wymienione cechy powodują między innymi silną niechęć do zmiany kwalifikacji, podjęcia pracy o niskich dochodach, podjęcia aktywności zawodowej w innej branży, zgłoszenia i skorzystania ze wsparcia oferowanego przez powiatowe urzędy pracy.

Zalecenie 5

1. W odniesieniu do osób zaleca się pracę nad zmianą postaw, ponieważ osoby zwalnianie

<p>muszą rozumieć i akceptować proces zmiany, inaczej wsparcie będzie nieskuteczne.</p> <p>2. W odniesieniu do społeczności lokalnych – nie dotyczy</p> <p>3. W odniesieniu do instytucji polityki społecznej rekomenduje się dostosowanie oferty wsparcia instytucji rynku pracy do potrzeb osób zwalnianych w sektorze wydobywczym, energetycznym i branżach pokrewnych poprzez indywidualizację wsparcia (diagnoza problemów i potrzeb osób zwalnianych lub zagrożonych utratą pracy oraz ich rodzin) oraz zaangażowanie w przygotowanie procedury wsparcia. Zaleca się również opracowanie programów zmiany kwalifikacji, które umożliwią osobom odchodzącym z branży wydobywczej i energetycznej przekwalifikowanie dopasowane do potrzeb potencjalnych pracodawców (np. w zielonych sektorach gospodarki). Programy przekwalifikowań zawodowych powinny zostać dobrane w sposób odpowiadający specyfice regionalnego rynku pracy, a także przyjąć elastyczne czasowo formy kształcenia (które nie są związane z natychmiastową koniecznością odejścia z dotychczasowej pracy). Zakres merytoryczny przekwalifikowań zawodowych powinien obejmować nie tylko specjalizacje związane z OZE oraz innymi branżami zielonej gospodarki, ale również inne alternatywne specjalizacje zgłaszane przez pracodawców oraz możliwości w zakresie wspierania przedsiębiorczości.</p>	
Sposób wdrożenia	Programy specjalne realizowane przez powiatowe urzędy pracy, w tym również w ramach środków FST.
Rola Samorządu Województwa Wielkopolskiego (np. wdrożenie, wspieranie, finansowanie).	Wsparcie

Wniosek 6

Od kilku lat Wielkopolska Wschodnia uczestniczy w procesie transformacji, niemniej jednak nie wszyscy jeszcze o nim słyszeli. Choć mieszkańcy przeważnie cechują się względną akceptacją zmiany i uznają transformację energetyczną za nieuchronną, to uważają oni, że posiadają za mało informacji nt. nadchodzących zmian (nie znają ich harmonogramu, nie są w pełni świadomi realizowanego procesu). Niedosyt informacji odczuwają również osoby zagrożone zwolnieniem i ich rodziny, ale również pracownicy samorządów, instytucji polityki społecznej i innych organizacji. Dobrą praktyką w zakresie transformacji energetycznej jest upublicznienie procesu jej planowania, co sprawia, że ten jest przewidywalny, a taka transparentność zmniejsza obawy uczestników. Na podstawie doświadczeń powiatu bełchatowskiego za dobrą praktykę uznano z kolei przeprowadzanie akcji edukacyjnych (także dla mieszkańców). Powyższe dobre praktyki oscylują więc wokół polityki informacyjnej oraz działań edukacyjnych skierowanych do lokalnych społeczności i warto wykorzystać je także w Wielkopolsce Wschodniej.

Zalecenie 6

Zaleca się intensyfikację prowadzonych działań informacyjnych i edukacyjnych dotyczących procesu transformacji energetycznej. Rekomenduje się upowszechnienie założeń prowadzonego w Wielkopolsce Wschodniej procesu, uwzględniając w przekazie informacyjnym także informacje dotyczące zmian na rynku pracy.

1. W odniesieniu do osób polityka informacyjna powinna zostać uzupełniona o informacje uzyskane od restrukturyzowanego zakładu pracy w zakresie harmonogramu i wielkości zwolnień (w zakresie możliwym do pozyskania) oraz innych planowanych działań, zwłaszcza możliwości przekwalifikowania lub przeniesienia na inne stanowisko/do innego oddziału i przedstawienie ewentualnych warunków proponowanych zmian. Zaleca się utworzenie specjalnych programów informacyjnych w tym zakresie (we współpracy samorządu z restrukturyzowanym zakładem) i udostępnienie ich pracownikom. Nie bez znaczenia byłaby także organizacja spotkań dotyczących przyszłej sytuacji na rynku pracy Wielkopolski Wschodniej skierowanych dla pracowników i ich rodzin, w których uczestniczyliby m.in. przedstawiciel restrukturyzowanego zakładu pracy, przedstawiciele urzędów pracy oraz Urzędu Marszałkowskiego.
2. W odniesieniu do społeczności lokalnych politykę informacyjną należy przede wszystkim uzupełnić o działania edukacyjne. Działania w tym zakresie warto uzupełniać poprzez uświadamianie społeczeństwu korzyści płynących z przejścia na OZE oraz inne aspekty procesu transformacji (np. sytuację gospodarczą branży górniczej, wymogi polityki klimatycznej UE). W tym zakresie warto rozważyć organizację kampanii społecznej i serii spotkań, a także utworzenie dedykowanej platformy internetowej zawierającej wszelkie niezbędne z punktu widzenia mieszkańców Wielkopolski Wschodniej informacje.
3. W odniesieniu do instytucji polityki społecznej zaleca się by kluczowa wiedza z zakresu planowanych zmian dostępna na wyższych poziomach (np. ROPS) była przekazywana również pracownikom niższego szczebla, np. pracownikom gminnych ośrodków pomocy społecznej.

Sposób wdrożenia	Kampanie społeczne, spotkania i programy informacyjne, materiały informacyjne dostępne dla wszystkich zainteresowanych interesariuszy z wykorzystaniem zróżnicowanych kanałów informacji, w tym również w ramach FST.
Rola Samorządu Województwa Wielkopolskiego (np. wdrożenie, wspieranie, finansowanie).	Wdrożenie, wsparcie i finansowanie

Wniosek 7

W regionie zauważalny jest deficyt pracodawców i nowych miejsc pracy. Ponadto nowe inwestycje z zakresu OZE nie będą w stanie wygenerować tylu miejsc pracy, ile generowały kopalnie oraz elektrownie. Trudna sytuacja na rynku pracy powoduje, że młodzi ludzie zamieszkujący region coraz częściej po ukończeniu szkoły średniej lub studiów wyjeżdżają do większych miast/za granicę. Dotychczas saldo migracji w Wielkopolsce Wschodniej było ujemne. Masowe wyjazdy przewiduje się również w przypadku osób, które stracą pracę na skutek transformacji energetycznej (zwłaszcza wysoko wykwalifikowanych pracowników). Elementami, które mogą zachęcać mieszkańców Wielkopolski Wschodniej do pozostania w regionie są przede wszystkim czynniki społeczne (rodzina, znajomi, mieszkanie/dom), czynniki środowiskowe (czyste powietrze, walory przyrodnicze, obecność

wód geotermalnych), obecność dużych zakładów pracy czy dostęp do wysokiej jakości kształcenia.

Zalecenie 7

1. W odniesieniu do osób zwalnianych rekomenduje się stosowanie systemu zachęt do zakładania własnej działalności oraz zmiany kwalifikacji.
2. W odniesieniu do społeczności lokalnych zaleca się rozwój edukacji dostosowanej do potrzeb lokalnej gospodarki opartej o odnawialne źródła energii (np. kierunki kształcenia zawodowego). Ponadto konieczne jest by samorządy potrafiły skutecznie przyciągać do regionu inwestorów w oparciu o specyficzne potencjały i możliwości np. walory turystyczne, dostępne zasoby wód geotermalnych, tworzenie stref gospodarczych, ulg inwestycyjnych i celowanych programów specjalnych dla grup i środowisk).
3. W odniesieniu do instytucji polityki społecznej rekomenduje się aktywizowanie dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym, by nie przejęli negatywnych wzorców i w przyszłości pozostali w Wielkopolsce Wschodniej i zasilili lokalny rynek pracy. Ważne w tym kontekście jest wsparcie systemu pieczy zastępczej, tworzenie i wspieranie świetlic socjoterapeutycznych, tworzenie oferty spędzania czasu wolnego. Zaleca się również aktywizowanie osób w trudnej sytuacji na rynku pracy (osoby niepełnosprawne, długotrwale bezrobotne) w tym m.in. poprzez podmioty ekonomii społecznej.

Sposób wdrożenia

Zachęty inwestycyjne dla osób odchodzących z sektorów górnictwa i energetyki, firm branży okołogórnicznej celem zakładania działalności gospodarczych.

Zachęty inwestycyjne dla lokalizacji inwestorów zewnętrznych nowoczesnych branż przemysłu i usług w regionie, w tym również związanych z OZE.

Środki dotacyjne dla sektora MŚP na tworzenie miejsc pracy w branżach zielonej gospodarki oraz turystyki.

Środki dotacyjne i programy wsparcia dla podmiotów z sektora górnictwa, energetyki oraz branż powiązanych na dywersyfikację ich działalności w kierunku OZE i pozostałych branż zielonej gospodarki.

Weryfikacja istniejących oraz nowe profile i kierunki kształcenia w dziedzinie zielonej gospodarki oraz turystyki.

Wsparcie i rozwój zatrudnienia i reintegracji społeczno-zawodowej osób doświadczających trudności, w tym w PES.

Rola Samorządu Województwa Wielkopolskiego (np. wdrożenie, wspieranie, finansowanie).

Wsparcie.

Wniosek 8

Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się słabo rozwiniętą siecią transportu publicznego, zarówno w zakresie liczby, jak i częstotliwości połączeń, o czym świadczy między innymi dominacja transportu samochodowego nad komunikacją zbiorową. Dla mieszkańców miejscowości z ograniczoną siecią transportu publicznego i nieposiadających samochodu oznacza to wykluczenie komunikacyjne. Tym samym nie mają oni możliwości korzystania z wielu usług z obszaru pomocy społecznej, zdrowia, kultury, edukacji, organizacji czasu wolnego itp. Warto zaznaczyć, że jakość infrastruktury drogowej, szczególnie wokół odkrywek jest zła, między innymi ze względu na jej intensywną eksploatację przez koncern ZE PAK. Poprawa dostępności transportowej powinna uwzględniać również fakt, że w związku z zamykaniem kopalń, miejsca pracy będą powstawać w nowych miejscach, a tereny pokopalniane, którym zostaną nadane nowe funkcje powinny cechować się dobrą dostępnością.

Zalecenie 8

Rozwój publicznego transportu zbiorowego (w tym zeroemisyjnych i energooszczędnych środków transportu) na poziomie gminnym i powiatowym.

Kształtowanie proekologicznych postaw transportowych.

Sposób wdrożenia	<p>Podjęcie działań na rzecz rozwoju transportu publicznego w Wielkopolsce Wschodniej przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego.</p> <p>Uwzględnienie kwestii wsparcia finansowego samorządów gminnych i powiatowych w organizacji transportu publicznego w planowanych projektach finansowanych ze środków FST i innych środków.</p>
Rola Samorządu Województwa Wielkopolskiego (np. wdrożenie, wspieranie, finansowanie).	Wdrożenie, wspieranie, finansowanie.

7. Spis map

Mapa 1. Wielkopolska Wschodnia – podział administracyjny (stan na dzień 1.01.2021 r.).....	30
Mapa 2. Liczba ludności Wielkopolski Wschodniej, dynamika zmian oraz gęstość zaludnienia w 2020 roku	31
Mapa 3. Liczba zarejestrowanych małżeństw i rozwodów w Wielkopolsce Wschodniej wraz z dynamiką zmian (2015/2020)	34
Mapa 4. Wskaźnik dostępności pracy socjalnej w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku – zatrudnienie minimum 3 pracowników socjalnych	36
Mapa 5. Wskaźnik dostępności kadry pracy socjalnej w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku – 1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców	36
Mapa 6. Wskaźnik dostępności kadry pracy socjalnej w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku – 1 pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze na 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną.....	37
Mapa 7. Wskaźniki dostępności kadry pracy socjalnej w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku – liczba warunków spełnianych przez gminy.....	38
Mapa 8. Powody otrzymania pomocy społecznej na 1000 osób w 2020 roku w Wielkopolsce Wschodniej	40
Mapa 9. Mieszkania chronione w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku	44
Mapa 10. Liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobu gminy w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku.....	46
Mapa 11. Liczba rodzin korzystająca z usług asystentów rodziny przypadająca na jednego asystenta w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku.....	48
Mapa 12. Żłobki w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku	56
Mapa 13. Zdawalność i średni wynik egzaminów maturalnych w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku	64
Mapa 14. Stopa bezrobocia w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku	66
Mapa 15. Podmioty gospodarcze w Wielkopolsce Wschodniej według grup rodzajów działalności w 2020 roku	68

8. Spis tabel

Tabela 1. Przyrost naturalny w powiatach Wielkopolski Wschodniej w latach 2015-2020	32
Tabela 2. Przyrost naturalny na 1000 ludności w powiatach Wielkopolski Wschodniej w latach 2015-2020	33
Tabela 3. Urodzenia żywe na 1 000 ludności w powiatach Wielkopolski Wschodniej w latach 2015-2020	33
Tabela 4. Migracje na pobyt stały w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020.....	33
Tabela 5. Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych w latach 2015-2020 w Wielkopolsce Wschodniej - ogółem (bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).....	38
Tabela 6. Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia w ramach zadań zleconych i zadań własnych w latach 2015-2020 w Wielkopolsce Wschodniej – tylko świadczenia pieniężne	39
Tabela 7. Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie (usługi opiekuńcze) w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2015/2020)	40
Tabela 8. Domy pomocy społecznej (liczba jednostek, miejsc i osób korzystających) w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2015/2020)	41
Tabela 9. Dzielne domy pomocy (liczba jednostek, miejsc i osób korzystających) w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2015/2020)	42
Tabela 10. Schroniska i noclegownie dla bezdomnych (liczba jednostek, miejsc i osób korzystających) w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2015/2020)	43
Tabela 11. Środowiskowe domy samopomocy (liczba jednostek, miejsc i osób korzystających) w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2015/2020)	43
Tabela 12. Liczba mieszkań komunalnych w zasobach gmin w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020	45
Tabela 13. Liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020	45
Tabela 14. Liczba mieszkań socjalnych (lokali) w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020	46
Tabela 15. Liczba oczekujących na mieszkanie socjalne w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020	47
Tabela 16. Asystenci rodziny w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku	47
Tabela 17. Liczba rodzin korzystająca z poradnictwa specjalistycznego (prawnego, rodzinnego, psychologicznego) w okresie sprawozdawczym w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020	48
Tabela 18. Placówki wsparcia dziennego w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku	49
Tabela 19. Przemoc w rodzinie w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2016/2020)	49
Tabela 20. Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020	50
Tabela 21. Liczba rodzin, wobec których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” w okresie sprawozdawczym w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020	50
Tabela 22. Ośrodki interwencji kryzysowej (liczba ośrodków, miejsc i osób korzystających) w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku	51

Tabela 23. Liczba programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zrealizowanych w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku	51
Tabela 24. Liczba rodzin zastępczych w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku (według formy) wraz z dynamiką zmian (2015/2020).....	52
Tabela 25. Liczba koordynatorów pieczy zastępczej w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku	52
Tabela 26. Liczba dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku (według formy rodziny zastępczej) wraz z dynamiką zmian (2015/2020)	53
Tabela 27. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w Wielkopolsce Wschodniej w 2020 roku – liczba placówek oraz umieszczonych w nich dzieci wraz z dynamiką zmian (2015/2020).....	53
Tabela 28. Usamodzielnieni wychowankowie pieczy zastępczej w Wielkopolsce Wschodniej (2020 rok wraz z dynamiką zmian 2015/2020).....	54
Tabela 29. Adopcje w Wielkopolsce Wschodniej (2020 rok wraz z dynamiką zmian 2015/2020)	54
Tabela 30. Liczba dzieci do lat 3 w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020.....	55
Tabela 31. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020	55
Tabela 32. Jednostki świadczące usługi w obszarze zdrowia psychicznego w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego – dane na marzec 2022 r.	57
Tabela 33. Liczba poradni zdrowia psychicznego dla dorosłych w Wielkopolsce Wschodniej w 2015 oraz 2020 roku wraz z dynamiką zmian (2015/2020)	58
Tabela 34. Liczba poradni zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży w Wielkopolsce Wschodniej w 2015 oraz 2020 roku	58
Tabela 35. Liczba osób, z którymi gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych przeprowadziły rozmowy interwencyjno-motywuujące.....	59
Tabela 36. Liczba osób kierowanych na terapie w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020 wraz z dynamiką zmian (2015/2020)	59
Tabela 37. Liczba czynów popełnionych przez osoby nieletnie w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020 wraz z dynamiką zmian (2015/2020).....	60
Tabela 38. Zamachy samobójcze w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020 wraz z dynamiką zmian (2015/2020)	60
Tabela 39. Liczba przestępstw popełnionych przez osoby dorosłe pod wpływem środków odurzających w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020 wraz z dynamiką zmian (2015/2020)	61
Tabela 40. Liczba osób doprowadzonych do izby wytrzeźwień w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020 wraz z dynamiką zmian (2015/2020).....	61
Tabela 41. Fundacje, stowarzyszenie i organizacje społeczne na 10 tys. ludności w 2020 r.....	62
Tabela 42. Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami w Wielkopolsce Wschodniej w latach 2015-2020	65
Tabela 43. Liczba osób bezrobotnych w powiatach Wielkopolski Wschodniej w latach 2015-2020	66
Tabela 44. Czy obawia się Pan(i) transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej? [N=348]	98
Tabela 45. Pana(-ni) zdaniem transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej odbija się na sytuacji ekonomicznej tego obszaru i jego mieszkańców w perspektywie do 2040 r. [N=348]	98

Tabela 46. Proszę ocenić, jak zmieni się sytuacja w zakresie poszczególnych problemów społecznych występujących w Pana(-ni) miejscu zamieszkania po transformacji energetycznej (odsetek wskazań odpowiedzi „pogorszy się”) [N=348]115

9. Spis wykresów

Wykres 1. Liczba ludności w grupach wiekowych według aktywności zawodowej i dynamika zmian w 2015 roku oraz 2020 roku	32
Wykres 2. Wyniki egzaminu 8-klasisty w powiatach Wielkopolski Wschodniej w 2020 roku (w %)	64
Wykres 3. Podmioty gospodarcze w Wielkopolsce Wschodniej według wielkości zatrudnienia w latach 2015-2020	67
Wykres 4. Czy słyisał(a) Pan(i) o procesie transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej? – częstość odpowiedzi „TAK” [N=348]	81
Wykres 5. Z którego źródła czerpie Pan(i) informacje dotyczące transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej? – częstość odpowiedzi „TAK” [N=216]	82
Wykres 6. Czy chciał(a)by Pan(i) pozyskiwać informacje dotyczące transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej z tego źródła? – częstość odpowiedzi „TAK” [N=348].....	83
Wykres 7. Czy uważa Pan(i), że transformacja energetyczna w Wielkopolsce Wschodniej to słuszne działanie? [N=348]	84
Wykres 8. Proszę odnieść się do poniższych stwierdzeń (suma wskazań odpowiedzi „raczej się zgadzam” i „zdecydowanie się zgadzam”) [N=348]	85
Wykres 9. Pana(-ni) zdaniem są to plany realistyczne? [N=348]	88
Wykres 10. Czy obawia się Pan(i) transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej? [N=348]	97
Wykres 11. Czy uważa Pan(i), że transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej będzie miała bezpośredni wpływ na Pana(-ni) życie? [N=348]	101
Wykres 12. Na jakie obszary Pana(-ni) życia wpłynie transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej i jaki to będzie wpływ? [N=161].....	102
Wykres 13. Czy wiąże Pan(i) swoją przyszłość zawodową z Wielkopolską Wschodnią? – częstość odpowiedzi „TAK” [N=348].....	110

10. Ankes: narzędzia badawcze

10.1. Scenariusz wywiadu IDI z pracownikami branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Dzień dobry,

nazywam się ... i reprezentuję konsorcjum firm: Grupa BST sp. z o.o. oraz Kreatus sp. z o.o. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego reprezentowane przeze mnie konsorcjum realizuje badanie społeczne pn. „*Mieszkańcy i instytucje polityki społecznej w obliczu transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej*”. Badanie ma na celu diagnozę aktualnej sytuacji społecznej i zawodowej, wyzwań i potrzeb mieszkańców oraz funkcjonowania instytucji polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej.

Czy wyraża Pan(i) zgodę na nagrywanie rozmowy? Zapewniam, że badanie jest anonimowe, a nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania zbiorczego raportu z badania.

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyżczeniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

Formularz rekrutacyjny dla moderatora

[proszę uzupełnić informacje o respondencie w celu potwierdzenia, że do badania zaklasyfikowano właściwą osobę]

Wiek respondenta:

Wykształcenie:

Podstawowe i gimnazjalne | Zasadnicze zawodowe/branżowe | Średnie zawodowe/branżowe/techniczne | Średnie ogólnokształcące | Policealne | Wyższe

Branża: Wydobywcza | Energetyczna | Zależna, jaka?

Miejsce zamieszkania (gmina i powiat):

Czy w tym gospodarstwie domowym przeprowadzono również wywiad z członkiem rodziny respondenta?

TAK | NIE

Wprowadzenie

1. Proszę powiedzieć, w jakim jest Pan(i) wieku oraz w jakiej gminie obecnie Pan(i) zamieszkuje? Jak długo mieszka Pan(i) w tej miejscowości?
2. Proszę powiedzieć w jakiej branży Pan(i) pracuje i jakie zajmuje Pan(i) stanowisko? Jak długo pracuje Pan(i) w tej branży?
3. Proszę opowiedzieć, co należy do Pana(-ni) codziennych obowiązków zawodowych?

Postawy wobec procesu transformacji energetycznej

4. Co sądzi Pan(i) o procesie transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej? Czy według Pana(-ni) słuszne jest odejście od produkcji energii z węgla na rzecz produkcji energii ze źródeł odnawialnych? Proszę uzasadnić swoje stanowisko.
5. *Grupa ZE PAK S.A. w 2020 roku opublikowała strategię deklarującą stopniowe zamykanie istniejących odkrywek węgla brunatnego, porzucenie budowy nowych i zamknięcie elektrowni węglowych do 2030 roku. Do 2030 r. ZE PAK planuje instalację elektrowni słonecznych o mocy 630 MW (moc zainstalowana w fotowoltaice), a scenariusz transformacji zakłada ponadto instalację farm wiatrowych o mocy 438 MW oraz zwiększenie mocy w blokach biomasowych do 200 MW.*
Czy według Pana(-ni) są to realistyczne i rozsądne plany? Proszę o uzasadnienie odpowiedzi.
6. Czy Pana/i zdaniem, w miejscu w którym Pan/i mieszka górnictwo jest ważne? Czy uważa Pan/i, że górnictwo jest czymś co określa (definiuje) miejsce w którym Pan/i mieszka? Jakie znaczenie w Pana/i życiu ma górnictwo, a jakie znaczenie ma ono dla innych mieszkańców? Czy to się zmieniało na przestrzeni ostatnich lat? Czy i w jakim stopniu wystąpiły zmiany w tym obszarze od początku transformacji sektora wydobywczo-energetycznego w latach 90-tych? Proszę o tym opowiedzieć.
7. Jakie inne czynniki Pana(i) zdaniem są istotne dla budowania poczucia przywiązania z aktualnym miejscem zamieszkania, czy szerzej z Wielkopolską Wschodnią, (dlaczego mieszkańcy czują się związani z tym terenem)?

Obawy związane z transformacją energetyczną

8. Jakie są Pana(-ni) obawy związane z procesem transformacji gospodarczej w Wielkopolsce Wschodniej? Czego najbardziej obawia się Pan(i) w kontekście zmian, które nastąpią w związku z transformacją energetyczną i restrukturyzacją ZE PAK S.A.?
9. Czy ma Pan(i) obawy związane z wpływem procesu transformacji na Pana(-ni) życie rodzinne oraz funkcjonowanie Pana(-ni) rodziny? Czy członkowie Pana(-ni) rodziny podzielają Pana(-ni) obawy związane z procesem transformacji energetycznej? (Jeśli nie) Co na ten temat myślą członkowie Pana(i) rodziny?
10. Proszę także określić, czy ZE PAK oprócz tego, że daje pracę, organizuje inne aktywności/usługi z których Pan(i) korzysta albo korzystają członkowie Pana(-ni) rodziny (np. kolonie)? (Jeśli tak)
11. Czy w związku z planowaną transformacją energetyczną obawia się Pan(i) utraty zatrudnienia? (Jeśli tak) – Jakie ma Pan(i) podstawy ku takim obawom? (Jeśli nie) – dlaczego nie? (przyczyny braku obaw) Proszę uzasadnić.

Przyjęte strategie i plany

12. Czy w związku z planowaną transformacją planuje Pan(i) zmianę pracy? Jeśli tak:
 - w jakiej branży zamierza Pan(i) poszukiwać zatrudnienia?

- czy zamierza Pan(i) skorzystać w tym celu ze wsparcia Powiatowego Urzędu Pracy? Jeśli tak, z jakich form wsparcia zamierza Pan(i) skorzystać? Proszę o tym opowiedzieć.
 - Czy w tym momencie rozgląda się Pan(i) za pracą? Czy już teraz przygotowuje się Pan(i) do zmiany miejsca zatrudnienia? (dodatkowe kursy, certyfikaty, uprawnienia?)
13. Czy w związku z planowaną transformacją planuje Pan(i) zmianę miejsca zamieszkania? Jeśli tak, jakie rozważa Pan(i) docelowe miejsce zamieszkania i czym kieruje się Pan(i) w jego wyborze? Czy cała rodzina zmieni miejsce zamieszkania? Proszę o tym opowiedzieć.

Wpływ procesu transformacji na modele funkcjonowania rodzin

14. Z ilu osób składa się Pana(-ni) gospodarstwo domowe? *[wskazówka dla moderatora: kto zamieszkuje pod jednym dachem, dopytać o stopień pokrewieństwa tych osób]*
15. Czym na co dzień zajmują się członkowie Pana(-ni) rodziny? Proszę opowiedzieć o ich aktywności zawodowej (pracy), aktywności opiekuńczej (np. nad dziećmi/osobami zależnymi) oraz o innym zaangażowaniu członków rodziny/gospodarstwa domowego.
16. Czy uważa Pan(i), że transformacja wpłynie na życie Pana(-ni) i Pana(-ni) rodziny? Czy zastanawiał się Pan/i, nad tym czy zmieni się coś w zakresie funkcjonowania Pana(-ni) rodziny? Jeżeli tak to co konkretnie? *[wskazówka dla moderatora: Pytamy również o kwestie związane z aktywnością i biernością zawodową członków rodziny]*

Korzystanie ze wsparcia instytucjonalnego i oczekiwania w tym zakresie

17. Czy dotychczas Pan(i) lub członkowie gospodarstwa domowego korzystali z usług organizowanych przez gminę dla mieszkańców, jeśli tak, jak często? *[moderator: proszę dopytać o rodzaj usług w zakresie organizacji czasu wolnego, interwencji kryzysowej i zdrowia psychicznego].* Jeśli nie, proszę wskazać, dlaczego nie korzysta Pan(i) z takiego wsparcia?
18. Czy dotychczas Pan(i) lub członkowie gospodarstwa domowego korzystali ze wsparcia socjalnego oferowanego przez gminę? Jeśli tak, proszę doprecyzować z jakich form pomocy Pan(i) korzystał(a), od jakiego czasu i z jaką częstotliwością *[Ponadto należy dopytać czy respondent korzysta ze wsparcia systematycznie?]*
[gdyby respondent miał problem, proszę zapytać o korzystanie ze wskazanych form na zasadzie TAK/NIE:
- A) Świadczenia: np. świadczenia rodzinne i dodatki do zasiłku rodzinnego, 500+, dodatek mieszkaniowy, dodatek pielęgnacyjny, inne świadczenia i zasiłki;
 - B) Usługi społeczne: np. asystent rodziny, usługi opiekuńcze;
 - C) Placówki: np. korzystanie z placówki dziennej lub całodobowej]
- Jeśli nie, proszę wskazać, dlaczego nie korzysta Pan(i) z takiego wsparcia?
19. Czy myśli Pan(i), że w wyniku transformacji energetycznej znajdzie konieczność skorzystania ze wsparcia gminy przez Pana(ią) lub członków gospodarstwa domowego? Jeśli tak, proszę opowiedzieć, jakiego rodzaju byłoby to wsparcie? *[moderator: proszę też dopytać o wsparcie w zakresie organizacji czasu wolnego, interwencji kryzysowej i zdrowia psychicznego].* Jeśli nie, proszę wskazać dlaczego takie wsparcie nie będzie potrzebne? Proszę opowiedzieć o swoich obawach w tym zakresie, o potencjalnych barierach, które mogą być dla Pana(i) trudne w kontekście skorzystania ze wsparcia np. socjalnego.
20. Czy potrzebuje Pan(i) wsparcia, którego nie oferuje gmina? Jeśli tak, jakiego wsparcia by Pan(i) oczekiwał(a)?

Ryzyko pogłębienia problemów społecznych

21. Jakie problemy społeczne dostrzega Pan(i) w swoim bezpośrednim otoczeniu? [*moderator: proszę dopytać o: alienację społeczną – izolację, brak sąsiedzkości, brak pomocy ze strony sąsiadów; ubóstwo; kryzysy psychiczne – depresje, nerwice, stany lękowe, strach, bezsenność; przemoc w rodzinie; uzależnienia*]. Czy uważa Pan(i), że planowana transformacja energetyczna i restrukturyzacja ZEPAK może je pogłębić? Proszę uzasadnić swoje stanowisko.
22. Co należałoby według Pana(-ni) zrobić, aby zminimalizować ryzyko pogłębienia problemów społecznych, które mogą być wywołane przez transformację energetyczną? Proszę uzasadnić. Jakie instytucje powinny się zaangażować w rozwiązywanie tych problemów? Co powinny zrobić?

Zakończenie

23. Jakie w Pana(-ni) opinii inne skutki może mieć transformacja energetyczna w Wielkopolsce Wschodniej? Jakie działania należy podejmować, by ograniczyć ewentualne negatywne skutki transformacji? Proszę uzasadnić.

10.2. Scenariusz wywiadu IDI z członkami rodzin prowadzących wspólne gospodarstwo domowe pracowników branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych

Dzień dobry,

nazywam się ... i reprezentuję konsorcjum firm: Grupa BST sp. z o.o. oraz Kreatus sp. z o.o. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego reprezentowane przeze mnie konsorcjum realizuje badanie społeczne pn. „Mieszkańcy i instytucje polityki społecznej w obliczu transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej”. Badanie ma na celu diagnozę aktualnej sytuacji społecznej i zawodowej, wyzwań i potrzeb mieszkańców oraz funkcjonowania instytucji polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej.

Czy wyraża Pan(i) zgodę na nagrywanie rozmowy? Zapewniam, że badanie jest anonimowe, a nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania zbiorczego raportu z badania.

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

Formularz rekrutacyjny dla moderatora

[proszę uzupełnić informacje o respondencie w celu potwierdzenia, że do badania zaklasyfikowano właściwą osobę]

Wiek respondenta:

Wykształcenie:

Podstawowe i gimnazjalne | Zasadnicze zawodowe/branżowe | Średnie zawodowe/branżowe/techniczne | Średnie ogólnokształcące | Policealne | Wyższe

Branża, w której pracuje członek rodziny: Wydobywcza | Energetyczna | Zależna, jaka?

Branża, w której zatrudniony jest respondent (jeśli pracuje):

Miejsce zamieszkania (gmina i powiat):

Czy w tym gospodarstwie domowym przeprowadzono też wywiad z członkiem rodziny respondenta pracującym w branży wydobywczej/energetycznej/zależnej? TAK | NIE

Wprowadzenie

1. Proszę powiedzieć, w jakim jest Pan(i) wieku oraz w jakiej gminie obecnie Pan(i) zamieszkuje? Jak długo mieszka Pan(i) w tej miejscowości?
2. Proszę powiedzieć, który z członków Pana(-ni) rodziny pracuje w branży wydobywczej, energetycznej lub zależnej? Jakie zajmuje stanowisko i czym zajmuje się w pracy? *[moderator: jeśli branża zależna, proszę dopytać jaka]*
3. Czym Pan(i) się zajmuje na co dzień? [Jeśli osoba pracuje to gdzie, w jakiej branży?]

Postawy wobec procesu transformacji energetycznej

4. Co sądzi Pan(i) o procesie transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej? Czy według Pana(-ni) słuszne jest odejście od produkcji energii z węgla na rzecz produkcji energii ze źródeł odnawialnych? Proszę uzasadnić swoje stanowisko.
5. *Grupa ZE PAK S.A. w 2020 roku opublikowała strategię deklarującą stopniowe zamykanie istniejących odkrywek węgla brunatnego, porzucenie budowy nowych i zamknięcie elektrowni węglowych do 2030 roku. Do 2030 r. ZE PAK planuje instalację elektrowni słonecznych o mocy 630 MW (moc zainstalowana w fotowoltaice), a scenariusz transformacji zakłada ponadto instalację farm wiatrowych o mocy 438 MW oraz zwiększenie mocy w blokach biomasowych do 200 MW.*
Czy według Pana(-ni) są to realistyczne i rozsądne plany? Proszę o uzasadnienie odpowiedzi.
6. Czy Pana/i zdaniem, w miejscu w którym Pan/i mieszka górnictwo jest ważne? Czy uważa Pan/i, że górnictwo jest czymś co określa (definiuje) miejsce w którym Pan/i mieszka? Jakie znaczenie w Pana/i życiu ma górnictwo, a jakie znaczenie ma ono dla innych mieszkańców? Czy to się zmieniło na przestrzeni ostatnich lat? Czy i w jakim stopniu wystąpiły zmiany w tym obszarze od początku transformacji sektora wydobywczo-energetycznego w latach 90-tych? Proszę o tym opowiedzieć.
7. Jakie inne czynniki Pana(i) zdaniem są istotne dla budowania poczucia przywiązania z aktualnym miejscem zamieszkania, czy szerzej z Wielkopolską Wschodnią, (dlaczego mieszkańcy czują się związani z tym terenem)?

Obawy związane z transformacją energetyczną

8. Czy w związku z planowaną transformacją energetyczną obawia się Pan(i), że członek rodziny zatrudniony w branży energetycznej/wydobywczej/zależnej utraci pracę? (jeśli tak) – Jak ma Pan(i) podstawy ku takim obawom? (jeśli nie) – dlaczego nie? (przyczyny braku obaw) Proszę uzasadnić.
9. Jakie są jeszcze Pana(-ni) obawy związane z procesem transformacji gospodarczej? Czego najbardziej obawia się Pan(i) w kontekście zmian, które nastąpią w związku z transformacją energetyczną i restrukturyzacją ZE PAK S.A.? *[moderator: proszę dopytać o obawy związane z wpływem procesu transformacji na zatrudnienie samego respondenta oraz życie rodzinne/funkcjonowanie rodziny, czy ZE PAK oprócz tego, że daje pracę organizuje inne aktywności z których korzystają członkowie rodziny (np. kolonie)]*

Przyjęte strategie i plany

10. Czy w związku z planowaną transformacją członek Pana(-ni) rodziny zatrudniony obecnie w branży energetycznej/wydobywczej/zależnej planuje zmianę pracy? Jeśli tak:
 - w jakiej branży zamierza poszukiwać zatrudnienia?
 - czy zamierza skorzystać w tym celu ze wsparcia Powiatowego Urzędu Pracy? Jeśli tak, z jakich form wsparcia zamierza Pan(i) skorzystać? Proszę opowiedzieć.

- Czy wie Pan(i), czy w tym momencie ta osoba rozgląda się za pracą? Czy już teraz przygotowuje się do zmiany miejsca zatrudnienia? (dodatkowe kursy, certyfikaty, uprawnienia?)
11. Czy w związku z transformacją zamierza Pan(i) zmienić coś w swojej sytuacji zawodowej **[moderator: jeśli respondent obecnie nie pracuje – czy zamierza podjąć zatrudnienie]**? Jeśli tak:
- w jakiej branży zamierza Pan(i) poszukiwać zatrudnienia? Z czego wynika Pana(-ni) decyzja?
 - czy zamierza Pan(i) skorzystać w tym celu ze wsparcia Powiatowego Urzędu Pracy? Jeśli tak, z jakich form wsparcia zamierza Pan(i) skorzystać? Proszę o tym opowiedzieć.
12. Czy w związku z planowaną transformacją członek Pana(-ni) rodziny zatrudniony obecnie w branży energetycznej/wydobywczej/zależnej planuje zmianę miejsca zamieszkania? Jeśli tak, jakie rozważa docelowe miejsce zamieszkania i czym kieruje się w jego wyborze? Czy cała rodzina zmieni miejsce zamieszkania? Proszę o tym opowiedzieć.

Wpływ procesu transformacji na modele funkcjonowania rodzin

13. Z ilu osób składa się Pana(-ni) gospodarstwo domowe? (wskazówka dla moderatora: kto zamieszkuje pod jednym dachem i stopień pokrewieństwa tych osób)
14. Czym na co dzień zajmują się członkowie Pana(-ni) rodziny? Proszę opowiedzieć o ich aktywności zawodowej (pracy), aktywności opiekuńczej (np. nad osobami zależnymi) oraz o innym zaangażowaniu członków rodziny/gospodarstwa domowego?
15. Czy uważa Pan(i), że transformacja wpłynie na życie Pana(-ni) i Pana(-ni) rodziny? Czy zastanawiał(a) się Pan/i, nad tym czy zmieni się coś w zakresie funkcjonowania Pana(-ni) rodziny? Jeżeli tak to co konkretnie? (wskazówka dla moderatora: Pytamy również o kwestie związane z aktywnością i biernością zawodową członków rodziny.)

Korzystanie ze wsparcia instytucjonalnego i oczekiwania w tym zakresie

16. Czy dotychczas Pan(i) lub członkowie gospodarstwa domowego korzystali z usług organizowanych przez gminę dla mieszkańców, jeśli tak, jak często? **[moderator: proszę dopytać o rodzaj usług w zakresie organizacji czasu wolnego, interwencji kryzysowej i zdrowia psychicznego]**. Jeśli nie, proszę wskazać, dlaczego nie korzysta Pan(i) z takiego wsparcia?
17. Czy dotychczas Pan(i) lub członkowie gospodarstwa domowego korzystali ze wsparcia socjalnego oferowanego przez gminę? Jeśli tak, proszę doprecyzować z jakich form pomocy Pan(i) korzystał(a), od jakiego czasu i z jaką częstotliwością **[Ponadto należy dopytać czy respondent korzysta ze wsparcia systematycznie]**? **[gdyby respondent miał problem, proszę zapytać o korzystanie ze wskazanych form na zasadzie TAK/NIE]**:
- A) Świadczenia: np. świadczenia rodzinne i dodatki do zasiłku rodzinnego, 500+, dodatek mieszkaniowy, dodatek pielęgnacyjny, inne świadczenia i zasiłki;
 - B) Usługi społeczne: np. asystent rodziny, usługi opiekuńcze;
 - C) Placówki: np. korzystanie z placówki dziennej lub całodobowej
- Jeśli nie, proszę wskazać, dlaczego nie korzysta Pan(i) z takiego wsparcia?
18. Czy myśli Pan(i), że w wyniku transformacji energetycznej znajdzie konieczność skorzystania ze wsparcia gminy przez Pana(ią) lub członków gospodarstwa domowego? Jeśli tak, proszę opowiedzieć, jakiego rodzaju byłoby to wsparcie? **[moderator: proszę też dopytać o wsparcie w zakresie organizacji czasu wolnego, interwencji kryzysowej i zdrowia psychicznego]**. Jeśli nie, proszę wskazać dlaczego takie wsparcie nie będzie potrzebne? Proszę opowiedzieć o swoich

obawach w tym zakresie, o potencjalnych barierach które mogą być dla Pana(i) trudne w kontekście skorzystania ze wsparcia np. socjalnego.

19. Czy w związku z transformacją energetyczną będzie Pan(i) potrzebować wsparcia, którego nie oferuje gmina? Jeśli tak, jakiego wsparcia by Pan(i) oczekiwał(a)?

Ryzyko pogłębienia problemów społecznych

20. Jakie problemy społeczne dostrzega Pan(i) w swoim bezpośrednim otoczeniu? [*moderator: proszę dopytać o: alienację społeczną – izolację, brak sąsiedzkości, brak pomocy ze strony sąsiadów; ubóstwo; kryzysy psychiczne – depresje, nerwice, stany lękowe, strach, bezsenność; przemoc w rodzinie; uzależnienia*]. Czy uważa Pan(i), że planowana transformacja energetyczna i restrukturyzacja ZEPAK może je pogłębić? Proszę uzasadnić swoje stanowisko.
21. Co należałoby według Pana(-ni) zrobić, aby zminimalizować ryzyko pogłębienia problemów społecznych, które mogą być wywołane przez transformację energetyczną? Proszę uzasadnić. Jakie instytucje powinny się zaangażować w rozwiązywanie tych problemów? Co powinny zrobić?

Zakończenie

22. Jakie w Pana(-ni) opinii inne skutki może mieć transformacja energetyczna w Wielkopolsce Wschodniej? Jakie działania należy podejmować, by ograniczać ewentualne negatywne skutki transformacji? Proszę uzasadnić.

10.3. Kwestionariusz ankiety CAWI z mieszkańcami

Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego realizuje badanie społeczne pn. „*Mieszkańcy i instytucje polityki społecznej w obliczu transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej*”. Badanie ma na celu diagnozę aktualnej sytuacji społecznej i zawodowej, wyzwań i potrzeb mieszkańców oraz funkcjonowania instytucji polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej. Badanie na zlecenie urzędu realizuje konsorcjum firm: Grupa BST sp. z o.o. z siedzibą w Katowicach oraz Kreatus sp. z o.o. z siedzibą w Bielsku-Białej. Badanie jest anonimowe, a jego wyniki posłużą do opracowania raportu końcowego z badania i opracowania zestawu rekomendacji związanych z transformacją w regionie Wielkopolski Wschodniej.

Serdecznie dziękujemy za poświęcony czas!

Badanie właściwe

23. Czy jest Pan(i) mieszkańcem/mieszkanką Wielkopolski Wschodniej (tj. powiatu kolskiego, powiatu konińskiego, powiatu słupeckiego, powiatu tureckiego lub Konina)?

- Tak
 Nie **[zakończenie badania]**

24. Z czym kojarzy się Panu(-ni) pojęcie **transformacji energetycznej**?

.....

25. Czy słyszał(a) Pan(i) o procesie transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej?

- Tak
 Nie

[instrukcja pojawia się każdorazowo, po zaznaczeniu jakiejkolwiek odpowiedzi w pytaniu nr 3]
Region Wielkopolski Wschodniej stoi przed wyzwaniem transformacji energetycznej, czyli przejścia od gospodarki opartej na eksploatacji złóż węgla brunatnego do gospodarki zeroemisyjnej.

Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej oznacza w praktyce restrukturyzację największego pracodawcy na tym obszarze – grupy ZE PAK S.A. oraz likwidację kluczowych gałęzi działalności. Zamknięte zostaną istniejące odkrywki węgla brunatnego i elektrownie węglowe. Spółka zainwestuje natomiast w odnawialne źródła energii.

26. Proszę odnieść się do poszczególnych źródeł informacji:

	Czy z tego źródła czerpie Pan(i) informacje dotyczące transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej? [tylko jeśli w pytaniu nr 3 zaznaczono odpowiedź TAK]	Czy chciał(a)by Pan(i) pozyskiwać informacje dotyczące transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej z tego źródła? [pytanie pojawia się bez względu na odpowiedź w pytaniu nr 3]
Internet	☐ Tak ☐ Nie	☐ Tak ☐ Nie
Telewizja	☐ Tak ☐ Nie	☐ Tak ☐ Nie
Radio	☐ Tak ☐ Nie	☐ Tak ☐ Nie
Prasa	☐ Tak ☐ Nie	☐ Tak ☐ Nie
Informacje rządowe	☐ Tak	☐ Tak

i samorządowe	☐ Nie	☐ Nie
Raporty NGO	☐ Tak ☐ Nie	☐ Tak ☐ Nie
Inne	☐ Tak, z jakiego?	☐ Tak, z jakiego?

27. Grupa ZE PAK S.A. w 2020 roku opublikowała strategię deklarującą stopniowe zamykanie istniejących odkrywek węgla brunatnego, porzucenie budowy nowych i zamknięcie elektrowni węglowych do 2030 roku. Do 2030 r. ZE PAK planuje instalację elektrowni słonecznych o mocy 630 MW (moc zainstalowana w fotowoltaice), a scenariusz transformacji zakłada ponadto instalację farm wiatrowych o mocy 438 MW oraz zwiększenie mocy w blokach biomasowych do 200 MW.

Pana(-ni) zdaniem są to: **[proszę postąpić się skalą zawartą w tabeli]**

1 – Plany nierealistyczne	2	3	4	5	6	7	8	9	10 - Plany realistyczne i rozsądne

28. Czy obawia się Pan(i) transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Ani tak, ani nie
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie

29. Czy uważa Pan(i), że transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej będzie miała bezpośredni wpływ na Pana(-ni) życie?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Ani tak, ani nie **[pominięcie pytania nr 8]**
- Raczej nie **[pominięcie pytania nr 8]**
- Zdecydowanie nie **[pominięcie pytania nr 8]**

30. Proszę wskazać, na jakie obszary Pana(-ni) życia wpłynie transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej i jaki to będzie wpływ?

- Życie rodzinne, funkcjonowanie rodziny:
 - Zdecydowanie pozytywny
 - Raczej pozytywny
 - Raczej negatywny
 - Zdecydowanie negatywny
- Życie zawodowe, zatrudnienie:
 - Zdecydowanie pozytywny
 - Raczej pozytywny
 - Raczej negatywny
 - Zdecydowanie negatywny

- Edukacja i rozwój osobisty:
 - Zdecydowanie pozytywny*
 - Raczej pozytywny*
 - Raczej negatywny*
 - Zdecydowanie negatywny*
- Miejsce zamieszkania:
 - Zdecydowanie pozytywny*
 - Raczej pozytywny*
 - Raczej negatywny*
 - Zdecydowanie negatywny*
- Bezpośrednie otoczenie – środowisko naturalne, krajobraz:
 - Zdecydowanie pozytywny*
 - Raczej pozytywny*
 - Raczej negatywny*
 - Zdecydowanie negatywny*
- Inne, jakie?:
 - Zdecydowanie pozytywny*
 - Raczej pozytywny*
 - Raczej negatywny*
 - Zdecydowanie negatywny*

31. Czy uważa Pan(i), że transformacja energetyczna w Wielkopolsce Wschodniej to słuszne działanie?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Ani tak, ani nie
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie

32. Proszę odnieść się do poniższych stwierdzeń, stosując skalę od 1 do 5, gdzie 1 oznacza zdecydowanie się nie zgadzam, a 5 – zdecydowanie się zgadzam.

	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	2	3	4	5 – Zdecydowanie się zgadzam
Górnictwo jest ważną częścią tożsamości mieszkańców Wielkopolski Wschodniej					
Gospodarka Wielkopolski Wschodniej powinna opierać się na wydobyciu węgla brunatnego					
Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej jest jedynym słusznym rozwiązaniem dla dobra jej					

	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	2	3	4	5 – Zdecydowanie się zgadzam
mieszkańców					
Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej źle wpłynie na jej rozwój i jakość życia mieszkańców					
Inwestycje w odnawialne źródła energii w Wielkopolsce Wschodniej są konieczne					
Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej pogłębi problemy społeczne (takie jak np. ubóstwo, bezrobocie, uzależnienia, alienacja społeczna)					
Wielkopolska Wschodnia ma potencjał dla rozwoju odnawialnych źródeł energii					
Restrukturyzacja ZE PAK S.A. spowoduje wzrost bezrobocia					
Dzięki transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej wielu mieszkańców znajdzie pracę w branżach związanych z odnawialnymi źródłami energii					
Transformacja energetyczna pogorszy jakość życia moją i mojej rodziny					
Transformacja energetyczna pozytywnie wpłynie na jakość środowiska naturalnego w Wielkopolsce Wschodniej					

33. Pana/Pani zdaniem transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej odbije się na sytuacji ekonomicznej tego obszaru i jego mieszkańców w perspektywie do 2040 r.:

- Bardzo negatywnie
- Negatywnie
- Neutralnie [\[pominięcie pytania nr 12 i przejście do pytania nr 13\]](#)
- Pozytywnie [\[pominięcie pytania nr 12 i przejście do pytania nr 13\]](#)
- Bardzo pozytywnie [\[pominięcie pytania nr 12 i przejście do pytania nr 13\]](#)

34. Jeśli na pytanie nr 11 odpowiedział(a) Pan(i) negatywnie lub bardzo negatywnie, czego najbardziej się Pan(i) obawia (proszę zaznaczyć 3 największe obawy):

- Zwiększenia bezrobocia w wyniku zamykania odkrywek i elektrowni
- Emigracji młodych osób do innych miast
- Nowe miejsca pracy mogą nie oferować wynagrodzeń na poziomie równej sektorowi górnictwu i energetyki węglowej
- Utraty tożsamości Wielkopolski Wschodniej jako obszaru o ważnym znaczeniu dla polskiej energetyki

- Zmniejszenia budżetu samorządów lokalnych Wielkopolski Wschodniej
- Braku alternatywnych miejsc pracy dla pracowników kopalni, elektrowni oraz firm z nimi powiązanych
- Inne (proszę podać jakie)

35. Czy wiąże Pan(i) swoją przyszłość zawodową z Wielkopolską Wschodnią?

- Tak *[pominięcie pytania nr 14 i przejście do pytania nr 15]*
- Nie *[przejście do pytania nr 14]*

36. Jeśli nie, gdzie planuje Pan(i) wyjechać w poszukiwaniu pracy:

- Poznań
- Inna miejscowość w województwie wielkopolskim, jaka?
- Inne miasto, poza województwem wielkopolskim, jakie?...
- Zagranica

37. Proszę ocenić, jak zmieni się sytuacja w zakresie poszczególnych problemów społecznych występujących w Pana(-ni) miejscu zamieszkania po transformacji energetycznej:

	Zdecydowanie się pogorszy (1)	Raczej się pogorszy (2)	Pozostanie bez zmian (3)	Raczej się polepszy (4)	Zdecydowanie się polepszy (5)
Bezrobocie					
Ubóstwo					
Bezdomność					
Uzależnienia od alkoholu					
Rozwody					
Uzależnienia od substancji psychoaktywnych (w tym narkotyków)					
Kryzysy psychiczne (depresje, stany lękowe, nerwice, bezsenność)					
Samobójstwa					
Przestępczość					
Odływ młodych ludzi z gminy/miasta					

Metryka

38. Płeć

- Kobieta
- Mężczyzna

39. Wiek

- 18-29 lat
- 30-44 lat
- 45-59 lat
- 60 i więcej lat

40. Wykształcenie

- Podstawowe i gimnazjalne
- Zasadnicze zawodowe/branżowe (Szkoła branżowa I stopnia, zasadnicza szkoła zawodowa)
- Średnie zawodowe/branżowe/techniczne (Technikum, szkoła branżowa II stopnia)
- Średnie ogólnokształcące
- Policealne
- Wyższe

41. Miejsce zamieszkania

- Powiat kolski:
 - Babiak
 - Chodów
 - Dąbie
 - Grzegorzew
 - Kłodawa
 - Koło (gmina)
 - Koło (miasto)
 - Kościelec
 - Olszówka
 - Osiek Mały
 - Przedecz
- Powiat koniński
 - Golina
 - Grodziec
 - Kazimierz Biskupi
 - Kleczew
 - Kramsk
 - Krzymów
 - Rychwał
 - Rzgów
 - Skulsk
 - Sompolno
 - Stare Miasto
 - Ślesin
 - Wierzbiniek
 - Wilczyn
- Powiat słupecki
 - Łądek
 - Orchowo
 - Ostrowite
 - Powidz

- Słupca (gmina)
- Słupca (miasto)
- Strzałkowo
- Zagorów
- Powiat turecki
 - Brudzew
 - Dobra
 - Kawęczyn
 - Malanów
 - Przykona
 - Tuliszków
 - Turek (gmina)
 - Turek (miasto)
 - Władysławów
- Powiat m. Konin
 - Konin

42. Aktywność zawodowa

- Uczeń/student
- Praca najemna
- Własna działalność
- Prowadzenie gospodarstwa rolnego
- Emerytura/renta
- Bezrobotny *[pominięcie pytania nr 21]*
- Prowadzący własną działalność gospodarczą

43. Czy jest Pan(i) zatrudniony(-na) w ZE PAK S.A.?

- Tak
- Nie

44. Czy w ZE PAK S.A. jest zatrudniona Pana(-ni) najbliższa rodzina (małżonek lub partner, rodzice, rodzeństwo, dzieci, dziadkowie, wnuki)

- Tak
- Nie
- Nie wiem

45. Czy w ZE PAK S.A. jest zatrudniona Pana(-ni) dalsza rodzina lub najbliżsi przyjaciele?

- Tak
- Nie
- Nie wiem

10.4. Scenariusz warsztatów on-line dotyczących sytuacji na poziomie powiatu i gmin wchodzących w jego zakres z instytucjami polityki społecznej

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyższaniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

WSTĘP

1. Informacja o celu badania i czasie jego trwania oraz o poufności pozyskanych informacji
2. Poinformowanie o zasadach dyskusji/przebiegu spotkania
3. Prośba o przedstawienie się uczestników warsztatu: nazwa instytucji, zajmowane stanowisko, zakres obowiązków, staż pracy

PYTANIE BADAWCZE NR 11. *Czy i w jakim zakresie lokalne instytucje polityki społecznej działające na rzecz mieszkańca przewidują rodzaje i natężenie problemów społecznych wynikających z wygaszania kopalni? W jakim stopniu ten temat jest aktualnie rozpoznawany przez lokalne instytucje wsparcia?*

PYTANIE BADAWCZE NR 3. *W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?*

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

4. Czy w instytucjach reprezentowanych przez Państwa zastanawiano się już nad ich rolą do odegrania w związku z wygaszaniem kopalń?
 - a. Jeśli tak proszę powiedzieć, w jaki sposób rozpoznawali Państwo temat? Do jakich doszliście Państwo wniosków?
 - b. Jeśli nie, czy planują Państwo zająć się tym tematem? Kiedy i w jaki sposób?
5. Jakich problemów spodziewają się reprezentowane przez Państwa instytucje w związku z wygaszeniem kopalń?
6. Jak będzie skala wymienianych przez Państwa problemów społecznych związanych z wygaszaniem kopalń?
7. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?

8. Jakiego wsparcia Państwa zdaniem będą oczekiwać mieszkańcy w związku z transformacją energetyczną regionu?
9. Jakiego wsparcia powinny udzielić Państwa instytucje w związku z transformacją energetyczną regionu?

PYTANIE BADAWCZE NR 12. W jakim stopniu istniejący system instytucjonalny jest w stanie odpowiedzieć na aktualne problemy? W jakim stopniu podaż usług w zakresie organizacji czasu wolnego, kultury, edukacji, pomocy społecznej itd. jest wystarczająca? Jakie są deficytowe usługi w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

10. Czy oferowane przez Państwa instytucje usługi (w zależności od typu instytucji związane np. z organizacją czasu wolnego, usługi kulturalne, edukacyjne, z zakresu pomocy społecznej itp.) są wystarczające w odniesieniu do istniejących potrzeb?
 - a. Jeśli nie, jakich usług brakuje, szczególnie w odniesieniu do istniejących problemów społecznych? Dlaczego? Jakie rozwiązania są potrzebne, aby zwiększyć podaż wymienionych przez Państwa usług?
 - b. Jakie usługi można uznać za deficytowe w kontekście wyzwań związanych z transformacją? Jakie rozwiązania należałoby wprowadzić, aby uruchomić te usługi w oczekiwanym zakresie?

PYTANIE BADAWCZE NR 13. W jakim stopniu istniejący system instytucji polityki społecznej jest wystarczający do odpowiedzi na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją (np. konieczność zwiększenia skali świadczonego wsparcia, zapewnienia większej liczby specjalistów itd.)?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

11. Jak Państwo ocenicie, na ile Państwa instytucje dysponują odpowiednim potencjałem by odpowiedzieć na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją? Proszę wziąć pod uwagę m.in. takie aspekty jak skalę świadczonego wsparcia, liczbę specjalistów (wyspecjalizowana kadra, środki finansowe, funkcjonowanie na Państwa terenie placówek, współpraca z NGO)

PYTANIE BADAWCZE NR 14. W jakim stopniu istniejący system wsparcia jest zagrożony w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

12. Czy Państwa zdaniem funkcjonowanie Państwa instytucji zmieni się w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji energetycznej? Proszę opowiedzieć o tym.

PYTANIE BADAWCZE NR 15. W jakim stopniu instytucje świadczące wsparcie mieszkańcom stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Jakie są wyzwania dla skuteczności wsparcia związane ze specyfiką organizacji (np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.)

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

13. Na ile zgodzilibyście się Państwo z takim stwierdzeniem, że instytucje świadczące wsparcie i działające na Państwa terenie stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Proszę

opowiedzieć o mocnych i słabych stronach działania Państwa systemu w Wielkopolsce Wschodniej.

14. Czy działalność Państwa instytucji jest skoordynowana z innymi instytucjami działającymi w województwie? Którymi instytucjami? W jaki sposób?

15. W jaki sposób można zwiększyć skuteczność wsparcia w Państwa instytucjach (*podpowieź, np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.*)?

PYTANIE BADAWCZE NR 16. Jakie są bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców? W jaki sposób można je niwelować?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

16. Jakie Państwa zadaniem mogą być bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców?

17. W jaki sposób można niwelować wymienione przez Państwa bariery?

ZAKOŃCZENIE

18. Czy chcieliby Państwo na koniec podzielić się innymi, ważnymi spostrzeżeniami istotnymi dla celu badania?

19. Podziękowanie za udział w badaniu.

10.5. Scenariusz warsztatu on-line dotyczącego sytuacji gmin, które najbardziej odczuwają negatywne skutki transformacji

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyżaniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

WSTĘP

1. Informacja o celu badania i czasie jego trwania oraz o poufności pozyskanych informacji
2. Poinformowanie o zasadach dyskusji/przebiegu spotkania
3. Prośba o przedstawienie się uczestników warsztatu: nazwa instytucji, zajmowane stanowisko, zakres obowiązków, staż pracy

PYTANIE BADAWACZE NR 1. *Jaka jest skala występowania problemów społecznych (m.in. alienacja społeczna, ubóstwo, kryzysy psychiczne/przemoc w rodzinie/ uzależnienia)? Jakie są główne przyczyny występowania problemów społecznych wśród mieszkańców subregionu z podziałem na powiaty?*

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

4. Jakie są najbardziej dotkliwe/dominujące problemy społeczne występujące na terenie Państwa gminy? Jakie są główne przyczyny występowania wymienionych przez Państwa problemów społecznych?

PYTANIE BADAWACZE NR 3. *W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?*

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

5. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych (jakich konkretnie problemów społecznych)?

PYTANIE BADAWACZE NR 5. *Jakie są postawy wobec procesu transformacji gospodarczej w rodzinach pracowników branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych? Jakie są obawy, oczekiwania i strategie osobiste dot. tego wyzwania?*

PYTANIE BADAWACZE NR 6. *Jakie są postawy młodzieży/ młodych dorosłych wobec procesu transformacji oraz wobec atrakcyjności aktualnego miejsca zamieszkania jako miejsca docelowego? Jakie są obawy, oczekiwania i strategie osobiste dotyczące przyszłości zawodowej i rodzinnej? Jakie*

kwestie są dla nich priorytetowe w kontekście wyboru miejsca zamieszkania (usługi społeczne, jakość życia itd.)?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

6. Czy Pan/i zdaniem mieszkańcy są raczej przychylnie, czy raczej negatywnie nastawieni do procesu transformacji? Czy ich nastawienie zmienia się w czasie? Jeśli tak, to w jaki sposób? Od jakich czynników/cech mieszkańców jest zależne nastawienie (np. od wieku mieszkańców, faktu zatrudnienia w ZePaK)? Jeśli tak, jakie są to różnice?
7. Czy Pana/i zdaniem mieszkańcy obawiają się transformacji czy też wiążą z nią nadzieję na poprawę swojej sytuacji?
8. W jaki sposób mieszkańcy okazywali/okazują swoje pozytywne/negatywne nastawienie wobec transformacji?
9. Jak Państwa zdaniem mieszkańcy oceniają atrakcyjność aktualnego miejsca zamieszkania w kontekście procesu transformacji?

PYTANIE BADAWACZE NR 7. Jaka jest aktywność społeczności lokalnych w zakresie zabezpieczenia społecznego swoich mieszkańców?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

10. Jak oceniacie Państwo czy oprócz Państwa instytucji w społecznościach lokalnych działają aktywnie inne organizacje/nieformalne grupy mieszkańców/inicjatywy oddolne, które wpływają na polepszenie jakości życia mieszkańców, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie problemów społecznych, integrowanie społeczności lokalnej?
[Dla moderatora – czy jest to wystarczające, co należałoby zmienić w tym zakresie, jak poprawić]

PYTANIE BADAWACZE NR 8. Czy natężenie jednostkowych problemów w skumulowanym zakresie (znaczący odsetek mieszkańców gminy, powiatu borykających się z określonymi problemami) może przyczynić się do degradacji większych wspólnot lokalnych?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

11. Czy Państwa zdaniem istnieje ryzyko, że efektem transformacji będzie zintensyfikowanie pewnej grupy problemów społecznych występujących w jednej przestrzeni tj. znaczący odsetek mieszkańców danego osiedla/ulicy/obszaru miasta będzie borykać się z określonymi problemami/problemami podobnego typu?
12. Czy istnieje zagrożenie, że powyższe zjawisko wpłynie na wspólnoty lokalne, np. doprowadzając do ich degradacji/ostabienia/rozpadu?
13. Jakie Państwa zdaniem rozwiązania należałoby wdrożyć, aby przeciwdziałać takiemu zjawisku?

PYTANIE BADAWACZE NR 9. Jakie są główne czynniki budujące tożsamość regionalną? W jakim stopniu jest ona oparta na kulturze górniczej wydobywczej/przemysłowej? Czy i w jakim stopniu wystąpiły zmiany w tym obszarze od początku transformacji sektora wydobywczo-energetycznego w latach 90-tych?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

14. Na czym opiera się obecnie w Państwa gminie/powiecie tożsamość regionalna, rozumiana jako przywiązanie do społeczności lokalnej, określenie jednej cechy, która wyróżnia dany

teren? Czy tożsamość regionalna jest oparta na kulturze górniczej wydobywczej/przemysłowej? Jeśli tak, to w jakim stopniu?

15. Czy można powiedzieć, że w regionie ważne jest górnictwo? Dlaczego? Jeśli tak, w jakim stopniu?
16. Czy transformacja energetyczna regionu spowodowała zmiany w definiowaniu tożsamości regionalnej? Jeśli tak, to jakie?
17. Jakie są Państwa zdaniem główne czynniki budujące tożsamość regionalną?
18. Czy wystąpiły zmiany w tym obszarze od początku transformacji sektora wydobywczego-energetycznego w latach 90-tych? Jeśli tak, to w jakim stopniu?

PYTANIE BADAWACZE NR 10. Jaka jest postawa członków rodzin pracowników branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych, wobec korzystania ze wsparcia instytucjonalnego (np. w zakresie organizacji czasu wolnego/ interwencji kryzysowej/ zdrowia psychicznego). Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z takiego wsparcia?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

20. Czy Państwa zadaniem rodziny pracowników branży wydobywczej/energetycznej oraz branż zależnych są w tej chwili/mogą być w sytuacji utraty pracy w związku z transformacją energetyczną zainteresowani skorzystaniem z oferowanego przez lokalne instytucje np. w zakresie organizacji czasu wolnego, interwencji kryzysowej, zdrowia psychicznego?
 - a. Dlaczego tak? Z jakiego wsparcia będą chcieli skorzystać?
 - b. Dlaczego nie?
21. Jakie mogą wystąpić bariery korzystania ze wsparcia oferowanego przez lokalne instytucje?

PYTANIE BADAWACZE NR 11. Czy i w jakim zakresie lokalne instytucje polityki społecznej działające na rzecz mieszkańca przewidują rodzaje i natężenie problemów społecznych wynikających z wygaszania kopalni? W jakim stopniu ten temat jest aktualnie rozpoznawany przez lokalne instytucje wsparcia?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

22. Czy Państwa zdaniem lokalne instytucje polityki społecznej przewidują z jakimi problemami społecznymi wynikającymi z wygaszania kopalń przyjdzie się im mierzyć?

PYTANIE BADAWACZE NR 12. W jakim stopniu istniejący system instytucjonalny jest w stanie odpowiedzieć na aktualne problemy? W jakim stopniu podaż usług w zakresie organizacji czasu wolnego, kultury, edukacji, pomocy społecznej itd. jest wystarczająca? Jakie są deficytowe usługi w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

23. Czy Państwa zdaniem aktualna oferta usług np. w zakresie organizacji czasu wolnego, kultury, edukacji, pomocy społecznej jest wystarczająca? Czy istniejący system instytucjonalny odpowiada na aktualne problemy?
24. Jakich usług brakuje na terenie gminy w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją?

PYTANIE BADAWACZE NR 13. W jakim stopniu istniejący system instytucji polityki społecznej jest wystarczający do odpowiedzi na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją (np. konieczność zwiększenia skali świadczonego wsparcia, zapewnienia większej liczby specjalistów itd.)?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

25. Czy w Państwa gminie *istniejący system instytucji polityki społecznej jest wystarczający do odpowiedzi na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją? Jeśli nie, czego brakuje? (np. konieczność zwiększenia skali świadzonego wsparcia, zapewnienia większej liczby specjalistów itd.)*

PYTANIE BADAWACZE NR 14. W jakim stopniu istniejący system wsparcia jest zagrożony w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

26. W jakim stopniu istniejący system wsparcia jest zagrożony w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji energetycznej?

PYTANIE BADAWACZE NR 15. W jakim stopniu instytucje świadczące wsparcie mieszkańcom stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Jakie są wyzwania dla skuteczności wsparcia związane ze specyfiką organizacji (np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.)

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

27. Na ile zgodzilibyście się Państwo z takim stwierdzeniem, że instytucje świadczące wsparcie i działające na Państwa terenie stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Proszę opowiedzieć o mocnych i słabych stronach Państwa systemu w Wielkopolsce Wschodniej.
28. Czy działalność Państwa instytucji jest skoordynowana z innymi instytucjami działającymi w województwie? Którymi instytucjami? W jaki sposób?
29. W jaki sposób można zwiększyć skuteczność wsparcia w Państwa instytucjach (*podpowiedź, np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.*)?

*PYTANIE BADAWACZE NR 16. Jakie są bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych **skutkami** transformacji mieszkańców? W jaki sposób można je niwelować?*

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

30. Jakie Państwa zadaniem mogą być bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców?
31. W jaki sposób można niwelować wymienione przez Państwa bariery?

ZAKOŃCZENIE

32. Czy chcieliby Państwo na koniec podzielić się innymi, ważnymi spostrzeżeniami istotnymi dla celu badania?
33. Podziękowanie za udział w badaniu.

10.6. Scenariusz warsztatu on-line dotyczącego diagnozy problemu i wypracowania rozwiązań z instytucjami/podmiotami/organizacjami działającymi w obszarze pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyżczeniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

WSTĘP

1. Informacja o celu badania i czasie jego trwania oraz o poufności pozyskanych informacji
2. Poinformowanie o zasadach dyskusji/przebiegu spotkania
3. Prośba o przedstawienie się uczestników warsztatu: nazwa instytucji/organizacji/podmiotu, zajmowane stanowisko, zakres obowiązków, staż pracy

PYTANIE BADAWCZE NR 1. Jaka jest skala występowania problemów społecznych (m.in. alienacja społeczna, ubóstwo, kryzysy psychiczne/przemoc w rodzinie/ uzależnienia)? Jakie są główne przyczyny występowania problemów społecznych wśród mieszkańców subregionu z podziałem na powiaty?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

4. Jakie są dominujące problemy w obszarze pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy występujące na obszarze Wielkopolski Wschodniej (powiat koniński, kolski, słupecki i turecki oraz miasto Konin)? Czy poszczególne powiaty różnią się od siebie pod względem występujących na ich terenie tych problemów ?
5. Jaka jest skala wymienionych przez Państwa problemów?
6. Jakie są przyczyny wymienionych przez Państwa problemów?

PYTANIE BADAWCZE NR 2. Jak często i z jakich form pomocy korzystają osoby związane (lub które związane były w latach ubiegłych) z sektorem wydobywczo-energetycznym czy branżami powiązanimi w subregionie?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

7. Z jakich form pomocy oferowanych przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty korzystają osoby związane (lub które związane były w latach ubiegłych) z **sektorem wydobywczo-energetycznym**?
8. Jak często z wyżej wymienionych form pomocy korzystają osoby związane z **sektorem wydobywczo-energetycznym**?

PYTANIE BADAWCZE NR 7. Jaka jest aktywność społeczności lokalnych w zakresie zabezpieczenia społecznego swoich mieszkańców?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

9. Jak oceniacie Państwo czy oprócz Państwa instytucji/organizacji/podmiotów w społecznościach lokalnych działają aktywnie inne organizacje/niefORMALNE grupy mieszkańców/inicjatywy oddolne, które wpływają na polepszenie jakości życia mieszkańców, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie problemów społecznych, integrowanie społeczności lokalnej, itp.? *[Dla moderatora – czy jest to wystarczające, co należałoby zmienić w tym zakresie, jak poprawić]*

PYTANIE BADAWCZE NR 10. Jaka jest postawa członków rodzin pracowników branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych, wobec korzystania ze wsparcia instytucjonalnego (np. w zakresie: organizacji czasu wolnego/ interwencji kryzysowej/ zdrowia psychicznego). Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z takiego wsparcia?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

10. Czy Państwa zdaniem rodziny pracowników branży wydobywczej/energetycznej oraz branż zależnych są w tej chwili/mogą być w sytuacji utraty pracy w związku z transformacją energetyczną zainteresowane skorzystaniem ze wsparcia oferowanego przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty?
 - c. Dlaczego tak? Z jakiego wsparcia będą chcieli skorzystać?
 - d. Dlaczego nie?
11. Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z oferowanego przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty wsparcia?

PYTANIE BADAWCZE NR 11. Czy i w jakim zakresie lokalne instytucje polityki społecznej działające na rzecz mieszkańca przewidują rodzaje i natężenie problemów społecznych wynikających z wygaszania kopalni? W jakim stopniu ten temat jest aktualnie rozpoznawany przez lokalne instytucje wsparcia?

PYTANIE BADAWCZE NR 3. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

12. Czy w reprezentowanych przez Państwa instytucjach/organizacjach/podmiotach zastanawiano się już nad ich rolą do odegrania w związku z wygaszaniem kopalń?
 - a. Jeśli tak proszę powiedzieć, w jaki sposób rozpoznawali Państwo temat? Do jakich doszliście Państwo wniosków?
 - b. Jeśli nie, czy planują Państwo zająć się tym tematem? Kiedy i w jaki sposób?

13. Jakich problemów spodziewają się reprezentowane przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty w związku z wygaszeniem kopalń?
14. Jak będzie skala wymienianych przez Państwa problemów społecznych związanych z wygaszaniem kopalń?
15. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?
16. Jakiego wsparcia Państwa zdaniem będą oczekiwać mieszkańcy w związku z transformacją energetyczną regionu?
17. Jakiego wsparcia powinny udzielić Państwa instytucje w związku z transformacją energetyczną regionu?

PYTANIE BADAWCZE NR 12. W jakim stopniu istniejący system instytucjonalny jest w stanie odpowiedzieć na aktualne problemy? W jakim stopniu podaż usług w zakresie organizacji czasu wolnego, kultury, edukacji, pomocy społecznej itd. jest wystarczająca? Jakie są deficytowe usługi w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

18. Czy oferowane przez Państwa usługi z zakresu pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy odpowiadają na aktualne problemy?
19. W jakim stopniu oferowane przez Państwa usługi są wystarczające, adekwatne do potrzeb mieszkańców?
20. Jakich usług brakuje, to znaczy są deficytowe w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją? Proszę odnieść się do reprezentowanych instytucji/organizacji/podmiotów.

PYTANIE BADAWCZE NR 13. W jakim stopniu istniejący system instytucji polityki społecznej jest wystarczający do odpowiedzi na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją (np. konieczność zwiększenia skali świadczonego wsparcia, zapewnienia większej liczby specjalistów itd.)?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

21. Jak Państwo oceniacie, na ile Państwa instytucje/organizacje/podmioty dysponują odpowiednim potencjałem by odpowiedzieć na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją? Proszę wziąć pod uwagę m.in. takie aspekty jak skalę świadczonego wsparcia, liczbę specjalistów (wyspecjalizowana kadra, środki finansowe, funkcjonowanie na Państwa terenie placówek, współpraca z NGO)

PYTANIE BADAWCZE NR 14. W jakim stopniu istniejący system wsparcia jest zagrożony w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

22. Czy Państwa zdaniem funkcjonowanie Państwa instytucji/organizacji/podmiotu zmieni się w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji energetycznej? Proszę opowiedzieć o tym.

PYTANIE BADAWCZE NR 15. W jakim stopniu instytucje świadczące wsparcie mieszkańcom stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Jakie są wyzwania dla skuteczności wsparcia związane ze

specyfiką organizacji (np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.)

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

23. Na ile zgodzilibyście się Państwo z takim stwierdzeniem, że instytucje/organizacje/podmioty świadczące wsparcie i działające na Państwa terenie stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Proszę opowiedzieć o mocnych i słabych stronach Państwa systemu w Wielkopolsce Wschodniej.
24. Czy działalność Państwa instytucji/organizacji/podmiotów jest skoordynowana z innymi instytucjami/organizacjami/podmiotami działającymi w województwie? Z którymi? W jaki sposób?
25. W jaki sposób można zwiększyć skuteczność wsparcia świadczonego w Państwa instytucjach/organizacjach/podmiotach w obszarze pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy *podpowiedź, np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.)?*

PYTANIE BADAWCZE NR 16. Jakie są bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców? W jaki sposób można je niwelować?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

26. Jakie Państwa zadaniem mogą być bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców?
27. W jaki sposób można niwelować wymienione przez Państwa bariery?

ZAKOŃCZENIE

28. Czy chcieliby Państwo na koniec podzielić się innymi, ważnymi spostrzeżeniami istotnymi dla celu badania?
29. Podziękowanie za udział w badaniu.

10.7. Scenariusz warsztatu on-line dotyczącego diagnozy problemu i wypracowania rozwiązań z instytucjami/podmiotami/organizacjami działającymi w obszarze profilaktyki uzależnień i zdrowia psychicznego

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyższaniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

WSTĘP

1. Informacja o celu badania i czasie jego trwania oraz o poufności pozyskanych informacji
2. Poinformowanie o zasadach dyskusji/przebiegu spotkania
3. Prośba o przedstawienie się uczestników warsztatu: nazwa instytucji, zajmowane stanowisko, zakres obowiązków, staż pracy

PYTANIE BADAWCZE NR 1. Jaka jest skala występowania problemów społecznych (m.in. alienacja społeczna, ubóstwo, kryzysy psychiczne/przemoc w rodzinie/ uzależnienia)? Jakie są główne przyczyny występowania problemów społecznych wśród mieszkańców subregionu z podziałem na powiaty?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

4. Jakie są dominujące problemy w zakresie uzależnień i zdrowia psychicznego występujące na obszarze Wielkopolski Wschodniej (powiat koniński, kolski, słupecki i turecki oraz miasto Konin)? Czy poszczególne powiaty różnią się od siebie pod względem występujących na ich terenie problemów w zakresie uzależnień i zdrowia psychicznego?
5. Jaka jest skala wymienionych przez Państwa problemów?
6. Jakie są przyczyny wymienionych przez Państwa problemów?

PYTANIE BADAWCZE NR 2. Jak często i z jakich form pomocy korzystają osoby związane (lub które związane były w latach ubiegłych) z sektorem wydobywczo-energetycznym czy branżami powiązаныmi w subregionie?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

7. Z jakich form pomocy oferowanych przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty korzystają osoby związane (lub które związane były w latach ubiegłych) z **sektorem wydobywczo-energetycznym**?
8. Jak często z wyżej wymienionych form pomocy korzystają osoby związane z **sektorem wydobywczo-energetycznym**?

PYTANIE BADAWCZE NR 7. Jaka jest aktywność społeczności lokalnych w zakresie zabezpieczenia społecznego swoich mieszkańców?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

9. Jak oceniacie Państwo czy oprócz Państwa instytucji w społecznościach lokalnych działają aktywnie inne organizacje/niefORMALNE grupy mieszkańców/inicjatywy oddolne, które wpływają na polepszenie jakości życia mieszkańców, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie problemów społecznych, integrowanie społeczności lokalnej, przeciwdziałanie uzależnieniom i profilaktykę zdrowia psychicznego? *[Dla moderatora – czy jest to wystarczające, co należałoby zmienić w tym zakresie, jak poprawić]*

PYTANIE BADAWCZE NR 10. Jaka jest postawa członków rodzin pracowników branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych, wobec korzystania ze wsparcia instytucjonalnego (np. w zakresie: organizacji czasu wolnego/ interwencji kryzysowej/ zdrowia psychicznego). Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z takiego wsparcia?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

10. Czy Państwa zdaniem rodziny pracowników branży wydobywczej/energetycznej oraz branż zależnych są w tej chwili/mogą być w sytuacji utraty pracy w związku z transformacją energetyczną zainteresowane skorzystaniem ze wsparcia oferowanego przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty?
 - a. Dlaczego tak? Z jakiego wsparcia będą chcieli skorzystać?
 - b. Dlaczego nie?
11. Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z oferowanego przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty wsparcia?

PYTANIE BADAWCZE NR 11. Czy i w jakim zakresie lokalne instytucje polityki społecznej działające na rzecz mieszkańca przewidują rodzaje i natężenie problemów społecznych wynikających z wygaszania kopalni? W jakim stopniu ten temat jest aktualnie rozpoznawany przez lokalne instytucje wsparcia?

PYTANIE BADAWCZE NR 3. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

12. Czy w reprezentowanych przez Państwa instytucjach/organizacjach/podmiotach zastanawiano się już nad ich rolą do odegrania w związku z wygaszaniem kopalń?
 - a. Jeśli tak proszę powiedzieć, w jaki sposób rozpoznawali Państwo temat? Do jakich doszliście Państwo wniosków?
 - b. Jeśli nie, czy planują Państwo zająć się tym tematem? Kiedy i w jaki sposób?

13. Jakich problemów spodziewają się reprezentowane przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty w związku z wygaszeniem kopalń?
14. Jak będzie skala wymienianych przez Państwa problemów społecznych związanych z wygaszaniem kopalń?
15. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?
16. Jakiego wsparcia z zakresu profilaktyki uzależnień i zdrowia psychicznego Państwa zdaniem będą oczekiwać mieszkańcy w związku z transformacją energetyczną regionu?
17. Jakiego wsparcia z zakresu profilaktyki uzależnień i zdrowia psychicznego powinny udzielić Państwa instytucje w związku z transformacją energetyczną regionu?

PYTANIE BADAWCZE NR 12. W jakim stopniu istniejący system instytucjonalny jest w stanie odpowiedzieć na aktualne problemy? W jakim stopniu podaż usług w zakresie organizacji czasu wolnego, kultury, edukacji, pomocy społecznej itd. jest wystarczająca? Jakie są deficytowe usługi w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

18. Czy oferowane przez Państwa usługi z zakresu profilaktyki uzależnień i zdrowia psychicznego odpowiadają na aktualne problemy?
19. W jakim stopniu oferowane przez Państwa usługi są wystarczające, adekwatne do potrzeb mieszkańców?
20. Jakich usług brakuje, to znaczy są deficytowe w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją? Proszę odnieść się do reprezentowanych przez Państwa instytucji.

PYTANIE BADAWCZE NR 13. W jakim stopniu istniejący system instytucji polityki społecznej jest wystarczający do odpowiedzi na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją (np. konieczność zwiększenia skali świadczonego wsparcia, zapewnienia większej liczby specjalistów itd.)?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

21. Jak Państwo oceniacie, na ile Państwa instytucje dysponują odpowiednim potencjałem by odpowiedzieć na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją? Proszę wziąć pod uwagę m.in. takie aspekty jak skalę świadczonego wsparcia, liczbę specjalistów (wyspecjalizowana kadra, środki finansowe, funkcjonowanie na Państwa terenie placówek, współpraca z NGO)

PYTANIE BADAWCZE NR 14. W jakim stopniu istniejący system wsparcia jest zagrożony w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

22. Czy Państwa zdaniem funkcjonowanie Państwa instytucji/organizacji/podmiotów zmieni się w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji energetycznej? Proszę opowiedzieć o tym.

PYTANIE BADAWCZE NR 15. W jakim stopniu instytucje świadczące wsparcie mieszkańcom stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Jakie są wyzwania dla skuteczności wsparcia związane ze specyfiką organizacji (np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.)

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

23. Na ile zgodzilibyście się Państwo z takim stwierdzeniem, że instytucje/organizacje/podmioty świadczące wsparcie i działające na Państwa terenie stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Proszę opowiedzieć o mocnych i słabych stronach Państwa systemu w Wielkopolsce Wschodniej.
24. Czy działalność Państwa instytucji jest skoordynowana z innymi instytucjami/organizacjami/podmiotami działającymi w województwie? Z którymi? W jaki sposób?
25. W jaki sposób można zwiększyć skuteczność wsparcia w Państwa instytucjach/organizacjach/podmiotach w obszarze profilaktyki uzależnień i zdrowia psychicznego
26. (podpowiedź, np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.)?

PYTANIE BADAWCZE NR 16. Jakie są bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców? W jaki sposób można je niwelować?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

27. Jakie Państwa zadaniem mogą być bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców?
28. W jaki sposób można niwelować wymienione przez Państwa bariery?

ZAKOŃCZENIE

29. Czy chcieliby Państwo na koniec podzielić się innymi, ważnymi spostrzeżeniami istotnymi dla celu badania?
30. Podziękowanie za udział w badaniu.

10.8. Scenariusz warsztatu on-line dotyczącego diagnozy problemu i wypracowania rozwiązań z instytucjami/organizacjami/podmiotami działającymi w obszarze wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej i sytuacji młodzieży

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyciężaniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

WSTĘP

1. Informacja o celu badania i czasie jego trwania oraz o poufności pozyskanych informacji
2. Poinformowanie o zasadach dyskusji/przebiegu spotkania
3. Prośba o przedstawienie się uczestników warsztatu: nazwa instytucji/organizacji/podmiotu, zajmowane stanowisko, zakres obowiązków, staż pracy

PYTANIE BADAWCZE NR 1. Jaka jest skala występowania problemów społecznych (m.in. alienacja społeczna, ubóstwo, kryzysy psychiczne/przemoc w rodzinie/ uzależnienia)? Jakie są główne przyczyny występowania problemów społecznych wśród mieszkańców subregionu z podziałem na powiaty?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

4. Jakie są dominujące problemy z zakresu wsparcia rodziny, systemu pieczy zastępczej i sytuacji młodzieży występujące na obszarze Wielkopolski Wschodniej (powiat koniński, kolski, słupecki i turecki oraz miasto Konin)? Czy poszczególne powiaty różnią się od siebie pod względem występujących na ich terenie problemów w zakresie wsparcia rodziny, pieczy zastępczej i sytuacji młodzieży?
5. Jaka jest skala wymienionych przez Państwa problemów?
6. Jakie są przyczyny wymienionych przez Państwa problemów?

PYTANIE BADAWCZE NR 2. Jak często i z jakich form pomocy korzystają osoby związane (lub które związane były w latach ubiegłych) z sektorem wydobywczo-energetycznym czy branżami powiązanymi w subregionie?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

7. Z jakich form pomocy oferowanych przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty korzystają rodziny (oraz młodzież i dzieci, również przebywające w pieczy zastępczej) związane (lub które związane były w latach ubiegłych) z **sektorem wydobywco-energetycznym**?
8. Jak często z wyżej wymienionych form pomocy korzystają rodziny (oraz młodzież i dzieci, również przebywające w pieczy zastępczej) związane z **sektorem wydobywco-energetycznym**?

PYTANIE BADAWCZE NR 7. Jaka jest aktywność społeczności lokalnych w zakresie zabezpieczenia społecznego swoich mieszkańców?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

9. Jak oceniacie Państwo czy oprócz Państwa instytucji/organizacji/podmiotów w społecznościach lokalnych działają aktywnie inne organizacje/nieformalne grupy mieszkańców/inicjatywy oddolne, które wpływają na polepszenie jakości życia rodzin (oraz młodzieży i dzieci, również przebywających w pieczy zastępczej), zwiększenie ich zaangażowania w rozwiązywanie problemów społecznych, integrowanie społeczności lokalnej, wsparcie tej grupy? *[Dla moderatora – czy jest to wystarczające, co należałoby zmienić w tym zakresie, jak poprawić]*

PYTANIE BADAWCZE NR 10. Jaka jest postawa członków rodzin pracowników branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych, wobec korzystania ze wsparcia instytucjonalnego (np. w zakresie: organizacji czasu wolnego/ interwencji kryzysowej/ zdrowia psychicznego). Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z takiego wsparcia?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

10. Czy Państwa zadaniem rodziny pracowników branży wydobywczej/energetycznej oraz branż zależnych są w tej chwili/mogą być w sytuacji utraty pracy w związku z transformacją energetyczną zainteresowane skorzystaniem ze wsparcia oferowanego przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty?
 - a. Dlaczego tak? Z jakiego wsparcia będą chcieli skorzystać?
 - b. Dlaczego nie?
11. Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z oferowanego przez Państwa instytucje wsparcia?

PYTANIE BADAWCZE NR 11. Czy i w jakim zakresie lokalne instytucje polityki społecznej działające na rzecz mieszkańca przewidują rodzaje i natężenie problemów społecznych wynikających z wygaszania kopalni? W jakim stopniu ten temat jest aktualnie rozpoznawany przez lokalne instytucje wsparcia?

PYTANIE BADAWCZE NR 3. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

12. Czy w reprezentowanych przez Państwa instytucjach/organizacjach/podmiotach zastanawiano się już nad ich rolą do odegrania w związku z wygaszaniem kopalń?
 - a. Jeśli tak proszę powiedzieć, w jaki sposób rozpoznawali Państwo temat? Do jakich doszliście Państwo wniosków?

- b. Jeśli nie, czy planują Państwo zająć się tym tematem? Kiedy i w jaki sposób?
13. Jakich problemów spodziewają się reprezentowane przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty w związku z wygaszeniem kopalń?
 14. Jak będzie skala wymienianych przez Państwa problemów społecznych związanych z wygaszaniem kopalń?
 15. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?
 16. Jakiego wsparcia Państwa zdaniem będą oczekiwać rodziny (oraz młodzież i dzieci, również przebywające w pieczy zastępczej) w związku z transformacją energetyczną regionu?
 17. Jakiego wsparcia powinny udzielić tym grupom Państwa instytucje/organizacje/podmioty w związku z transformacją energetyczną regionu?

PYTANIE BADAWCZE NR 12. W jakim stopniu istniejący system instytucjonalny jest w stanie odpowiedzieć na aktualne problemy? W jakim stopniu podaż usług w zakresie organizacji czasu wolnego, kultury, edukacji, pomocy społecznej itd. jest wystarczająca? Jakie są deficytowe usługi w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

18. Czy oferowane przez Państwa usługi z zakresu wsparcia rodziny, młodzieży i systemu pieczy zastępczej pomocy społecznej odpowiadają na aktualne problemy?
19. W jakim stopniu oferowane przez Państwa usługi są wystarczające, adekwatne do potrzeb mieszkańców?
20. Jakich usług brakuje, to znaczy są deficytowe w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją? Proszę odnieść się do reprezentowanych przez Państwa instytucji.

PYTANIE BADAWCZE NR 13. W jakim stopniu istniejący system instytucji polityki społecznej jest wystarczający do odpowiedzi na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją (np. konieczność zwiększenia skali świadczonego wsparcia, zapewnienia większej liczby specjalistów itd.)?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

21. Jak Państwo ocenicie, na ile Państwa instytucje/organizacje/podmioty dysponują odpowiednim potencjałem by odpowiedzieć na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją? Proszę wziąć pod uwagę m.in. takie aspekty jak skalę świadczonego wsparcia, liczbę specjalistów (wyspecjalizowana kadra, środki finansowe, funkcjonowanie na Państwa terenie placówek, współpraca z NGO)

PYTANIE BADAWCZE NR 14. W jakim stopniu istniejący system wsparcia jest zagrożony w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

22. Czy Państwa zdaniem funkcjonowanie Państwa instytucji/organizacji/podmiotów zmieni się w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej? Proszę opowiedzieć o tym.

PYTANIE BADAWCZE NR 15. W jakim stopniu instytucje świadczące wsparcie mieszkańcom stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Jakie są wyzwania dla skuteczności wsparcia związane ze specyfiką organizacji (np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.)

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

23. Na ile zgodzilibyście się Państwo z takim stwierdzeniem, że instytucje/organizacje/podmioty świadczące wsparcie i działające na Państwa terenie stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Proszę opowiedzieć o mocnych i słabych stronach Państwa systemu w Wielkopolsce Wschodniej.
24. Czy działalność Państwa instytucji/organizacji/podmiotów jest skoordynowana z innymi instytucjami działającymi w województwie? Z którymi? W jaki sposób?
25. W jaki sposób można zwiększyć skuteczność wsparcia w Państwa instytucjach/organizacjach/podmiotach w obszarze wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej i sytuacji młodzieży (podpowiedź, np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.)?

PYTANIE BADAWCZE NR 16. Jakie są bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców? W jaki sposób można je niwelować?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

26. Jakie Państwa zadaniem mogą być bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców, zwłaszcza rodzin (oraz młodzieży i dzieci, również przebywających w pieczy zastępczej)?
27. W jaki sposób można niwelować wymienione przez Państwa bariery?

10.9. Scenariusz warsztatu on-line dotyczącego diagnozy problemu i wypracowania rozwiązań z instytucjami/organizacjami/podmiotami działającymi w obszarze wsparcia seniorów, ze szczególnym uwzględnieniem osób odchodzących na emeryturę w związku z transformacją

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyżczeniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

WSTĘP

1. Informacja o celu badania i czasie jego trwania oraz o poufności pozyskanych informacji
2. Poinformowanie o zasadach dyskusji/przebiegu spotkania
3. Prośba o przedstawienie się uczestników warsztatu: nazwa instytucji, zajmowane stanowisko, zakres obowiązków, staż pracy

PYTANIE BADAWCZE NR 1. Jaka jest skala występowania problemów społecznych (m.in. alienacja społeczna, ubóstwo, kryzysy psychiczne/przemoc w rodzinie/ uzależnienia)? Jakie są główne przyczyny występowania problemów społecznych wśród mieszkańców subregionu z podziałem na powiaty?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

4. Jakie dominujące problemy z zakresu wsparcia seniorów, w tym osób odchodzących na emeryturę w związku z transformacją występują na obszarze Wielkopolski Wschodniej (powiat koniński, kolski, słupecki i turecki oraz miasto Konin)? Czy poszczególne powiaty różnią się od siebie pod względem występujących na ich terenie problemów w zakresie wsparcia seniorów, w tym osób odchodzących na emeryturę w związku z transformacją?
5. Jaka jest skala wymienionych przez Państwa problemów?
6. Jakie są przyczyny wymienionych przez Państwa problemów?

PYTANIE BADAWCZE NR 2. Jak często i z jakich form pomocy korzystają osoby związane (lub które związane były w latach ubiegłych) z sektorem wydobywczo-energetycznym czy branżami powiązanyymi w subregionie?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

7. Z jakich form pomocy oferowanych przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty korzystają seniorzy, w tym osoby odchodzące na emeryturę w związku z transformacją związane (lub które związane były w latach ubiegłych) z **sektorem wydobywco-energetycznym**?
8. Jak często z wyżej wymienionych form pomocy korzystają seniorzy, w tym osoby odchodzące na emeryturę w związku z transformacją związani z **sektorem wydobywco-energetycznym**?

PYTANIE BADAWCZE NR 7. Jaka jest aktywność społeczności lokalnych w zakresie zabezpieczenia społecznego swoich mieszkańców?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

9. Jak oceniacie Państwo czy oprócz Państwa instytucji/organizacji/podmiotów w społecznościach lokalnych działają aktywnie inne organizacje/niefORMALNE grupy mieszkańców/inicjatywy oddolne, które wpływają na polepszenie jakości życia seniorów, w tym osób odchodzących na emeryturę w związku z transformacją zwiększenie ich zaangażowania w rozwiązywanie problemów społecznych, integrowanie społeczności lokalnej, i wsparcie tej grupy? *[Dla moderatora – czy jest to wystarczające, co należałoby zmienić w tym zakresie, jak poprawić]*

PYTANIE BADAWCZE NR 10. Jaka jest postawa członków rodzin pracowników branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych, wobec korzystania ze wsparcia instytucjonalnego (np. w zakresie: organizacji czasu wolnego/ interwencji kryzysowej/ zdrowia psychicznego). Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z takiego wsparcia?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

10. Czy Państwa zdaniem rodziny seniorów, seniorów, w tym osób odchodzących na emeryturę w związku z transformacją są w tej chwili/mogą być zainteresowane skorzystaniem ze wsparcia oferowanego przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty?
 - a. Dlaczego tak? Z jakiego wsparcia będą chcieli skorzystać?
 - b. Dlaczego nie?
11. Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z oferowanego przez Państwa instytucje wsparcia?

PYTANIE BADAWCZE NR 11. Czy i w jakim zakresie lokalne instytucje polityki społecznej działające na rzecz mieszkańca przewidują rodzaje i natężenie problemów społecznych wynikających z wygaszania kopalni? W jakim stopniu ten temat jest aktualnie rozpoznawany przez lokalne instytucje wsparcia?

PYTANIE BADAWCZE NR 3. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

12. Czy w reprezentowanych przez Państwa instytucjach/organizacjach/podmiotach zastanawiano się już nad ich rolą do odegrania w związku z wygaszaniem kopalń?
 - a. Jeśli tak proszę powiedzieć, w jaki sposób rozpoznawali Państwo temat? Do jakich doszliście Państwo wniosków?
 - b. Jeśli nie, czy planują Państwo zająć się tym tematem? Kiedy i w jaki sposób?

13. Jakich problemów spodziewają się reprezentowane przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty w związku z wygaszeniem kopalń?
14. Jak będzie skala wymienianych przez Państwa problemów społecznych związanych z wygaszaniem kopalń?
15. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?
16. Jakiego wsparcia Państwa zdaniem będą oczekiwać seniorzy, w tym osoby odchodzące na emeryturę w związku z transformacją energetyczną regionu?
17. Jakiego wsparcia powinny im udzielić Państwa instytucje/organizacje/podmioty w związku z transformacją energetyczną regionu?

PYTANIE BADAWCZE NR 12. W jakim stopniu istniejący system instytucjonalny jest w stanie odpowiedzieć na aktualne problemy? W jakim stopniu podaż usług w zakresie organizacji czasu wolnego, kultury, edukacji, pomocy społecznej itd. jest wystarczająca? Jakie są deficytowe usługi w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

18. Czy oferowane przez Państwa usługi z zakresu wsparcia seniorów, w tym osób odchodzących na emeryturę w związku z transformacją odpowiadają na aktualne problemy?
19. W jakim stopniu oferowane przez Państwa usługi są wystarczające, adekwatne do potrzeb mieszkańców?
20. Jakich usług brakuje, to znaczy są deficytowe w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją? Proszę odnieść się do reprezentowanych przez Państwa instytucji.

PYTANIE BADAWCZE NR 13. W jakim stopniu istniejący system instytucji polityki społecznej jest wystarczający do odpowiedzi na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją (np. konieczność zwiększenia skali świadczonego wsparcia, zapewnienia większej liczby specjalistów itd.)?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

21. Jak Państwo oceniacie, na ile Państwa instytucje/organizacje/podmioty dysponują odpowiednim potencjałem by odpowiedzieć na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją, zwłaszcza w odniesieniu do seniorów, w tym osób odchodzących na emeryturę w związku z transformacją? Proszę wziąć pod uwagę m.in. takie aspekty jak skalę świadczonego wsparcia, liczbę specjalistów (wyspecjalizowana kadra, środki finansowe, funkcjonowanie na Państwa terenie placówek, współpraca z NGO)

PYTANIE BADAWCZE NR 14. W jakim stopniu istniejący system wsparcia jest zagrożony w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

22. Czy Państwa zdaniem funkcjonowanie Państwa instytucji/organizacji/podmiotów zmieni się w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej? Proszę opowiedzieć o tym.

PYTANIE BADAWCZE NR 15. W jakim stopniu instytucje świadczące wsparcie mieszkańcom stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Jakie są wyzwania dla skuteczności wsparcia związane ze specyfiką organizacji (np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.)

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

23. Na ile zgodzilibyście się Państwo z takim stwierdzeniem, że instytucje/organizacje/podmioty świadczące wsparcie i działające na Państwa terenie stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Proszę opowiedzieć o mocnych i słabych stronach Państwa systemu w Wielkopolsce Wschodniej.
24. Czy działalność Państwa instytucji/organizacji/podmiotu jest skoordynowana z innymi instytucjami działającymi w województwie? Z którymi? W jaki sposób?
25. W jaki sposób można zwiększyć skuteczność wsparcia w Państwa instytucjach/organizacjach/podmiotach w obszarze wsparcia seniorów, ze szczególnym uwzględnieniem osób odchodzących na emeryturę w związku z transformacją (*odpowieź, np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.*)?

PYTANIE BADAWCZE NR 16. Jakie są bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców? W jaki sposób można je niwelować?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

26. Jakie Państwa zadaniem mogą być bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców?
27. W jaki sposób można niwelować wymienione przez Państwa bariery?

ZAKOŃCZENIE

28. Czy chcieliby Państwo na koniec podzielić się innymi, ważnymi spostrzeżeniami istotnymi dla celu badania?
29. Podziękowanie za udział w badaniu.

10.10. Scenariusz warsztatu on-line dotyczącego diagnozy problemu i wypracowania rozwiązań z instytucjami/organizacjami/podmiotami działającymi w obszarze animacji społeczności lokalnych, w tym kultury

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyżnianiu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

WSTĘP

1. Informacja o celu badania i czasie jego trwania oraz o poufności pozyskanych informacji
2. Poinformowanie o zasadach dyskusji/przebiegu spotkania
3. Prośba o przedstawienie się uczestników warsztatu: nazwa instytucji, zajmowane stanowisko, zakres obowiązków, staż pracy

PYTANIE BADAWCZE NR 1. Jaka jest skala występowania problemów społecznych (m.in. alienacja społeczna, ubóstwo, kryzysy psychiczne/przemoc w rodzinie/ uzależnienia)? Jakie są główne przyczyny występowania problemów społecznych wśród mieszkańców subregionu z podziałem na powiaty?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

4. Jak dominujące problemy w obszarze animacji społeczności lokalnych, w tym kultury występują na terenie Wielkopolski Wschodniej (powiat koniński, kolski, słupecki i turecki oraz miasto Konin)? Czy poszczególne powiaty różnią się od siebie pod względem występujących na ich terenie problemów w obszarze animacji społeczności lokalnych, w tym kultury?
5. Jaka jest skala wymienionych przez Państwa problemów?
6. Jakie są przyczyny wymienionych przez Państwa problemów?

PYTANIE BADAWCZE NR 2. Jak często i z jakich form pomocy korzystają osoby związane (lub które związane były w latach ubiegłych) z sektorem wydobywczo-energetycznym czy branżami powiązanymi w subregionie?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

7. Z jakich form pomocy oferowanych przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty korzystają osoby związane (lub które związane były w latach ubiegłych) z **sektorem wydobywczo-energetycznym**?
8. Jak często z wyżej wymienionych form pomocy korzystają osoby związane z **sektorem wydobywczo-energetycznym**?

PYTANIE BADAWCZE NR 7. Jaka jest aktywność społeczności lokalnych w zakresie zabezpieczenia społecznego swoich mieszkańców?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

9. Jak oceniacie Państwo czy oprócz Państwa instytucji/organizacji/podmiotów w społecznościach lokalnych działają aktywnie inne organizacje/niefORMALNE grupy mieszkańców/inicjatywy oddolne, które wpływają na polepszenie jakości życia mieszkańców, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie problemów społecznych, integrowanie społeczności lokalnej, animację społeczności lokalnej i rozwój życia kulturalnego? *[Dla moderatora – czy jest to wystarczające, co należałoby zmienić w tym zakresie, jak poprawić]*

PYTANIE BADAWCZE NR 10. Jaka jest postawa członków rodzin pracowników branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych, wobec korzystania ze wsparcia instytucjonalnego (np. w zakresie: organizacji czasu wolnego/ interwencji kryzysowej/ zdrowia psychicznego). Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z takiego wsparcia?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

10. Czy Państwa zadaniem rodziny pracowników branży wydobywczej/energetycznej oraz branż zależnych są w tej chwili/mogą być w sytuacji utraty pracy w związku z transformacją energetyczną zainteresowane skorzystaniem ze wsparcia oferowanego przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty?
 - a. Dlaczego tak? Z jakiego wsparcia będą chcieli skorzystać?
 - b. Dlaczego nie?
11. Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z oferowanego przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty wsparcia?

PYTANIE BADAWCZE NR 11. Czy i w jakim zakresie lokalne instytucje polityki społecznej działające na rzecz mieszkańca przewidują rodzaje i natężenie problemów społecznych wynikających z wygaszania kopalni? W jakim stopniu ten temat jest aktualnie rozpoznawany przez lokalne instytucje wsparcia?

PYTANIE BADAWCZE NR 3. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

12. Czy w reprezentowanych przez Państwa instytucjach/organizacjach/podmiotach zastanawiano się już nad ich rolą do odegrania w związku z wygaszaniem kopalń?
 - a. Jeśli tak proszę powiedzieć, w jaki sposób rozpoznawali Państwo temat? Do jakich doszliście Państwo wniosków?
 - b. Jeśli nie, czy planują Państwo zająć się tym tematem? Kiedy i w jaki sposób?

13. Jakich problemów spodziewają się reprezentowane przez Państwa instytucje/organizacje/podmioty w związku z wygaszeniem kopalń?
14. Jak będzie skala wymienianych przez Państwa problemów społecznych związanych z wygaszaniem kopalń?
15. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?
16. Jakiego wsparcia Państwa zdaniem będą oczekiwać mieszkańcy w związku z transformacją energetyczną regionu?
17. Jakiego wsparcia powinny udzielić Państwa instytucje/organizacje/podmioty w związku z transformacją energetyczną regionu?

PYTANIE BADAWCZE NR 12. W jakim stopniu istniejący system instytucjonalny jest w stanie odpowiedzieć na aktualne problemy? W jakim stopniu podaż usług w zakresie organizacji czasu wolnego, kultury, edukacji, pomocy społecznej itd. jest wystarczająca? Jakie są deficytowe usługi w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

18. Czy oferowane przez Państwa usługi z zakresu animacji społeczności lokalnych, w tym kultury odpowiadają na aktualne problemy?
19. W jakim stopniu oferowane przez Państwa usługi są wystarczające, adekwatne do potrzeb mieszkańców?
20. Jakich usług brakuje, to znaczy są deficytowe w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją? Proszę odnieść się do reprezentowanych przez Państwa instytucji/organizacji/podmiotów.

PYTANIE BADAWCZE NR 13. W jakim stopniu istniejący system instytucji polityki społecznej jest wystarczający do odpowiedzi na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją (np. konieczność zwiększenia skali świadczonego wsparcia, zapewnienia większej liczby specjalistów itd.)?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

21. Jak Państwo oceniacie, na ile Państwa instytucje/organizacje/podmioty dysponują odpowiednim potencjałem by odpowiedzieć na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją? Proszę wziąć pod uwagę m.in. takie aspekty jak skalę świadczonego wsparcia, liczbę specjalistów (wyspecjalizowana kadra, środki finansowe, funkcjonowanie na Państwa terenie placówek, współpraca z NGO)

PYTANIE BADAWCZE NR 14. W jakim stopniu istniejący system wsparcia jest zagrożony w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

22. Czy Państwa zdaniem funkcjonowanie Państwa instytucji/organizacji/podmiotów zmieni się w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji energetycznej? Proszę opowiedzieć o tym.

PYTANIE BADAWCZE NR 15. W jakim stopniu instytucje świadczące wsparcie mieszkańcom stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Jakie są wyzwania dla skuteczności wsparcia związane ze

specyfiką organizacji (np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.)

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

23. Na ile zgodzilibyście się Państwo z takim stwierdzeniem, że instytucje/organizacje/podmioty świadczące wsparcie i działające na Państwa terenie stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Proszę opowiedzieć o mocnych i słabych stronach Państwa systemu w Wielkopolsce Wschodniej.
24. Czy działalność Państwa instytucji/organizacji/podmiotów jest skoordynowana z innymi instytucjami/organizacjami/podmiotami działającymi w województwie? Z którymi? W jaki sposób?
25. W jaki sposób można zwiększyć skuteczność wsparcia w Państwa instytucjach/organizacjach/podmiotach w obszarze animacji społeczności lokalnych, w tym kultury?

PYTANIE BADAWCZE NR 16. Jakie są bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców? W jaki sposób można je niwelować?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

26. Jakie Państwa zadaniem mogą być bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców?
27. W jaki sposób można niwelować wymienione przez Państwa bariery?

ZAKOŃCZENIE

28. Czy chcieliby Państwo na koniec podzielić się innymi, ważnymi spostrzeżeniami istotnymi dla celu badania?
29. Podziękowanie za udział w badaniu.

10.11 Scenariusz warsztatu on-line dotyczącego diagnozy problemu i wypracowania rozwiązań z instytucjami/podmiotami/organizacjami działającymi w obszarze rynku pracy, ekonomii społecznej itp.

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyżczeniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

WSTĘP

1. Informacja o celu badania i czasie jego trwania oraz o poufności pozyskanych informacji
2. Poinformowanie o zasadach dyskusji/przebiegu spotkania
3. Prośba o przedstawienie się uczestników warsztatu: nazwa instytucji, zajmowane stanowisko, zakres obowiązków, staż pracy

PYTANIE BADAWCZE NR 1. Jaka jest skala występowania problemów społecznych (m.in. alienacja społeczna, ubóstwo, kryzysy psychiczne/przemoc w rodzinie/ uzależnienia)? Jakie są główne przyczyny występowania problemów społecznych wśród mieszkańców subregionu z podziałem na powiaty?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

4. Jakie są dominujące problemy w obszarze rynku pracy i ekonomii społecznej występujące na terenie Wielkopolski Wschodniej (powiat koniński, kolski, słupecki i turecki oraz miasto Konin)? Czy poszczególne powiaty różnią się od siebie pod względem występujących na ich terenie problemów w obszarze rynku pracy i ekonomii społecznej?
5. Jaka jest skala wymienionych przez Państwa problemów?
6. Jakie są przyczyny wymienionych przez Państwa problemów?

PYTANIE BADAWCZE NR 2. Jak często i z jakich form pomocy korzystają osoby związane (lub które związane były w latach ubiegłych) z sektorem wydobywczo-energetycznym czy branżami powiązanimi w subregionie?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

7. Z jakich form pomocy oferowanych przez Państwa instytucje/podmioty/organizacje korzystają osoby związane (lub które związane były w latach ubiegłych) z **sektorem wydobywczo-energetycznym**?
8. Jak często z wyżej wymienionych form pomocy korzystają osoby związane z **sektorem wydobywczo-energetycznym**?

PYTANIE BADAWACZE NR 7. Jaka jest aktywność społeczności lokalnych w zakresie zabezpieczenia społecznego swoich mieszkańców?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

9. Jak oceniacie Państwo czy oprócz Państwa instytucji w społecznościach lokalnych działają aktywnie inne organizacje/niefORMALNE grupy mieszkańców/inicjatywy oddolne, które wpływają na polepszenie jakości życia mieszkańców, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie problemów społecznych, integrowanie społeczności lokalnej, wsparcie zatrudnienia i rozwój podmiotów ekonomii społecznej? *[Dla moderatora – czy jest to wystarczające, co należałoby zmienić w tym zakresie, jak poprawić]*

PYTANIE BADAWACZE NR 10. Jaka jest postawa członków rodzin pracowników branży wydobywczej i energetycznej oraz branż zależnych, wobec korzystania ze wsparcia instytucjonalnego (np. w zakresie: organizacji czasu wolnego/ interwencji kryzysowej/ zdrowia psychicznego). Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z takiego wsparcia?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

10. Czy Państwa zadaniem rodziny pracowników branży wydobywczej/energetycznej oraz branż zależnych są w tej chwili/mogą być w sytuacji utraty pracy w związku z transformacją energetyczną zainteresowane skorzystaniem z oferowanego przez Państwa instytucje wsparcia?
 - a. Dlaczego tak? Z jakiego wsparcia będą chcieli skorzystać?
 - b. Dlaczego nie?
11. Jakie mogą wystąpić bariery korzystania z oferowanego przez Państwa instytucje wsparcia?

PYTANIE BADAWACZE NR 11. Czy i w jakim zakresie lokalne instytucje polityki społecznej działające na rzecz mieszkańca przewidują rodzaje i natężenie problemów społecznych wynikających z wygaszania kopalni? W jakim stopniu ten temat jest aktualnie rozpoznawany przez lokalne instytucje wsparcia?

PYTANIE BADAWACZE NR 3. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

12. Czy w reprezentowanych przez Państwa instytucjach/podmiotach/organizacjach zastanawiano się już nad ich rolą do odegrania w związku z wygaszaniem kopalń?
 - a. Jeśli tak proszę powiedzieć, w jaki sposób rozpoznawali Państwo temat? Do jakich doszliście Państwo wniosków?
 - b. Jeśli nie, czy planują Państwo zająć się tym tematem? Kiedy i w jaki sposób?
13. Jakich problemów spodziewają się reprezentowane przez Państwa instytucje/podmioty/organizacje, w związku z wygaszeniem kopalń?

14. Jak będzie skala wymienianych przez Państwa problemów społecznych związanych z wygaszaniem kopalń?
15. W jakim stopniu planowane zwolnienia/restrukturyzacja zatrudnienia mogą spowodować nasilenie problemów społecznych?
16. Jakiego wsparcia Państwa zdaniem będą oczekiwać mieszkańcy w związku z transformacją energetyczną regionu?
17. Jakiego wsparcia powinny udzielić Państwa instytucje/podmioty/organizacje, w związku z transformacją energetyczną regionu?

PYTANIE BADAWACZE NR 12. W jakim stopniu istniejący system instytucjonalny jest w stanie odpowiedzieć na aktualne problemy? W jakim stopniu podaż usług w zakresie organizacji czasu wolnego, kultury, edukacji, pomocy społecznej itd. jest wystarczająca? Jakie są deficytowe usługi w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

18. Czy oferowane przez Państwa usługi w obszarze rynku pracy i ekonomii społecznej odpowiadają na aktualne problemy?
19. W jakim stopniu oferowane przez Państwa usługi są wystarczające, adekwatne do potrzeb mieszkańców?
20. Jakich usług brakuje, to znaczy są deficytowe w kontekście aktualnych problemów społecznych i wyzwań związanych z transformacją? Proszę odnieść się do reprezentowanych przez Państwa instytucji/podmiotów/organizacji.

PYTANIE BADAWACZE NR 13. W jakim stopniu istniejący system instytucji polityki społecznej jest wystarczający do odpowiedzi na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją (np. konieczność zwiększenia skali świadczonego wsparcia, zapewnienia większej liczby specjalistów itd.)?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

21. Jak Państwo oceniacie, na ile Państwa instytucje/podmioty/organizacje dysponują odpowiednim potencjałem, by odpowiedzieć na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją? Proszę wziąć pod uwagę m.in. takie aspekty jak skalę świadczonego wsparcia, liczbę specjalistów (wyspecjalizowana kadra, środki finansowe, funkcjonowanie na Państwa terenie placówek, współpraca z NGO)

PYTANIE BADAWACZE NR 14. W jakim stopniu istniejący system wsparcia jest zagrożony w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

22. Czy Państwa zdaniem funkcjonowanie Państwa instytucji/podmiotów/organizacji zmieni się w perspektywie potencjalnie zmniejszających się dochodów gmin w wyniku transformacji gospodarczej? Proszę opowiedzieć o tym.

PYTANIE BADAWACZE NR 15. W jakim stopniu instytucje świadczące wsparcie mieszkańcom stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Jakie są wyzwania dla skuteczności wsparcia związane ze

specyfiką organizacji (np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.)

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

23. Na ile zgodzilibyście się Państwo z takim stwierdzeniem, że instytucje świadczące wsparcie i działające na Państwa terenie stanowią skoordynowany i spójny system pomocy? Proszę opowiedzieć o mocnych i słabych stronach Państwa systemu w Wielkopolsce Wschodniej.
24. Czy działalność Państwa instytucji/podmiotów/organizacji jest skoordynowana z innymi instytucjami działającymi w województwie? Którymi instytucjami? W jaki sposób?
25. W jaki sposób można zwiększyć skuteczność wsparcia w Państwa instytucjach/podmiotach/organizacjach w obszarze rynku pracy i ekonomii społecznej(podpowieź, np. „sektorowość” wsparcia w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia itd.)?

PYTANIE BADAWACZE NR 16. Jakie są bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców? W jaki sposób można je niwelować?

Uwaga! Nie czytamy powyższych pytań badawczych, ich przywołanie jest poglądowe dla moderatora.

26. Jakie Państwa zadaniem mogą być bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców?
27. W jaki sposób można niwelować wymienione przez Państwa bariery?

ZAKOŃCZENIE

28. Czy chcieliby Państwo na koniec podzielić się innymi, ważnymi spostrzeżeniami istotnymi dla celu badania?
29. Podziękowanie za udział w badaniu.

10.12 Scenariusz warsztatu on-line z młodzieżą

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej.

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyżczeniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

WSTĘP

Prezentacja się moderatora

POWITANIE

Imię, szkoła/uczelnia, zainteresowania

PYTANIA DOTYCZĄCE POCZUCIA TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ

1. Wyjaśnienie definicji „transformacja energetyczna” (patrz Słowniczek dla moderatora) będącej przedmiotem spotkania.
2. Powiedzcie, z jakich gmin pochodzicie?
3. Czy czujecie się związani ze swoim miejscem pochodzenia/zamieszkania? Dlaczego? Czy dobrze Wam się tutaj mieszka?
4. Co Waszym zdaniem wyróżnia Wasze gminy od innych?
5. Czy można powiedzieć, że w miejscu w którym mieszkacie ważne jest górnictwo? Dlaczego? Jeśli tak, w jakim stopniu? Czy uważacie, że górnictwo jest czymś, co określa miejsce w którym mieszkacie? Czy o tym się mówi w Waszym otoczeniu?
6. Czy w przyszłości planujecie zostać, czy wyjechać ze swoich gmin/powiatów? Dlaczego? Opowiedzcie o tym.

PRACA GRUPOWA

Podczas pracy grupowej zostanie wykorzystana wirtualna tablica np. Jamboard.

7. Poproszę teraz, aby każdy dokończył zdanie opisując swoją gminę w taki sposób, jakby chciał aby wyglądała za 10 lat

Chciał(a)bym, aby moja gmina za 10 lat ...

8. Co musiałyby Wam zapewnić Wasza gmina, abyście w niej pozostali?
9. Co jest dla Was najważniejsze przy wyborze miejsce zamieszkania? Jakie elementy bierzecie pod uwagę podejmując decyzję o miejscu zamieszkania? Uzasadnijcie wypowiedź.

PYTANIA DOTYCZĄCE POSTAW WOBEC TRANSFORMACJI GOSPODARCZEJ

10. Jakie problemy społeczne dostrzegacie w swoich gminach? Jak bardzo są one dla Was uciążliwe? Jak myślicie, jaka jest przyczyna wymienianych przez Was problemów?
11. Jak oceniacie ofertę w Waszych gminach dotyczącą:
 - a. Organizacji czasu wolnego?
 - b. Kultury?
 - c. Sportu i rekreacji?
 - d. Edukacji?

Czy oferta jest dla Was wystarczająca? Czego brakuje?

12. Czy Waszym zdaniem osoby w kryzysie, mające problemy w gminie mogą liczyć na jakieś wsparcie? Weźcie pod uwagę potrzeby osób ubogich, osób z niepełnosprawnością, chorych, bezrobotnych, uzależnionych itp. Jeśli nie, jakiej pomocy/usług Waszym zdaniem brakuje?

PRACA GRUPOWA

Podczas pracy grupowej zostanie wykorzystana wirtualna tablica np. Jamboard.

13. Poproszę teraz, aby każdy dokończył następujące zdanie
Mieszkańcy mojej gminy uważają, że wygaszanie kopalń ...

14. Czy obawiacie się planowanej transformacji energetycznej, związanej z wygaszaniem kopalń? Dlaczego? Jeśli tak, to czego dotyczą Wasze obawy?
15. Jak Waszym zdaniem zmieni się sytuacja rodzin, których członkowie pracują w sektorze wydobywczo-energetycznym?
16. Jak Waszym zdaniem będzie zmieniała się sytuacja w Waszych gminach, rodzinach w związku z planowaną transformacją i wygaszaniem kopalń?
17. Czy uważacie, że transformacja stanowi dla Was, Waszych rodzin i gminy szansę? Dlaczego? Jakie możliwości stwarza planowana transformacja?
18. Czy w związku z zachodzącą transformacją, Wasze miejsce zamieszkania zyskuje, czy traci na atrakcyjności? Dlaczego?
19. Jak wyobrażacie/planujecie swoją przyszłość zawodową? W jakiej gminie chcielibyście pracować? W jakiej branży chcielibyście pracować? Dlaczego?

ZAKOŃCZENIE

20. Czy ktoś chciałby podzielić się swoimi uwagami/spostrzeżeniami?
21. Podziękowanie za udział w warsztatach.

10.13 Scenariusz IDI w ramach case study z członkami rodzin, które doświadczyły transformacji energetycznej

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyżczeniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

Dzień dobry,

nazywam się ... i reprezentuję konsorcjum firm: Grupa BST sp. z o.o. oraz Kreatus sp. z o.o. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego reprezentowane przeze mnie konsorcjum realizuje badanie społeczne pn. „Mieszkańcy i instytucje polityki społecznej w obliczu transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej”. Badanie ma na celu diagnozę aktualnej sytuacji społecznej i zawodowej, wyzwań i potrzeb mieszkańców oraz funkcjonowania instytucji polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej.

Przedmiotem dzisiejszej rozmowy będą Pana/Pani osobiste doświadczenia związane z transformacją energetyczną powiatu tureckiego. Chcielibyśmy również poznać Pana/i opinie na temat wpływu wygaszania kopalń w Wielkopolsce Wschodniej na życie mieszkańców regionu.

Czy wyraża Pan(i) zgodę na nagrywanie rozmowy? Zapewniam, że badanie jest anonimowe, a nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania zbiorczego raportu z badania.

Formularz rekrutacyjny dla moderatora

[proszę uzupełnić informacje o respondencie w celu potwierdzenia, że do badania zaklasyfikowano właściwą osobę]

Wiek respondenta:

Wykształcenie:

Podstawowe i gimnazjalne | Zasadnicze zawodowe/branżowe | Średnie zawodowe/branżowe/techniczne | Średnie ogólnokształcące | Policealne | Wyższe

Branża, w której zatrudniony był respondent/członek rodziny: Wydobywcza | Energetyczna | Zależna, jaka? ...

Miejsce zamieszkania (gmina i powiat):

Wprowadzenie

46. Proszę powiedzieć, w jakim jest Pan(i) wieku oraz w jakiej gminie obecnie Pan(i) zamieszkuje? Jak długo mieszka Pan(i) w tej miejscowości?
47. Proszę powiedzieć w jakiej branży Pan(i) pracuje i jakie zajmuje Pan(i) stanowisko? Jak długo pracuje Pan(i) w tej branży?

Tożsamość regionalna

48. Czy czujesz się Pan(i) związany(a) ze swoim miejscem pochodzenia/zamieszkania? Dlaczego? Czy dobrze Panu(i) się tutaj mieszka?
49. Czy można powiedzieć, że w miejscu w którym Pan(i) mieszka ważne jest górnictwo? Dlaczego? Jeśli tak, w jakim stopniu? Czy uważa Pan(i), że górnictwo jest czymś co określa miejsce, w którym Pan(i) mieszka? Czy o tym się mówi w Pana(i) otoczeniu?
50. Czy w przyszłości planuje Pan(i) zostać, czy wyjechać ze swojej gminy/powiatu? Dlaczego? Proszę o tym opowiedzieć.

Wpływ procesu transformacji na modele funkcjonowania rodzin

51. Czy jest Pan osobą, którą bezpośrednio dotknęła transformacja energetyczna w powiecie tureckim? A jeśli nie, proszę powiedzieć, jaka więź łączy Pana/Panią z osobą, której dotknęła transformacja energetyczna w powiecie tureckim?
52. Z ilu osób składa się Pana(-ni) gospodarstwo domowe? (wskazówka dla moderatora: kto zamieszkuje pod jednym dachem i stopień pokrewieństwa tych osób)
53. Jak wygląda aktywność zawodowa członków Państwa rodziny, to znaczy kto z Państwa pracuje, w jakiej formie, w jakim wymiarze?
54. Czy ktoś z Państwa rodziny opiekuje się osobami zależnymi (dzieci, osoby starsze)? Czy opieka jest łączona z pracą zawodową?
55. Czym zajmują się jeszcze członkowie Pana(i) rodziny poza pracą zawodową lub opieką nad osobami zależnymi?
56. W jaki sposób transformacja energetyczna powiatu tureckiego wpłynęła na życie Pana(-ni) i Pana(-ni) rodziny? Co zmieniło się w zakresie funkcjonowania Pana(-ni) rodziny? Proszę odnieść się także do kwestii związanych z aktywnością i biernością zawodową członków rodziny oraz uzasadnić swoją opinię.
57. Czy zmienili lub planują Państwo zmienić miejsce zamieszkania w związku z transformacją energetyczną powiatu tureckiego? Dlaczego?

Korzystanie ze wsparcia instytucjonalnego i oczekiwania w tym zakresie

58. Czy w związku z transformacją energetyczną powiatu tureckiego Pana/i rodzina korzystała ze wsparcia oferowanego przez gminę/powiat, instytucje działające na terenie gminy? Jeśli tak, proszę doprecyzować kto z Państwa rodziny i z jakich form pomocy korzystał? Jak długo i z jaką częstotliwością? *[moderator: proszę też dopytać o wsparcie w zakresie organizacji czasu wolnego, interwencji kryzysowej i zdrowia psychicznego. Ponadto należy dopytać czy respondent korzysta aktualnie ze wsparcia systematycznie]* Jeśli nie, proszę wskazać, dlaczego nie korzystali Państwo z takiego wsparcia?
59. Czy teraz, kilka lat po tym, jak rozpoczęto likwidację kopalni, ktoś z Państwa rodziny ma potrzebę skorzystać ze wsparcia gminy/powiatu? Jeśli tak, proszę wskazać, z jakiego rodzaju wsparcia? Dlaczego? Z jakich instytucji?

60. Czy Pan(i) lub członek Pana(i) rodziny potrzebuje wsparcia, którego nie oferują gmina/powiat/instytucje w obecnym miejscu zamieszkania? Jeśli tak, jakiego wsparcia by Pan(i) oczekiwał(a)?

Wpływ transformacji na pogłębienie problemów społecznych

61. A co sądzi Pan(i) o procesie transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej? Czy według Pana(-ni) słuszne jest odejście od produkcji energii z węgla na rzecz produkcji energii ze źródeł odnawialnych? Proszę uzasadnić swoje stanowisko.
62. Jak transformacja energetyczna powiatu tureckiego wpłynęła na mieszkańców Pana/i gminy i regionu? Jak ona jest widoczna w codziennym życiu mieszkańców?
63. Jakie problemy społeczne dostrzega Pan(i) w swoim bezpośrednim otoczeniu? *[moderator: proszę dopytać o: alienację społeczną (rozumianą jako izolację, brak pomocy ze strony sąsiadów), ubóstwo, kryzysy psychiczne(rozumiane jako depresja, nerwice, stany lękowe, strach, bezsenność) , przemoc w rodzinie, uzależnienia].*
64. Czy uważa Pan(i), że część z tych problemów/ wszystkie problemy wywołane są przez transformację energetyczną powiatu tureckiego?
65. Czy w Pana(i) opinii ludzie tracący pracę zostali w odpowiedni sposób zabezpieczeni, wsparci? Czy dostrzega Pani jakieś błędne decyzje/ działania, podejmowane przez osoby odpowiedzialne za transformację w powiecie tureckim? Czy czegoś zabrakło, jakiejś formy pomocy?
66. Co według Pana(-ni)można byłoby zrobić , aby tym razem, w transformacji zaplanowanej w Wielkopolsce Wschodniej, nie popełnić tych błędów, zabezpieczyć odpowiednio ludzi tracących pracę i ich rodziny? Proszę o tym opowiedzieć.

Zakończenie

67. Jakie w Pana(-ni) opinii inne skutki może mieć dalsza transformacja energetyczna w Wielkopolsce Wschodniej? Jakie działania należy podejmować, by ograniczać ewentualne negatywne skutki transformacji? Proszę uzasadnić.

10.14 Scenariusz wywiadu grupowego w ramach case study z instytucjami, które koordynowały proces zmiany społeczno-gospodarczej w powiecie tureckim

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyższaniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

WSTĘP

1. Informacja o celu badania i czasie jego trwania oraz o poufności pozyskanych informacji
2. Poinformowanie o zasadach dyskusji/przebiegu spotkania
3. Prośba o przedstawienie się uczestników warsztatu: nazwa instytucji, zajmowane stanowisko, zakres obowiązków, staż pracy

PYTANIA

4. Proszę powiedzieć na czym polegała rola Państwa instytucji w transformacji energetycznej regionu? W jaki sposób koordynowali Państwo ten proces, zmiany, które zachodziły? Jak ta koordynacja przebiegała, jakie działania podejmowane przez Państwa nazwalibyście „koordynowaniem procesu transformacji”?
5. Czy Państwa instytucje dysponowały wystarczającym potencjałem do koordynacji procesu transformacji energetycznej? Jeśli nie, czego brakowało i dlaczego? [Moderator: dopytać o środki finansowe; kadre: liczebność, wyspecjalizowanie; czas; współpraca: otoczenie instytucjonalne; pomoc/wsparcie z zewnątrz?]
6. Czy reprezentowane przez Państwa samorzady/podmioty/instytucje/organizacje wypracowały strategię zarządzania zmianą w procesie transformacji? Jeśli tak, proszę ją opisać. Jeśli nie, to dlaczego?
7. Jak zmieniła się sytuacja w Państwa gminach i powiecie w związku z transformacją energetyczną? [moderator: sytuacja zawodowo-socjalna mieszkańców powiatu, sytuacja instytucji działających na terenie powiatu]
8. Z jakimi problemami borykały się Państwa samorzady/podmioty/instytucje/organizacje w związku z koniecznością wygaszania kopalń? Czy te problemy udało się rozwiązać? W jaki sposób?

9. Na czym opiera się obecnie w Państwa gminie/powiecie tożsamość regionalna, rozumiana jako przywiązanie do społeczności lokalnej, określenie jednej cechy, która wyróżnia dany teren? Jakie zmiany w tym zakresie spowodowała transformacja energetyczna regionu?
10. Czy można powiedzieć, że w regionie ważne jest górnictwo? Dlaczego? Jeśli tak, w jakim stopniu? Czy górnictwo jest czymś co określa Wasz region?
11. Czy transformacja energetyczna regionu spowodowała zmiany w definiowaniu tożsamości regionalnej? Jeśli tak, to jakie?
12. Z jakimi instytucjami i podmiotami współpracowali Państwo w ramach koordynacji procesu zmiany społeczno-gospodarczej? Na czym polegała ta współpraca? Czy była ona owocna? Które elementy współpracy mogłyby przebiegać lepiej? Czego zabrakło?
13. Czy Państwa zdaniem lokalne instytucje polityki społecznej (ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centrum pomocy rodzinie, NGO, inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej, szkoły, jednostki ochrony zdrowia, sądy, policja, itp.) były dobrze przygotowane do przeciwdziałania problemom, z jakim przyszło im się zmierzyć? Dlaczego?
14. Czy istniejący system instytucji polityki społecznej (ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centrum pomocy rodzinie, NGO, inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej, szkoły, jednostki ochrony zdrowia, sądy, policja, itp.) był wystarczająco przygotowany do odpowiedzi na aktualne potrzeby i wyzwania związane z transformacją? Dlaczego?
15. Jakie są obecnie najważniejsze problemy występujące na terenie Państwa gminy? Czy mają one związek z przeprowadzoną transformacją energetyczną?
16. Czy i w jaki sposób zmieniły się problemy społeczne, które miały związek z przebiegiem transformacji energetycznej?
17. A teraz pytanie trochę przewrotne: Czy identyfikujecie Państwo jakieś problemy, które zostały rozwiązane dzięki transformacji energetycznej powiatu tureckiego? Jakie problemy? W jaki sposób?
18. W jaki sposób zwolnienia i restrukturyzacja przełożyły się na warunki życia (mieszkańców) w Państwa gminach/powiecie?
19. Jakie usługi w zakresie organizacji czasu wolnego, kultury, edukacji, pomocy społecznej są obecnie najważniejsze w kontekście transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej? Dlaczego?
20. Czy Pan/i zdaniem mieszkańcy byli przychylnie, czy negatywnie nastawieni do procesu transformacji? Czy ich nastawienie zmieniało się w czasie? Jeśli tak, to w jaki sposób?
21. W jaki sposób mieszkańcy okazywali swoje pozytywne/negatywne nastawienie wobec transformacji? (np. pikety, manifestacje, rozmowy na forach internetowych)
22. Czy Pana/i zdaniem mieszkańcy obawiali się transformacji czy raczej wiązali z nią nadzieje na poprawę swojej sytuacji?
23. Jak Państwa zdaniem mieszkańcy Wielkopolski Wschodniej oceniają atrakcyjność aktualnego miejsca zamieszkania w kontekście procesu transformacji? A jak oceniają atrakcyjność regionu mieszkańcy powiatu tureckiego?

ZAKOŃCZENIE

24. Jakie rozwiązania, dobre praktyki rekomendują Państwo instytucjom, które są/będą zaangażowane w koordynację procesu transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej?
25. Co Państwa zdaniem można było zrobić lepiej w procesie transformacji energetycznej powiatu tureckiego?

26. Z których wypracowanych rozwiązań są Państwo szczególnie dumni? Dlaczego?
27. Czy chcieliby Państwo na koniec podzielić się innymi, ważnymi spostrzeżeniami?
28. Podziękowanie za udział w badaniu.

10.15 Scenariusz wywiadu z ekspertami w zakresie transformacji energetycznej³⁴

SŁOWNICZEK DLA MODERATORA

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA – szczególny przypadek tożsamości społecznej, opartej na tradycji regionalnej (lokalnej), odnoszącej się do wyraźnie zdefiniowanego terytorium, regionu (społeczności lokalnej), jego specyficznych cech społecznych, kulturowych (symbolicznych), gospodarczych czy nawet topograficznych; oznacza również przywiązanie do regionu/społeczności lokalnej

TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA – przejście do zrównoważonej gospodarki poprzez zastąpienie w miksie energetycznym nieodnawialnych źródeł energii (m.in. węgla) na rzecz odnawialnych źródeł energii. Główną rolę w transformacji odgrywa oszczędzanie energii i poprawa efektywności energetycznej.

INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ – instytucje mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przewyżczeniu trudnych sytuacji życiowych i doprowadzenie do usamodzielnienia. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

Dzień dobry,

nazywam się ... i reprezentuję konsorcjum firm: Grupa BST sp. z o.o. oraz Kreatus sp. z o.o. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego reprezentowane przeze mnie konsorcjum realizuje badanie społeczne pn. „Mieszkańcy i instytucje polityki społecznej w obliczu transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej”. Badanie ma na celu diagnozę aktualnej sytuacji społecznej i zawodowej, wyzwań i potrzeb mieszkańców oraz funkcjonowania instytucji polityki społecznej w Wielkopolsce Wschodniej.

Czy wyraża Pan(i) zgodę na nagrywanie rozmowy? Zapewniam, że badanie jest anonimowe, a nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania zbiorczego raportu z badania.

PYTANIA

1. Proszę powiedzieć, gdzie i na jakim stanowisku Pan/i pracuje? Od ilu lat?
2. Jak długo zajmuje się Pan/i tematyką transformacji energetycznej (w kontekście społeczno-gospodarczym)? Jak ma Pan/i doświadczenie w tym zakresie?
3. Czym charakteryzuje się rewitalizacja terenów pogórnich? Czym się różni od rewitalizacji innych terenów?
4. Jakie zmiany zachodzą w społeczności osób objętych rewitalizacją terenów pogórnich? Jak zmienia się struktura takiej społeczności? Jak zachodzą zjawiska społeczne?
5. Jak zachowują się mieszkańcy terenów pogórnich w obliczu rewitalizacji? Co myślą o tym procesie? Dlaczego?

³⁴ Wykonawca podejmie próbę organizacji dwóch diad. W każdej z nich weźmie udział 1 ekspert z doświadczeniem w kwestiach społecznych i 1 ekspert – gospodarczych. Jeżeli zorganizowanie diad nie będzie możliwe z powodu braku dyspozycyjności dwóch ekspertów w tym samym czasie, zostaną przeprowadzone 4 wywiady indywidualne.

6. Jakie wyzwania niesie ze sobą rewitalizacja terenów pogórnicznych?

7. Jakie czynniki należy wziąć pod uwagę przy rewitalizacji terenów pogórnicznych?

Grupa ZE PAK S.A. w 2020 roku opublikowała strategię deklarującą stopniowe zamykanie istniejących odkrywek węgla brunatnego, porzucenie budowy nowych i zamknięcie elektrowni węglowych do 2030 roku. Do 2030 r. ZE PAK planuje instalację elektrowni słonecznych o mocy 630 MW (moc zainstalowana w fotowoltaice), a scenariusz transformacji zakłada ponadto instalację farm wiatrowych o mocy 438 MW oraz zwiększenie mocy w blokach biomasowych do 200 MW.

8. Czy według Pana(-ni) są to realistyczne założenia? Proszę o uzasadnienie odpowiedzi.

9. Jakie są Pana/i zdaniem najważniejsze wyzwania w związku z planowaną transformacją:

- Dla samorządów?
- Dla instytucji polityki społecznej (ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, szkoły, ochrona zdrowia, policja, sądy, NGO)?
- Dla innych podmiotów (np. biznes)?

10. Jakie potrzeby wygeneruje transformacja energetyczna:

- W samorządach?
- W instytucjach polityki społecznej?
- W innych organizacjach?
- Wśród mieszkańców Wielkopolski Wschodniej?

11. Jaki powinien być zakres wsparcia adresowanego do instytucji działających w obszarze polityki społecznej w celu wzmocnienia ich potencjału do świadczenia wysokiej jakości wsparcia mieszkańcom?

12. Na jakie problemy społeczne Pana/i zdaniem są szczególnie narażeni mieszkańcy terenów pogórnicznych? Dlaczego?

13. W jaki sposób należy wspierać mieszkańców terenów pogórnicznych, aby zminimalizować ryzyko powstania/pogłębienia problemów społecznych?

14. W jaki sposób można zachęcać młodzież z terenów pogórnicznych, do pozostania w swoim miejscu zamieszkania?

15. Jakie formy pomocy są Pana/i zdaniem przede wszystkim potrzebne dla mieszkańców terenów objętych transformacją energetyczną?

16. Czy Państwa zdaniem istnieje ryzyko, że efektem transformacji będzie zintensyfikowanie pewnej grupy problemów społecznych występujących w jednej przestrzeni tj. znaczący odsetek mieszkańców danego osiedla/ulicy/obszaru miasta będzie borykać się z określonymi problemami/problemami podobnego typu?

17. Czy istnieje zagrożenie, że powyższe zjawisko wpłynie na wspólnoty lokalne, np. doprowadzając do ich degradacji/osłabienia/rozpadu?

18. Jakie Państwa zdaniem rozwiązania należałoby wdrożyć, aby przeciwdziałać takiemu zjawisku?

19. Jakie są Pana/i zdaniem bariery świadczenia skutecznej pomocy wobec zagrożonych skutkami transformacji mieszkańców? W jaki sposób można je niwelować?

20. Jakiego rodzaju narzędzia/ metody pracy rekomendował(a)by Pan/i instytucjom, w obszarze: zarządzania zmianą, organizacji społeczności lokalnych, interwencji kryzysowej?

21. Na podstawie Pana/i wiedzy nt. transformacji społeczno-gospodarczej, proszę wskazać najważniejsze czynniki, które wpływają na jej powodzenie na terenach górniczych.

22. Proszę wskazać znane Panu/i dobre praktyki/skuteczne narzędzia w tym obszarze.

ZAKOŃCZENIE

23. Czy chciał(a)by Pan/i na koniec podzielić się innymi, ważnymi spostrzeżeniami istotnymi dla celu badania?
24. Podziękowanie za udział w badaniu.